

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ЛІНГВІСТИЧНА ІСТОРИОГРАФІЯ
КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
ДО 50-ЛІТТЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ**

Колективна монографія

Луцьк
Вежа-Друк
2020

УДК 378.4.096(477.82):811.161.2]:930.2

Л 59

Рекомендовано до друку вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 10 від 28 серпня 2020 року)

Редакційна колегія: М. В. Мірченко, д-р філол. наук, проф.; Т. Є. Масицька, д-р філол. наук, доц.; Н. М. Костусяк, д-р філол. наук, проф.; О. Г. Межов, д-р філол. наук, проф.; І. А. Мельник, д-р філол. наук, доц.; Н. О. Данилюк, д-р філол. наук, проф.; М. В. Жуйкова, д-р філол. наук, проф.; Л. П. Павленко, канд. філол. наук, проф.; О. М. Гандзюк, канд. філол. наук, доц.; Л. М. Деркач, канд. філол. наук, доц.; Р. С. Зінчук, канд. філол. наук, доц.

Відповідальний редактор: М. В. Мірченко, д-р філол. наук, проф. кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Рецензенти:

Г. Л. Аркушин, доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки);

М. І. Навальна, доктор філологічних наук, професор (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»);

Л. В. Шитик, доктор філологічних наук, професор (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького).

Лінгвістична історіографія кафедри української мови: до 50-ліття Л 59 від часу заснування : колективна монографія / упоряд. Т. Є. Масицька., Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Мельник. – Луцьк : Вежа-друк, 2020. – 320 с.

Колективна монографія містить студії про становлення й розвиток кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки від часу заснування й до сьогодні, основні віхи освітньої та наукової діяльності викладацького колективу, його вагомі здобутки. У праці розглянуто історію становлення кафедри української мови, біля витоків якої перебували неординарні особистості: доц. В. Ф. Покальчук, В. Г. Луцкевич, доц. Л. П. Рожило, доц. В. І. Голоюх, доц. Г. М. Ращинська, доц. Т. С. Баран, ст. викл. Г. І. Самохвал та ін. Схарактеризовано професійний шлях подвижників кафедри: проф. М. В. Мірченка, проф. Л. П. Павленко, проф. Г. О. Козачук. Окреслено діяльність фундатора Луцької граматичної школи, д-ра філол. наук, проф., чл.-кор. НАН України І. Р. Вихованця та функційно-категорійний алгоритм досліджень Луцької граматичної школи. Вияскравлено багатовекторність сучасних наукових пошуків викладачів кафедри української мови.

УДК 378.4.096(477.82):811.161.2]:930.2

© Масицька Т., Костусяк Н., Межов О., Мельник І. (упоряд.), 2020

© Подолець О. (обкладинка), 2020

ЗМІСТ

Передмова	5
РОЗДІЛ 1. Лінгвоперсоналії кафедри української мови: витоки ...	7
Мірченко М. Володимир Феофанович Покальчук – патріот, учений, викладач	7
Павленко Л. Освітлений і освячений словом (<i>Василь Григорович Луцкевич</i>)	18
Деркач Л., Зінчук Р. Інтелектуалізм, людинолюбство, інтелігентність: штрихи до портрета Лариси Павлівни Рожило	23
Павленко Л. Доля в рідному слові (<i>Василь Іванович Голоюх</i>)	39
Голоюх Л. Світлий спогад про Батька (<i>Василь Іванович Голоюх</i>) ...	44
Костусяк Н. Лінгвоцентрична формула життя доцента Галини Микитівни Ращинської	49
Гандзюк О. Душа, наповнена добром (<i>Тетяна Степанівна Баран</i>) ..	65
Мельник І. Мудрість і простота Галини Іванівни Самохвал	68
РОЗДІЛ 2. Подвижники кафедри української мови	75
Жуйкова М. Життєвий шлях Миколи Васильовича Мірченка	75
Павленко Л. Наукова нива Миколи Васильович Мірченка	91
Мойсієнко А. Поезія синтаксичних одиниць (<i>Микола Васильович Мірченко</i>)	94
Біскуб І. Людина, що знає таємниці мови (<i>Микола Васильович Мірченко</i>)	96
Данилюк Н. «Є вияви єства в безмежнім космосі, є космос, що вміщається в людині...» (<i>Лариса Петрівна Павленко</i>)	99
Масицька Т. Залюблена у слово (<i>Лариса Петрівна Павленко</i>)	103
Гнатюк І. Профіль у дзеркалі слова (<i>Ганна Олександрівна Козачук</i>)	115
Горик Н. Слово пам'яті і вдячності	123
РОЗДІЛ 3. Засновник Луцької граматичної школи	126
Городенська К. Іван Романович Вихованець – видатний граматист, теоретик, новатор	126
Загнітко А. Поетика граматики: від основ слова до його вершин (огляд) (<i>Іван Романович Вихованець</i>)	138

Межов О. Освячена словом волинська душа талановитого мовознавця (до ювілею члена-кореспондента НАН України, професора Івана Романовича Вихованця)158

Костусяк Н. Луцька граматична школа: функційно-категорійний алгоритм досліджень181

РОЗДІЛ 4. Сучасний освітньо-науковий вимір кафедри української мови187

Мірченко М. Багатовекторність наукових пошуків кафедри української мови187

Єрмоленко С. Від народнописенного слова до рідної Волині й цілого світу (Ніна Олексіївна Данилюк)198

Павленко Л. Людина великої притягальної сили (Маргарита Василівна Жуйкова)204

Межов О. Професійне становлення та наукові здобутки Наталії Костусяк210

Костусяк Н. Лінгвістична парадигма в освітньо-науковій траєкторії Олександра Межова231

Масицька Т. Ірина Мельник: педагогічний шлях і мовознавчі вподобання249

Мельник І. Професійне зростання і наукові орієнтири Тетяни Масицької264

Кузьмич О. Поєднала науку і творчість (Олександра Михайлівна Гандзюк)286

Деркач Л. Руслана Зінчук: професійний розвиток і наукова діяльність305

Зінчук Р. Професійний та науковий шлях Лариси Деркач314

ПЕРЕДМОВА

Цьогоріч Волинський національний університет імені Лесі Українки відзначає 80-річчя від часу заснування, від учительського інституту – першого вищого навчального закладу області до класичного університету – провідного вишу Західної України. Кафедра української мови – осердя наукового, навчального та культурного життя університету – має свою неповторну історію й глибокі традиції: спочатку як складник єдиного підрозділу – кафедри української мови та літератури, а згодом, із 1970 року й до сьогодні, як окремішня вагома вишівська ланка. Її славний 50-річний ювілей став можливий завдяки наполегливій праці тих викладачів, що забезпечили становлення, наукове та професійне зростання кафедри і, безперечно, тих, хто сьогодні творчо розширює та поглиблює її лінгвістичні традиції, поповнює й утверджує наукові здобутки.

Першою завідувачкою кафедри була Л. П. Рожило, мудра й поміркована, толерантна й професійно виважена викладачка, кандидатка філологічних наук, доцентка. Професіоналами своєї справи, інтелектуальними та порядними людьми були й інші завідувачі: доценти Г. М. Рацинська й В. І. Голоюх, професор І. Р. Вихованець, доцентка Л. П. Павленко, які почергово обіймали цю посаду, визначаючи безперервний рух кафедри до наукового та педагогічного зростання. І ось уже майже 20 років поспіль продовжує й розвиває славні традиції своїх попередників нинішній очільник кафедри – М. В. Мірченко.

Коллективна монографія віддзеркалює наукову та навчально-методичну діяльність викладачів кафедри української мови від часу заснування. Вона містить чотири розділи. У першому розглянуто історію становлення кафедри української мови, біля витоків якої перебували неординарні особистості: В. Ф. Покальчук, В. Г. Луцкевич, Л. П. Рожило, В. І. Голоюх, Г. М. Рацинська, Г. І. Самохвал, Т. С. Баран та інші, що своєю глибокою мудрістю, утвердженою власними життєвими принципами й наполегливою клопіткою працею, не лише щедро засівали зерна знань у студентських аудиторіях, а й закладали підмурівки української державності, виховували національно свідому молодь – майбутніх учителів-словесників, гідних свого великого народу, його самобутньої історії та мови.

Другий розділ присвячено подвижникам кафедри: професорові М. В. Мірченкові, професорці Л. П. Павленко, професорці Г. О. Козачук.

Третій розділ окреслює діяльність фундатора Луцької граматичної школи, доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця, який у 1987–1991 роках очолював кафедру. Учений зацікавив студентську молодь і викладачів своїми неординарними новаторськими ідеями, розвивав у своїх вихованців дослідницький потенціал та спонукав до наукових пошуків у царині функційно-категорійної граматики. Шість його учнів, успішно захистивши кандидатські та докторські дисертації, нині працюють на кафедрі, продовжують, розвивають і поглиблюють наукові ідеї свого Мудрого Наставника. У цьому ж розділі окреслено функційно-категорійний алгоритм досліджень Луцької граматичної школи.

У четвертому розділі виясковано багатовекторність сучасних наукових пошуків викладачів кафедри української мови: подано розвій ідей Луцької граматичної школи, що гідно продовжують нинішній завідувач кафедри М. В. Мірченко, члени кафедри Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Мельник, Т. Є. Масицька, О. М. Гандзюк; проаналізовано науково-освітню діяльність М. В. Мірченка; визначено досягнення інших представників Луцької граматичної школи; схарактеризовано наукові здобутки в галузях лінгвостилістики, лінгвофольклористики та етнолінгвістики професорок Н. О. Данилюк і М. В. Жуйкової; професійне й наукове зростання наймолодших членів кафедри – доценток Л. М. Деркач і Р. С. Зінчук.

Комплексний огляд досягнень кафедри української мови від часу заснування й до сьогодні з опертям на глибоку життєву та професійну мудрість її викладачів засвідчив виваженість наукових зацікавлень, вивершеність викладацької майстерності, здатність приймати новітні виклики, працювати й творити в нових умовах, розширюючи небозводи її величності – Лінгвістики.

*Микола Мірченко,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

РОЗДІЛ 1

ЛІНГВОПЕРСОНАЛІЇ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ВИТОКИ

*Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану.
В барельєфах печалі уже їм спинилася мить...*

Ліна Костенко

ВОЛОДИМИР ФЕОФАНОВИЧ ПОКАЛЬЧУК – ПАТРІОТ, УЧЕНИЙ, ВИКЛАДАЧ

Володимир Феофанович Покальчук – український діалектолог, краєзнавець, педагог, дослідник життя і творчості Лесі Українки, Тодося Осьмачки, життя якого з 1941 року було тісно пов’язане з волинським краєм. Як зазначав Сергій Єфімов у «Хроніках Любарта», у статті з Вікіпедії, присвяченій Володимирові Покальчуку, є кілька можливих дат його народження – 1875, 1886, 1896, 1897. Найбільш імовірно, що Володимир Покальчук народився 1 липня 1897 (?) року

на Житомирщині, в селі Великій Фосні Овруцького повіту в сім'ї унтер-офіцера 51-го Литовського піхотного полку Феофана Карповича Покальчука (1875–1953 або 1954 рр.). Прізвище Покальчук, як стверджує син Олег, походить від села Покалів, розташованого неподалік Великої Фосні. За переказом, рід батька започаткував зайда, що прийшов у село і став працювати ковалем. 1897 року Феофан Карпович звільнився з військової служби в чині підпоручика і зайнявся сільським господарством.

У паспортній книжці, виданій Великофосенським волосним старшиною Овруцького повіту 12 червня 1902 року, вказано, що Феофану було тоді 27 років. Отже, одна з дат народження – 22 березня 1875 року, вірогідно, належить не Володимирові Феофановичу, а його батькові. Інша дата – 1 липня 1886 року схожа на ту, яку називає син Юрій Покальчук у передмові до спогадів свого батька у часописі «Дзвін» за 1992 рік: 1 липня, тільки не 1886, а 1896 рік. Третю дату народження – 1897 рік зафіксовано ще в одному документі – квитку профспілки працівників вищої школи, освіти і наукових установ, виданому Володимирові Покальчуку профкомом Луцького педінституту 12 березня 1961 року.

Згідно з паспортною книжкою, відомо, що колишній унтер-офіцер, а згодом селянин Феофан був одружений із Параскевою Миколаївною (дівоче прізвище Тимошенко), якій теж було 1902-го 27 років. Подружжя виховувало чотирьох дітей: Володимира (7 років), Олену (4 роки), Всеволода (2 роки)

та Ніну, яка щойно народилася. Оскільки незабаром Параскева померла, Феофан одружився з її сестрою Марією Миколаївною (1883–1965), яка замінила осиротілим дітям матір.

Згодом сім'я Покальчуків переселилася на Західну Волинь. Ймовірно, що родина придбала будинок у селі Яровищі (тепер у цьому районі Луцька знаходяться вулиці Івана Франка, Яровиця, Стрілецька, Винниченка від мосту через Сапалаївку). Володимир вчився в Луцькій чоловічій гімназії, відкритій 1895 року. До речі, цю гімназію 1910 року

закінчив видатний український математик Михайло Кравчук (1892–1942). Відомо, що разом з Володимиром Покальчуком у гімназії в 1911–1913 роках навчався український письменник Валер'ян Поліщук (1897–1937), який став жертвою сталінських репресій 1930-х років. На думку Олега, сім'я Покальчуків на початку ХХ століття була достатньо заможною. У Покальчуків була вже тоді також земельна ділянка в селі Боголюбах. Володимир з гімназійних літ обстоював ідею українства, тому, потрапивши до царської армії перед закінченням Першої світової війни, він став одним із найактивніших українізаторів армії, і незабаром, разом із полком, що складався переважно з українців, став під знамена УНР. Після її падіння і нового переагітування полку до Червоної Армії (в Одесі) його звільнили з війська як неблагонадійного «мазепинця». 1925 року Володимир Покальчук вступив до Київського інституту народної освіти (КІНО), де вивчав українську філологію. У 1920 році КІНО успадкував приміщення, професорсько-викладацький склад, бібліотеки і традиції підготовки вчительських кадрів Київського університету святого Володимира, Київського учительського інституту, Київських Вищих жіночих курсів, Фребелівського інституту дошкільної підготовки. Викладачами студента Покальчука були видатні українські поети, літературознавці, перекладачі Микола Зеров та Павло Филипович, мовознавець, перекладач Євген Тимченко та ін. До речі, дружина Зерова Софія Лобода була родом з Луцька, а з її братом Володимиром Лободою Володимир Покальчук разом навчався у луцькій гімназії. Володимира Феофановича був обраний головою Гуртка культури українського слова (ГУКУС), створеного в інституті.

По закінченні інституту 1929 року здібний студент вступив до аспірантури Інституту літератури імені Тараса Шевченка. Науковим керівником Володимира Покальчука став Микола Зеров. Тема майбутньої дисертації з української літератури була пов'язана з творчістю Тараса Шевченка.

Навчаючись у Києві, Володимир познайомився зі своєю майбутньою дружиною Оксаною Павлівною Тушкан (1907–1985), з якою прожив понад півстоліття в щасливому подружжі. Вона народилася 24 жовтня 1907 року в Полтаві в родині статського радника, професора-агронома Павла Федоровича Тушкана (1867–1942). Її хрещеним батьком був видатний український історик, дослідник українського козацтва Дмитро Яворницький (1855–1940). Оксана Павлівна отримала

дві вищі освіти: біологічну і геологічну, малювала, була надзвичайно обдарованою людиною.

Батько Оксани Павло Федорович Тушкан у 1917–1918 роках був членом Центральної Ради від Катеринославщини, у 1920-ті роки – головою підсекції шкільної сільськогосподарської освіти та секції рільництва Наркомзему в Харкові. 1929 року Павло Федорович став професором Полтавського сільськогосподарського політехнікуму. Його вважають засновником Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук, створеної 1931 року. Дружина Павла Федоровича і мати Оксани Юлія Платонівна була з старовинного дворянського роду великих землевласників Бровків, що походив від козака Херсонської сотні Миргородського полку Павла Бровка. Мати Юлії Єлизавета Миколаївна походила з сім'ї Гоголів-Яновських, тобто її далеким родичем був Микола Гоголь. На момент одруження Юлія Платонівна працювала викладачем Полтавського інституту благородних дівичь відомства імператриці Марії. У Павла Федоровича та Юлії Платонівни було четверо дітей. Як розповідав Олег Покальчук, мама та її старша сестра отримали початкову освіту вдома. Потім вона вчилася у полтавській приватній гімназії Старицьких. Видатний письменник Володимир Короленко, що мешкав у Полтаві в 1900–1921 роках, був добрим приятелем Павла Федоровича.

У родині Павла Федоровича Тушкана зберігали народні традиції України і всіляко прищеплювали дітям любов та повагу до рідного народу. Від матері, Юлії Платонівни, Єлизавета та Оксана успадкували великий і глибокий інтерес до Сходу, до Індії. Удома в них була повна збірка творів Рабіндраната Тагора, а Павло Федорович перекладав українською мовою Бхавадгіту (один із найважливіших священних текстів індуїзму, – М. М.). Звідси в Олегового старшого брата Юрія розвинувся інтерес до сходознавства, тому він перевівся з Луцького пединституту до Ленінграду на факультет сходознавства, самостійно вивчивши за підручниками мову хінді.

Брат Єлизавети та Оксани Георгій (Юрій) Павлович Тушкан (1905–1965) став пізніше відомим радянським письменником, автором пригодницьких книг «Джура», «Мисливці за ФАУ», «Перший постріл» та інших. На його честь Оксана Павлівна назве пізніше свого сина, який народиться в 1941 році. Для Юрія Покальчука дядько-тезка став значною мірою взірцем і порадиником на його життєвому шляху.

1929 року Володимир та Оксана одружилися. Незабаром аспіранта Покальчука арештували у справі Спілки визволення України (СВУ), як стверджує Олег Покальчук, за доносом Олександра Корнійчука, що також навчався у КІНО, в майбутньому відомого радянського драматурга і державного діяча.

Як відомо, у березні-квітні 1930 року в Харкові відбувся процес за матеріалами сфабрикованої справи вигаданої організації СВУ, лідером якої оголосили віце-президента Всеукраїнської Академії наук, українського політичного та громадського діяча доби Центральної Ради, історика літератури, літературного критика Сергія Єфремова. На лаві підсудних опинилося 45 осіб: академіки, професори, лікарі, викладачі вишів, студенти, письменники і вчителі. Більшість з них у минулому були членами українських соціалістичних партій, які підтримували Центральну Раду і працювали в урядах УНР. За вироком четверо підсудних, серед них Сергій Єфремов, отримали по 10 років таборів, решта – від 2 до 8 років або ж були засуджені до заслання за межі УСРР. До речі, 1989 року всі жертви процесу СВУ були реабілітовані за відсутністю складу злочину. Володимира Покальчука було заарештовано на підставі того, що, як відомо із доповідної записки Голові ДПУ УСРР В. А. Балицькому від 1 грудня 1929 року, його підозрювали в належності до СВУ, оскільки він підтримував зв'язки з контрреволюційним угрупованням учителів (Паляничко, Матюха, Крижанівський та ін), був головою правління «ГУКУС» у Київському ІНО та членом правління видавництва «Слово», в якому члени СВУ проводили шовіністичну роботу (Архів СБУ. Спр. 67098 ФП. Т. 238. Арк. 1–64). Хоча довести провину Володимира слідчим не вдалося, однак йому довелося півтора року провести в Лук'янівській в'язниці.

Відомо, що Покальчук добре знав одного із засуджених – колишнього студента КІНО Бориса Федоровича Матушевського (1907–1977), який отримав 5 років ув'язнення. У камері, де він сидів у Лук'янівці, було понад 40 осіб, тому люди спали на підлозі, а дехто збожеволів у нього на очах.

Засуджені хором співали українські пісні, а коли ішли на розстріл – звучала пісня «Чуєш, брате мій...». Після звільнення відновитися в аспірантурі не дали, займатися літературною роботою можливості не було... Тому Володимир Феофанович з дружиною поїхали до Полтави, де мешкали батьки Оксани Павлівни. Колишній аспірант спочатку працю-

вав робітником у друкарні, згодом йому вдалося влаштуватися викладачем російської та старослов'янської мов у Полтавському педагогічному інституті. Можливо, завдяки тому, що на час репресій 1937–1938 років Володимир Покальчук мешкав у Полтаві, а не в Києві, йому пощастило залишитися живим. Його наукового керівника Миколу Зерова було засуджено і розстріляно в карельському урочищі Сандармох у листопаді 1937 року (разом із колишнім викладачем із Київського інституту народної освіти Павлом Филиповичем, Лесем Курбасом, Миколою Кулішем та ін.). У цей час Володимир Покальчук зацікавився творчістю українського письменника Тодосія (Теодосія Степановича) Осьмачки (1895–1962), теж випускника КІНО, з яким був особисто знайомий. Як відомо, під час другої світової війни Осьмачка залишив Україну. Вже після смерті Володимира Феофановича буде опубліковано фрагменти його спогадів, присвячені життю і творам цього письменника (1995).

Першою дитиною подружжя Покальчуків-Тушканів стала донька Ірина, яка народилася 1939 року в Судаку, у літньому «маєтку» Тушканів. Згодом Володимиру Феофановичу довелося залишити викладання в Полтавському педінституті. Після приєднання Західної України до СРСР він отримав посаду викладача російської мови в педагогічному інституті у Крем'янці на Тернопільщині. Тут 24 січня 1941 року в подружжя народився син Юрій, котрий згодом після закінчення 1957 року луцької школи № 1 із золотою медаллю вступив

спочатку до Луцького педінституту, а згодом перевівся до Ленінграду, на факультет сходознавства, який закінчив 1965 року. Юрій Володимирович – український письменник, перекладач, науковець, кандидат філологічних наук з 1969 року мешкав у місті Києві. У 1969–1976 роках став молодшим науковим співробітником Інституту літератури АН УРСР. Із 1976 року був членом Спілки письменників України, з 1994 до 1998 років – головою міжнародного відділення Спілки, з 1997 до 2007 року – президентом Асоціації українських письменників, а з 2000 до 2002 року – член Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Ю. Покальчук – автор 17 книжок: «Хто ти?» (1976), «І зараз, і завжди» (1980), «Шабля і стріла» (1990) та ін. Крім того, він був поліглотом: знав 13 мов, серед яких були навіть – індонезійська, хінді та урду. 10 вересня 2008 року Юрій Покальчук передчасно пішов з життя після важкої хвороби. Він похований на Байковому кладовищі.

Коли розпочалася війна, сім'ї Покальчуків не вдалося дістатися до Харкова, де мешкав батько Оксани Павлівни Павло Тушкан. Тому вони вирішили поселитися в батьків Володимира Феофановича, які на той час мешкали поблизу Луцька в селі Боголюбах. Феофан Карпович був добрим господарем, виконував обов'язки обраного рільничої комісії, яка відала землеробськими справами.

До села Кічкарівки поблизу Луцька Феофана Покальчука переселили після встановлення на Західній Україні Радянської влади у вересні 1939 року, де він залишався до останніх днів життя (помер 1953 чи 1954 року). Поховали його на кладовищі села Черниці (район сучасної вулиці Чернишевського). У Луцьку мешкали його доньки – сестри Володимира Феофановича: Ніна жила в районі сучасного спиртзаводу, а Олена – на Красному, на вулиці Квітковій. Олена Феофанівна Покальчук у 1940–1950 роках була вчителькою у луцькій середній школі № 1. 16 червня 1965 року не стало дружини Феофана Карповича – Марії Миколаївни, яку поховали поруч із чоловіком. У

батьківській хаті разом із дітьми до кінця життя проживали Володимир Феофанович та Оксана Павлівна (нинішня адреса: вулиця Ковельська, 131).

Влітку 1941 року в окупованому німцями Луцьку Володимиру Покальчуку запропонували працювати у відновленій українській гімназії, що знаходилася поблизу Троїцького собору. До першого класу гімназії приймали учнів, які закінчили 4 класи початкової школи. Навчання було платним і мало тривати вісім років. Велику увагу в гімназії приділяли вивченню німецької мови (6 годин в тиждень); на вивчення української мови в молодших класах виділяли 5 годин, а в старших – 4 години. Вивчали також Закон Божий, викладання якого скасувала більшовицька влада в 1939 році. Деякий час Володимир Покальчук викладав у гімназії українську мову, але 1 грудня 1941 року гімназію закрили, залишивши в місті лише початкові чотирикласні українські школи (окупанти не хотіли, щоб українці здобували освіту).

1942 року Володимирові Феофановичу запропонували працювати викладачем на трьохмісячних матуральних курсах, куди приймали молодих людей, що не мали змоги закінчити останні класи гімназії або середньої школи. Він отримав житло на вулиці Спокійній, будинок 7 (тепер це вулиця Романюка, біля колишнього кінотеатру «Зміна»).

1943 року родину Покальчуків-Тушканів спіткало велике лихо: від важкої хвороби померла маленька Іринка, якій було лише чотири роки... Коли німці остаточно припинили всі процеси українізації, Володимир Феофанович працював у Централі Закупу і Збуту (Волинській обласній філії) референтом у справах лікарських рослин. Із 1944 року ця установа продовжила роботу вже при радянській владі із назвою «Волинська облспоживспілка». Володимир Феофанович був заступником голови президії облспоживспілки в справах заготівлі. Після звільнення Луцька від німецьких військ більшовицька влада підозріло ставилася до Володимира Покальчука, який викладав під час окупації. Чимало його колег-педагогів відступили з німцями і потім переїхали до США, країн Західної Європи, однак Володимир Феофанович вирішив залишитися на рідній українській землі. 18 жовтня 1944 року в родині Покальчуків-Тушканів народився син Ярослав, якого чекала в майбутньому нелегка доля. Навчався хлопець в інтернаті, закінчив пединститут (факультет іноземних мов), вчителював у селі. Був тренером у басейні, працював на рятувальній станції в

Луцьку. Нещасливо одружився з однокурсницею, потім довго хворів і помер у розквіті сил на початку 2000-х років.

У квітні 1946 року відновив свою роботу Луцький учительський інститут, що з 1951 року став Луцьким державним педагогічним інститутом, а з 1952 року отримав ім'я Лесі Українки. Володимир Феофанович Покальчук розпочав тут педагогічну та наукову працю, що тривала тридцять років, на історико-філологічному факультеті. Він ви-

кладав українську мову, досліджував етнографію та історію Волині, діалекти української мови, ставши одним із найавторитетних фахівців у вивченні волинсько-поліських говірок. Володимир Феофанович опублікував праці «Про деякі історико-географічні особливості Волинської області» (1954), «З історії антропонімії Волині» (1965) та ін. Значну роль у його науковій діяльності відіграло дослідження творчості Лесі Українки. 1963 року було опубліковано нарис «Слідами Лесі Українки», в якому проаналізовано зібрані ним матеріали про місця та міфологічні перекази, відображені в «Лісовій пісні», які мають велике значення для розкриття змісту драми-феєрії. Тривалий час вчений не мав змоги захистити дисертацію, а коли така можливість з'явилася, за тодішніми законами було пізно (старшому викладачеві Покальчуку виповнилося 60 років). Він був справжнім вченим і працював у інституті до 80 років. Останній курс, який він викладав, – «загальне мовознавство». Його лекції, виголошені тихим голосом, були дуже вдумливі. Володимир Феофанович був суворий, принциповий педагог, і одночасно чуйний та доступний для людей. Для студентів викладач Покальчук був інтелектуальним та моральним авторитетом, якого вони поважали та любили. Дружина Володимира Феофановича Оксана Павлівна Тушкан у кінці 1940-х років працювала в геологічній експедиції у Солотвино Закарпатської області, на початку 1950-х років була директором Волинського краєзнавчого музею. Понад півсторіччя чуйна й інтелігентна Оксана Павлівна була для Володимира Феофановича коханою дружиною та надійним

другом. 19 вересня 1955 року в подружжя народився син Олег, який зараз працює в сфері національної безпеки (радник Національного інституту стратегічних досліджень). Із 1960-х років родина Покальчуків постійно стала мешкати на Кічкарівці. Олег Покальчук, розповідаючи про Володимира Феофановича, вважав, що, за сучасною термінологією, він був інтровертом. Можливо, його таким зробило життя, повело в так звану «внутрішню еміграцію». Понад усе він потребував тиші, зосередженості, спокою, розміреності буття. Коли був молодший, любив рибалку. Прищеплював своїм дітям культ книжкових, енциклопедичних знань і вміння терпляче переносити життєві труднощі. Своє робоче місце (письмовий стіл, чорнильницю, лампу) тримав у порядку. Був методичним, розміреним, умів думати наперед, марно не гарячкувати. А десь у глибині очей був страх перед минулим... Кохався в квітникарстві та садівництві. Молодшим ще мав кілька вуликів бджіл, потім продав сусідові. Досі збереглися його великі господарські зошити, у яких було записано, де яка квітка в дворі посаджена, як називається, який сорт. Замолоду він був більшим життєлюбом, виявляв це у своїх діалектологічних експедиціях зі студентами, які його дуже любили.

Володимир Феофанович Покальчук пішов з життя 5 січня 1983 року. Я тоді працював заступником декана філологічного факультету й очолював, на прохання ректора Н. В. Бурчака, комісію з похорон ученого. Приїхали його сини Юрій та Олег. Вони щемко і з гордістю говорили про свого батька. Два роки по тому не стало Оксани Павлівни. У їхній хаті залишилися мешкати сини Ярослав та Олег. На початку 1990-х років Олег Покальчук переїхав до Києва. Ярослав Покальчук жив у батьківській хаті до останніх днів свого життя. У травні 2015 року Олег Володимирович Покальчук як учасник бойових дій віддав батьківський будинок для потреб волинських волонтерів. 17 липня цього ж року в будинку Покальчуків засновано креативний простір «Озерний вітер», у якому функціонують гуртки для розвитку дітей бійців АТО і переселенців. 2013 року колишню вулицю Свердлова в районі луцького цукрового заводу було перейменовано на вулицю Покальчуків. На кладовищі в селі Гаразджа на пам'ятнику Володимирові Феофановичу та Оксані Павлівні викарбувано слова: «Ми гідно йшли, у нас нема зерна неправди за собою», що були лейтмотивом усього життя видатних, неординарних, порядних людей

Володимира Покальчука та Оксани Тушкан. Володимир Феофанович був чесним та сумлінним ученим і педагогом, сіяв «розумне, добре та вічне» в душі своїх дітей та учнів. Своєю невтомною, кропіткою працею він заслужив повагу та авторитет у людей, які його знали. Заслужив, щоб його пам'ятали як справжню людину, Людину з великої літери.

Надруковано за матеріалами інтернет-видання «Хроніки Любарты».

*Микола Мірченко,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

ОСВІТЛЕНИЙ І ОСВЯЧЕНИЙ СЛОВОМ

(Василь Григорович Луцкевич)

Через тумани часу, крізь марево літ і подій зринають у пам'яті близькі й рідні постаті, які залишили в житті такий потужний слід, якого не змиє ні час, ні люди. Рідні по крові, які дали поштовх і насагу до життя, і близькі по духу, що благословляли на творче й глибинне пізнання світу.

На життєвих дорогах у різні часи траплялися люди, які збереглися в пам'яті та долі різних поколінь. Найперше і найчастіше згадую викладачів рідної alma mater, які мудро, терпляче й доброзичливо вели молодь у світ науки.

Перші дні на філологічному факультеті Луцького педінституту. Розгублена й трохи налякана зграйка студентів-неофітів біля розкладу. Нові науки, нові слова на їх позначення. І серед них – «старослов'янська мова». Пролунав дзвінок – сигнал на початок пари – і до аудиторії увійшов Він – високий, ставний, сивочолий, з проникливими, розумними очима. Так почалося знайомство з Василем Григоровичем Луцкевичем, який на нашому курсі, крім старослов'янської, викладав ще й сучасну українську мову (всі її структурні розділи), а в моїй групі був куратором. Маю особливу втіху, згадуючи цю людину, бо була не лише його студенткою, але й колегою, адже він ще працював на факультеті, коли я була призначена асистентом кафедри.

Назавжди запам'яталися чари його голосу, його, здавалося б, безмежна ерудиція. Важливими для студентів були не тільки власне наукові коментарі Василя Григоровича до навчальних курсів, а й

цікаві популярні розповіді про рідну мову, про мови світу, про красу українського слова, про розмаїття словесних форм, про мовні обов'язки українців.

Таємничі «юс великий», «юс малий» як віконця, що відкривали шлях у незвіданий світ словесного космосу, на багато літ освітили глибину і святість древнього слова.

Завжди були певні, що рідна мова знана й зрозуміла, але поступово перед нами відкривалися такі таємниці українського слова, такі його глибини, які нам, молодим, заяснили завдяки багаторічному напруженому професійному життю Василя Григоровича. Багато тонких, влучних, ретельно дібраних прикладів з української класичної і нової літератур, з фольклору як ілюстративний матеріал до різних явищ рідної мови пам'ятаються й досі. Ця робота ніколи не була для нього обтяжливою, очевидно тому, що йому завжди було що сказати молодим філологам – він тішився словом і намагався студентам передати цю любов. Пригадалось, як ми довго членували маленьке речення, визначаючи в ньому головні й другорядні структури: *Ішли дівки з Санджарівки*. А наші бесіди-дискусії про специфіку мов. Ми, приміром, тішимося, що наша мова ніжна, мелодійна, повнозвучна, і за це, мовляв, ми її любимо. А Василь Григорович мотивує інший погляд: «А ви на цю тему побалакайте з німцями. І вони вам скажуть, що їхня мова чітка, категорична, і саме за це вони її люблять». І такі розмови були безконечні. А його влучні приклади, які стосувалися культури рідної мови, її звукової гармонії і лексичної точності, його розповіді із власного життя, що формували й наші погляди на загальнолюдські життєві цінності.

І, звісно, довічним відкриттям були для нас заняття зі старослов'янської мови – найдавнішої писемно-літературної мови слов'ян. Тільки з часом ми до кінця зрозуміли фаховий рівень нашого викладача, який відкрив нам святе слово цієї мови...

Уже потім я довідалася, що родина Луцкевичів була досить znana в Луцьку і за його межами.

Беру собі за співавторів у моїх спогадах про Вчителя його колишню студентку, відому в Україні вчительку Лесю Григорівну Ковальчук і його онука Мирослава Ваташука, які компетентно і з любов'ю описують життєві дороги Василя Григоровича.

Упродовж 1950–2005 років родина Луцкевичів (брати Борис і Василь разом з дружинами) належала до кола найбільш помітних

прогресивно налаштованих інтелектуалів міста Луцька. Борис Григорович, знаний в Україні філолог, був незаперечним авторитетом на ниві української освіти. Його дружина Ярослава Іванівна – заслужений лікар України, учениця і послідовниця знаменитого вченого-офтальмолога Філатова. Обоє відзначалися шляхетною готовністю безкорисливо допомагати здібним спеціалістам, підтримували несправедливо скривджених. Пригадую, сама водила до Ярослави Іванівни нашу студентку на кваліфіковану і безоплатну консультацію.

Дружина Василя Григоровича Ольга Віталіївна – теж знана в Луцьку лікарка-гінеколог.

Сім'я Луцкевичів завжди була серед відомих людей нашого міста, з ними вважали за потрібне тримати зв'язок загальноновизнані подвижники національної справи – довголітні в'язні ГУЛАГу, відомі майстри слова, науковці, колеги-патріоти.

... Про Василя Григоровича журналісти пишуть, що він був свідком багатьох режимів влади – від царської Росії до незалежної України. Фаховий і освітній шлях Василя Григоровича був доволі складний. Народився він 4 квітня 1914 року в Ковелі, першу освіту здобув у місцевій школі, а потім вступив до технікуму. 1933 року, коли складав випускний екзамен, його визнали за «неблагонадійного» до польських властей, бо відмовився, аби його записали як поляка, а не українця. Тому юнакові видали «вовчий квиток» – документ, який забороняв навчатися у будь-якому навчальному закладі. Певний час він викладав українську мову на залізничних курсах у Ковелі.

У 1940 році Василь Луцкевич таки став першокурсником факультету славистики Львівського університету імені Івана Франка. Навчання перервала Друга світова війна. Війна змінила все і одразу. Бо далі – Василь Григорович воював у лавах Червоної Армії в піхоті, пройшов усю Європу, звільняв Ригу і Варшаву, брав Берлін. А ще був двічі поранений. Нагороджений бойовими орденами Червоної Зірки, «За мужність» та іншими урядовими відзнаками. Одну з нагород Василь Григорович отримав за те, що виніс із палаючого будинку понад півсотні поранених солдатів.

Мирослав Ваташук згадує: *«Це чи не єдине фото, де мій дід, Василь Луцкевич, з фронтовими орденами і медалями. Дуже не любив одягатися у військову форму з нагородами, розповідати про війну. Закарбувався мені в пам'яті один випадок. Я ще був у садочку, при "есесерії". І тоді наполягали, аби діди, які воювали, прийшли до нас, малят, і розповіли про власний героїзм. Дід навідріз відмовлявся, але я,*

мале і дурне, закатав дома істерику. Не знаю як, але бабуся діда змусила.

І от прийшли ветерани. Усі одягнені у військову форму, усіяні блискучими медалями. А дід – у строгому сірому костюмі. Усі орденоносні розповідали, як вони танки десятками палили і літаки збивали. Дід був небагатослівний. Слова ці мені вривалися в пам'ять.

«Війна, діти, то дуже страшне діло. І, не дай Бог, щоб воно колись повторилося».

Тоді я діда не розумів. Зрозумів я лише багато років потому.

9 травня – свято для фронтовиків. Саме для фронтовиків, які зуміли вціліти у тій жахливій м'ясорубці. Але і для них це свято, як йдеться у відомій пісні, "со слезами на глазах". Для нас це має бути днем пам'яті. Занадто велику і криваву ціну заплатила в тій бійні Україна. Війна – то дуже страшне діло. А тому – миру нам усім».

*Василь Григорович Луцкевич – куратор 11 групи
Луцького педагогічного інституту (1965 рік)*

Після закінчення війни Василь Луцкевич завершив навчання. Як кращого із випускників вишу його залишили у Львівському університеті. Працював викладачем чеської мови в цьому навчальному закладі, а 1950 року отримав скерування до аспірантури. На цей час він володів багатьма мовами, серед них – слов'янськими, німецькою, французькою, латиною.

Далі життєві дороги привели його до Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки на кафедру української мови. Робота в нашому вузі була напрочуд плідною й результативною. Окрім читання

складних і важливих для становлення спеціалістів-філологів навчальних курсів, наполегливо працював як науковець, як перекладач чеського і словацького фольклору, художньої і науково-популярної літератури: спільно з братом – Борисом Григоровичем – дав блискучі інтерпретації «Семи чудес світу» В. Замаровського, «Пригод малого Бобеша» Й. Плеви, фантастичного роману Й. Талло «Волосся Вероніки», «Словацьких народних казок» тощо. Книга «Сім чудес світу» витримала два видання великими накладками, навіть у ті часи придбати цю книгу в книгарнях було практично неможливо. Перу філолога належать десятки рецензій на книги сербських, болгарських, польських та інших авторів.

У 1975 році Василь Григорович вийшов на пенсію, проте ще більше десяти років ця невтомна людина продовжувала читати лекції зі старослов'янської, чеської мов, історії української мови. Серед тих, кому пощастило в різний час навчатися у В. Г. Луцкевича – відомі вчителі, науковці, письменники. Колишні студенти із вдячністю згадували та згадують свого вчителя – Філолога з великої літери, – підкреслюючи його всебічну ерудицію, високу інтелігентність, патріотизм і мужність (історію української мови педагог подавав студентам невіддільно від історії України, коли за це неодмінно чіплявся ярлик «націоналіста», за що і поплатився науковим ступенем).

Василь Григорович не мав наукових ступенів і вчених звань. Але відсутність цих нерідко формальних кадрових умовностей не применшувала його інтелектуального, наукового, фахового рівнів, які разом із його високою інтелігентністю, ерудицією творили досконалий образ Учителя.

Завдячую долі, що в моєму житті був Василь Григорович. Його розум, порядність, людяність, гідність незгасимим факелом світять і досі всім поколінням студентів, які мали щастя доторкнутися до його мудрості.

Маючи тверді наукові і загальнолюдські переконання, завжди аргументовано відстоюючи їх, Учитель не докладав спеціальних зусиль, аби переконати, «навернути у свою віру» молодих філологів. Це робили за нього його глибокі знання, його працьовитість, приклад його подвижницького життя.

*Лариса Павленко,
кандидат філологічних наук, професор*

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗМ, ЛЮДИНОЛЮБСТВО, ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ЛАРИСИ ПАВЛІВНИ РОЖИЛО

Без перебільшення можна сказати, що багато учителів-словесників Волині завдячують своєю професійною майстерністю відомому викладачеві кафедри української мови Луцького педагогічного інституту (пізніше Волинського державного університету) імені Лесі Українки Ларисі Павлівні Рожило, адже вона була не тільки прикладом досконалого викладання філологічних дисциплін та педагогічної майстерності, а й уміла надихнути інших творити. Творити насамперед себе як філолога, творити цікаві уроки української мови, творити в царині наукового пошуку.

Лариса Павлівна народилася 21 січня 1931 року в місті Горохові Волинської області. Тут проживала з сім'єю в часи фашистської окупації. 1949 року закінчила із золотою медаллю Горохівську середню школу. Здобувати вищу освіту Л. Рожило довелося в нелегкий післявоєнний час. У Львові 1954 року закінчила з відзнакою філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка, здобувши кваліфікацію філолога.

Педагогічну діяльність розпочала в Білорусі (м. Ліда), куди поїхала разом із чоловіком. Працювала вчителем російської мови та літератури Лідської семирічної школи. Через два роки повернулася в рідне місто Горохів. Спочатку була призначена вчителем української літератури Горохівської середньої школи робітничої молоді, а згодом

обіймала посаду завуча та вчителя історії Скобелецької восьмирічної школи Горохівського району (1956–1962 роки).

Початок наукової діяльності Л. Рожило пов'язаний із навчанням в аспірантурі Львівського державного університету ім. І. Франка, куди вона вступила 1958 року. Працюючи в школі й паралельно заочно навчаючись в аспірантурі, Лариса Павлівна написала дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук «Епітет в українській поезії», захист якої відбувся у Львівському державному університеті ім. І. Франка 1962 року.

*Скобелецька школа, 1962 рік
(Л. Рожило друга справа в першому ряду).*

*Скобелецька школа, 1962 рік
(Л. Рожило із сином перша зліва).*

Саме з цього року життєвий і професійний шлях Л. Рожило пов'язаний з містом Луцьком, адже у вересні 1962 її було призначено на посаду старшого викладача кафедри української мови та літератури Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, а з грудня цього ж року Лариса Павлівна працює заступником декана історико-філологічного факультету. Протягом 1970–1975 років була завідувачем кафедри української мови, пізніше обіймала посаду доцента цієї ж кафедри. Учене звання доцента Л. Рожило присвоєне 7 серпня 1967 року. За плідну викладацьку працю неодноразово була удостоєна нагород обласного та всеукраїнського рівня: Грамота Волинського ОБЛВНО, Почесна грамота обкому профспілки працівників вищої школи і наукових установ, Почесна грамота Міністерства освіти СРСР, медаль «Ветеран праці», значок «Відмінник народної освіти УРСР», медаль А. С. Макаренка та ін.

Щоправда, студенти поважали Ларису Павлівну не за посади чи нагороди. Кожного притягував глибокий розум, стриманість та інте-

лігентність цієї жінки, якої, здавалося, не торкається буденність. Вона залишала її за дверима аудиторії, а з нами була втіленням того вчителя, про якого писав в одній із притч відомий педагог Ш. Амонашвілі: учителя, який уміє зробити своїх вихованців крилатими.

Пригадуючи Ларису Павлівну, можемо з упевненістю схарактеризувати кілька визначальних рис її викладацького стилю. По-перше, це вміння помітити найтонші відтінки слова в художньому тексті. Не випадково предметом зацікавлень Л. Рожило став лінгвістичний аналіз художнього твору, вивчення поетики тексту («Із спостережень над поезикою лірики Лесі Українки» (1963), «Словесний образ старої Половчихи» (1977), «Художньо-образна конкретизація у новелі Василя Стефаника “Новина”» (1981), «Структура експресивного синтаксису в художніх текстах» (1996), «Ритмізовані структури у тексті Б. Лепкого “Мазепа”» (1997). Курс стилістики сучасної української літературної мови, який читала Лариса Павлівна, став органічним продовженням її наукових пошуків. Практичні ж заняття з цієї дисципліни завжди супроводжувалися відкриттям чогось нового, досі не поміченого в мовній структурі твору того чи того письменника. Образну систему, матеріалізовану в словесній тканині тексту, авторка вважала не частковим явищем (образність, метафоричність), а «функціональною здатністю загальнонародної мови, яка в художній літературі проходить образно-естетичну конкретизацію» [32, с. 20–28]. У системі художнього образу слово, на думку Л. Рожило, ускладнює свою функцію, передаючи зміст, що складається з номінативно-предметних значень, і водночас даючи конкретно-чуттєве уявлення про явища дійсності, виражає авторську оцінку, авторський ідеал. Конденсуючи асоціативні зв'язки найрізноманітнішого характеру, воно змінює як семантику, так і емоційно-експресивне забарвлення. «Це нове, естетично збагачене слово виступає в різних взаємозв'язках з іншими словами, створюючи системні відношення, багато в чому відмінні від загальномовних, але характерні для вираження даного естетично-образного об'єкта» [32, с. 22].

Низка наукових розвідок Л. Рожило стосується аналізу епітетів у творах українських письменників («Епітет Максима Рильського» (1960), «Епітет в поезії Т. Г. Шевченка» (1960), «Спостереження над епітетами у поезії Лесі Українки» (1962), «Із спостережень над епітетом в сучасній поезії» (1963) та ін.). Цій темі присвячена й дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних

наук – «Епітет в українській поезії». Зазначений художній засіб авторка вважала виразним смисловим центром системних відношень у текстових межах строф. Саме епітет, на її думку, є невід’ємним компонентом ускладнення й увиразнення семантичної основи символічних понять, оскільки лексико-семантичні категорії означуваності активізують емоційно-піднесене звучання твору [32, с. 26].

По-друге, Лариса Павлівна була неперевершеною в методиці навчання української мови. Це ми зрозуміли не стільки на парах, як під час педагогічної практики, а в перші роки роботи в школі конспект лекцій із цієї дисципліни став для багатьох настільною книгою, яка містила міркування справжнього професіонала.

Основний напрям педагогічної діяльності Л. Рожило – методика викладання української мови в школі – спонукав до постійних наукових пошуків у цій царині. Свідчення особливого зацікавлення такими студіями – чимало публікацій у журналі «Українська мова і література в школі».

Науковий доробок Л. Рожило з методики викладання української мови в школі різноаспектний: вивчення загальних відомостей про мову [41], лексикології (зокрема робота з лексичними синонімами, багатозначністю [11; 12]), граматики (специфіка вироблення граматичних понять та удосконалення методів викладання граматики, вивчення прислівника, опрацювання перехідних і неперехідних дієслів, співвідносність сполучникових і безсполучникових складних речень [10; 13; 14; 24], робота над інтонацією під час вивчення речень [20; 23]), стилістики [29], психологічні особливості вироблення мовних умінь і навичок [38].

Досвідчений педагог дає фахову оцінку методичній літературі, детально аналізуючи найважливіші праці з методики викладання української мови, які з’явилися упродовж 20-60-х років ХХ ст. [16]. Фундатором методики української мови, у працях якого «словесник завжди знайде здорову основу для правильних методичних міркувань» [16, с. 69], Л. Рожило називає Л. Булаховського. Високо оцінено внесок у розвиток теорії методики С. Чавдарова. Працю «Методика викладання української мови в середній школі. Граматика, правопис» (Київ, 1939) Л. Рожило вважає першим систематичним курсом методики викладання української мови [16, с. 72]. У 50–60-ті роки з’являються методичні розробки уроків, праці про методику роботи з розвитку мови, дослідження з методики використання наочності на

уроках української мови тощо. З цією «методичною бібліотекою» Лариса Павлівна знайомить словесників, стверджуючи про правильно обраний науковцями та вчителями-практиками шлях до створення «цільної, науково обґрунтованої теорії навчання рідної мови» [16, с. 76].

Аналізуючи надбання методики мови упродовж 1966–1970 рр., Л. Рожило відзначає «удосконалення роботи з орфографії, розвиток логічно-понятійної системи засвоєння граматичного матеріалу, активне опрацювання вченими методики розвитку усної і писемної мови учнів» [22, с. 6].

Який він, сучасний урок мови? Вичерпна відповідь на це запитання – сфера наукових інтересів О. Беляєва, праця якого «Сучасний урок української мови» (Київ, 1981) отримала схвальний відгук у рецензії Л. Рожило. Науковість змісту – основна вимога до сучасного уроку. Теоретичний матеріал – це не самоціль, а засіб опанування літературної норми. Кінцева мета будь-якої роботи на уроці – досконале усне і писемне мовлення вихованців. Учитель-майстер постійно дбає про композицію уроку як один із чинників пізнавальної діяльності учня. Ці та інші важливі тези О. Беляєва актуалізує рецензент, відзначаючи важливість дослідження, його широку і складну проблематику, цінний теоретичний та практичний матеріал, що збагатить методистів і вчителів-словесників [39, с. 76].

У науковому доробку Л. Рожило є також рецензія на працю Л. Марченко «Робота з лексичними синонімами на уроках української мови» (Київ, 1964). Відзначено цінність окремих методичних рекомендацій, великий практичний матеріал, однак не вистачає дослідженню вдумливого аналізу, чіткості й системи у викладі. Тож завершують рецензію рядки, досі актуальні для кожного словесника: «Думка вчителя не повинна затримуватися на поверхні фактів, вона мусить нуртувати в глибинному аналізі, що спрямовує до роздумів і пошуків. До цього повинна привчати кожна книга, методична – особливо» [12, с. 89].

Лариса Павлівна щедро ділиться «зібраним по зернятках» власним досвідом педагогічної майстерності, а також розкриває секрети «педагогічної лабораторії» колег – досвідчених учителів школи с. Скобелка Горохівського району. «Весь урок – це праця, пізнання невідомого через відоме», – стверджує Лариса Павлівна і не втомлюється фіксувати «джерела живлення пізнавальної діяльності учнів» під час вивчення

конкретної теми. Сучасному вчителю на замітку така теза Л. Рожило: «Особливо важливо, щоб матеріал уроку не був довідкою, розрахованою лише на пам'ять, а примушував учнів мислити, сприяв розвиткові думки» [10, с. 56]. Не втрачають актуальності пропоновані досвідченим педагогом варіанти уроків на теми, як-от: «Загальне поняття про прислівник» [10], «Загальне поняття про ступені порівняння прикметників» [13], «Безособові дієслова» [13], «Перехідні і неперехідні дієслова» [15]. Як стверджує Л. Рожило, «процес усвідомлення нових граматичних понять – завжди складний мислительний процес, що передбачає вирішення дітьми ряду пізнавальних завдань, ряду проблем, поставлених педагогом» [15, с. 62]. І попри те, що в робочій лабораторії досвідченого вчителя багато дидактичного матеріалу, випробувана методична система, важливо постійно шукати шляхів удосконалення методів навчання і використання тих «внутрішніх резервів», які ці методи дають [14, с. 41]. «Методи навчання граматики повинні сприяти активізації пізнавальної діяльності учнів, розвивати їх мислення, привчати до аналізу мовних явищ і фактів, порівнювати, встановлювати зв'язки, узагальнювати і таким чином набувати навичок для застосування знань у безпосередній мовній практиці» [14, с. 42].

Цікавлять Л. Рожило й питання взаємозв'язку синтаксису та інтонації, інтонації та експресивно-сміслового значення мови. Актуалізуючи потребу тренувати мовний слух учнів, «збагачувати синтаксис їхнього внутрішнього мовлення», Лариса Павлівна пропонує цікаві вправи – спостереження над інтонаційним малюнком речень, ускладнених відокремленими означеннями [20], та складних безсполучникових конструкцій [23]. Саме інтонаційно-стилістичні спостереження, переконана Л. Рожило, «сприяють глибшому засвоєнню матеріалу, розвивають пунктуаційну грамотність, впливають на розвиток усної та писемної мови учнів» [23, с. 56].

Досліджувала Лариса Павлівна й теоретичні питання методики навчання мови. У низці робіт розкрито питання залежності методів навчання від змісту навчального матеріалу [33], з'ясовано логічні основи методів теоретичного вивчення мови [28], удосконалення змісту й методів навчання української мови [40]. Активність пізнавального процесу забезпечує усвідомлення понять і логічних зв'язків між ними. «Тільки уміння бачити й аналізувати логічну структуру предмета, встановлювати міжпонятійні логічні зв'язки дає змогу вчителю творчо підходити до вибору методів вивчення тієї чи тієї

теми», – наголошує Л. Рожило. Лариса Павлівна переконана також у тому, що визначення логічних зв'язків між поняттями – основа для свідомого засвоєння мовного матеріалу, для розвитку мислення учнів, база для проблемного навчання, для активного залучення школярів до пізнавальної діяльності [28, с. 59].

Л. Рожило була співавтором програм та навчальних посібників з методики викладання української мови в школі, затверджених Міністерством освіти УРСР: «Методика викладання української мови в середній школі» (1979), «Методика викладання української мови в середній школі. Програма для студентів спеціальності 2102» (1987), «Методика вивчення української мови в школі» (1987), «Методика викладання української мови в середній школі» (1989).

«Разом із провідними ученими-методистами Л. Рожило формувала науково-методичну думку в Україні, сприяючи подальшому подальшому розвитку філологічної культури й освіти в нашій державі» [1, с. 48].

Провідну тезу наукових праць Л. Рожило, присвячених з'ясуванню доцільності використання різних методів та підходів до вивчення мови, можна сформулювати так: навчання – це пізнавальний процес. Тож педагог, на думку авторки, не тільки дає знання, а насамперед прищеплює навички наукового, логічного мислення [17, с. 48]. «Формуючи будь-яке поняття, вчитель повинен постійно активізувати розумову діяльність учнів. Цього можна досягти лише за умови, що буде добре продумано виучуваний матеріал, правильно поставлено запитання, повно висвітлено всі ознаки аналізованого факту і в лінійній послідовності проводитиметься сам аналіз» [17, с. 50]. Саме чітка логіка викладу матеріалу в поєднанні з глибокими теоретичними знаннями, вважала Лариса Павлівна, дає очікуваний результат.

Л. Рожило була переконана, що з метою активізації пізнавальної діяльності учнів доцільно застосовувати порівняння мовних фактів (особливо в процесі закріплення й узагальнення матеріалу); систематизацію матеріалу, якому має передувати спостереження над мовними

одинацями (воно формує «навички вдумливого ставлення до змісту... закладає основу для розуміння абстрактних понять, сприяє розвитку логічного мислення... забезпечує ґрунт для формування дослідницьких навичок і високий рівень пізнавальної активності учнів» [25, с. 63]). Особливо ефективним є використання на уроках мови проблемних запитань, завдань [18], оскільки вони створюють таку ситуацію, вихід із якої «пов'язаний з потребою аналізувати факти, порівнювати їх, робити висновки» [18, с. 54]. Засвоєнню граматичних та орфографічних понять, на думку педагога, сприяє вироблення в учнів уміння самостійно складати алгоритми й контролювати за ними правильність своїх міркувань. «Учитель повинен поступово привчати дітей, щоб вони самі визначали логічну структуру понять і вміли швидко формулювати найбільш раціональні системи дій» [17, с. 54].

Одним із завдань шкільного курсу мови Л. Рожило вважала розвиток мовлення учнів як під час вивчення різних тем з української мови («Робота з розвитку мови учнів під час вивчення теми “Прикметник”» (1961), «Робота з розвитку мови учнів під час вивчення теми “Складнопідрядне речення”» (1962), «Розвиток мовлення учнів під час вивчення дієслова» (1968), «Роль порівнянь у збагаченні мовлення учнів» (1971), так і на спеціально для цього відведених уроках («Уроки розвитку зв'язного мовлення» (1987). Авторка зазначала, що для їхньої ефективності важливо вміти використовувати найширші міжпредметні зв'язки: з літературою, історією, географією тощо [43, с. 65].

Лариса Павлівна постійно співпрацювала з педагогами міста Луцька та Волинської області: проводила курси підвищення кваліфікації, семінари, зокрема з учителями-словесниками базової школи (Луцька СШ № 25).

Багато теоретичних узагальнень, які зробила Л. Рожило, ґрунтуються на результатах педагогічних експериментів, проведених у різних школах міста, а тому є цінними для вчителів-філологів і сьогодні.

По-третє, Лариса Павлівна значну увагу приділяла формуванню науково-дослідницьких інтересів студентів, зокрема в процесі написання ними курсових та дипломних робіт, що згодом дало поштовх до формування науковців-філологів. Багато випускників різних років, які здобули вчені ступені кандидата, доктора філологічних наук, із вдячністю згадують Ларису Павлівну як учителя, що визначив їхній подальший шлях у філології.

В одній зі статей авторка зазначає: «Вивчення матеріалу на уроці мови – це не що інше, як народження нової думки, яка постійно

рухається від відомого до невідомого» [45, с. 64]. Далі, цитуючи, В. Сухомлинського, Л. Рожило стверджує: «Викладання мови – найважча справа. Викладати цей предмет повинні найздібніші й найталановитіші. Бо це не просто передача знань, практичних умінь, навичок. Це передусім виховання. Виховання розуму, формування думки, копітке різьблення й ліплення найтонших рис духовного обличчя людини» [45, с. 64]. Саме так до викладання мови ставилася й сама авторка, формуючи не тільки професійні якості майбутніх педагогів, а насамперед їхні людські якості.

У ті часи, коли Лариса Павлівна працювала викладачем, якимось не прийнято було говорити про свої наукові досягнення. Тільки тепер, ознайомившись зі знайденим в архіві списком друкованих праць Рожило Лариси Павлівни, кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови, усвідомлюємо, як пощастило нам, її студентам: ми мали змогу вчитися в непересічного педагога й науковця. Також розуміємо, скільки сили, енергії, часу віддано кожній праці з цього списку і як багато ще могло бути сказано, створено, завершено цією мудрою жінкою.

При згадці про Ларису Павлівну спадають на думку рядки поезії Ліни Костенко:

*О, не взискуй гірко меду слави!
Той мед недобрий, від кусючих бджіл.
Взискуй сказати поблідлими вустами
хоч кілька людям необхідних слів.
Взискуй прожить несуетно і дзвінко.
Взискуй терпіння витримати все.
А справжня слава – це прекрасна жінка,
що на могилу квіти принесе.*

Такими квітами стануть думки-спогади студентів Л. Рожило, випускників різних років.

«Вересень 1974-го... Ми – студенти-першокурсники філологічного факультету Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. Хіба може для волинської юнки чи юнака бути інший вибір? Адже ми обрали Слово! Слово – це твоя майбутня професія, твій хліб, твоя доля, твоя зброя, твоя “твердая криця”!

У світ Слова нас ведуть наші наставники, наші викладачі. Приглядаємося до них. Перші знайомства на лекціях, перші враження. Аж ось іде коридором якась особлива жінка! Вона викладає на старших курсах. З першого погляду відчуваєш її харизматичність! Ось це людина,

заради якої треба навчатись тільки тут, ловити кожне її слово, кожну інтонацію, бо тільки поряд із нею ти зможеш здійснити свою мрію, ти зможеш злетіти на крилах Слова. І чимось вона нагадує твою улюблену Лесю Українку: така ж велична, світлоока, з добрим і розумним поглядом. І навіть волосся так укладене, строге вбрання, білий комірець з вилогами...

Рідна, дорога Ларисо Павлівно! Як ми Вас любили! Як чекали Ваших лекцій і практичних! Ви перша розгорнули перед нами велику й світлу книгу Словника, поклавши кожному на стіл новенький, ще пахучий том золотого одинадцятикнижжя нашої мови, сказали перші слова про велику працю словникарів! Щодня і щомиті Ви плекали любов до Слова, першою на теренах України опрацювали систему лінгвістичного аналізу художнього тексту, залишивши нам довершені зразки опрацювання різних за жанрами творів.

Відсвіжуються у пам'яті фрагменти лекцій, луною в серці озивається до болю рідний і неповторний голос, і сама Лариса Павлівна, гарна, шляхетна, воістину “висока та строга, як у пісні”, іде до нас, численних і вдячних учнів, крізь роки, крізь життя, крізь пам'ять».

*Ірина Святославівна Гнатюк (Панасевич),
мовознавець, лексикограф, кандидат філологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу слов'янських мов
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України.
Випускниця 1978 року.*

«Лариса Павлівна була особливою жінкою з інтелігентним устроєм душі. Її горда постава, урівноважені рухи, манера спілкуватися, одягатися завжди привертала увагу тих, хто навчався на філологічному факультеті. Вона ніколи фальшиво не заговарала із студентами, не створювала удаваної рівності між викладачем та вихованцем. Уміння тримати дистанцію виховувало в нас прагнення знати так глибоко предмет, як наш наставник. Ми навіть трошки її побоювалися, хоч Лариса Павлівна ніколи не підвищувала голос, не принижувала жодного, навіть найледачішого, студента. Ми не сміли йти непідготовленими до неї на іспит. Тоді, у далекій юності, не завжди аналізувалось, чому не можна пропустити лекції Лариси Павлівни, чому треба намагатися збагнути методику викладання мови, яка була для нас не цілком зрозумілою. І лише ставши за учительський стіл, ми раптом прозріли.

Сьогодні, багато літ викладаючи студентам методику мови та стилістику, я на кожному занятті в кінці аудиторії бачу її, вимогливо-доброзичливу наставницю, яка то схвально похитує головою, то здивовано підводить брови чи підбадьорливо посміхається. Упродовж багатьох років свого неземного життя Лариса Павлівна піклується про тих, кого учила, підтримувала, заохочувала. Це зобов'язує до постійного вдосконалення, щоб умілими вчителями прийшли до школи і мої вихованці».

*Галина Степанівна Шостак,
викладач української мови
вищої категорії, викладач-методист
Володимир-Волинського педагогічного
фахового коледжу ім. А. Ю. Кримського.
Випускниця 1974 року.*

«Для нас Лариса Павлівна Рожило була зразком Учителя, науковця, Людини. Завжди врівноважена, спокійна, мудра. Її лекції, семінари пам'ятаю досі. Лариса Павлівна ненав'язливо вмiла спілкуватися з будь-ким і знала про потреби й можливості кожного з нас.

Пригадую, як одного разу Л. Рожило організувала нам зустріч із молодими вчителями – колишніми її студентами.

Після закінчення інституту я ще довго користувалася конспектами, які нас учила писати Лариса Павлівна. Вона дала нам безцінні знання з методики викладання мови, навчила використовувати на уроках цікаві таблиці, різні прийоми роботи, унаочнення. Завдяки такому викладачеві ми, йдучи працювати в школу, не боялися, бо знали, що і як потрібно робити.

Лариса Павлівна була дуже вимоглива, ніколи не “загравала” зі студентами, проте ніхто не боявся підійти до неї за порадою.

Саме завдяки їй я полюбила уроки мови більше, ніж уроки літератури, а тому пізніше, беручи участь у конкурсі “Учитель року”, на всеукраїнському етапі вибрала саме мову, чим дуже здивувала членів журі й порадувала професора Г. Шелехову».

*Надія Адамівна Метчик,
вчитель української мови та літератури
вищої категорії, учитель-методист
КЗ «Луцький НВК № 14 ім. Василя Сухомлинського».
Випускниця 1979 року.*

«Лариса Павлівна не просто майстерно передавала нам знання з методики викладання предмета, вона вчила думати. У кожному з нас бачила особистість, а це спонукало студентів до наполегливої роботи над собою, викликало бажання ставати людьми гідними, щоб не розчарувати ВЧИТЕЛЯ».

*Валентина Федорівна Носалюк,
вчитель української мови та літератури
вищої категорії, учитель-методист
КЗ «Луцький НВК № 9 Луцької міської ради».
Випускниця 1986 року.*

«Лариса Павлівна була для мене живим утіленням мудрості, професіоналізму й відданості обраній професії. Її конспектами я особисто кілька років користувався при підготовці до уроків української мови. Її лекції завжди заворожували. Її уміння бачити людину дивувало. А її людяність, даруйте за тавтологію, не мала меж...».

*Олександр Дмитрович Дубина,
директор КЗ «Луцький НВК № 9 Луцької міської ради»,
вчитель української мови та літератури вищої категорії,
учитель-методист, переможець обласного етапу конкурсу
“Вчитель року 2003”.
Випускник 1997 року.*

«Якщо б мені сказали підібрати синоніми до слів «порядність», «інтелігентність», «честь», «інтелектуалізм», «людинолюбство», то однозначно основним із них стало б Лариса Павлівна Рожило. Крім того, Л. Рожило – це «мама» моєї дипломної роботи і «хресна мама» кандидатської дисертації. Без зайвого пафосу і без перебільшення скажу, що завдяки її мудрим порадам моя професійна доля склалася саме так».

*Лариса Юріївна Тиха,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземної лінгвістики
Луцького національного технічного університету.
Випускниця 1998 року.*

Список використаної літератури

1. Гнатюк І. «Висока та строга, як у пісні». *Дивослово*. 2001. № 1. С. 47–49.
2. Рожило Л. П. Епітет Максима Рильського. *Жовтень*. 1960. № 8. С. 130–136.
3. Рожило Л. П. Епітет в поезії Т. Г. Шевченка. *Радянське літературознавство*. 1960. № 5. С. 37–48.
4. Рожило Л. П. Робота з розвитку мови учнів під час вивчення теми «Прикметник». *Українська мова в школі*. 1961. № 5. С. 56–62.
5. Рожило Л. П. Робота з розвитку мови учнів під час вивчення теми «Складнопідрядне речення». *Українська мова в школі*. 1962. № 6. С. 57–63.
6. Рожило Л. П. Спостереження над епітетами у ліриці Лесі Українки. *Радянське літературознавство*. 1962. № 6. С. 66–75.
7. Рожило Л. П. Эпитет в украинской поэзии: автореф. дисс. канд. филол. наук. Львов, 1962. 18 с.
8. Рожило Л. П. Из спостережень над епітетом в сучасній поезії. *Збірник робіт аспірантів. Серія філологічних наук*. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. С. 104–114.
9. Рожило Л. П. Из спостережень над поетикою лірики Лесі Українки. *Творчість Лесі Українки: тези республіканської наукової сесії, 15–17 травня*. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. С. 28–29.
10. Рожило Л. П. Вивчення теми «Загальне поняття про прислівник». *Українська мова і література в школі*. 1964. № 7. С. 52–56.
11. Рожило Л. П. Вивчення багатозначності слова. *Українська мова і література в школі*. 1965. № 2. С. 49–53.
12. Рожило Л. П. Марченко Л. М. Робота з лексичними синонімами на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 1965. № 4. С. 86–89.
13. Рожило Л. П. Вироблення граматичних понять. *Українська мова і література в школі*. 1965. № 11. С. 52–59.
14. Рожило Л. П. Удосконалення методів викладання граматики. *Українська мова і література в школі*. 1966. № 9. С. 41–51.
15. Рожило Л. П. Опрацювання перехідних і неперехідних дієслів. *Українська мова і література в школі*. 1966. № 11. С. 56–62.
16. Рожило Л. П. Найважливіші праці з методики викладання української мови. *Українська мова і література в школі*. 1967. № 11. С. 67–76.

17. Рожило Л. П. Розвиток мислення учнів під час вивчення дієслова. *Українська мова і література в школі*. 1968. № 10. С. 48–55.
18. Рожило Л. П. Проблемні завдання на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1969. № 4. С. 54–59.
19. Рожило Л. П. Виховання у студентів науково-дослідних інтересів у процесі викладання методики. *Наукові основи підготовки вчителів*. Луцьк, 1969. С. 125–126.
20. Рожило Л. П. Спостереження над інтонацією. *Українська мова і література в школі*. 1970. № 3. С. 47–51.
21. Рожило Л. П. Роль порівнянь у збагаченні мови учнів. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 2. С. 62–67.
22. Рожило Л. П. Надбання методики мови за п'ятиріччя. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 3. С. 1–7.
23. Рожило Л. П. Робота над інтонацією під час вивчення безсполучникових складних речень. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 10. С. 49–56.
24. Рожило Л. П. Співвідносність сполучникових і безсполучникових складних речень. *Українська мова і література в школі*. 1972. № 10. С. 59–63.
25. Рожило Л. П., Шпортенко О. М. Метод спостережень на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1973. № 2. С. 58–64.
26. Рожило Л. П., Шпортенко О. М. Проблема слова в працях В. О. Сухомлинського. *Українська мова і література в школі*. 1973. № 9. С. 60–65.
27. Рожило Л. П. Формування науково-дослідних інтересів у майбутнього вчителя. *Вища і середня педагогічна освіта*. Вип. 7. Київ, 1974. С. 70–77.
28. Рожило Л. П. Логічна основа методів теоретичного вивчення мови. *Українська мова і література в школі*. 1976. № 11. С. 53–59.
29. Рожило Л. П. Методичні рекомендації до вивчення стилістики у 4–8 класах. Луцьк, 1986. 24 с.
30. Рожило Л. П. Словесний образ старої Половчихи. *Культура слова: республіканський міжвідомчий зб.* Вип. 13. Київ: Наукова думка, 1977. С. 25–29.
31. Рожило Л. П., Тирак О. П. Методичні рекомендації до вивчення української мови в 9–10 класах. Луцьк, 1977. 28 с.
32. Рожило Л. П. Загальні основи лінгвістичного аналізу художнього твору. *Українська мова і література в школі*. 1978. № 2. С. 20–29.

33. Рожило Л. П. Залежність методів навчання від змісту навчального матеріалу. *Педагогіка*. Вип. 17. Київ, 1978. С. 10–15.
34. Олійник І. С., Іваненко В. К., Рожило Л. П., Скорик О. С. Методика викладання української мови в середній школі. Київ: Вища шк., 1979. 308 с.
35. Рожило Л. П. Художньо-образна конкретизація у новелі Василя Стефаника «Новина». *Українська мова і література в школі*. 1981. № 2. С. 34–37.
36. Рожило Л. П. Методика проведення вступних уроків з мови в 4–8 класах. *Українська мова і література в школі*. 1981. № 8. С. 54–63.
37. Рожило Л. П., Мельничайко В. Я., Пентилюк М. І. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. Київ: Рад. шк., 1982. 214 с.
38. Рожило Л. П. Психологічні особливості вироблення мовних умінь і навичок. *Українська мова і література в школі*. 1982. № 9. С. 34–40.
39. Рожило Л. П. Беляєв О. М. Сучасний урок української мови. *Українська мова і література в школі*. 1982. № 11. С. 73–77.
40. Рожило Л. П. Удосконалення мовних умінь і навичок у старших класах. *Українська мова і література в школі*. 1985. № 7. С. 55–62.
41. Рожило Л. П. Вивчення розділу «Загальні відомості про мову» у 8 класі. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 2. С. 32–40.
42. Беляєв О. М., Мельничайко В. Я., Рожило Л. П., Пентилюк М. І., Передрій Г. Р. Методика вивчення української мови в школі. Київ: Радянська школа, 1987. 245 с.
43. Рожило Л. П., Садівська В. М. Уроки розвитку зв'язного мовлення. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 12. С. 62–66.
44. Рожило Л. П. Виховання у студентів науково-дослідних інтересів у процесі написання дипломних робіт. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів: тези доповідей та повідомлень наук.-практ. семінару*. Луцьк: ЛДПІ ім. Лесі Українки, 1988. С. 156–157.
45. Рожило Л. П. В. О. Сухомлинський про слово як засіб розвитку творчих задатків учня. *Творче використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в умовах перебудови народної освіти в Україні: тези доповідей і повідомлень наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю з дня народження В. О. Сухомлинського, 7–8 грудня*. Луцьк: ЛДПІ ім. Лесі Українки, 1988. С. 95–97.

46. Рожило Л. П. Прийоми навчання як вияв специфіки матеріалу, що вивчається. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів: тези доповідей та повідомлень наук.-практ. семінару, 27–28 червня*. Луцьк: ЛДПІ ім. Лесі Українки, 1989. С. 47–39.
47. Олійник І. С., Іваненко В. К., Рожило Л. П., Скорик О. С. *Методика викладання української мови в середній школі*. Київ: Вища школа, 1989. 437 с.
48. Рожило Л. П. Структура експресивного синтаксису в художніх текстах. *Науковий вісник Волинського державного університету: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Вип. 1. Луцьк: Вежа, 1996. С. 155–158.
49. Рожило Л. П. Ритмізовані структури у тексті епопеї Б. Лепкого «Мазепа». *Суспільствознавчі науки та відродження нації*. Кн. 3: зб. наук. праць / ред. М. І. Дубина; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1997. С. 122–124.

Лариса Деркач,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

Руслана Зінчук,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

*При майстрах якось легше.
Вони, мов атланти,
Держать небо на плечах.
А то ж і є висота.*

Ліна Костенко

ДОЛЯ В РІДНОМУ СЛОВІ *(Василь Іванович Голоюх)*

Згадалися ці слова, коли виникла потреба сказати слово про колегу, з яким поруч минуло немало часу.

Колись один з українських політичних діячів, оцінюючи своє місце в суспільному оточенні, наголосив на тому, що не він такий особливий сам по собі, а одвіку спирається на тих, хто був перед ним, маючи на увазі опертя на всіх, хто формував його внутрішній світ: родина, батьки, вчителі. Хочеться додати, крім названих, ще й тих, хто був поруч – у навчанні, у роботі і просто траплявся як дарунок долі на твоєму шляху.

Прагну особливо виділити людину, яка залишила непогасний слід не тільки в моєму житті, а й у житті всіх, хто знав цю людину, доля якої була тісно пов'язана з філологічним факультетом.

Маю на увазі мого колегу, знаного в Україні філолога Василя Івановича Голоюха, доля якого багатолітньо була дотична до Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (тепер Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки).

Знаний Василь Іванович і в колі фахівців-філологів України, і в середовищі вчителів, і громадськості Волині як талановитий вчений і педагог, спеціаліст із різнобічними науковими інтересами, що засвідчують праці в різних галузях науки про мову: мовознавства, лексикографії, граматики, історії української мови, стилістики, лінгводидактики, педагогіки, котрий незмінно засвідчував любов до слова, щире захопання у рідну мову, її красу і силу.

Постійно напружено й цілеспрямовано працюючи, Василь Іванович пройшов довгий і складний життєвий шлях від сільського хлопця до відомого представника наукової еліти України, еліти, що становить славу й гордість нашої науки й культури в буремній другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Такт, увага і повага до кожного члена кафедри були запорукою доброзичливої і водночас творчої атмосфери на кафедрі. Василь Іванович завжди міг порадити й розрадити, допомогти у скруті і розділити радість успіхів тих, хто працював поряд.

Він ретельно розробляв навчальні курси, серед них – вступ до мовознавства і загальне мовознавство, які були чи не найскладнішими (своєрідною вищою математикою) в підготовці майбутніх філологів, сучасна українська мова (передусім її синтаксична структура). Методична майстерність, науковий рівень Василя Івановича, його високий і фаховий, і загальний інтелект були запорукою високого авторитету викладача серед колег і студентів, а його людські якості формували атмосферу морального комфорту в колективі.

Дні науки у Волинському державному університеті імені Лесі Українки.

*Зліва направо: Л. В. Голоюх, кандидат філологічних наук, доцент,
А. В. Мединська, кандидат філологічних наук, доцент, В. І. Голоюх, кандидат
філологічних наук, доцент (1996 рік)*

І в публікаціях, і при спілкуванні зі студентами Василь Іванович намагався передати читачам і слухачам своє ставлення до СЛОВА в найширшому розумінні його сутності.

За багато літ роботи не лише науковий, але й організаторський талант В. І. Голоюха створювали образ справжнього українця – мудрого, відданого справі.

Усі, кому пощастило безпосередньо вчитися у В. І. Голоюха, спілкуватися з ним, запам'ятали свого вчителя як високоінтелігентну, надзвичайно ерудовану, доброзичливу, скромну, але водночас тверду й непоступливу в принципових питаннях, що стосуються української освіти й науки, людину.

Педагог і вчений міг справедливо пишатися чесно пройденим не легким життєвим і творчим шляхом, обсягом і суспільним значенням свого наукового доробку. Великий досвід і різнобічні знання – запорука народження нових ідей і нових праць, спрямованих на дальший розквіт науки й культури рідного краю.

Публікації В. І. Голоюха віддзеркалюють основні наукові інтереси вченого і педагога, вони виявилися в кандидатській дисертації «Семантико-граматична структура складнопідрядних речень в сучасній українській літературній мові», розвинуті в значній кількості глибоких, інформаційно насичених статей, присвячених важливій структурній частині мовної системи, яка реалізує лінгвальні функції, – синтаксису, уточнює й розкриває структурно-формальні, значеннєві, дефініційні особливості речення. Особливу увагу Василь Іванович звертав у своїх працях на складні синтаксичні одиниці – складнопідрядні речення різної семантичної характеристики («Підрядні умовні речення та розпізнавання їх»; «Особливості структури складнопідрядних речень з підрядними умовними в усному літературному мовленні»; «Невласне-умовні конструкції в сучасній українській мові»; «Еліптичні речення з невербалізованими головними членами»; «Зіставно-протиставні конструкції як різновид невластне-умовних складнопідрядних речень»; «Складнопідрядні речення з ускладненими відношеннями компонентів»; «Прості ускладнені речення в системі синтаксичних явищ»; «Прості ускладнені речення з додатковою предикативністю»; «Відокремлені члени речення як напівпредикативні одиниці»). Статті були опубліковані в загальнодержавній науковій періодиці – журналах «Мовознавство», «Українська мова та література в школі» та ін., матеріалах семінарів і конференцій різного статусу, інститутських

наукових виданнях. Крім вказаних проблем, у полі зору вченого – мовна палітра визначних діячів української культури і науки – Лесі Українки, Агатангела Кримського, Юрія Федьковича, Олександра Потебні, Василя Сухомлинського. У доробку автора методичні праці – навчальні програми, посібники, рекомендації, адресовані вчителям-філологам і студентам.

Кафедра української мови долучилася до укладання Словника мови Івана Франка, організатором цієї важливої для національної лінгвістичної науки був Василь Іванович. Лексикографічна робота пізніше була продовжена шляхом укладання лексичної картотеки поетичних творів Лесі Українки.

В. І. Голоюх був організатором виконання колективних тем кафедри, координував цю наукову діяльність викладачів кафедри.

Проте наукова робота відбивала лише один бік його життя й творчості. Він не уявляв себе без викладання, без студентської аудиторії.

Особлива сторінка життєвого шляху В. І. Голоюха – це постійна віддача іншим своїх знань. Це і праця в деканаті філологічного факультету, і виконання обов'язків завідувача кафедри, і постійна робота зі студентами при опрацюванні лінгвістичних проблем на лекціях, практичних, семінарських заняттях, спецкурсах і спецсемінарах. Це керівництво курсовими і дипломними роботами, навчальною практикою, наукові консультації для молодих викладачів, робота на курсах підвищення кваліфікації вчителів-філологів. Постійно спирався на рівень попередніх знань студентів, викладаючи навчальні дисципліни, особливо загальне мовознавство. При цьому враховував рівень обізнаності майбутніх філологів з окремими теоретичними питаннями навчального курсу. Найбільше уваги приділяв тим проблемам, які ще не були відомі майбутнім філологам. Ставив завдання, щоб студенти знали історію науки про мову, усвідомлювали специфіку найважливіших напрямів, ідей, методів сучасного мовознавства.

Важливою була така ділянка роботи, як популяризація мовних знань серед вчителів і громадськості міста й області. Це виїзні засідання кафедри, науково-практичні семінари, лекції й бесіди з актуальних питань функціонування української мови. Василь Іванович, який до того ж майстерно володів стилем популяризатора, писав і для широкого читача, несучи йому справжню, об'єктивну наукову інформацію.

Філологічна сім'я, осердя якої складав сам Василь Іванович разом з дружиною пані Марією, подарувала українській науці доньку Ларису

(Лесю), яка гідно продовжує справу батьків-філологів, що прищепили їй любов до рідного слова.

Учитель учителів, талановитий вчений Василь Іванович Голоюх мав багато планів і задумів. Думка цього філолога і педагога щедрим засівом проростає в душах його учнів. Волинській землі щастить на яскравих особистостей, до яких, безперечно, належить і Василь Іванович.

Прекрасна доля В. І. Голоюха розквітла в рідному слові. Його інтелект, порядність, глибокий, непоказний патріотизм, принциповість залишили глибокий слід у серцях його колег, його вихованців. Наділений багатьма талантами, цілеспрямований, безмежно відданий науці, культурі, освіті, професіонал найвищої проби, що завжди викликав повагу, за незмінну доброзичливість і скромність, за щирі відданість науці житиме в пам'яті тих, хто його знав.

*Лариса Павленко,
кандидат філологічних наук, професор*

*«Дозволь мені, мій вечоровий світе,
упасти зерням в рідній борозні...»*

В. Стус

СВІТЛИЙ СПОГАД ПРО БАТЬКА

(Василь Іванович Голоюх)

Історія життя мого Тата, Василя Івановича Голоюха, не випадково викликає асоціацію з віршем Василя Стуса. Коли Тато вперше взяв до рук його поетичну збірку, сказав мамі: «Маріє, послухай, як гарно написано!». Лише через багато років, згадавши цей вірш, я збагнула, що ж так захопило мого Тата – людину не емоційну, стриману, позиттєвому мудру, людину, яку без перебільшення можна назвати правдивим уособленням шляхетно-селянського українського генотипу.

Василь Іванович Голоюх народився 14 жовтня 1932 року в с. Паньків Грубешівського повіту Люблінського воєводства – на етнічній українській землі, яку в народі, а згодом – у підручниках історії назвали Холмщина. Наші предки – споконвічні селяни, хлібороби, з діда-прадіда генетичні й ментальні українці. Татові батьки – Іван і Феодосія – народили десятеро дітей (перші четверо померли немовлятами). Бабуся розповідала, що після смерті четвертої дитини сільський священник порадив їй назвати новонароджену дівчинку також Феодосією – так почалося продовження роду Голоюхів, а тітка Феодосія прожила, хоч важке (майже 90 років), але довге й гідне життя. У Татовій автобіографії написано, що в 1939 році він пішов до Паньківської початкової школи, але у зв'язку з поганими матеріальними умовами в 1940 – 1941 рр. змушений був залишити навчання. 1945 року, з початком операції «Вісла», проведеної сталінським і польським комуністичним режимом, татова родина, як і тисячі таких самих українців, вимушено покинула батьківщину, де залишилося велике господарство, земля, власноруч зведений будинок. Так родина опинилася в селі Колодежі Горохівського району, в 1948 році переїхала в Сенкевичівку, а 1952 році – до Луцька.

Ми з сестрою любили розпитувати Тата про його дитинство. Тато розповідав, що його батьки мали неабиякі таланти: бабуся гарно малювала (паньківська хата була у квітах і пташках), а дід був домашнім «Мічуріним» – умів гарно щеплювати дерева, любив поратися на горі. Біля хати і в Панькові, і в Луцьку дід виростив розкішний

фруктовий сад. Тато згадував, що іще малим дуже любив учитися; книжок майже не було, тож він їх вишукував то в сусідів, то у друзів. У Колодежах батьки важко облаштовували бідний побут, тому про навчання дітей у сім'ї не йшлося. Сільський хлопчик Василь у свої неповні 14 років сам вирішив, що має вчитися, взяв у батьків документи і самостійно записався до сьомого класу місцевої школи. З гумором розповідав, що його перший диктант був увесь у червоних «чъртах і рѣзах», хоч українську мову і літературу дуже любив. Тато був дуже сумлінним учнем, але відчуття мови з'явилося саме – очевидно, мав вроджений «мовний» ген. Тож після переїзду сім'ї до Луцька найперше, що зробив, пішов шукати омріяний педінститут, бо вже знав, що там є історико-філологічний факультет. Успішно склав вступні іспити і вже на першому курсі інституту зрозумів, що це його і «сродна праця», і доля. Любив казати, що не уявляв себе ніким іншим, аніж філологом, мовознавцем, бо не міг жити без Слова. Ще у студентські роки в Тата сформувалися наукові вподобання і пріоритети: синтаксична система мови як вищий рівень організації мовних одиниць, філософські проблеми мовознавства, ідеї Бодуена де Куртене, О. Потебні, В. фон Гумбольдта, Ф. де Соссюра. Був одним із найкращих студентів на факультеті, завжди вчився на «відмінно», щоправда, з одним предметом проблема таки була: не любив «Історію КПРС», а «Історія КПРС» (дозволю собі жарт) не любила його.

Після закінчення з відзнакою Луцького педінституту в 1956 році працював методистом заочного відділу, завідувачем навчальної частини, а з 1968 року – асистентом кафедри української мови та літератури. Навчався в аспірантурі в Інституті мовознавства імені О. Потебні, де й захистив кандидатську дисертацію «Семантико-граматична структура складнопідрядних речень в сучасній українській літературній мові». Кафедра української мови стала його долею: пройшов шлях від асистента до доцента і завідувача кафедри.

Татова самодисципліна і високий рівень професійної відповідальності гарно поєднувалися з тонким почуттям гумору навіть у серйозних ситуаціях. Сестра Оксана, яка тоді була викладачем факультету іноземних мов (романо-германської філології) згадує одну реальну історію, про яку розповідали їй колеги. У другій половині 80-х, коли почалася горбачовська «перебудова», відбулися перші демонстрації під жовто-блакитними прапорами, національні ідеї поширилися інститутом. На черговій раді філологічного факультету постало питання

про викладання суспільних і деяких філологічних дисциплін українською мовою. Почалась активна дискусія, хтось виступив проти, парторг і частина викладачів згадали про «адін народ», «інтернаціоналізм» і те, що росіяни викупили Шевченка з кріпацтва. Мабуть, члени ради факультету ще б довго «ламали списи», але доцент В. І. Голоюх сказав: «Якби не Російська імперія, Шевченкові не довелося б потерпати в кріпацтві». І з гумором додав: «Хто закабалив, той і викупив». Інших аргументів уже не було – лише оплески і схвальний сміх.

Відомо, що приклад батьків – це найкраще виховання дітей. Батьки нас не виховували українцями, ми ними були від народження. Як писав Ю. Шевельов, «українськість завжди була в моїй родині». Вдома була велика бібліотека: зібрання творів українських класиків, наукова література, на стінах завжди були портрети Т. Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. У 70 – 80-ті роки батьки мали і ті книжки, про які «не треба дуже розказувати»: «Меч Арея» І. Білика, «Неопалима купина» С. Плачинди і Ю. Колісніченка; Івана Дзюбу, Ліну Костенко... Ще малими від батьків ми почули про голодомор (мама завжди плакала, коли розповідала, хоча про голодомор лише чула від знайомих), сталінські репресії, нищення української мови, про гетьмана Петра Калнишевського, дівчину з легенди Марусю Чурай, про композитора і скрипаля Артема Веделя, трагічну долю Миколи Леонтовича. Від Тата ми вперше почули про Олену Курило, Євгена Тимченка, Івана Огієнка, Юрія Шевельова. Ще в дитинстві ми знали, що правдива історія України заборонена, а підручники написані на вимогу радянської ідеології.

Життя нашої сім'ї завжди було в українській культурній системі координат. Тато водив нас у драмтеатр на вистави за Лесею Українкою, І. Франком, у кінотеатри на українські шедеври «Захар Беркут» Л. Осики, «Пропала грамота» Б. Івченка, «Білий птах з чорною ознакою» Ю. Ілленка. Бували в нас імпровізовані поетичні вечори, коли Тато несподівано казав: «Ану, хто перший згадає...». І ми починали декламувати напам'ять то Котляревського, то Шевченка. Або грали в таку гру: батьки називали письменника, а ми мали назвати його твори – хто більше! Зі старенького касетного магнітофона часто лунали пісні «Стоїть гора високая», «Черемшина», «Марічка», «Явір та яворина», «Прилетіла ластівка». Тато любив спілкуватися з різними людьми: колегами-викладачами, науковцями, вчителями, художниками, артистами – тими, хто був його однодумцями. Появі нових професійних

ідей сприяла багаторічна наукова комунікація з А. А. Бурячком, І. Р. Вихованцем, І. С. Гнатюк, П. С. Дудиком, С. Я. Єрмоленко, В. М. Русанівським, К. Ф. Шульжуком, яка переросла в теплі людські взаємини. Тривалі товариські стосунки поєднували його з письменниками Володимиром Лучуком, Олександром Богачуком, Петром Махом, Віктором Лазаруком, Йосипом Струцюком.

Святом ставали для нашої родини гастролі Львівського театру імені М. Заньковецької. Богдан Антків, Богдан Кох багато років були щирими друзями батьків. Вечірні гостини заньківчан нагадували вітальню Косачів: інтелектуальне спілкування, українська поезія, музика, а наостанок Тато вмикав магнітофон – і звучав «Український козацький марш».

Тато мав ніжне серце і вразливу душу. Ще в педінституті зустрів свою Марічку й відразу ж закохався, коли працював на філологічному факультеті методистом заочного відділу, а вона приїхала вчитися. Їхній філологічний і життєвий роман тривав майже пів століття. Вони стали не просто подружжям, а однодумцями, людьми з однаковими поглядами і життєвими цінностями.

Стриманий, виважений, не багатослівний, надзвичайно скромний, навіть із трохи заниженою самооцінкою (що властиве людям справді мудрим і глибокодумним). Попри високий професіоналізм і філологічний інтелект, ніколи не був легкослівним, ніколи не писав наукові праці для звіту чи для кількості. Довго збирав матеріал і виношував ідеї для статті чи посібника. Колись ми з сестрою спитали Тата, чому він не написав докторської дисертації. З притаманними йому гумором і самоіронією Тато відповів: «Краще бути дуже хорошим кандидатом наук, ніж не дуже хорошим доктором». Уважав лекції для студентів і вчителів найкращою практичною реалізацією власного наукового доробку. Цінував розумних студентів, умів розгледіти обдарування: «передбачив» наукове і поетичне майбутнє Галини Яструбецької і Ніни Горик.

Зліва направо: Василь Голоюх і Віктор Лазарук (м. Луцьк, 1974 р.)

Зліва направо: О. О. Рисак, доктор філологічних наук, професор, В. І. Голоюх, кандидат філологічних наук, доцент, М. В. Мірченко, доктор філологічних наук, професор (1984 р.)

Василь Іванович з дружиною Марією Михайлівною (1961 р.)

Татів живий, аналітичний розум поєднався з філософією селянського виховання, правдивою скромністю, духовністю і внутрішньою шляхетністю. Він був не лише батьком, а й учителем, інтелектуалом, який присвятив своє життя популяризації українського Слова.

Висловлюю щире подяку сестрі Оксані за участь у написанні спогадів про Тата.

*Лариса Голоюх,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри історії та культури української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

ЛІНГВОЦЕНТРИЧНА ФОРМУЛА ЖИТТЯ ДОЦЕНТА ГАЛИНИ МИКИТІВНИ РАЩИНСЬКОЇ

Не одна сотня кілометрів пролягла між невеликим селом Човновиця на Вінниччині, Львовом, Тернопільською областю та Луцьком, проте для Галини Микитівни Ращинської вони аж надто близькі, тісно переплетені й доленосні. Кожен із населених пунктів, де за примхою долі чи забаганкою випадку довелося жити цій жінці, для неї став не просто частиною України, територією з певними географічними координатами, а сповнив життя незабутніми подіями, а потому залишив гарні спогади-відлуння.

Галина Микитівна народилася 23 червня 1930 р. в селі Човновиця Плисківського (пізніше Погребищенського, а з 2020 р. Вінницького) району Вінницької області в родині педагогів (мама працювала вчителем початкових класів, а батько – тривалий час директором школи). Далі були звичайні для її ровесників віхи: 1937 р. пішла до першого класу Довгалівської неповносередньої школи Плисківського району. Проте незабаром війна внесла свої корективи: 1941 р. Вінниччина потрапила в тимчасову окупаційну зону, тому про звичке для дітей мирного часу навчання навіть не йшлося. Отож по закінченні четвертого класу довелося повернутися в рідне село. Після визволення Вінниччини від німецько-фашистських загарбників Галина продовжила навчання в Човновицькій неповносередній школі, сьомий клас якої закінчила 1945 р. Потім перейшла до 8 класу Плисківської середньої

школи Вінницької області. У березні 1947 р. разом із батьками переїхала до Тернопільської області та продовжила навчання в 9 класі Козівської середньої школи, яку закінчила 1948 р. й за сумлінне навчання отримала нагороду – срібну медаль.

Далі рік невизначеності й сумнівів, але про це випускниця зрозуміє трохи згодом. Попереду цілком закономірно на неї чекали цікаві студентські роки. Звична для дівчат її віку романтика, навіяна вечорами в колі найкращих друзів і піснями навколо вогнища, а також бажання пізнати незвідане стали важливим стимулом обрати професію геолога. І вже з 1 вересня 1948 р. Галина – студентка геологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Сумлінно опановуючи геологічні дисципліни, Галина Микитівна водночас не загубила допитливості й любові до рідного слова. Її не полишало жадібне бажання поринути в не менш цікавий філологічний світ. Після першого року навчання разом зі своїми одногрупниками студентка-відмінниця їде на геологічну практику, по завершенні якої твердо вирішує залишити обраний нею факультет... Попри відмінні оцінки, попри перевагу проживати в гуртожитку, попри значно вищу, ніж на інших факультетах, стипендію та попри прихильне ставлення викладачів... Чи було це розчарування? Імовірно, ні. Радше досвід, що в майбутньому дав змогу обдумувати кожен свій крок та давати поради дітям. Дочка, нині вже лікарка Лариса Іванівна, тепло, зі словами величезної вдячності згадує свою маму, яка кілька разів застерегла її від непоміркованості у виборі фаху. Власна життєва школа навчила Галину Микитівну, зовсім не наполягаючи, а наводячи аргументи, спонукати дітей до обдумування своїх вчинків.

У 1949 р. Галина Микитівна вступила на І курс українського відділу філологічного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка, який закінчила 1954 р. Вона успішно захистила дипломну роботу «Лексика та фразеологія у творі Н. Рибачака “Переяславська рада”», добре склала державні іспити. Загалом, студентка тоді ще Галина Ткаченко, як засвідчує додаток до диплома, була сумлінною: у переліку оцінок превалує «відмінно» і лише зрідка трапляється «добре». По закінченні цього закладу

вищої освіти Галині Микитівні присвоєно кваліфікацію філолога (спец. українська мова і література).

А потім за направленням та згідно з розпорядженням Вінницького облвнв молада дипломована випускниця рік працювала викладачем української мови й літератури в Немирівському педагогічному училищі, а впродовж 1955–1960 рр. – у Хмільницькій середній школі № 1 цієї ж області. Потрапивши в полон учительської роботи, Галина Микитівна, окрім викладання української мови та літератури у 8–10 класах, була секретарем педагогічної ради школи, керувала учнівським літературно-драматичним гуртком, організовувала шкільні клубні вечори на літературні теми, очолювала районний семінар викладачів української мови й літератури, була постійним лектором народного університету культури. Її шкільний стаж становить понад 6 років.

Безперечно, учительський світ був цікавий, вабив своєю нічим не замінною енергетикою, проте нестримне бажання випробувати свої сили у викладацькій сфері перемогло. Галина Микитівна знову повернулася до Львова, де вповні відчула глибоку душевну спорідненість зі своїми колишніми наставниками. У жовтні 1960 р. вона успішно склала іспити, а з листопада вже стала аспіранткою Львівського державного університету імені Івана Франка. Упевненості додавало те, що науковим керівником дисертації погодився стати відомий мовознавець, доктор філологічних наук, завідувач кафедри української мови Луцького загальнонаукового факультету І. І. Ковалик, праці якого викладачка не раз згадуватиме своїм студентам на лекціях. Навчаючись ще на третьому курсі аспірантури (1962–1963 навч. р.), Галина Микитівна працювала на кафедрі українського мовознавства й читала курс сучасної української мови.

25 листопада 1963 р. відбулася важлива подія в особистому житті цієї прекрасної й мудрої жінки – шлюбівання з Іваном Івановичем Ращинським, із яким разом прожили майже 49 років. Чоловік Галини Микитівни народився 1931 р. у селі Піски Берестечківського району Волинської області, працював на кафедрі фізики Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, а пізніше – у Луцькому політехнічному інституті. Разом вони виховали двох прекрасних дітей – сина Олега та дочку Ларису, із якою мені вдалося поспілкуватись. Докладно вивчивши архівні матеріали, я почала шукати зустрічі з рідними Галини Микитівни. Адже поживклі від часу папери хоч і повернули мене на десятиліття назад, проте їхня беземоційність не давала повного обсягу інформації. А без цього я почувала себе боржницею перед жінкою, яку поважаю від часу нашого знайомства. І раптом на моє прохання відгукнулася, як виявилось згодом, легка в спілкуванні Лариса Іванівна. Із по-дитячому неприхованою любов'ю й сентиментом вона розповідала про найдорожчу для неї людину, її вподобання, зацікавлення книгами, що досі стоять на полицях, про великодушність і поблажливе ставлення мами навіть до тих, хто намагався вразити її не дуже тактовним словом чи вчинком. Пригадала, як, ідучи по вулиці, Галина Микитівна брала до рук будь-який камінець і без надмірних зусиль докладно про нього розказувала; і це була не нудна дидактика, а цікава оповідь. Отож, рік навчання на геолога залишив по собі не тільки спогади, а й знання.

По закінченні аспірантури й за направленням МВССО УРСР (Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти Української РСР) від 15 липня 1963 р. місцем роботи Г. М. Ращинської став Луцький загальнонауковий факультет Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка, де впродовж вересня 1963 р. – грудня 1966 р. вона працювала асистентом кафедри української мови, якою керував професор І. І. Ковалик. Крім читання лекцій, проведення практичних занять із лексикології, фонетики, морфології та синтаксису на українському, російському, іноземному й бібліотечному відділеннях, молода викладачка була керівником курсових робіт, куратором студентської групи, брала участь у роботі філософського семінару, виступала з методичними та науковими доповідями на засіданнях секції, очолювала групу сприяння народному контролю. 1963 р. став знаменним у житті Галини Микитівни не тільки офіційним початком викладацької діяльності, а ще й з'явою першої публікації «Питання

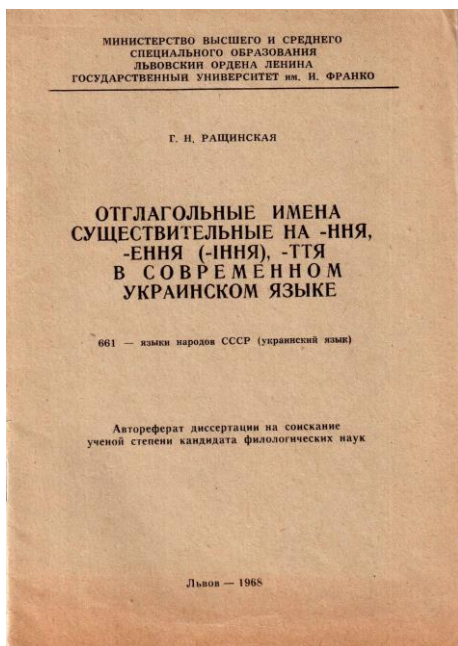
семантичної структури віддієслівних іменників на *-ння*, *-ття* в сучасній українській мові» [3]. Наступного року як результат участі в Республіканській науковій конференції з питань російсько-українськомовних зв'язків у місті Луганськ вийшла друком студія «Питання виду віддієслівних іменників у сучасній українській та російській мовах» [4].

Від 20 липня 1966 р. Галина Микитівна виконувала обов'язки ще й заступника декана Луцького загальнонаукового факультету. Вражає процес призначення на цю посаду. Серед архівних паперів я натрапила на адресований М. Г. Максимовичу – тодішньому ректорові Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка й за підписом в. о. декана П. Борковського документ, у якому зазначено: «Деканат Луцького загальнонаукового факультету просить затвердити заступником декана факультету викладача Ращинську Галину Микитівну. Питання погоджено у Волинському обкомі КП України». Тобто причетність партійних організацій до призначення на посади такого кшталту була обов'язковою. Та й загалом, гортаючи архівні матеріали, почасти відчутні культ радянської ідеології та пріоритетність партійності, особливо в характеристиках керівників тих закладів, де працювала Галина Микитівна. Принагідно зазначу, що всі ці рекомендації позитивні, вони не містять навіть жодного натяку на якісь суперечності, недоліки в роботі чи порушення. Деякі документи, зокрема витяги з протоколів, дипломи про вищу освіту й кандидата наук, написані російською мовою. Одразу застерігаю від сприйняття такої інформації як дорікання, лукавства чи осуду з мого боку. Це лише факти, що віддзеркалюють заформалізованість тієї епохи, обов'язкову реалізацію настанов «згори», загальну тодішню атмосферу й вивищують постать Галини Микитівни, яка попри ідею російськомовної пріоритетності вирішила здобути фах українського філолога й захистила кандидатську дисертацію з української мови.

31 грудня 1966 р. Луцький загальнонауковий факультет припинив свою діяльність. У витягові з наказу № 698 ректора Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка М. Г. Максимовича зазначено: «На підставі штатного розкладу на 1967 рік та у зв'язку зі зменшенням контингенту студентів Луцького загальнонаукового факультету наказую: Ращинську Г. М. – викладача кафедри української мови Луцького ЗНФ [загальнонаукового факультету. – *Н. К.*] – звільнити з 1.1.1967 р. від обов'язків заступника декана факультету». Із 1 січня 1967 р. молоду викладачку призначено на посаду асистента

кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. Цього ж року вона взяла участь у республіканській науковій конференції (м. Харків), по завершенні якої вийшли друком тези доповіді «До питання про розвиток абстрактної лексики української мови за радянської доби (калькування з російської мови і паралельні російські та українські утворення)» [5].

Рясним на важливі події став 1968 р.: у «Матеріалах міжвузівської ювілейної конференції, привченої 110-річчю з дня народження та 50-річчю з дня смерті І. Я. Франка» надрукували статтю Г. М. Ращинської «Віддієслівні іменники в поетичних творах Івана Франка» [6]; 26 червня 1968 р. відбувся успішний захист кандидатської дисертації «Отглагольные имена существительные на -ння, -ення (-іння), -ття в современной украинском языке» [11], а 23-ім жовтня 1968 р. датовано диплом про здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, виданий Вищою атестаційною комісією м. Москви. У грудні 1968 р. Галину Микитівну обрано на посаду старшого викладача кафедри української мови і літератури.

Як і нині, захист міг відбутися тоді, коли, крім тексту дисертації, здобувач підготував автореферат, а також мав достатню кількість публікацій. В авторефераті Галина Микитівна зазначила, що дисертацію головно виконала на кафедрі української мови Львівського ордена Леніна державного університету імені Івана Франка, а завершила на кафедрі української мови і літератури Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. У дослідженні авторка порушила низку важливих питань, зокрема схарактеризувала генезис суфіксів *-ння*, *-ення (-іння)*, *-ття*, з'ясувала ступінь їхньої продуктивності, осмислено,

виважено та глибоко проаналізувала кореляції твірних і похідних одиниць у контексті вияву в них категорії виду. Галина Микитівна вмотивувала збереження в абстрактних іменниках видових ознак, що пов'язала з особливістю сучасної української мови. На переконання дослідниці, субстантиви, утворені від дієслів недоконаного виду, мають значно ширші семантичні зв'язки з твірними дієсловами, ніж дери-ваційно вмотивовані доконаними дієслівними формами іменники [11].

Свідченням беззаперечного здобутку авторки й оригінальності витлумачення видової специфіки похідних іменників є покликання на її студії. Зокрема, М. Гінзбург, акцентуючи на класифікаційних параметрах віддієслівних дериватів та порушуючи проблему історії вивчення й успадкування категорії виду лексемами на позначення опредметнених процесів, апелює до статті «Питання виду віддієслівних іменників у сучасній українській і російській мовах» [4] та автореферату [11] дослідниці. Науковець цілком умотивовано наголошує: «Отже, з одного боку, маємо тривалу граматичну традицію розмежовування НОП [назв опредметнених процесів. – *Н. К.*] на **-ння**, **-ття** за видом, що бере свій початок із праць класиків українського мовознавства О. Синявського <...> та В. Сімовича <...>, висновки яких підтвердили у 60-ті рр. ХХ ст. дослідження Г. Ткаченко-Ращинської та М. Наконечного, а в наш час праці І. Вихованця, А. Загнітка та інших. Ця традиція ґрунтується на найкращих і найавторитетніших зразках українських письменників як дорадянської, так і радянської доби і знайшла свій відбиток в академічних лексикографічних працях до 1948 р., а також, певною мірою, у повоєнних академічних граматичних описах. З іншого боку, маємо штучно накинута формам доконаного виду <...> подвійне значення – доконаного й недоконаного виду, яке певною мірою спотворило мовну практику, і спробу Л. Юрчук через майже 30 років обґрунтувати нейтральність НОП на **-ння**, **-ття** щодо видових ознак цією “мовною практикою”» [1, с. 57].

Глибиною, скрупульозністю та чіткою аргументацією позначені три публікації, які з'явилися 1969 р.: «Розвиток наукового мислення студентів у процесі вивчення курсу сучасної української літературної мови» [7], «Словотвірна структура українських віддієслівних іменників» [8], «Українські віддієслівні іменники на (-ува)-ння» [9].

27 січня 1971 р. Галину Микитівну Ращинську обрано на посаду доцента кафедри української мови. 27 жовтня 1972 р. рада філологічного факультету за головуванням І. І. Сірака ухвалила: «На основі результатів таємного голосування (за – 12, проти – нема, недійсних – нема) клопотати перед Вищою атестаційною комісією про присвоєння Ращинській Галині Микитівні вченого звання доцента». І ось нарешті очікуване звання доцента кафедри української мови (атестат датовано 25 липня 1973 р.).

Упродовж 1975–1980 рр. Г. М. Ращинська обіймала посаду завідувачки кафедри української мови. Кар'єрні успіхи аж ніяк не змінили її

ставлення до інших. Вона залишалася такою ж привітною й простою в спілкуванні. Ніколи не було жодного натяку на комунікативний дисонанс у розмові чи то з викладачами, чи зі студентами, що з приємністю згадують усі, хто тоді працював разом із Галиною Микитівною. А вона завжди пишалася, що поряд були хороші колеги, про яких пізніше написала в статті «Становлення і розвиток кафедри української мови» [13].

*Зліва направо: к. філол. н., доц.
Л. П. Рожило, к. філол. н., доц.
Г. М. Рацинська*

Галина Микитівна читала лекції, проводила практичні та лабораторні заняття з морфеміки, словотвору й морфології сучасної української мови для студентів денної та заочної форм навчання, часто працювала членом ДЕК, екзаменатором на вступних іспитах, керувала педагогічною й джерелознавчою практиками, курсовими та дипломними роботами. Зокрема, протягом 1997–1998 навч. р. вона була науковим керівником курсових робіт 11 студентів денної та 17 студентів заочної форм навчання, а також керува-

керувала 7 дипломними роботами. Г. М. Рацинська читала спецкурси «Основні проблеми морфології української мови» (1976–1980 рр.), «Мова й ідеологічна боротьба» (1980–1983 рр.), «Питання про частини мови у вітчизняному мовознавстві» (1997–1998 навч. рр.), «Питання про частини мови в слов'янському мовознавстві» (1996–1999 навч. рр.), проводила спецсемінари «Теорія і практика укладання словників мови письменників» (1980–1985 рр.), «Особливості словотворення в сучасній українській мові» (1996–1997 навч. р.) та ін. Часто перевиконувала навчальне навантаження.

Упродовж 1980–1985 рр. Галина Микитівна працювала над державною темою «Словник мови поетичних творів І. Я. Франка», затвердженою Постановою Президії АН УРСР № 520 від 09.12.1979. Окрім неї, до складу редколегії укладачів зазначеної лексикографічної праці входили Г. І. Самохвал, Л. П. Павленко, Т. С. Баран та О. Д. Некрот. Галина Микитівна зініціювала створення лексикографічної лабораторії, що відповідно до наказу ректора Н. В. Бурчака в жовтні 1981 р. розпочала свою діяльність на громадських засадах. А її

керівником призначено Г. М. Рацинську, яка 1984 р. прозвітувала про виконану роботу, підготувавши й подавши до координаційного центру Івано-Франківського педінституту «Результати звірки творів І. Я. Франка, вміщених у IV томі 50-томного видання, з аналогічними прижиттєвими виданнями».

Окрім І. Я. Франка, Галину Микитівну цікавила мовотворчість Лесі Українки. 1986 р. у співавторстві з Л. П. Павленко вийшла друком присвячена цьому питанню доповідь «Про укладання пробної картотеки Словника мови творів Лесі Українки» [20].

Г. М. Рацинська ніколи не зупинялася на досягнутому. Вона неодноразово підвищувала кваліфікацію, обираючи Львівський державний університет імені Івана Франка. У звітах про стажування зазначала, що відвідувала лекції проф. Т. І. Панько з курсів «Основи наукових досліджень», «Основи ораторської майстерності», «Лексика та термінологія», а також сама проводила навчальні заняття.

Кандидат філологічних наук, доцент Г. М. Рацинська відіграла неабияку роль і в моєму житті. 1986 р. мені пощастило вступити на філологічний факультет Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, а 1987 р. слухати лекції Галини Микитівни, після чого за традицією відбувалися практичні й лабораторні заняття, до яких ми сумлінно готувалися. Кожне її розважливе, філігранно вишліфоване та по-науковому виважене слово завжди лунало звично, без зайвого пафосу й надмірного сентименту. Ця мудра, невдавано доброзичлива викладачка відкривала нам щоразу щось нове про морфемно-дериваційний та морфологічний світ мови. Жодна точно й лаконічно сформульована дефініція не могла пройти повз нашу увагу. Для ілюстрації поданого на лекції матеріалу Галина Микитівна завжди намагалася подати цікаві приклади, аби ми не тільки зрозуміли теорію, а й отримали естетичну насолоду. Ніколи її заняття не були нудними, абстрактними чи заформалізованими. Завжди прагнула заактивізувати нас, застерегти від інертності, байдужості, вияву слабкості, зневіри, скептицизму, цинізму, необґрунтованої амбіційності та щонайбільше безнаціональності й бездержавності. І ми намагалися ніколи її не засмучувати, не осоромитися через свою ліню чи безвідповідальне ставлення до навчання. Як і інші, я завжди старанно готувалися до практичних та лабораторних занять, колоквиумів, іспитів. Галина Микитівна позитивно оцінила мою сумлінність, і саме за її порадою мене запросили працювати на кафедрі української мови. Прихильність цієї

викладачки я відчувала в усьому. Вона завжди щиро, толерантно, із притаманним їй почуттям любові, тепла та родинної опіки ненав'язливо допомагала не тільки порадами, як краще подати матеріал студентам, які вправи запропонувати, яку літературу опрацювати, а й суперделікатно питала про батьків, сина, чоловіка. Її оптимізму, нестримному бажанню не зупинятися на досягнутому може позаздрити кожен. Галина Микитівна завжди вражала своєю самовідданою працьовитістю. Як тільки з'являлися нові підручники, посібники, статті з курсу, що ми з нею читали, завжди радила використати їх у професійній діяльності.

Поринувши споминами в перший рік своєї викладацької роботи, пригадую епізод, коли відбулося одне з моїх «вперше». Прийшовши працювати на кафедру української мови, я мусила дотримуватися низки усталених правил. Зокрема, викладачі щонайменше раз у семестр проводили відкриті лекції, по завершенні яких відбувалося докладне обговорення цих занять. І ось на таку відкриту лекцію про числівник, прочитану заочникам, Галина Микитівна запросила й нас, учорашніх своїх студентів (мене, О. Г. Межова, Т. Є. Масицьку, І. А. Мельник та ін.). За одну пару викладачка докладно й водночас лаконічно, не поминувши увагою найважливішого, схарактеризувала цю частину мови, ознайомила з поданими в науковій літературі різномудреннями статусу аналізованих мовних одиниць, їхніми значеннєвими та структурними групами, подала типи відмінювання, указала на парадигматичні ознаки кожного з них, зацентувала на особливостях поєднання числівників з іменниками, у чому часто помиляються студенти, та синтаксичній ролі числівникових форм, проілюструвавши цікавими реченнями. За одну пару!!! І знову ж доступно, цікаво, несуетно, науково виважено та глибоко, що вкотре потвердило її мудрість і досвід. І все це на фоні вміння бездоганно триматися перед аудиторією, вишуканого стилю мовлення та вродженої толерантності. Зрозуміло, на обговоренні ми не могли оминати увагою всі пріоритети лекційного заняття, де переплелися талант, поміркованість і життєва мудрість справжнього фахівця. Натомість Галина Микитівна розцінила свою працю як буденну, звичну та анітрохи не особливу.

Г. М. Рацинська у своєму викладацькому житті стала свідком трансформації написаного від руки слова, потім надрукованого на спеціальній машинці (нинішні студенти можуть побачити цей раритет

хіба в музеї) й аж зрештою його цифрового варіанта. Коли я навчалася, комп'ютер, ксерокс, сканер були недоступною річчю не тільки для студента, а й викладача, тому чимало карток із завданнями, що роздавала Галина Микитівна на практичних і лабораторних заняттях, колоквиумах та іспитах, писала на охайно вирізаному у формі прямокутників папері. Кожна літера була каліграфічно виписана, наче цю картку мають згодом подати на виставку. Отож, демонструвала скрупульозність у всьому.

Тема, над якою впродовж усього життя працювала Г. М. Рацинська, – «Словотворення в українській мові». Удокладнення поданих у дисертації теоретичних положень та їхнє поглиблення засвідчують видані пізніше студії, серед яких і праці методичного різновиду, що засвідчили впровадження наукових здобутків у навчальний процес, зокрема: «Системні семантичні зв'язки між твірними дієсловами й похідними від них іменниками» [12], «Словотвірна характеристика термінів – віддієслівних іменників» [14], «До вивчення словотвірної мотивації спільнокореневих слів» [15], «Про генезис суфіксів *-нн(я)*, *-тт(я)* в українській мові» [16], «Словотвірна характеристика українських термінів» [17], «Закономірності формування семантики похідних слів» [19], «Основи культури мови: програма для філологічних факультетів педагогічних інститутів Української РСР. Спеціальність 2102 «Українська мова та література» (співавтори: В. І. Голоюх, Л. П. Павленко, Г. І. Самохвал) [2], «Методичні рекомендації до вивчення розділу «Словотвір» у курсі сучасної української літературної мови» [10], «Методичні рекомендації до вивчення теми «Словотвір іменників» у курсі сучасної української літературної мови» (у співавторстві з Л. П. Павленко) [19], «Методичні рекомендації і завдання для контрольної роботи з сучасної української літературної мови (Словотвір. Морфологія) для студентів-заочників філологічного факультету» (у співавторстві з Л. П. Павленко) [21].

Галина Микитівна неодноразово брала участь у різних наукових заходах, серед яких, окрім згаданих попереду, Міжвузівська конференція, присвячена 145-річчю від дня народження О. О. Потебні в Івано-Франківську (1980 р., тема доповіді «О. О. Потебня про утворення віддієслівних іменників»), Міжвузівська науково-методична конференція у Львові (1982 р.), лексикографічні семінари в Івано-Франківську (1982 і 1983 рр.) та Києві в Інституті мовознавства АН УРСР (1984). Щороку виступала на звітно-наукових конференціях

кафедр інституту (університету) з різноматичними доповідями, як-от: «Розрізнення морфемного і словотворчого аналізу слова» (1979), «Види наочності для вивчення розділу “Словотвір”» (1980), «Питання про словотворчі синоніми в українському мовознавстві» (1999 р.), «Лексичні й словотворчі синоніми української мови» (2001 р.) та ін.

Г. М. Рацинська була керівником студентських доповідей і повідомлень, виголошених на конференціях Луцького педінституту імені Лесі Українки та інших навчальних закладів. Приміром, упродовж 1976–1985 рр. таких студентів було 58. Написані за керівництвом Г. М. Рацинської наукові роботи неодноразово відзначали дипломами на міжвишівських конкурсах. Не може залишитися непомітною і її діяльність як керівника проблемних груп «Розвиток лексики української мови у зв'язку з розвитком суспільства» (1976–1980 рр.), «Розвиток української радянської лексики й лексикографії» (1980–1985 рр.), «Питання словотвору в українському мовознавстві» (1998–1999 н. р.), «Особливості утворення й функціонування слів в українській мові» (2000–2001 н. р), у яких працювали студенти II, III і IV курсів філологічного факультету.

Окрім навчально-наукової, Г. М. Рацинська виконувала різні види громадської роботи: у 1960-х роках була головою профбюро філологічного факультету, упродовж 1976–1980 років – членом ради інституту, протягом 1976–1983 рр. – секретарем, членом ради філологічного факультету та групи контролю за адміністрацією, із 1976 р. по 1980 р. – лектором обласної організації товариства «Знання» й університету педагогічних знань, упродовж 1980–1985 рр. читала лекції для вчителів області та інших верств населення. Неодноразово обирали Галину Микитівну членом навчально-методичної комісії кафедри, групи сприяння народному контролю при Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки. Тривалий час вона виконувала обов'язки куратора студентської групи.

У листопаді 1972 року Г. М. Рацинську нагороджено грамотою Волинського обкому працівників освіти вищої школи науки.

Свою трудову діяльність викладачка завершила 31 серпня 2002 р. за власним бажанням. Звичайно, було щемно всім: і самій Галині Микитівні, і її колегам, і студентам, яких вона тоді навчала. Але з'явилася перспектива більше вивільненого часу використати для спілкування з родиною, із внучками, що дуже пишалися бабусею, а та у відповідь безмежно любила їх.

*Г. М. Ращинська в третьому ряду ліворуч друга.
Після урочистостей, приурочених до Свята
Перемоги, 2006 р.*

З онукою Наталею

Неодноразово Г. М. Ращинську запрошували до рідного університету на заходи з нагоди відзначення різних подій.

У домашніх клопотах, сімейних справах, які почасти намагалися порушити своїми візитами чи телефонними розмовами ми, її учні, а пізніше колеги, минали дні. За квітучою весною йшло тепле літо, що змінювала звична для нашого регіону дощовита золота осінь, а потім наставала багата на свята зима.

Особливим був січень 2012 року. На цей урочисто-родинний місяць завжди всі чекають із нетерпінням. Він багатий низкою новорічно-різдвяних свят, які відзначають у колі найрідніших людей, щиро бажаючи один одному Божої благодаті, здоров'я, рясного щастя, яскравих подій, затишку й добра. У січні в оселях по-особливому звучать дзвінка українська колядка й щедрівка, що додають свіжих сил, енергії для успішного руху вперед, для творення добрих справ; а кришталевий дзвін Водохреща та освячена йорданська вода сповнюють душу любов'ю. Проте зовсім іншим видався січень 2012 р. для родини, друзів, знайомих Галини Микитівни. Невимовний сум охопив нас, коли 5 січня дізналися, що перестало битися серце нашої старшої колеги. Уже понад вісім років дарма шукаємо її очима, проходячи повз головний корпус університету, де часто можна було побачити Галину Микитівну, яка поволі, не поспішаючи, із невеликою, самотужки пошитою торбинкою, що нині отримала б назву з префіксоїдом *еко-*, прямує додому.

Залишилися тільки найкращі спомини про кандидата філологічних наук, доцента кафедри української мови Галину Микитівну Ращинську й бажання вкотре висловити своїй Учительці щирі слова вдячності за знання, за обраний мною фах, за теплі розмови в уже позастудентські роки, за той світ чеснот, інтелігентності та толерантності, який вона створила навколо себе. Ця мудра, світла, скромна жінка вчила нас ніколи не нарікати, як колись не нарікала сама, прагнула все встигнути, любила людей, уміла не марнувати час і була послідовною в дотриманні високих принципів та сповідуванні лінгвоцентризму в житті.

Список використаної літератури

1. Гінзбург М. З історії досліджування та подавання видового протиставлення українських *nomina actionis* на -ння, -ття. *Українська мова*. 2013. № 3. С. 48–60.
2. Голоюх В. І., Павленко Л. П., Ращинська Г. М., Г. І. Самохвал. Основи культури мови: програма для філологічних факультетів педагогічних інститутів Української РСР. Спеціальність 2102 «Українська мова та література». Київ, 1986. 10 с.
3. Ткаченко Г. М. Питання семантичної структури віддієслівних іменників на -ння, -ття в сучасній українській мові. *Збірник робіт аспірантів Львівського університету філол. та істор. ф-тів*. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. С. 55–67.
4. Ткаченко-Ращинська Г. М. Питання виду віддієслівних іменників у сучасній українській і російській мовах. *Республіканська наукова конференція з питань російсько-українських мовних зв'язків, грудень 1964 р. Тези доповідей*. Луганськ, 1964. С. 58–60.
5. Ращинська Г. М. До питання про розвиток абстрактної лексики української мови за радянської доби (калькування з російської мови і паралельні російські та українські утворення). *Питання літературознавства та мовознавства. Тези доповідей та повідомлень республіканської наукової конференції, травень 1967*. Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1967. С. 129–130.
6. Ращинська Г. М. Віддієслівні іменники в поетичних творах Івана Франка. *Матеріали міжвузівської ювілейної конференції, присвяченої 110-річчю з дня народження та 50-річчя з дня смерті І. Я. Франка*. Житомирський пед. ін-т. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1968. С. 88–90.

7. Ращинська Г. М. Розвиток наукового мислення студентів у процесі вивчення курсу сучасної української літературної мови. *Наукові основи підготовки вчителів. Матеріали науково-методичної конференції*. Луцьк, 1969. С. 120–122.
8. Ращинська Г. М. Словотвірна структура українських віддієслівних іменників. *Питання словотвору східнослов'янських мов. Матеріали міжвузівської республ. наук. конференції*. Київ: Наук. думка, 1969. С. 77–78.
9. Ращинська Г. М. Українські віддієслівні іменники на (-ува)-ння. *Вісник Львів. ордену Леніна держ. ун-ту імені Івана Франка. Серія філологічна*. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1969. Вип. 6. С. 68–72.
10. Ращинська Г. М. Методичні рекомендації до вивчення розділу «Словотвір» у курсі сучасної української літературної мови. Частина перша. Луцьк, 1979. 29 с.
11. Ращинская Г. Н. Отглагольные имена существительные на -ння, -ення (-іння), -ття в современном украинском языке: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 661 – Языки народов СССР (украинский язык). Львов, 1968. 20 с.
12. Ращинська Г. М. Системні семантичні зв'язки між твірними дієсловами й похідними від них іменниками. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів: тези доповідей та повідомлень науково-практичного семінару (27–28 червня 1989 року)*. Луцьк, 1989. С. 181–183.
13. Ращинська Г. М. Становлення і розвиток кафедри української мови. *Минуле і сучасне Волині. Освіта. Наука. Культура. Тези доповідей та повідомлень IV Волинської історико-краєзнавчої конференції 13–14 квітня 1990*. Ч. 1. Луцьк, 1990. С. 83–86 с.
14. Ращинська Г. М. Словотвірна характеристика термінів – віддієслівних іменників. *Матеріали XXXVIII наукової конференції професорсько-викладацького складу інституту*. Ч. II. Луцьк, 1992. С. 176.
15. Ращинська Г. М. До вивчення словотвірної мотивації спільнокореневих слів. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Ч. III. Луцьк, 1993. С. 206.
16. Ращинська Г. М. Про генезис суфіксів -нн(я), -тт(я) в українській мові. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету*. Ч. I. Луцьк, 1994. С. 43.

17. Ращинська Г. М. Словотвірна характеристика українських термінів. *Матеріали ХІІ наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету імені Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во Волинського університету «Вежа», 1995. С. 22.
18. Ращинська Г. М. Закономірності формування семантики похідних слів. *Науковий вісник Волинського держуніверситету. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Вип. 1. Луцьк: Вид-во «Вежа», 1996. С. 185–188.
19. Ращинська Г. М., Павленко Л. П. Методичні рекомендації до вивчення теми «Словотвір іменників» у курсі сучасної української літературної мови. Частина перша. Луцьк, 1983. 29 с.
20. Ращинська Г. М., Павленко Л. П. Про укладання пробної картотеки Словника мови творів Лесі Українки. *Співець мужності і краси: тези доповідей науково-практичного семінару, присвяченого 115-річчю з дня народження Лесі Українки (21–22 березня 1986 року)*. Луцьк, 1986. С. 106–108.
21. Ращинська Г. М., Павленко Л. П. Методичні рекомендації і завдання для контрольної роботи з сучасної української літературної мови (Словотвір. Морфологія) для студентів-заочників філологічного факультету. Луцьк, 1989. 30 с.

Наталія Костусяк,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ДУША, НАПОВНЕНА ДОБРОМ*(Тетяна Степанівна Баран)*

Осінь 1990 року назавжди увійшла в моє життя. Адже відбулися дві пам'ятні для мене події. Перша – радісна. Я почала працювати старшим викладачем кафедри української мови мого рідного університету (тоді інституту).

Друга – дуже сумна. Ця ж осінь покликала на небо чудову, світлу людину, колишнього куратора моєї групи.

Це була Баран Тетяна Степанівна. Навіть зараз, через роки, дуже важко казати про неї «була». Така чудова людина. Така енергійна. Жителюбна. Але невблаганна смерть забрала її пропри молодий вік цієї жінки, яка ще зараз могла б жити.

Вона народилася в місті Луцьку 7 травня 1950 року. Почала навчатися в школі в 1957 році, закінчила навчання в 1967 році. Непогано володіла французькою мовою. Протягом наступних чотирьох років (1967–1971) навчалася в Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки. Радість навчання потьмарила смерть батьків.

Баран Ніна Петрівна покинула дочку в 1969 році. Їй було 52 роки. Баран Степан Григорович помер у 1970 році. Йому був тільки 61 рік. На щастя, брат Тарас та сестра Катерина всіляко підтримували сестру. Без їхньої моральної та матеріальної допомоги молодій дівчині було б значно важче закінчити навчання.

Педагогічну роботу Тетяна Степанівна розпочала в Карпилівській восьмирічній школі Ківерцівського району. Працювала там вчителем української мови і літератури. Через три роки (1973) її трудовий шлях продовжується в Луцькому професійно-технічному училищі № 6. З написаної про неї характеристики можна дізнатися про те, що вона вимоглива до себе та інших. І в тих групах, у яких вона викладає, висока успішність та рівень грамотності. А, готуючись до уроків, вчителька використовує багато додаткової літератури, наочність та технічні засоби.

У цей же період трудової діяльності читає ще й лекції на естетичні та етичні теми. Бере активну участь в житті училища. Зокрема, під її керівництвом у групі № 39 проводять тематичні вечори, вихованці мають змогу послухати спогади запрошених нею ветеранів праці, учасників Великої Вітчизняної війни, передовиками виробництва, вона з задоволенням організовує екскурсії містами і селами Волині, під час яких вивчають минуле і сучасне рідного краю. Вчителька активно поповнює кабінет української мови та літератури виготовле-

ною власноруч наочністю. Прищеплювала вихованцям любов до книги та до рідної мови.

Через чотири роки (1978) Тетяна Степанівна почала працювати асистентом кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. У цьому році я теж стала студенткою і навчалася в одній групі разом теперішнім професором кафедри української літератури – Яструбецькою (тоді ще Козачук) Галиною Іванівною та відомим письменником – Ольшевським Ігорем Едиловичем.

Баран Тетяна Степанівна з випускниками групи Луцького педагогічного інституту, у якій вона була куратором (у центрі, 1982 р.).

З характеристики через рік її роботи можна дізнатися про те, що вона проводила практичні заняття з практикуму сучасної української літературної мови, лабораторні заняття з української діалектології, з сучасної української літературної мови (фонетика), керувала педагогічною практикою студентів II курсу, проводила і перевіряла контрольні роботи студентів денної та заочної форми навчання. Користується авторитетом, скромна, морально витримана.

Мені добре запам'яталися практичні заняття, які вона проводила. Коли я навчалася, не всі навчальні курси мали розроблені підручники й посібники. І часто бувало так, що по закінченню якогось курсу і складання заліку чи екзамену, у бібліотеці запізнило для нас з'являвся так необхідний нам у минулому підручник. Таку відсутність Тетяна Степанівна вміло заміняла своїми записами,

матеріалами з опублікованих іншими авторами статей. Тому готувалися до практичних занять було не дуже важко.

Крім того, вона любила і розуміла гумор, навіть не боялася, коли він направлений в її бік. Чомусь пам'ятається у зв'язку з цим такий епізод. Якось Тетяна Степанівна була присутня на лекції з діалектології. Пояснюючи якесь діалектологічне явище, професор, шукаючи свіжий приклад, глянув на Тетяну Степанівну і сказав: «Вийшли в поле баранове», тобто *барани*. Ми посміхнулися, викладач щиро посміхнулася теж.

Тетяні Степанівна була властива висока мораль. У цьому ми мали змогу пересвідчитися після колективного перегляду відомого кіно-

фільму «Москва сльозам не вірить». Викладач сказала, що їй дуже не приємно, що головна героїня фільму дозволила собі зв'язок з одруженим чоловіком. На її переконання це неприпустимо. Вона завжди вчила нас порядності. Наголошувала на тому, що не можна робити іншій людині того, чого ми не хочемо отримати від інших. Закликала до чесності, порядності, милосердя. Якщо в когось виникали якісь проблеми, вона завжди знаходила слова розради і підтримки.

Її поради як вчителя суттєво допомагали нам у підготовці до практичних занять. Крім того, вона не хотіла, щоб ми втратили вміння творити, тому частенько писали твори-мініатюри. Вона як керівник гуртка «Мова і час» пропонувала нам дуже цікаві теми.

Тетяна Степанівна займала активну життєву позицію. З її звіту за період 1978–1983 років, крім наведеного вище, можна дізнатися про те, що вона брала участь у роботі Школи молодого педагога, підготувала програму з української мови (лексика, фразеологія, фонетика) для слухачів цієї школи. У цей період вона підготувала для студентів бесіди на теми «Луцьк, вчора, сьогодні, завтра», «Прекрасне навколо нас», «Книга в твоєму житті», «Актуальна розмова. Людина в людині...», «В коло спілкування. Бесіди психолога», «Щастя людини». Запрошувала на зустріч зі студентами акторів обласного театру, волинських поетів, членів обласного Товариства книголюбів. Знайомила майбутніх філологів з кращими вчителями, вихователями, керівників шкіл. Возила на екскурсію в музеї Лесі Українки в Колодяжному. І цей список можна ще продовжувати, адже звіт займає п'ять сторінок, і всі вони сповнені любов'ю до викладацької роботи, до роботи зі студентами.

Далі була сумлінна праця над кандидатською дисертацією на тему «Система засобів ступеня вираження ознаки в українській мові» (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Л. І. Мацько) і успішний захист в 1987 році. Науковий ступінь кандидата наук Баран Тетяні Степанівні було присвоєно рішенням Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького 19 лютого 1989 року, за півтора року до смерті. Їй було лише 40 років. Такою молодою, доброю, привітною і порядною вона назавжди залишиться в моїй пам'яті, і, я переконана, у пам'яті всіх тих, хто її знав.

*Олександра Гандзюк,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови,
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

МУДРІСТЬ І ПРОСТОТА ГАЛИНИ ІВАНІВНИ САМОХВАЛ

В архіві Волинського національного університету імені Лесі Українки гортаю особову справу Ганни (Галини – саме так називали її на роботі й у родинному колі) Іванівни Самохвал... Кожен документ – фрагмент долі – віддзеркалює важливі віхи її життєвого, педагогічного та наукового шляху. У пам'яті зринають спогади про цю незвичайну жінку, інтелігентну й мудру, просту й скромну, делікатну й толерантну, стриману й помірковану, вимогливу й щиросердну, чуйну до людей і чутливу до рідного слова. Особливості характеру та вдачі роблять упізнаваним і близьким серцю образ цієї світлої людини. Такою запам'ятали Галину Іванівну і мої однокурсники: Тетяна Андрущук (Масицька), Катерина Сачук (Голіщук), Людмила Семенюк (Поліщук), і, переконана, сотні інших студентів, яких вона навчала на українському відділенні філологічного факультету за свою майже п'ятдесятирічну професійну діяльність. Вона не мала ні наукових ступенів, ні вчених звань, однак глибина й усеохопність її знань завжди вражали, викликали захоплення та повагу.

Я мала щастя спілкуватися з нею і в статусі студентки, і в статусі молодої колеги. Перше наше знайомство відбулося в 1985 році. Мене, студентку-першокурсницю, передусім вразила мудрість і простота Галини Іванівни, а також доступність та цілісність викладу складного наукового матеріалу. Залюблена й заглиблена у свій предмет, фонетику сучасної української літературної мови, вона й нам, своїм студен-

там, щедро засівала в серця зерна любові до рідного слова, виховувала шанобливе ставлення до української мови. На лекціях, практичних та лабораторних заняттях у Галини Іванівни повсякчас було захопливо й цікаво, історичний коментар фонетичних процесів завжди був повним і системним. Уже значно пізніше, коли я працювала асистентом на кафедрі української мови та проводила практичні заняття з курсу «Історична граматика», Галина Іванівна на правах мудрого й толерантного колеги-наставника залюбки допомагала розібратися в складних лінгвальних явищах, доступно й просто пояснювала науковий матеріал, ділилася своїм баченням неоднозначно трактованих у вишівських підручниках та інших мовознавчих студіях проблемних питань історичної фонетики, морфології та синтаксису, які докладно коментувала «з пам'яті», не вдаючись до спеціальних наукових джерел. Із такого неофіційного спілкування дізналася про деякі цікаві сторінки біографії моєї наставниці. Зокрема й про те, що на початок її педагогічної діяльності випали нелегкі післявоєнні роки. У бібліотеках не було ні підручників, ні посібників, ні іншої фахової літератури, і тоді прислужилися ретельно написані власноруч вишівські конспекти з улюблених мовознавчих дисциплін, за якими доводилося готуватися до викладацької праці...

Я вірю, що в житті людини немає випадковостей і Господь визначає життєвий шлях кожного. Божа воля була й на те, щоб по закінченні Харківського державного університету імені О. М. Горького Галина Іванівна переїхала з чоловіком на постійне місце проживання до Луцька і стала викладачем Лесиного вишу. Підтвердження цього слугує документ у її особовій справі за підписом начальника відділу керівних кадрів наркомосвіти УРСР, адресований тов. Білому: «Не виявлено, чи приїде на роботу Бацман. Прошу познайомитися з тов. Самохвал Г. І. Якщо підходить, оформимо до Вашого педвишу» (03.08.1950). Цей лист і визначив її подальшу долю. Уже 7 липня 1950 р. датоване призначення Г. І. Самохвал у розпорядження Волинського обласного відділу народної освіти на адміністративно-педагогічну роботу. І відповідна їй заява від 15 серпня 1950 року на ім'я ректора Луцького учительського інституту з проханням призначити на посаду викладача української мови.

Родом із краю І. Котляревського (про що незаперечно свідчила її особлива, полтавська, вимова альвеолярного, т. з. середнього, [л'] і не тільки), вона назавжди полюбила «озер блакить і синь лісів», орга-

нічно «вросла» в традиції та побут Волині, яка стала для неї рідною домівкою: тут народилися її діти й онуки, тут жили її друзі й колеги, а згодом, по завершенню земного шляху, у вічний спочинок відійшла її світла душа.

Народилася Ганна (Галина) Іванівна Кальник (її дівоче прізвище) 4 грудня 1925 року в селі Диканька Полтавської області в селянській сім'ї. До Великої Вітчизняної війни закінчила вісім класів середньої школи. Під час окупації області німецькими загарбниками (осінь 1941 – осінь 1943 рр.) проживала в рідному селі на утриманні батьків. Після звільнення рідного краю восени 1943 року працювала в колгоспі на сільськогосподарських роботах, а згодом продовжила навчання в середній школі, яке завершила в 1945 році. Цього ж року вступила на українське відділення філологічного факультету Харківського державного університету імені О. М. Горького, який закінчила 1950 року.

Маємо короткі відомості про батьків і близьку родину Галини Іванівни. Батько, Іван Микитович Кальник, 1875 року народження, до 1945 року працював у колгоспі на сільськогосподарських роботах, через хворобу став непрацездатним і в 1946 році помер. Мати, Марія Денисівна Кальник, 1878 року народження, була домогосподаркою; з 1951 року проживала з Галиною Іванівною. Один брат загинув на фронті, три інші брати також учасники Великої Вітчизняної війни. Старший із них (1903 року народження) очолював колективне господарство села Диканьки Полтавської області, другий упродовж 1940–1953 рр. служив офіцером у рядах Радянської Армії, а згодом працював на посаді секретаря партійної організації одного з колгоспів на Полтавщині. Третій брат за спеціальністю шофер, а сестра – домогосподарка. Із 1950 року Галина Іванівна одружена. Чоловік, Петро Якович Самохвал, 1922 року народження, працював у Волинському обласному відділі народної освіти на посаді інспектора шкіл. Донька, Ніна Петрівна Самохвал, 1952 року народження. Син, Олександр Петрович Самохвал, 1957 року народження.

За свою майже піввікову професійну діяльність, 1950–1998 рр., почергово обіймала посади асистента і старшого викладача кафедр української мови, української мови та літератури (остання постала через об'єднання двох кафедр – української мови й української літератури). Витяги з протоколів засідань кафедр різних років, на яких було заслухано планові звіти про навчально-методичну, наукову та громадську роботу й виступи колег: доцентів Л. П. Рожило та А. З. Омельков-

ця, старших викладачів Г. О. Козачук, В. І. Голоюха, З. Ф. Покальчука та ін. засвідчують високий фаховий рівень Г. І. Самохвал. Колеги відзначають, що вона «сумлінно працює на всіх ділянках <...>, дає міцні знання з сучасної української мови та історичної граматики...» (цитовано за матеріалами архіву – витяг із протоколу № 12 засідання кафедри української мови і літератури від 21 червня 1969 року).

У фрагменті характеристики старшого викладача кафедри української мови та літератури Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки Ганни Іванівни Самохвал за підписом ректора Д. Цимбалюка зазначено, що «до своїх обов'язків відноситься сумлінно, лекції і практичні заняття проводить на належному теоретичному рівні. Розпочала роботу над кандидатською дисертацією. Систематично приймає участь в роботі теоретичних конференцій викладачів. Тов. Самохвал працює агітатором групи, якій приділяє велику увагу. Користується авторитетом серед студентів і викладачів» (29.09. 1961) (цит. за архівними матеріалами).

Її професійне зростання припадає на 50-ті роки ХХ сторіччя й за часовим відтинком збігається зі становленням Волинської філологічної школи, підґрунтя якої разом із Г. І. Самохвал закладали А. З. Омельковець, Г. І. Мудрик, В. Ф. Покальчук, Г. І. Гришаєвська, Д. П. Іващенко, В. Г. Луцкевич, С. К. Скірта та інші викладачі, які працювали в той час на кафедрі української мови і літератури.

Насиченою та різноаспектною була навчально-методична діяльність Г. І. Самохвал. За час праці у виші вона читала лекції, проводила заплановані практичні та лабораторні заняття із сучасної української мови, історичної граматики української мови, практикуму з української мови (1 курс). Розробила тематику спецсеминарів із сучасної української мови для студентів 3-го курсу денної форми навчання: «Мова творів М. Коцюбин-

Галина Іванівна Самохвал з колегами на урочистостях з нагоди Першотравня (м. Луцьк, 1967 р.)

ського», «Мова творів Лесі Українки», «Мова творів І. Котляревського»; для студентів 5-го курсу заочної форми навчання: «Культура української мови», «Найскладніші теоретичні питання морфології української мови», добирала й укладала літературу до цих тем тощо. Галина Іванівна регулярно читала лекції на курсах підвищення кваліфікації вчителів у Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки й у Волинському обласному інституті удосконалення вчителів. Керувала курсовими та дипломними роботами. Систематично працювала над підвищенням теоретико-методологічного рівня лекційних занять, удосконаленням форм і методів навчальної роботи тощо.

У колі наукових зацікавлень Галини Іванівни перебували важливі питання фонетики, лексикології, морфології, синтаксису, стилістики сучасної української мови, історичної граматики української мови, культури української мови, ідіолекту письменників тощо.

1964 року Г. І. Самохвал завершила складання кандидатських іспитів. Працювала над кандидатською дисертацією «Синтаксис прямої мови в сучасній українській мові (на матеріалі української радянської прози)». Уклала бібліографію до теми, на матеріалі прозових творів українських радянських письменників сформувала джерельну базу дослідження, схарактеризувала теоретико-методологічні основи наукової праці. 1975 року закінчила заплановані розділи. Результати наукових пошуків дослідниця неодноразово апробувала на конференціях різних рівнів, проте через низку причин дисертації не захистила.

За час роботи у виші брала активну участь у щорічних звітних наукових конференціях викладачів інституту, виступала з повідомленнями: «Фонетична система західно-поліських говорів», «Конструкція з прямою мовою як синтаксична одиниця», «Способи поєднання прямої мови зі словами автора», «Поєднання прямої мови із словами автора неособовими формами дієслова», «Класифікація дієслів, що вводять пряму мову», «Семантичні відтінки дієслів мовлення та вплив їх на граматичну природу прямої мови» й ін. На конференції, присвяченій 100-річчю з дня народження Лесі Українки, у лютому 1971 року виголосила доповідь «Майстерність діалога в драматичних творах Лесі Українки». У травні 1974 року виступала з доповіддю в Полтавському педінституті, на республіканській конференції, присвяченій 125-річчю з дня народження Панаса Мирного; тема доповіді «Розвиток традицій

Панаса Мирного в побудові конструкцій з прямою мовою (на матеріалі української радянської художньої прози)»; тези надруковані в матеріалах конференції. До всесоюзної наукової конференції «Актуальні проблеми історичної лексикології східнослов'янських мов» підготувала й виголосила доповідь «Розвиток групи дієслів, що приєднують пряму мову»; тези опубліковані (Дніпропетровськ, 1975). До республіканської наукової конференції, присвяченої 200-річчю з дня народження класика української літератури Г. Ф. Квітки-Основ'яненка підготувала доповідь на тему «Специфіка поєднання конструкцій, що передають чуже мовлення із словами автора, у творах Г. Квітки-Основ'яненка»; тези надруковані в матеріалах конференції (Харків, 1978). У співавторстві із В. І. Голоюхом, Л. П. Павленко, Г. М. Рацинською підготувала й опублікувала навчально-методичні матеріали «Основи культури мови: програма для філологічних факультетів педагогічних інститутів Української РСР. Спеціальність 2102 «Українська мова та література» (Київ, 1986).

Г. І. Самохвал входила до авторського колективу, що працював над Словником мови поетичних творів І. Я. Франка.

Керувала науковою роботою студентів, спонукаючи їх до активної дослідницької діяльності, результати якої були апробовані на щорічних студентських наукових конференціях.

Галина Іванівна постійно підтримувала зв'язок із випускниками українського відділення А. Голібродом (Луцьке культурно-освітнє училище), Г. Прокоп'юк (Луцька середня школа № 3), А. Литвинчуком (Дубнівська середня школа) та ін.; неодноразово зустрічалася з учителями й учнями міста Луцька та області, проводила профорієнтаційну роботу.

Активною була громадська діяльність Г. І. Самохвал. Упродовж багатьох років була лектором Волинського обласного товариства «Знання», підготувала й опублікувала доповіді «Про культуру української мови», «Вони заслуговують захоплення і поваги (до Міжнародного жіночого дня)», неодноразово виступала з лекціями на автозаводі, в обласному комітеті радіомовлення, а також перед студентами, учителями та громадськістю міста й області та ін. Її обирали членом міського комітету, секретарем МК, членом культмасової комісії при МК, а також членом профбюро факультету, партгрупоргом кафедри. Виконувала обов'язки позаштатного контролера обласного комітету народного контролю та ін.

Працюючи на одній кафедрі з Галиною Іванівною Самохвал, я повсякчас відчувала її прихильність та підтримку, і, мабуть, не випадково, коли повернулася з аспірантури, у 1998 році, дістала «у спадок» від моєї мудрої наставниці навчальний курс «Сучасна українська мова: Фонетика», який так любила й досконало знала вона і який ось уже понад 20 років з її легкої руки викладаю я.

Для мене спілкування з Галиною Іванівною – завжди свято. Пригадую нашу останню зустріч (у цей час Г. І. Самохвал уже не працювала на кафедрі), ми прийшли привітати її з черговим ювілеєм. Галина Іванівна була життєрадісна і привітна, захоплено розповідала про свою молодість, професійне становлення та, звичайно, спогадами не оминула нас, своїх колишніх студентів. Із мого студентського життя, наприклад, пригадала таку деталь. На відкритому практичному занятті з фонетики сучасної української мови на першому курсі вона поставила всім студентам четвірки, і на обговоренні отримала зауваження-побажання від колеги кафедри російської мови: варто заохочувати студентів до навчання вищими балами, зокрема відповідь Ірини Боярчук (моє дівоче прізвище) заслужувала п'ятірки (за старою системою оцінювання – найвищий бал). За словами Галини Іванівни, після цього випадку вона стала поблажливішою до сумлінних студентів і на п'ятірки більше не скупилася. І ще багато цікавих історій почули ми тоді...

Галина Іванівна Самохвал прожила довге та змістовне життя й відійшла в засвіти 2012 року. Віхи її професійної діяльності – на завжди закарбовані в історію моєї рідної кафедри – кафедри української мови. Близькі за духом люди залишають по собі світлі спогади. І так хай буде вічно!

*Ірина Мельник,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

РОЗДІЛ 2

ПОДВИЖНИКИ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Дорослішає слово...
Бентеги звітрюють полову...
І на нездоланих корогвах
Святая правда майорить...
Дорослішає слово...*

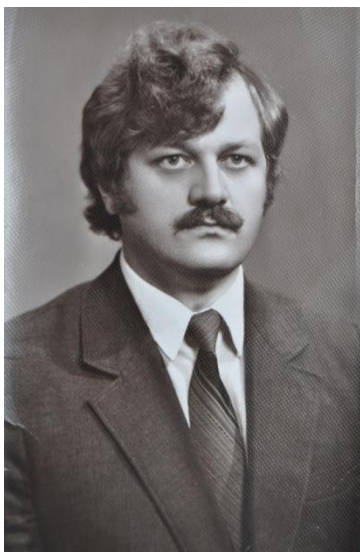
Іван Вихованець

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ МИКОЛИ ВАСИЛЬОВИЧА МІРЧЕНКА

Микола Васильович Мірченко – український мовознавець, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

Микола Васильович народився 15 травня 1950 р. у с. Покащів Ківерцівського району Волинської області. У 1972 р. закінчив філологічний факультет Луцького державного педагогічного інституту ім. Лесі Українки за спеціальністю «Українська мова та література». З 1975 р. працював на кафедрі української мови асистентом (1975–1978 рр.), 1978–1981 рр. був аспірантом кафедри української мови Київського державного педагогічного інституту імені Максима Горького.

У 1981 р. Микола Васильович захистив кандидатську дисертацію. З 1981 по 1987 рр. працював старшим викладачем кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, заступником декана філологічного факультету. З 1987 р. Микола Васильович – доцент кафедри.

З 1991 р. М. В. Мірченко завідує кафедрою української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки. Він є автором понад 120 наукових праць з теоретичних проблем функційно-категорійної граматики, семантичного синтаксису: монографій «Структура синтаксичних категорій» (2001, 2004 рр.); «Вибрані праці з функційно-категорійної граматики та лінгвотекстології» (2011 р.); посібника «Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення)» (Київ, 1997), рекомендованого МОН України як навчальний посібник для студентів-філологів, та ін.

Зліва направо: Василь Іванович Голоух, кандидат філологічних наук, доцент, Микола Васильович Мірченко, доктор філологічних наук, професор, Іван Іванович Чернецький, відомий волинський письменник

У 2002 році в Інституті української мови НАН України М. В. Мірченко захистив докторську дисертацію «Синтаксичні категорії речення» (науковий консультант – Іван Романович Вихованець, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України). З 2003 р. Микола Васильович став професором кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки, завідувачем кафедри української мови. З 2007 р. – дійсний член академії наук вищої освіти України, голова регіонального відділення АН

ВО України, член Президії АН ВО України, член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки (заступник голови ради).

Факультет філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки. Зліва направо: Юрій Васильович Громик, кандидат філологічних наук, професор; Микола Васильович Мірченко, доктор філологічних наук, професор; Павло Юхимович Гриценко, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України (2019 р.)

Микола Васильович нагороджений почесною грамотою Міністра освіти і науки України, медаллю «Заслужений професор Волинського державного університету», медаллю «За успіхи в науково-педагогічній діяльності» (протокол рішення Президії АН ВО України № 6 від 26 листопада 2010 р.), почесною грамотою президента АПН України (2010 р.).

Зліва направо: Анатолій Васильович Цьось, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, ректор Волинського національного університету імені Лесі Українки і Микола Васильович Мірченко, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови

Під керівництвом М. В. Мірченка захищено 9 кандидатських дисертацій. Наукова школа М. В. Мірченка продовжує науковий напрямок функційної граматики, започаткований в українському мовознавстві академіком О. С. Мельничуком, членом-кореспондентом НАН України доктором філологічних наук, професором, член-кореспондентом І. Р. Вихованцем. Микола Васильович уперше в українському мовознавстві обґрунтував розподіл граматичних категорій у ранговому вияві, здійснив комплексний аналіз та опис категорій речення, що відображають граматичний лад мови та ін. Нині професор М. В. Мірченко досліджує проблеми комунікативної лінгвістики, активно працює в галузі семантичного та функційного синтаксису.

У ювілейний не тільки для кафедри української мови, а й для Миколи Васильовича рік, колеги щиро зичать йому міцного здоров'я, довголіття, іскристої життєвої енергії, приємних подій та невичерпного оптимізму!

Публікації професора М. В. Мірченка

1. Мірченко М. В. До питання предикативності і категорії особи. *Питання граматичної будови української мови: темат. зб. наук. пр.* Київ : КДПІ ім. Максима Горького, 1979. С. 58–65.
2. Мірченко М. В. Давальний відмінок особи у семантико-синтаксичній структурі простого речення. *Мовознавство*. 1980. № 1. С. 70–74.
3. Мірченко М. В. Варіантність синтаксичних конструкцій і стилістичне забарвлення. *Культура слова*. 1982. Вип. 22. С. 45–47.
4. Мірченко М. В. За нормативність усного мовлення. *Культура слова*. 1986. Вип. 30. С. 99–101.
5. Мірченко М. В. Про деякі функціональні властивості синтаксем. *Співець мужності і краси*. Луцьк, 1986. С. 103–104.
6. Мірченко М. В. Складнопідрядні речення в сучасній українській мові. Луцьк, 1987. 30 с.
7. Мірченко М. В. Видатний учений-лінгвіст. *Минуле і сучасне Волині*. Луцьк, 1988. С. 142–145.
8. Мірченко М. В. Особливості формування лінгвістичних понять-категорій у студентів. *Проблеми формування особистості вчителя в педагогічному вузі*. Луцьк, 1988. С. 66–69.
9. Мірченко М. В. Взаємодія теорії і практики в процесі вивчення мови. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його*

- підготовки до всебічного розвитку учнів. Луцьк, 1989. Ч. 2. С. 175–177.
10. Мірченко М. В. Про деякі аспекти функціонування мовних одиниць. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів*. Луцьк, 1989. Ч. 2. С. 188–190.
 11. Мірченко М. В. Вихованець І. Р. Система відмінків в українській мові: рецензія. *Укр. мова і літ. в шк.* 1989. № 12. С. 70–72.
 12. Мірченко М. В. Я. Головацький про проблеми розвитку рідної мови. *Яків Головацький і рух за національне відродження та культурне єднання слов'янських народів. Тернопільські славістичні і історико-філологічні читання*. Тернопіль, 1989. С. 144–146.
 13. Мірченко М. В. Функціональна типологія і системно-структурні зв'язки близькоспоріднених мов. *Тези доповідей і повідомлень Республіканської наукової конференції (21–24 лютого 1990 р.)*. Донецьк, 1990. С. 127–128.
 14. Мірченко М. В. Емоційно-оцінна функція метафор у творах Лесі Українки (до проблеми естетичної функції слова). *Леся Українка. Особистість. Творчість. Доля*. Луцьк, 1991. С. 149–150.
 15. Мірченко М. В. Питання еволюції мови в дослідженнях М. В. Крушевського. *Минуле і сучасне Волині: Історичні постаті краю. Тези V Волинської історико-краєзнавчої конференції. 11–13 жовтня 1991*. Луцьк, 1991. С. 148–150.
 16. Мірченко М. В. Синтаксичні параметри слова. *Матеріали XXXVIII наукової конференції професорсько-викладацького складу інституту*. Ч. 2. Луцьк, 1992. С. 175.
 17. Мірченко М. В. Текст: простір, час і одиниці. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Ч. 2. Луцьк, 1993. С. 236–238.
 18. Мірченко М. В. Словосполучення: за і проти. Там само. С. 238–239.
 19. Мірченко М. В. Про одиниці комунікативного синтаксису. *Матеріали XV наукової конференції і професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету*: Ч. 1. Луцьк, 1994. С. 5–6.
 20. Мірченко М. В. Алосинтаксема в системі одиниць мови. Там же. С. 7–8.
 21. Мірченко М. В. Семантична еволюція у сфері алосинтаксем. Там само. С. 8–10.

22. Мірченко М. В. Поняття елементарної синтаксичної одиниці. Функціональна граматики: *Тези Міжнародної наукової конференції з функціональної граматики*. Донецьк, 1994. С. 141–142.
23. Мірченко М. В. Що таке «семантична структура речення»? *Матеріали XVI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету*. Ч. 1. Луцьк: Вежа, 1995. С. 13.
24. Мірченко М. В. Про один із принципів побудови функціональної граматики. *Матеріали XVI наукової конференції професорсько-викладацького складу та студентів Волинського держуніверситету*. Ч. 1. Луцьк: Вежа, 1995. С. 14.
25. Мірченко М. В. Формально-орієнтовані та семантико-синтаксичні категорії речення. *Філологічні студії*. Вип. 1. Луцьк: ПВК «Ютта», 1996. С. 60–65.
26. Мірченко М. В. Система синтаксичних категорій речення. *Науковий вісник Волинського держуніверситету. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Луцьк : Вежа, 1996. С.199–203.
27. Мірченко М. В. Про теоретичні основи функціональної граматики (до історії виникнення поняття функція). *Філологічні студії: збірник наукових праць*. Вип. 2. Луцьк, 1997. С. 43–52.
28. Мірченко М. В. О взаимодействии категорий вида и времени в структуре предикатных слов. *Принципы и методы функционально-семантического описания языка: итоги, направления, перспективы: материалы конференции*. Симферополь, 1997. С. 188–190.
29. Мірченко М. В. Про синтаксичні категорії речення. *Актуальні проблеми синтаксису: матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. Чернівці, 1997. С. 47–48.
30. Мірченко М. В. Категорії предикативності і предикатності в системі категорій речення. *Лінгвістичні студії: збірник наукових праць*. Вип. 3. Донецьк : ДонДУ, 1997. С. 27–37.
31. Мірченко М. В. Об'єктність як синтаксична категорія. *Матеріали Міжнародної славістичної конференції*. Львів: Літопис, 1998. С. 193–198.
32. Мірченко М. В. Категорія суб'єктності як підкатегорія субстанціальності. *Філологічні студії: збірник наукових праць*. 1997. С. 39–42.
33. Мірченко М. В. Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словосполучення, просте речення). Київ: ІЗМН 1997. 100 с.

34. Мірченко М. В. Підмет як формально-орієнтована категорія речення. *Філологічні студії: збірник наукових праць*. Вип. 4. Луцьк, 1998. С. 129–135.
35. Мірченко М. В. Проблеми класифікації категорій речення. *Педагогічна теорія та педагогічний досвід: перспективи і розвиток. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17–19 грудня 1998 р.* Луцьк : Вежа, 1999. С. 111–115.
36. Мірченко М. В. Про деякі аспекти теорії мовленнєвих актів. *Лінгвістичні студії. Збірник наукових праць*. Вип. 5. Донецьк: ДонДУ, 1999. С. 8–11.
37. Мірченко М. В. Категорія присудка. *Науковий вісник Волинського держуніверситету. Філологічні науки*. 1999. № 6. С. 19–23.
38. Мірченко М. В. Двобічний вияв предикативності як міжрівневої категорії речення. *Філологічні студії. Науковий часопис*. Луцьк, 1999. № 2 (6). С. 72–77.
39. Мірченко М. В. Співвідношення категорій модальності і предикативності та їх взаємодія в реченні. *Проблеми славістики: Науковий часопис*. Луцьк, 1999. № 2. С. 40–47.
40. Мірченко М. В. Семантичне моделювання граматичних категорій речення. *Українська філологія: школи, постаті, проблеми: збірник наукових праць Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті*. Львів, 23–25 жовтня 1998 р. Ч. 2. Львів, 1999. С. 303–309.
41. Мірченко М. В. Семантична площина часу та синтаксична категорія часу речення. *Науковий вісник Волинського держуніверситету: Філологічні науки*. 1999. № 13. С. 51–55.
42. Мірченко М. В. Народнопоетичні синтаксичні елементи в ліриці Лесі Українки. *Науковий вісник ВДУ: журнал ВДУ ім. Лесі Українки: Філологічні науки*. № 15. 1999. С. 121–123.
43. Мірченко М. В. Про функціональну взаємодію граматичних категорій речення. *Наукові записки. Серія: Філологія*. Вінниця, 2000. С. 81–85.
44. Мірченко М. В. Проблеми категорійної семантики речення і теорія Фреймів. *Філологічні студії: Науковий часопис*. № 1. Луцьк, 2000. С. 140–150.
45. Мірченко М. В. Категорія другорядного члена речення. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки*. № 6. 2000. С. 130–139.

46. Мірченко М. В. Симетричні предикати в українській мові. *Лінгвістичні студії: збірник наукових праць*. Вип. 8. Донецьк: ДонДУ, 2001. С. 123–128.
47. Мірченко М. В. Взаємодія синтаксичних, морфологічних та словотвірних категорій у структурі речення. *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць*. Вип. 7. Харків: ХДПУ, 2001. С. 103–110.
48. Мірченко М. В. Про систему та структуру синтаксичних категорій. *Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть: Материалы конференции (Ялта, 1–6 октября 2001 г.)*. С. 174–176.
49. Мірченко М. В. Категорія недиференційованого головного члена речення. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Філологічні науки. Мовознавство*. Вип. 31. Кіровоград, 2001. С. 136–140.
50. Мірченко М. В. Категорія другорядного члена неелементарного речення. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка*. Вип. 4 (18). Серія «Філологічні науки». Полтава, 2001. С. 72–80.
51. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Луцьк: Вежа, 2001. 340 с.
52. Мірченко М. В. Грами порівняння та атрибутивності у структурі неелементарного речення. *Науковий вісник ВДУ ім. Лесі Українки*. 2001. № 9. С. 28–31.
53. Мірченко М. В. Синтаксичні моделі неелементарних речень (на матеріалі поезій Лесі Українки). *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. 2001. № 8. С. 48–56.
54. Мірченко М. В. Словотвірне значення та графемна структура словотвірних категорій. *Актуальні проблеми українського словотвору/ за ред. проф. В. Грещука*. Івано-Франківськ: Плай, 2002. С. 117–124.
55. Мірченко М. В. Рівні категорійних величин у системі функціональних категорій. *Південний архів: зб. наук. праць. Філологічні науки*. Херсон. Вид-во Херсонського держ. пед. ун-ту, 2002. Вип. 14 (18). С. 72–80.
56. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, Луцьк, 2002. 36 с.
57. Мірченко М. В. Семантико-синтаксична структура простих елементарних речень з одно-тривалентними предикатами-прикметниками (на матеріалі роману У. Самчука «Волинь»). *Функциональная лингвистика: Итоги и перспективы. Материалы конферен-*

- цих. Ялта, 30 сентября – 4 октября 2002. Симферополь, 2002. С 198–200.
58. Мірченко М. В. Синтаксичні моделі неелементарних речень (на матеріалі поезій Лесі Українки). *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. 2001. № 5. С. 400–406.
 59. Мірченко М. В. Категорія особи чи персональності. *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. 2002. № 5. С. 31–36.
 60. Мірченко М. В. Чи українці – то лише остійці? *Проблеми славістики*. Число 2–3. Луцьк, 2002. С. 89–93.
 61. Мірченко М. В. Поняття «державна мова» у контексті європейського досвіду державотворення. *Луцьк молодий*. 20 квітня 2003 р. С. 4–5.
 62. Мірченко М. В. Категорія елементарності/неелементарності речення. *Славістичний вісник: зб. наук. праць. Серія «Філологічні науки»*. Рівне, 2003. Вип. 4. С. 48–54.
 63. Мірченко М. В. Категорія сурядності. *Українська мова: науково-теоретичний журнал Інституту української мови НАН України*. 2002. № 4. С. 80–89.
 64. Мірченко М. В. Пленум мовознавців у Ніжині. *Проблеми славістики*. Число 4. 2003. С. 134.
 65. Мірченко М. В. Категорія формально-синтаксичної предикативності. *Філологічні студії: Науковий часопис*. Луцьк, 2003. № 2. С. 46–50.
 66. Мірченко М. В. Семантико-синтаксична надкатегорія темпоральності та її графемне вираження. *Актуальні проблеми української лінгвістики: Теорія і практика*. Київ, 2003.
 67. Мірченко М. В. *Структурно-семантичні параметри категорій речення. Функциональное описание естественного языка и его единиц: сб. науч. докл.* Ялта. 4–8 октября 2004 г.
 68. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. 2-ге вид., переробл. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. 393 с.
 69. Мірченко М. В. За що ми себе так не любимо? *Сучасність*, квітень, 2004. С. 1–3.
 70. Мірченко М. В. Мова ЗМІ на рубежі століть: закономірності і тенденції функціонування. *Луцьк молодий*. 25 березня 2004 р. Число 12. С. 4–5.

71. Мірченко М. В. *Сучасний як ніколи (слово про Тараса Шевченка)*. *Луцьк молодий*, 23 грудня 2004 р. Число 45. С. 7. *Луцьк молодий*, 30 грудня 2004 р. Число 46. С. 7.
72. Мірченко М. В. Підкатегорія локативного предиката в семантико-синтаксичній структурі речення. *Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць Харківського держ. пед. університету*. Вип. 12. 2004. С. 45–48.
73. Мірченко М. В. Субстанціальність як ускладнена семантико-синтаксична надкатегорія неелементарного речення. *Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту. Зб. наук. праць до ювілею проф. А. П. Загнітка*. Донецьк: ДонНУ, 2004. С. 56–63.
74. Мірченко М. В. Категорія підрядності. *Українське мовознавство*. Вип. 31. КНУ, 2004. С. 55–58.
75. Мірченко М. В. Нова академічна граMATика! Іван Вихованець, Катерина Городенська. Теоретична морфологія української мови/за ред. чл.-кор. НАН України І. Вихованця. Київ: Пульсари, 2004. 400 с. *Філологічні студії*. 2005. № 3–4. С. 363–366.
76. Мірченко М. В. Формально-синтаксичні позиції прикметника. *Функціоналізм как основа лингвистических исследований. Сб. науч. докл.* Ялта, 3–7 октября 2005 г. С. 387–388.
77. Мірченко М. В. Модальність як комунікативно орієнтована категорія речення. *ГраMATика слова і граMATика мови. Зб. наук. праць до ювілею д.ф.н., проф. І. Р. Вихованця*. Донецьк: ДонНУ, 2005. С. 175–190.
78. Мірченко М. В. Статус ускладненого речення (на матеріалі поетичних творів Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Т. 2. Луцьк, 2005. С. 472–478.
79. Мірченко М. В. Парадигма речення, синтаксичні дериваційні процеси. Актуальні проблеми сучасної філології. *Мовознавчі студії*. Вип. XIII. Рівне, 2005. С. 12–17.
80. Мірченко М. В. Про категорії недиференційованого та опосередкованого синтаксичного зв'язку. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Черкаси: Брама України, 2006. С. 56–62.
81. Мірченко М. В., Благовірна Н. Б. Загальне мовознавство: робоча навчальна програма. Луцьк: Вежа, 2006. 72 с.
82. Мірченко М. В. А. Кримський і його філософія історії української мови. *Творчість А. Кримського у контексті європейської і світової культури: Текст і контекст*. Луцьк: Вежа, 2007. С. 81–85.

83. Мірченко М. В. Когнітивно-лінгвістичний аспект картини світу і рівні категорійності. *Лінгвалізація світу: теорет і метод. асп. Зб. мат. Міжн. наук. конф. (25–26 травня 2006). Лінгвістичні студії*. Черкаси: Брама, 2007. С. 44–48.
84. Мірченко М. В. Комплексний характер та ієрархія категорійних параметрів речення. *Вісник Прикарпатського національного ун-ту ім. В. Стефаника: Філологія. Вип. XV–XVIII. Ювілейний вип. на пошану 100-річчя від дня народження проф. І. І. Ковалика*. Івано-Франківськ, 2007. С. 101–105.
85. Українська мова і література. Твір для вступників спеціальності «Видавнича справа та редагування», «Журналістика». Уклад. М. В. Мірченко, І. М. Констанкевич. Методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 2007. 20 с.
86. Мірченко М. В. Надкатегорія настанови. *Лінгвістичні дослідження*. Вип. 22. Харків, 2007. С. 125–132.
87. Мірченко М. В. Функціонально-категорійні вияви часу в сучасній українській мові. *Мовознавчий збірник: збірник наукових праць*. Вип. 7. Черкаси: Брама, 2008. С. 198–204.
88. Мірченко М. В. Когнітивно-лінгвістичні параметри мовної картини світу та рівні категорійності. *Науковий вісник ВНУ: Філологічні науки*. № 2. 2008. С. 46–49.
89. Мірченко М. В. «Де поділися ви, голоснії слова, що без вас моя туга німа» (спроба текстологічного аналізу деяких поетичних творів Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність*. Луцьк: Вежа, 2008. С. 350–355.
90. Мірченко М. В. Підрядність у системі категорій речення (функціональний аспект). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*. 2008. № 10. С. 78–85.
91. Мірченко М. В. Семантичні моделі комунікативних реєстрів у повістях М. Гоголя. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2008. № 14. С. 155–157.
92. Мірченко М. В. Категорійна семантика, трансформація та теорія фреймів. *Науковий часопис національного педуніверситету ім. М. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. Вип. 5. 2009. С. 12–17.

93. Мірченко М. В. Актуалізаційна сфера речення. Філологічні студії: зб. наук. пр. Харків, 2009. С. 166–172.
94. Мірченко М. В. Система і структура синтаксичних категорій у світлі вербоцентричної парадигми. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 475–477. Слов'янська філологія. Чернівці: ЧНУ, 2009. С. 39–42.
95. Мірченко М. В. Актуалізаційні категорії речення на матеріалі парентезних конструкцій. *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики: зб. наук. пр. на пошану чл.-кор. НАН України І. Р. Вихованця*. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. С. 190–197.
96. Мірченко М. В. Зовнішньосинтаксичні актуалізаційні категорії речення. *Літературознавство. Мовознавство*. Lublin, 2010. S. 115–119.
97. Мірченко М. В. «Життя як барвиста стрічка...» Спомин про друга. *Волинь філологічна: текст і контекст. Явище синтезу мистецтв в українській літературі: зб. наук. пр.* Вип. 6. Луцьк, ВНУ, 2010. С. 6–7.
98. Мірченко М. В. Зовнішньосинтаксичні актуалізаційні категорії речення. *Literaturoznawstwo, językoznawstwo I kulturoznawstwo jak płaszczyznę przekazu we współczesnej gbotto dydaktyce*. Wudawnictwo Werzel, Lublin, 2010. S. 115–119.
99. Мірченко М. В. Вибрані праці з категорійної граматики та лінгво-текстології. Луцьк: Вежа, 2011. 254 с.
100. Мірченко М. В. Категорійні значення в неелементарному простому реченні. *Науковий вісник ВНУ. Філологічні науки: Мовознавство*. № 1. 2011. С. 100–106.
101. Мірченко М. В. Односкладність, неповнота, еквівалентність простого речення. *Науковий часопис Національного педуніверситету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*. Вип. 7. Київ, 2011. С. 109–113.
102. Мірченко М. В. Синтаксичні одиниці як об'єкти синтаксису. *Динамічні процеси в граматичному і лексичному складі сучасних слов'янських мов*. Рівне, 2011. С. 66–69.
103. Мірченко М. В. Вторинна предикація у плані національної специфіки українського синтаксису (Рец. на моногр. О. Кульбабська. Вторинна предикація у простому реченні. Чернівці: Чернівецький університет, 2011. 672 с.). *Науковий вісник Чернівецького універ-*

- ситету. *Слов'янська філологія*. Вип. 547–548. Чернівці, 2011. С. 311–313.
104. Мірченко М. В. Ускладнені прості речення зі вставними та вставленими словами, словосполученнями і «реченнями». *Теоретико-практичні аспекти сучасних лінгвістичних і лінгводидактичних парадигм: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Рівне, 2012. С. 218–222.
105. Мірченко М. В. Антропоцентризм як новітня наукова парадигма. *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження. Всеукраїнська наукова конференція, присвячена 100-річчю від дня народження проф. І. І. Слинька, 28 листопада 2012 р.* Чернівці, 2012. С. 115–117.
106. Мірченко М. В. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Н. М. Костусяк. Луцьк, 2012. 452 с. Рецензія. *Наук. вісник Вінницького держпедуніверситету. Наукові записки. Серія Філологія (Мовознавство)*. Вип. 16. Вінниця, 2012. С. 418–420.
107. Мірченко М. В. Категорійна парадигма речення. *Семантика мови і тексту. Матеріали XI Міжнародної наукової конференції*. Івано-Франківськ, 2012. С. 405–408.
108. Мірченко М. В. Категорія локативності як підкатегорія надкатегорії субстанційності елементарного простого речення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки»*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. С. 32–36.
109. Мірченко М. В. Категорія актуального членування речення. *Мова у дзеркалі особистості: філологічні дослідження, присвячені ювілею д-ра. філол. н., проф., акад. НАПН України Кононенка В. І.* Івано-Франківськ, 2013. С. 344–355.
110. Мірченко М. В. Актуалізаційні реченнєві категорії: проблема вибору. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2013. Вип. 22 (271). С. 103–106.
111. Мірченко М. В. Категорійна (функційна) типологія синтаксичних одиниць. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журнал*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014. С. 187–199.
112. Мірченко М. В. Про функційну типологію синтаксичних одиниць. *Лінгвістичні студії: на пошану корифея. Зб. наук. праць, вітань із*

нагоди 90-ліття від дня народження д.ф.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Сергія Івановича Дорошенка. Харків, 2014. С. 108–118.

113. Мірченко М. В. Основи екології сучасної української літературної мови. *Науковий вісник національного університету «Острозька академія». Серія Філологія*. Остріг, 2014. С. 16–21.
114. Мірченко М. В. Т. Г. Шевченко «народився, щоб осяяти усю Україну». *Науковий вісник Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. № 12 (289). С. 30–35.
115. Мірченко М. В. Комплексна система та структура синтаксичних реченнєвих категорій. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журнал*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2015. С. 157–168.
116. Мірченко М. В. Леся Українка «Месники дужі приймуть мою зброю...» *Спроба текстологічного аналізу деяких творів. Універсум Лесі Українки: збірник наукових праць*. Вип. 22. Луцьк, 2016. С. 559–568.
117. Мірченко М. В. Лінгвосинергетика деяких творів Лесі Українки (на матеріалі поетичної збірки «Думи і мрії»). *Сучасні мовно-літературознавчі методології та нові прочитання художнього твору/антологія*: Електронне видання на CD-ROM, Луцьк, Вежа-Друк, 2018. С. 754–757.
118. Мірченко М. В. Морфолого-словотвірні категорії з синтаксичною домінантою та їх взаємодія. *На сторожі слова: збірник наукових праці на пошану професора Василя Грещука*. Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. Університет, ім. В. Стефаника, 2019. С. 226–235.

**Проф. М. В. Мірченко – рецензент
наукових видань (монографій та словників)**

1. Калько М. І. Актуальність: категоризація, класифікація і репрезентація сучасній українській літературній мові: монографія. Черкаси, 2008. 383 с.
2. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови: монографія. Дніпропетровськ, 2014. 349 с.

3. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у плані національної специфіки українського синтаксису (Рецензія на монографію: Олена Кульбабська. Вторинна предикація у простому реченні. Чернівці: Чернівецький національний ун-т, 2011. 672 с. *Науковий вісник Чернівецького ун-т. Слов'янська філологія. Вип. 547–548. С. 311–313.*
4. Ясакова Н. Категорія персональності: природа, структура та репрезентація в українській літературній мові: монографія. Київ: 2016. НА УКМА, 328 с.
5. Біскуп І. П., Данильчук А. Л. Філософія, суспільство, мова: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 198 с.
6. Вінтонів М. О. Актуальне членування речення і тексту: формальні та функційні вияви: монографія. Донецьк, ДонНУ, 2013. 328 с.
7. Балко М. В. Актуальні проблеми теорії словосполучення сучасної української мови: монографія. Дніпропетровськ: Вид-во «Свіднер АА», 2014. 349 с.
8. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Луцьк: Волинський національний ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с. (Рецензія опублікована у Науковий вісник Вінницького державного педагогічного ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. *Наукові записки. Серія: Філологія (Мовознавство). Вип. 16. Вінниця, 2012. С. 418–420.*
9. Жуйкова М. В. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов. Луцьк: Вежа, 2007. 448 с.
10. Кравченко С. І. На хвилі доби: Хрестоматія польської літературної періодики 20–30-х років ХХ ст./упорядкув., вступна стаття та пер. польською. С. І. Кравченко. Луцьк : Вежа 2007. 448 с.
11. Аркушин Г. Л. Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель: в 2 т. Луцьк: Вежа, 2006. Т. 1. 2007 р. 406 с. Т. 2. 533 с.
12. Кратко М. І., Черненко І. А. Порадник з української мови. Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2015. 40 с.
13. «З роду нашого красного...» перша професорка Волині. Зб. наук. праць на пошану професора Л. К. Оляндер. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2014.
14. Українська мова за професійним спрямуванням: збірник тестових завдань завдань для студентів вищого навчального закл./ С. К. Богдан (відп. ред.), Л. В. Голоюх, І. П. Левчук та ін. 3-є вид. перероблене та доповнене. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 196 с.

15. Кононенко В. І. Українська та польська мови: контрактивне дослідження. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. 2012. 808 s. опуб. *Типологія та функції мовних одиниць*. № 1 (5), 2016. С. 219–224.

*Маргарита Жуйкова,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

НАУКОВА НИВА МИКОЛИ ВАСИЛЬОВИЧА МІРЧЕНКА¹

Перший віддалений в часі (чи не на три десятиліття), але чіткий і виразний спогад про колегу, друга, цікаву й багатоманітну в усіх проявах, з життєвим позитивом особистості – молодий чоловік, вже тоді з яскраво виявленою харизмою розумної й енергійної людини, високий, ставний, серед книг і конспектів – схвильований і натхненний – майбутній аспірант Київського державного педагогічного інституту імені М. П. Драгоманова. З тих пір мені довелося спостерігати становлення Миколи Васильовича Мірченка як вченого, праці якого відомі в сучасній Україні і за її межами.

Життя не було особливо прихильним до Миколи Васильовича, і найстрашнішими ударами для нього були втрати найближчих людей, які передчасно (хоча це завжди відбувається несподівано й передчасно) відійшли у вічність. Проте видається, що вже студентські, а тим паче аспірантські роки стали не лише окресленими власним почуттям відповідальності, а й осяяні святим благословенням матері – благословенням на життя, на плідну працю, на добро.

Ще замолоду визначившись у своїх професійних симпатіях, Микола Мірченко виявив багатогранні наукові інтереси й зацікавлення різними проблемами – передусім соціолінгвістичними та лінгвофілософією.

¹ Уперше надруковано: Вступне слово. Мірченко М. В. Вибрані праці з категорійної граматики та лінгвотекстології. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. С. 4–5.

Наукова нива Миколи Васильовича, яку він і донині плідно та максимально зацікавлено опрацьовує, – категорійна граматики, галузь в українському, та й навіть у світовому мовознавстві нова, майже недосліджена, тому важлива й актуальна. У колі дослідницьких проблем – синтаксичні категорії, перш за все категорії предикатності й предикативності, сурядності й підрядності, вивчення в єдності категорійної семантики, трансформації та теорії фреймів.

*Микола Васильович Мірченко з колегами у Волинському краєзнавчому музеї.
Зліва направо: Микола Васильович Мірченко, доктор філологічних наук, професор, Тетяна Євгенівна Масицька, доктор філологічних наук, доцент, Наталія Миколаївна Костусяк, доктор філологічних наук, професор, Ірина Анатоліївна Мельник, доктор філологічних наук, доцент, Олександр Григорович Межов, доктор філологічних наук, професор (місто Луцьк, 2020 р.)*

Серце та інтелект Миколи Васильовича – у глибокому вивченні проблем лінгвостилістики, соціолінгвістики, культури усного й писемного мовлення – всього багатоманітного життя рідної мови. З-під його пера вийшли монографії і посібники, ряд пристрасних і глибоких статей про роль в історії мови Лесі Українки й Тараса Шевченка, Миколи Гоголя й Агатангела Кримського, хвилюють автора проблеми державотворення і мови як державотворчого інтелектуального фактора. Він уважний, кваліфікований і доброзичливий рецензент наукових робіт колег. Постійно пам'ятаючи, що «мова – це обличчя нації, її неповторне обличчя», вчений заклопотаний тим, що в сучасному суспільстві «здеформована мовно-культурна ситуація». Його як вченого

й громадянина хвилюють проблеми виховання патріотичної, суспільно відповідальної молоді.

Національний, патріотичний характер мають його наукові й науково-популярні праці, в яких він пропагує не лише високі наукові істини, а й любов і пошану до рідного слова. І цей патріотизм не кон'юнктурний, що залежить від політичних вітрів, а глибокий, глибинний, виплеканий не лише самим Миколою Васильовичем, а, вочевидь, поколіннями попередників, – рідних, вчителів.

З нагоди славного ювілею хочеться побажати Миколі Васильовичу нажати ще не одну копу славних літ у щасті, здоров'ї, продуктивній і невсипущій праці на благо рідної України та її мови.

*Лариса Павленко,
кандидат філологічних наук, професор*

ПОЕЗІЯ СИНТАКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

(Микола Васильович Мірченко)

Сутність цієї заголовкової фрази, як на мене, у прямому й переносному значенні становить кредо наукової і викладацької діяльності професора Миколи Васильовича Мірченка, який відзначає своє сімдесятиліття.

Монографічне дослідження Миколи Мірченка «Теоретичні засади категоріальної граматики», що побачило світ 2001 року, по суті, стало етапним в українському мовознавстві у висвітленні проблем функціональної і категорійної проблематики на основі аналізу трьох типів реченневих моделей, представлених у формально-синтаксичному, семантико-синтаксичному і комунікативному аспектах. А наступного року в Інституті української мови НАН України я мав приємність виступити офіційним опонентом на захисті Мірченкової докторської дисертації «Синтаксичні категорії речення». Робота, виконала в руслі творчих пошуків його наукового консультанта члена-кореспондента національної академії І. Р. Вихованця, означила нову сторінку теоретичних досліджень у царині функціонального синтаксису, привернула увагу нових дослідників, знайшла продовження в студіях цілого шерегу Мірченкових учнів.

Нині Волинський національний університет імені Лесі Українки, у якому кафедру української мови очолює професор Микола Мірченко, є одним із чільних в Україні щодо розроблюваної граматичної проблематики, при кафедрі функціонує Граматичний центр української мови, яким також опікується М. Мірченко.

Синтаксичні вподобання ще змолоду визначили магістральний шлях майбутнього вченого. Свого часу наші філологічні путівці збіглися в аспірантурі кафедри української мови горьківського педінституту (тепер Національний педуніверситет ім. М. П. Драгоманова), де обидва (Мірченко – під керівництвом професора Григорія Михайловича Удовиченка, я – під опікою незабутнього Арнольда Панасовича Грищенка) лупали скалу кандидатських дисертацій, довгими днями просиджували у Вернадці.

На красивого статного вусаня не могли не заглядатися аспірантки, правда, він не забував нагадувати, що вже одружений. Мав амбіційну мету – повернутися до рідного вузу з викінченою дисертаційною працею. І справді, свою кандидатську дисертацію «Категорія особи в

семантико-синтаксичній структурі простого речення» він завершив, здається, за два місяці до закінчення терміну аспірантури.

Добра амбіційність, певне, ніколи не покидала його. Пригадую фрагмент із тої ж аспірантської пори: в унісон деяким письменницьким пробам товариства Микола раптом оголосив, що він напише «хорошого» вірша, якого обов'язково надрукує «Літературна Україна», і, звичайно, тут же готовий побитись об заклад на пляшку коньяку, і зразу ж у нашому колі знайшлося чимало охочих перебити руки. Не пригадую, чи був опублікований той його вірш, але добре пам'ятаю, що аспірантська братія таки домоглася обіцяної пляшки. Цей епізод раптом мені пригадався у зв'язку з невеличкою книжечкою, що випадково трапилась на око, – це збірник віршів учителя нашого ювілянта Івана Романовича Вихованця, подарований мені порівняно недавно (раніше про вірші академічного вченого і здогадуватися не міг). Хто зна, може з-під пера поважного університетського професора поряд з томиком синтаксичних студій невзабарі з'явиться і томик поезій, і Микола Васильович, даруючи його, пригадає ще багато чого незабутнього і потішно як з тих далеких аспірантських днів, так і з наших поодиноких, переважно конференційних, зустрічей.

Сьогодні ж, вітаючи ювілянта зі славним сімдесятиріччям, хочеться побажати Миколи Васильовичу невичерпної наснаги в житті і творчості і, звісно ж, доброї амбіційності у всіх справах.

*Анатолій Мойсієнко,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
та прикладної лінгвістики Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;
член Національної спілки письменників України*

*Це – сивий лірник. Він багато знає.
Його послухать сходяться віки.
Усе іде, але не все минає
над берегами вічної ріки*

Ліна Костенко

ЛЮДИНА, ЩО ЗНАЄ ТАЄМНИЦІ МОВИ

(Микола Васильович Мірченко)

Спостерігаючи за постійними оновленнями сучасного світу, ми часто забуваємо про оригінали, втрачаємо зв'язок із першопричинами. Оновлюється програмне забезпечення на мобільних телефонах та комп'ютерах, з'являються нові версії усіх можливих пристроїв навколо, ми міряємо день кроками, спаленими калоріями, проведеними онлайн зустрічами та консультаціями. Оновлюється освіта й наука, постійно зростає кількість захищених кандидатських та докторських дисертації, молодшають професори і академіки. Це, безперечно, добре. Це правильно. Але мало хто усвідомлює, що всі можливі оновлення неможливі без оригінальних версій, без прототипних, базових, я б навіть сказала, монолітних стрижнів, навколо яких обертається світ.

У популярних теоріях фрактальних множин мікросвіт відтворює макросвіт, і навпаки. Університет – це теж фрактальна множина, яка повторює закони всесвіту. А ці закони незмінні: скільки б не було версій та оновлень – оригінал завжди кращий. Професор Микола Мірченко – це оригінал. В університеті, що постійно розвивається, оновлюється та видозмінюється, академічна традиція реалізується саме завдяки таким постатям, як високоповажний Микола Васильович.

У Східноєвропейському (Волинському) національному університеті імені Лесі Українки за понад 20 років академічної кар'єри я пройшла усі щаблі – від лаборанта, асистента, аспіранта до професора, завідувача кафедри прикладної лінгвістики. Своєму знайомству із титулованим на той час професором Мірченком я завдячую світлій пам'яті професору Оліковій Марії Олександрівні, яка серед усіх професорів-філологів обрала саме Миколу Васильовича для ролі наукового патрона кафедри і доручала йому проводити попередні захисти дисертацій аспірантів. Так, Марія Олександрівна була справжнім селекціонером.

Кожен такий захист завжди перетворювався на подію, оскільки глибоке наукове прочитання, експертна дискусія незмінно супроводжувались невимовною доброзичливістю, толерантністю, які зовсім не заважали справедливій критиці. Я цілком свідомо наділяю шанованого Миколу Васильовича титулом – Справжній Філолог, адже лише справжній філолог поряд з концептуальною оцінкою дисертації виправить усі орфографічні, граматичні та стилістичні помилки, відкоректує словоформи, узгодить закінчення. Справжній філолог поважає мову, тому дисертації, які рецензує професор Мірченко, не потребують подальшої редакції. Там усе на своїх місцях.

На посаді завідувача кафедри я продовжила наукову співпрацю з Миколою Васильовичем. Так триває й дотепер. Високоповажний професор – частий гість на засіданнях кафедри, на яких обговорюємо дисертації, тепер уже й докторські. Годі згадувати, що жіноча більшість кафедри щоразу отримує поетичні компліменти від самого Голови засідання, які потім тепло згадуємо в кулуарах.

Окрема подяка високоповажному професору Мірченку за рецензування монографій. У 2016 році я мала за честь запропонувати Миколі Васильовичу рецензувати наукову монографію «Філософія. Суспільство. Мова». Як науковий редактор та одна з авторок, я була запрошена на зустріч з рецензентом. Професор Мірченко уважно вислухав мою палку промову, присвячену концепції монографії, задав декілька технічних питань, а потім розкрив рукопис і занурився в читання. Це не був формальний перегляд сторінок. Професор із властивою лише йому глибиною уважно читав відібрані розділи, сторінку за сторінкою, роблячи позначки на полях. Уже після першої зустрічі я вийшла із новою редакцією змісту монографії, завдяки чому логіка викладу стала ще прозорішою. Так працюють справжні професіонали. Глибина наукової думки, евристична інтуїція, щире бажання допомогти, скромне відвертання уваги від власних чеснот – це те, що відрізняє справжнього Професора від новомодних освітніх грантоїдів.

Протягом багатьох років Микола Васильович бере участь у засіданнях Наукової ради університету. Саме завдяки його глибокому філологічному професіоналізму сотні аспірантів та докторантів із різних спеціальностей виходили на захист із коректно сформульованими темами, відредагованими професором під час затвердження.

Таких прикладів безліч. Я також неодноразово зверталася за консультаціями. Микола Васильович ніколи не відмовляє в допомозі. Мову варто постійно удосконалювати, і робити це приємно і корисно під керівництвом професіоналів.

Окремо скажу про палкий роман Миколи Васильовича і поезії, роман, що триває усе життя. Затишний кабінет в університеті, на столі – журавлиновий чай і маленький лавандового кольору томик шедеврів Ліни Костенко – подарунок від Професора... Але ми його не відкриваємо. Микола Васильович декламує один за одним вірші напам'ять... Він робитиме це безкінечно, для усіх, хто має за честь потрапити на орбіту цієї яскравої особистості. Професор Мірченко – це оригінал. Версій може бути багато, новіших і барвистіших. Але оригінал завжди один. Людина, що знає таємниці мови.

*Ірина Біскуб,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

**«Є ВИЯВИ ЄСТВА В БЕЗМЕЖНІМ КОСМОСІ,
Є КОСМОС, ЩО ВМІЩАЄТЬСЯ В ЛЮДИНІ...»***(Лариса Петрівна Павленко)*

Ці слова волинського поета-інтелектуала Костя Шишка, на мою думку, повністю стосуються Лариси Петрівни Павленко, кандидата філологічних наук, професора, у минулому – доцента, завідувачки кафедри української мови і професора кафедри історії та культури української мови. Вражає обшир її знань: від найдавніших історичних пам'яток до сучасної лексики, фразеології, словотворення, неологізмів і стилістичних ресурсів мови. Захоплює поєднання інтересу до українського фольклору, мовних рис волинських рукописів, індивідуального стилю українських письменників (зокрема до слова Лесі Українки), мовних особливостей ЗМІ, правописних норм української мови, культури слова тощо. Разом з тим, усе ці глибинні знання поєднано із найкращими ознаками людської особистості: доброта, порядність, скромність, чуйність... Воістину, «космос, що вміщається в людині»...

Я чула багато добрих відгуків про Ларису Петрівну відтоді, як у далекому нині 1984 році приїхала після закінчення Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка на мою малу батьківщину і почала працювати в Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки. Залишила столичну *alma mater* на прохання тодішнього ректора Н. В. Бурчака, котрий мріяв про створення університету на базі педінституту, вважаючи, що мої знання будуть корисні рідному краю. Пам'ятаю, як моя старша колега відповідально виконувала обов'язки секретаря вченої ради інституту, як до її зауважень і мовностилістичних зауваг завжди прислухалися педагоги.

Спочатку я викладала мовознавчі дисципліни на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання, а з 1997 року, саме тоді, коли Л. П. Павленко завідувала кафедрою української мови, стала доцентом цієї кафедри. Ларисі Петрівні як завідувачу був властивий демократичний стиль керування, толерантність, уважне ставлення до різних точок зору, відповідальність, уболівання за високу якість викладання. Усі ці риси, напевне, вона перейняла від попередніх завідувачів кафедри – доцентів Л. П. Рожило, Г. М. Рацинської, В. І. Голоюха, які були носіями справжнього професіоналізму та високих моральних

принципів. До речі, мені пощастило працювати із усіма цими викладачами на початку моєї роботи на кафедрі, відчутти їхню доброзичливість і разом з тим вимогливе ставлення до себе. А Лариса Павлівна Рожило на одному із засідань кафедри, на якому слухали звіт про мою роботу, високо оцінила наукову і навчально-методичну діяльність, науковий проект «Україна в словах», яким я керувала у 90-і роки ХХ ст. (у 2004 р. в Києві було видано мовокраїнознавчий словник із такою самою назвою), запропонувала обрати мене на посаду професора і згодом (знаючи про свою невиліковну хворобу) передала під мою опіку свою дипломницю Галину Наконечну.

Л. П. Павленко запропонувала мені читати курси «Вступ до мовознавства» і «Лексикологію сучасної української мови», які колись сама розробляла, щедро поділившись своїм досвідом. Перший з них я викладаю й донині, вважаючи його одним із найважливіших для становлення майбутніх філологів.

Ми разом переймалися долею словника мови Лесі Українки і картотекою, яку розписували зі студентами попередні колеги на основі 12-томного видання творів письменниці (див. тези доповіді «Про укладання пробної картотеки словника мови творів Лесі Українки», виголошеної на науково-практичному семінарі, присвяченому 115-річчю з дня народження Лесі Українки (Луцьк, 1986). Обговорюючи принципи підготовки такої лексикографічної праці, дійшли згоди, що її джерельною базою мають стати прижиттєві твори, а не препаровані та почищені радянськими цензорами (див. статтю «Словник мови Лесі Українки: стан і перспективи. *Науковий вісник ВДУ*. № 15, 1999. С. 125–127). Лариса Петрівна тішилася, коли мені вдалося залучити до проекту викладачів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що працюють у лабораторії комп'ютерної лінгвістики, і згодом видати дві частини словника на основі збірки поезій «На крилах пісень», використовуючи комп'ютерні програми опрацювання мовних одиниць (Луцьк, 2012, 2016 рр.). Принагідно зауважу, що зараз граматичний і семантичний словники мови Лесі Українки можна знайти на лінгвістичному порталі лабораторії mova.info.

Л. П. Павленко була не лише чудовою викладачкою, що уміла зацікавити студентів просто поясненням досить складним матеріалом, але й плідно займалася науковою роботою, широко ділилася своїми

здобутками із колегами на міжнародних, всеукраїнських і вишівських наукових конференціях, представляла їх у публікаціях (видано понад 90 матеріалів).

На Міжнародному симпозиумі, присвяченому 140-річному ювілею Лесі Українки (Луцьк, вересень, 2011 р.). Зліва направо: доцент кафедри української мови Н. О. Данилюк, ст. науковий співробітник Інституту української мови НАН України І. С. Гнатюк, професор кафедри історії та культури української мови Л. П. Павленко, член Національної спілки письменників України І. Ф. Драч, завідувач кафедри історії та культури української мови С. К. Богдан

Серед публікацій доцента Л. П. Павленко виділю два подаровані мені навчальні посібники: «До джерел словесних скарбів» (Київ–Луцьк, 1997) та «Історична граматики української мови» (Луцьк, 2010), підготовлені на високому науковому і методичному рівні, що засвідчують багаторічну працю авторки над курсами лексикології та історичної граматики.

Нині Лариса Петрівна продовжує свою діяльність у рамках наукової школи «Мова фольклору і творів волинських письменників», якою я керую: досліджує мову творів фольклору, Лесі Українки й Агатангела Кримського, стежить за всіма новинками в галузі своїх наукових інтересів, бере участь у наукових конференціях, семінарах і круглих столах. Вона долучилася до наукового проекту «Леся Українка у світі перекладу», над яким працює колектив викладачів Східно-європейського (Волинського) національного університету імені Лесі Українки, Київського національного університету імені Тараса Шев-

ченка і Львівського національного університету імені Івана Франка (2015–2021 рр., керівник – проф. Н. О. Данилюк).

Вважаю, що енциклопедичні знання, мудрість і життєвий та педагогічний досвід Лариси Петрівни Павленко ще довго збагачуватиме науково-освітню спільноту нашого університету й України загалом, а вдячні колеги і студенти завжди згадуватимуть Вчительку словами найвищої пошани і подяки.

*Ніна Данилюк,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки*

*Доля нашої мови залежить і від того,
як відгукнеться на рідне слово наша душа,
як рідне слово бринітиме в цій душі,
як воно житиме в ній*

Олесь Гончар

ЗАЛЮБЛЕНА У СЛОВО (Лариса Петрівна Павленко)

Життєвий шлях високоавторитетного мовознавця, мудрої і талановитої жінки Лариси Петрівни Павленко тісно пов'язаний з викладацькою роботою. Це людина щирої і щедрої душі, працююча, творча, вимоглива, у першу чергу до себе, до близьких. Її люблять і поважають колеги та студенти за добре слово і розуміння, за турботу, за людяність та доброзичливість.

Лариса Петрівна народилася напередодні Водохрещенського надвечір'я в славному місті Луцьку. Саме тому для неї завжди були особливими зимові християнські свята з їхньою надзвичайною урочистістю. У сім'ї любили й шанували рідну мову. Батько – Петро Марценюк закінчив Львівський університет, працював журналістом, мав великий хист до слова, писав вірші, оповідання, художні нариси. Мама дуже тонко відчувала мову й музику, багато читала. На тривалий час батьків маленької Лариси розлучила в'язниця: їй і року не було, коли батька засудили на 25 років «за Україну», як казали в її родині. Тому дитинство супроводжувала, з одного боку, гордість за

батька, а з другого – туга за татом, якого дівчинка побачила через вісім років. Вона й досі зберігає його листівочки, печальні й ніжні, адресовані саме їй. П'ять років Лариса навчалася в сільських школах Волиці і Шельвова (Локачинський район), а потім продовжила навчання в Луцькій середній школі № 1. Вона згадує цю школу надзвичайно тепло. Запам'яталися їй вчителі, особливо Надія Яківна Забужко – вчителька української мови і літератури, мати сучасної української письменниці Оксани Забужко.

Майбутню життєву дорогу визначила любов до Слова. У 1965 році Лариса Петрівна вступила до Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки на філологічне відділення, яке з відзнакою закінчила в 1969 році. Згодом заклад став Волинським національним університетом імені Лесі Українки. Її викладачами були Володимир Феофанович Покальчук, Василь Григорович Луцкевич, Галина Іванівна Мудрик, Василь Іванович Голоюх, Лариса Павлівна Рожило. Вони заохотили працелюбну, старанну і талановиту студентку до мовознавчих студій, а Василь Григорович Луцкевич порадив вивчати історію давньоукраїнських писемних джерел і досліджувати лексику та граматику староукраїнських писемних пам'яток.

Після закінчення інституту Лариса Петрівна була літпрацівником у Луцькій районній газеті «Слава праці» (1969–1972 рр.). Згодом викладала українську мову і літературу в Луцькому міському професійно-технічному училищі № 6 (1972 р.), а з 1976 року почала працювати викладачем на кафедрі української мови і методистом на кафедрі педагогіки і психології в Луцькому педагогічному інституті імені Лесі Українки. Працюючи, не полишала наукових досліджень.

У 1984 році Лариса Петрівна успішно захистила кандидатську дисертацію «Історія формування складних іменників – загальних назв в українській мові» під керівництвом відомого дослідника Арнольда Панасовича Грищенка, отримала ступінь кандидата філологічних наук. У 1987 році викладачка почала працювати на посаді доцента, а з 2005 року – на посаді професора кафедри історії і культури української мови.

Лариса Петрівна обіймала різні посади – читала лекції і проводила практичні заняття, завідувала кафедрою історії та культури української мови, кафедрою української мови, виконувала обов'язки заступника декана філологічного факультету. До неї тягнуться колеги, студенти, учні, бо вона має потужну харизму та незгасну енергію і

завжди знаходить добре слово заслуженої похвали. Цілком погоджуюся з думкою професорки С. К. Богдан про Ларису Петрівну: «Шляхетна в слові, вчинкові й у ставленні до студентів та колег. Україноцентрична в наукових студіях і в кожному прилюдному виступі. Постійно залюблена в рідне слово і в пошук його історичного коріння» [2, с. 10]. Під її керівництвом виконано кілька десятків наукових (дипломних і магістерських) робіт. Особлива гордість викладачки – аспірантка Людмила Романівна Турик, яка успішно захистила кандидатську дисертацію з проблем функціонування сучасної української мови на тему «Перформативні висловлення в українській історичній прозі» (2009 рік).

Мені запам'яталися лекції Лариси Петрівни – глибокі, з багатьма науковими фактами та цілісним аналізом мовних явищ. Вона вільно оперувала лекційним матеріалом, зрозуміло пояснювала складні особливості давньоукраїнських писемних джерел, багато прикладів наводила з пам'яті. Студенти завжди з великим захопленням слухали Ларису Петрівну, задавали багато питань. Такою допитливою я пам'ятаю свою групу тодішнього філологічного факультету (1985–1990 роки навчання, староста групи – Галина Радобенко).

На одному з практичних занять було завдання – написати диктант. Лариса Петрівна вразила всіх студентів, тому що прочитала текст диктанту напам'ять. Після практичних занять, на перервах, дівчата-третьокурсниці захоплено розповідали першокурсникам, яку викладачку вони мають і як цікаво проходять у них пари. Лариса Петрівна володіла неперевершеною майстерністю лектора. Її лекції були доступними та цікавими. Пригадую, що наша група дуже любила Ларису Петрівну. А вона любила допитливих студентів, по-материнськи соромила тих, хто без поважних причин прогулював заняття. На щастя, нашої групи це не стосувалося. Усі сумлінно ставилися до навчання, тому червоний диплом у 1990 році отримало аж п'ятеро студенток: (авторка цієї статті – Тетяна Масицька (тоді Андрущук), Ірина Мельник (тоді Боярчук), Галина Радобенко, Тетяна Зубілевич, Олена Пальонко).

За час роботи на кафедрі української мови Лариса Петрівна розробила й апробувала навчальні курси: «Сучасна українська літературна мова», «Історія української літературної мови», «Історична граматики української мови», «Вступ до мовознавства», «Практикум з української мови». Вона готувала спецсемінари з сучасної української

літературної мови і проводила практичні заняття з сучасної української літературної мови та історичної граматики української мови. З 1984 року Лариса Петрівна читала лекції і вела практичні заняття з сучасної української літературної мови (лексикології, лексикографії, фразеології), історичної граматики української мови, історії української літературної мови для студентів стаціонарної і заочної форми навчання (на той час це було українське відділення філологічного факультету). Тоді ж Лариса Петрівна підготувала спецсеминар «Теорія і практика лексикографічної роботи», під час якого студенти були залучені до укладання картотеки Словника мови поетичних творів Івана Франка та укладання словникових статей до Словника мови поетичних творів Лесі Українки.

*Лариса Петрівна Павленко,
кандидат філологічних наук,
професор (2015 р.)*

Усі заняття Лариси Петрівни мали високий науково-методичний рівень. Вона активно використовувала всі ті багаті можливості методологічного характеру, який давав матеріал наукових дисциплін, сприяла формуванню у студентів лінгвістичної ерудиції, неодноразово підкреслюючи, що кожне мовне явище потрібно досліджувати з урахуванням процесів його історичного розвитку. Адже, на її думку, тільки такий підхід може становити справжню основу наукового аналізу лінгвістичних процесів. Увесь теоретичний матеріал, який Лариса Петрівна викладала під час читання лекцій та на практичних заняттях, був завжди проілюстрований величезною кількістю фактичного матеріалу, що дозволяв глибоко аналізувати мовні факти, виявляти їхні причиново-наслідкові зв'язки та системний характер змін, які відбувалися. Вона проводила практичні і лабораторні заняття з історичної граматики, історії української літературної мови, сучасної української літературної мови так, щоб студенти здобули навички порівняльно-історичного та описового аналізу фонетичних, лексичних і граматичних явищ. Її викладацька робота завжди була спрямована на те, щоб студенти добре розуміли процеси становлення й розвитку української літературної мови, могли виконувати фонетичний та лексикологічний, фразеологічний та грама-

тичний аналізи мовних одиниць, уміли подавати історичний коментар явищ української мови. Лариса Петрівна вчила майбутніх вчителів доступно пояснити деякі мовні факти зі шкільного підручника відповідно до вимог програми з української мови. Вона керувала педагогічною практикою студентів. Тоді цю практику проходили на третьому курсі навчання. Викладачка домагалася, щоб майбутні вчителі-філологи проводили уроки різних типів на належному методичному і виховному рівнях.

Лариса Петрівна тривалий час працювала куратором академічних груп і координувала виховну роботу на факультеті. З 1986 року вона була керівником проблемної групи «Вивчення соціолінгвістичних проблем діахронічного й синхронічного розвитку української мови». До 1986 року Лариса Петрівна керувала студентськими науковими гуртками з проблематики лексикології сучасної української літературної мови. У 1986 році наукова робота «Історія словотвору староукраїнських іменників-назв осіб» студента П. Ярмолюка, який був членом проблемної групи, удостоєна диплома III ступеня на Республіканському конкурсі наукових студентських робіт. Лариса Петрівна активно долучалась до громадського життя філологічного факультету, кафедри української мови. Щороку брала участь у виїзних засіданнях кафедри української мови в школи Волинської області, була редактором факультетської стінної газети «Філолог». Її посібник з історичної граматики української мови, якому наданий гриф Міністерства освіти і науки України, високо оцінений викладачами і студентами. Лариса Петрівна займає активну громадянську і державотворчу позицію, виступає з лекціями перед вчителями, учнями, громадськістю міста та області, читає лекції в Інституті підвищення кваліфікації вчителів. До Дня української мови, до Свята слов'янської писемності Лариса Петрівна проводила відкриті лекції, які були справжньою школою викладацького досвіду, яким вона охоче ділиться з молодими колегами. Як справжній професіонал, Лариса Петрівна завжди прагне до самовдосконалення. Її голос знайомий багатьом лучанам, адже вона була ведучою постійної радіопередачі «Скарб народом перейдених літ».

Наукову багатогранність талановитої дослідниці засвідчують дослідження писемних пам'яток, фольклорних джерел, мовних явищ у діахронії. У її науковому доробку понад 100 публікацій. Це дослідження про **особливості ораторського мистецтва** (Особливості оратор-

ського стилю й норми української літературної мови. Луцьк: Знання, 1980. Ч. I. 25 с.; Особливості ораторського стилю й норми української літературної мови. Луцьк: Знання 1980. Ч. II. 23 с.; Слово мовлене: Методичні поради лекторові. Луцьк: Знання, 1981. 24 с.; Робота над усним виступом (норми українського слововживання). Луцьк: Знання, 1985. 25 с.);

про **проблематику словотворення** (Способи творення деад'єктивних термінів. *Науково-технічний прогрес і проблеми термінології: Тези доповідей Республіканської конференції*. Київ: Наук. думка, 1980. С. 138–139; Чисте складання в системі іменникового словотвору. *Лексична і граматична деривація*. Київ: Вид-во КДПІ ім. М. П. Драгоманова, 1983. С. 61–69; Складні іменники-оказіоналізми в поетичному контексті. *Українська мова і література в школі*. 1983. № 4. С. 26–30; Слова-германізми в системі староукраїнського словотвору. *Проблеми формування особистості вчителя та шляхи його підготовки до всебічного розвитку учнів: Тези доповідей та повідомлень науково-практичного семінару*. Ч. II. Луцьк, 1989. С. 184–186; Народнорозмовні елементи в системі словотвору староукраїнських іменників-назв осіб. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Луцького пединституту*. Луцьк, 1993; Нульсуфіксальні композити – номінації осіб в історії української мови. *Slavika Tarnopolensia*. 1997. № 4. С. 59–65; Складносуфіксальні апелятивні назви осіб із суфіксом **-ець** (діахронічний аспект). *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки (слов'янська філологія)*. 1997. № 12. С. 52–55; Суфіксально-складні номінації осіб з ад'єктивним кваліфікатором (діахронічний аспект). *Матеріали міжнародної славістичної конференції пам'яті професора Костянтина Трофимовича: У двох томах*. Т.1. Львів: Літопис, 1998. С. 72–76; Дериваційна валентність суфіксів суб'єктивної оцінки в українській і білоруській народнописенній творчості (назви осіб). *Bielaruskaja mova: szlachi razvicca, kantakty, perspektivu: Materialy III Mizhnarodnaha kanhresa bielarusistau*. Minsk, 2001. S. 136–144; Стилiстичні функції засобів словотвору в українській мові. *Педагогічний пошук*. Луцьк. 2005. № 1. С. 32–35; № 2. С. 44–46);

про **актуальні питання історичної граматики** (Походження української мови. *Педагогічний пошук*. 1994. Вип. 2. С. 41–43; «Старослов'янська мово! Древній мед із присмаком живим води святої!»). *Педагогічний пошук*. 1994. Вип. 4. С. 56–62; Лексикографічна інтер-

претація апелятивних назв осіб у Лексиконі Памва Беринди. *Матеріали 41 наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету*. Ч. I. Луцьк: Вежа, 1995. С. 16; Як звучало давнє слово. *Педагогічний пошук*. 1995. Вип. 2. С. 57–64; Лексичні полонізми XIV–XV ст. у сфері українських номінацій осіб (ономасіологічний аспект). *Проблеми славістики*. Вип. 2. Луцьк, 1996; Номінації осіб як об'єкт історичної ономасіології. *Науковий вісник Волинського державного університету: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Вип. 1. Луцьк: Вежа, 1996. С. 165–171; Дери́ваційна будова староукраїнських іменників – назв осіб із суфіксом **-ник** (на матеріалі пам'яток XIV–XV ст.). *Філологічні студії*. Луцьк. 1998. № 3. С. 113–119; Літопис попа Дукляніна – найдавніша південнослов'янська пам'ятка. *Проблеми славістики*. Луцьк. 1999. № 1. С. 55–61; Мовні особливості староукраїнських маргіналій (на матеріалі волинських стародруків). *Проблеми славістики*. Луцьк, 2004. № 3–4. С. 267–271; Військова лексика в «Літописі Самовидця». *Філологічні студії*. Луцьк, 2008. № 1–2. С. 414–418; Лексика «Актів та документів Галицько-Волинського князівства XIII – першої пол. XIV ст.». *Літопис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. 2008. Ч. 5. С. 85–89; Граматика української мови: навч. посібник. Луцьк: Вежа, 2010; «Лямент по отцю Іоанні Василевичу» – пам'ятка духовного життя Луцька першої половини XVII ст. (мовно-стильові особливості). *Науковий вісник Чернівецького національного університету*. Чернівці, 2010. С. 154–158; Лексика й фразеологія «Ляменту по отцю Іоанні Василевичу» 1628 року, найдавнішого луцького стародруку. *Літопис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. 2010. Ч. 8. С. 177–180; До джерел словесних скарбів: навч. посіб. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 191 с.; Nomina agentis у Луцькій замковій книзі 1560–1561 рр.: семантика і структура. *Типологія та функції мовних одиниць*. № 2 (4). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2014. С. 182–191. Номінування адресата мовлення у «Приватному листуванні VIII ст.». *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 4. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2016. С. 154–164. Загальні особові назви у творах Івана Вишенського. *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 4. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2016. С. 155–170. «Києво-Печерський патерик» як джерело пізнання мовної картини світу давніх українців. *Лінгвостилістичні студії*. 1917. № 7 С. 120–126);

Л. П. Павленко, кандидат філологічних наук, професор кафедри історії та культури української мови і С. С. Кіраль, доктор філологічних наук, професор, літературознавець (2005 р.)

про семантику і структуру лексичних одиниць (Семантика і структура топонімів-волинізмів XIV–XV ст. *Минуле і сучасне Волині: Тези доповідей та повідомлень II Волинської історико-краєзнавчої конференції*. Луцьк, 1988. С. 188–190);

про граматику (Граматичні універсалії: категорія числа (діахронічний аспект). *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Граматичні одиниці й категорії української мови»* (Луцьк, 10–13 травня 2000 року); Категорія числа в контексті мовних універсалій: діахронія (на матеріалі лікарських і господарських порадників XVIII ст.). *Історія та сучасний стан функціонування гра-*

матичної системи української мови. Черкаси: Брама–Україна, 2006. С. 87–91);

про ономастику (Ономасіологічний аспект вивчення номінацій осіб в українській мові. *Матеріали XXVIII наукової конференції професорсько-викладацького складу інституту*. Ч. II. Луцьк, 1992.); топонімію (Староукраїнські первинні топоніми XIV–XV ст. *Описова та прикладна ономастика: Шоста республіканська ономастична конференція. Тези доповідей та повідомлень*. Одеса, 1990. С. 86–87; Староукраїнський топонімікон XIV–XV ст.: структура й семантика. *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. Луцьк: Вежа, 1999, № 13);

про ономасіологію (Номінації професій в українській мові (історико-ономасіологічний аспект). *Українська мова: з минулого в майбутнє: Матеріали конференції*. Київ, 1998. С. 61–62; Номінації осіб у літературномовному контексті середньовічної України. *Мова і культура: П'ята міжнародна конференція*. Т. III: *Національні мови і культури в їх специфіці і взаємодії*. Київ: Collegium, 1998. С. 74–77; Історія українських номінацій професій, пов'язаних з духовним життям суспільства. *Філологічні студії*. Вип. 4. Луцьк, 1998. С. 136–

141; Оказіональні номінації осіб у мові української газетної публіцистики. *Традиції Харківської філологічної школи. До 100-річчя М. Ф. Наконечного: Матеріали Міжнародної конференції*. Харків, 2000; Номінативна деривація назв осіб у західнополіських говірках. *Літопис Волині. Всеукраїнський часопис*. Ч. 4. Луцьк: Вежа, 2008. С. 156–160; Номінативна деривація назв осіб у Пересопницькому Євангелії. *Літопис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. 2011. Ч. 9. С. 130–133; Номінування адресата мовлення у «Приватному листуванні VIII ст.». *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 4. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2016. С. 154–164);

про **особливості ідіостилю Лесі Українки** (Номінації осіб у поезії Лесі Українки (ономасіологічний аспект). *Леся Українка: Особистість. Творчість, Доля: Тези доповідей та повідомлень на міжвузівській науково-методичній конференції, присвяченій 120-річчю від дня народження Лесі Українки*. Луцьк, 1991. С. 152–154; Номінації осіб у творах Лесі Українки: структурно-ономасіологічний аспект. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. № 6. Луцьк: Вежа, 1999. С. 23–25; Словник мови Лесі Українки: стан і перспективи. *Науковий вісник ВДУ*. № 15. Луцьк: Вежа, 1999. С. 125–127; Лексичні словосполучення в системі номінативної деривації (на матеріалі наукової, публіцистичної й епістолярної спадщини Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність*: зб. наук. праць. Т. 2. Луцьк: Вид-во Волин. обл. друк., 2005. С. 417–42; Синтаксично нерозкладні словосполучення як фрагмент номінативної деривації (на матеріалі наукової, публіцистичної й епістолярної спадщини Лесі Українки). *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 1. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2014. С. 162–168);

про **особливості лексики й граматики староукраїнських пам'яток** («Странствованія» Василя Григоровича-Барського в контексті староукраїнської духовної культури. *Проблеми славістики*. 2003. № 3; Слово про вчителя. *Академік Арнольд Панасович Грищенко*. Полтава : АСМІ, 2006. С. 77–78; Матеріальна якість зредукованих в інтерпретації А. Кримського. *Творчість Агатангела Кримського у контексті європейської і світової культури*. Луцьк: Вежа, 2006. С. 89–93; Проблеми культури української мови у творчому доробку Олександра Рисака. *Волинь філологічна: текст і контекст. Явище синтезу мистецтв в українській літературі*. Вип. 3. Луцьк: Вежа, 2008. С. 5–9; Архаїчні номінації осіб в «Історії України-Руси» М. С. Грушевського. *Науковий вісник ВНУ*. 2008. № 10. С. 100–110; Народнорозмовні

елементи у творчості Івана Вишенського. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2013. № 22 (271). С. 127–131; Загальні особові назви у творах Івана Вишенського. *Лінгвостилістичні студії*. Вип. 4. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2016. С. 155–170).

Лариса Петрівна розробила **методичні рекомендації**, які стануть у нагоді студентам та вчителям, усім тим, хто хоче поглибити знання про рідну мову (Культура усного слова: *Методичні рекомендації*. Луцьк: Знання, 1986. 25 с.; *Культура усного виступу: Методичні поради лекторові*. Луцьк: Знання, 1986. 30 с.; *Виховне значення лінгвокраєзнавства у підготовці вчителя-словесника (на матеріалі української ономастики)*. *Проблеми формування особистості вчителя в педагогічному вузі: Тези доповідей науково-практичного семінару*. Луцьк, 1988. С. 162–163; *3 історії українських назв професій: Методичні рекомендації*. I частина. Луцьк, 1994. 24 с.; II частина. Луцьк, 1995. 26 с.) [2]. Кожна наукова студія дослідниці заслуговує високої оцінки. Докладний аналіз наукового доробку Л. П. Павленко здійснили викладачі кафедри історії та культури української мови С. Локайчук і Т. Тарасюк у ювілейній статті «Словесні скарби Лариси Петрівни Павленко» [1, с. 206–210].

Завжди рада зустрічі й розмові з Ларисою Петрівною, бо я її студентка і колега. Чимало викладачів, які нині працюють зі мною, були також студентами Лариси Петрівни – професор Костусяк Наталія Миколаївна, професор Межов Олександр Григорович, професор Мельник Ірина Анатоліївна, доцент Зінчук Руслана Степанівна, доцент Гандзюк Олександра Михайлівна, доцент Деркач Лариса Миколаївна. І це тільки викладачі кафедри української мови. Студенти Лариси Петрівни працюють викладачами й на інших кафедрах факультету філології та журналістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, в інших університетах, училищах, школах, бібліотеках. Цей перелік можна продовжувати... І це – головне досягнення Лариси Петрівни, адже колишні студенти продовжують досліджувати мову й займатися викладацькою справою. Через її мудру науку, живе слово пройшли десятки поколінь філологів і кожному Лариса Петрівна віддала частинку своєї душі, свого серця, передала свою любов до рідної мови, до рідного слова. Спасибі Вам, дорога Ларисо Петрівно, за Вашу доброту, толерантність і любов до студентів, до людей, до життя.

Після засідання спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у СНУ імені Лесі Українки. Зліва направо: Л. П. Павленко, канд. філол. наук, проф. кафедри історії та культури української мови СНУ ім. Лесі Українки; П. С. Каньоса, канд. філол. наук, доц., декан педагогічного факультету, проф. кафедри мовознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка; М. В. Мірченко, д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри української мови СНУ ім. Лесі Українки; С. К. Богдан, канд. філол. наук, проф., завідувач історії та культури української мови СНУ ім. Лесі Українки; Т. Є. Масицька, д-р філол. наук, доц., проф. кафедри української мови СНУ ім. Лесі Українки; М. І. Степаненко, д-р філол. наук, проф., ректор Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. (м. Луцьк, 2009 р.)

Круглий стіл «Мовна політика в Україні» для державних службовців структурних підрозділів облдержадміністрації, окремих територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (у рамках навчання за професійною програмою). Зліва направо: Л. П. Павленко, С. К. Богдан – професори кафедри історії та культури української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та Л. А. Матяшук – завідувач кафедри державного управління Волинського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій (м. Луцьк, 2014 р.)

Лариса Петрівна Павленко, кандидат філологічних наук, професор кафедри історії та культури української мови розповідає про мовні особливості луцької пам'ятки «Лямент по отцю Іоану Васильовичу...» – збірки ранньобарокових віршів, написаних і видрукованих у Луцьку в 1628 р. (місто Луцьк, у Музеї історії Луцького братства, 2018 р.)

Список використаної літератури

1. Локайчук С., Тарасюк Т. Словесні скарби Лариси Петрівни Павленко. *Лінгвостилістичні студії*. 2018. Вип. 8. С. 205–212.
2. Павленко Лариса Петрівна: бібліографічний покажчик до 70-річчя від дня народження / уклад. С. К. Богдан, Ю. В. Грицевич; упоряд. Л. П. Павленко. Луцьк, 2018. 60 с.

Тетяна Масицька,
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Працюй, працюй, не вдивляючись вперед, і не озираючись назад, працюй, не чекаючи нізвідки і ні від кого ні нагороди, ні хвали; працюй доти, доки служать тобі руки, і доки б'ється живе серце в твоїх грудях; працюй для користі твого народу і на благо дорогій для тебе Вітчизні

Дмитро Яворницький

ПРОФІЛЬ У ДЗЕРКАЛІ СЛОВА

(Ганна Олександрівна Козачук)

Ганна Олександрівна Козачук народилася 17 вересня 1938 року в селі Любче Рожищенського району Волинської області. Це було рівно за один рік до вікопомного возз'єднання західноукраїнських земель з Великою Україною. У радянські часи цю дату трактували як «Визвольний похід Червоної Армії у Західну Україну й Західну Білорусь 1939 року», а нині офіційна історіографія називає ці дії «введенням радянських військ у Західну Україну і Західну Білорусь у ході війни Німеччини з Великою Британією і Францією, що почалась» [За матеріалами Вікіпедії]. У Луцьку, як і в інших містах Західної України, на честь цієї події було названо одну з центральних вулиць, тому день 17 вересня для волинян був особливо врочистим.

Дочка мальовничої Волині виростала у великій родині хліборобів: Євдокії Устимівни та Олександра Васильовича Козачуків. Ганна – четверта дитина, а всього в сім'ї було семеро дітей – шість сестер і один брат. Батьки працювали на власній землі, вели своє господарство, бо Волинь на той час була ще під владою Польщі.

До першого класу Любченської семирічної школи Ганна пішла у перший післявоєнний 1946 рік. У школі вчилася з великим задоволенням, багато читала, була чи не найактивнішою відвідувачкою шкільної та сільської бібліотек. Захоплювала українська класика: оповідання Михайла Коцюбинського, Панаса Мирного, поетичні твори Тараса Шевченка, Лесі Українки.

У 1953–1957 рр. Ганна Козачук навчається в Луцькому педагогічному училищі (нині – Луцький педагогічний коледж), який закінчує з відзнакою. 1957 року за результатами співбесіди вступає на історико-філологічний факультет Луцького педагогічного інституту імені Лесі Українки. У стінах цього навчального закладу Ганна Козачук формується як філолог-лінгвіст, діалектолог, лінгводидактист.

Особливий вплив на майбутню долю Г. О. Козачук мав Володимир Феофанович Покальчук – мовознавець, діалектолог, легендарна особистість, батько письменників Юрія та Олега Покальчуків. Лекції Володимира Феофановича зі вступу до мовознавства, сучасної української літературної мови і, особливо, з діалектології визначили подальшу працю і майбутню наукову долю Ганни Козачук. Гурток діалектології, діалектологічна практика в селах Волині, а згодом – літні діалектологічні експедиції – все це захоплювало, спонукало до наукових пошуків.

Це був час (1958–1960 рр.), коли в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні АН УРСР тривала активна робота над «Атласом української мови». За спеціальною, створеною в Інституті «Програмою для збирання матеріалів до діалектологічного атласу української мови» (К., 1949) філологічні кафедри більшості вишів України вели обстеження українських говірок за єдиним діалектологічним питальником. Таке масове одночасне дослідження говіркового мовлення здійснювалося вперше і тривало 25 років (1949–1974).

До цієї відповідальної справи долучилися й волиняни. Щорічно студенти історико-філологічного факультету Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки виїжджали на діалектологічну практику в села Волині. Опрацьовані під час практики польові матеріали передавали до відділу діалектології Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук України для дальшого їх використання в роботі над «Атласом української мови».

Уперше в діалектологічній експедиції Ганна Козачук брала участь після закінчення першого курсу влітку 1958 року, а потім що-

літа під час навчання в інституті, вчителюючи, а згодом і працюючи асистентом кафедри української мови, виїжджала на діалектологічну практику зі студентами чи просто в експедиції для запису діалектного та ономастичного матеріалу Волині. Запис діалектного матеріалу став необхідною потребою Ганни Козачук. Перебуваючи на піврічній практиці в селі Верхи Камінь-Каширського району Волинської області, записала матеріал не лише в цьому селі, а й у п'ятьох навколишніх селах.

Після закінчення в 1962 році інституту Ганна Козачук учителює в Радовичівській восьмирічній школі Нововолинського району, Нивській восьмирічній та Сенкевичівській середній школах Горохівського району Волинської області, записує діалектний матеріал, який згодом використає в дисертаційному дослідженні, статтях з української діалектології, він стане набутком власної картотеки для лексичного словника західнополіських говірок.

У 1964 році проходить за конкурсом на посаду асистента кафедри української мови і літератури історико-філологічного факультету Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. Розпочинається шлях у науку. З твердим наміром вивчати лексику західнополіських говірок Ганна Козачук вступає до аспірантури Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького, де успішно навчається з 1968 до 1971 року.

Новаторство обраної теми дисертації полягало в тому, що вона передбачала лінгвогеографічний аспект, тому до тексту дисертаційної праці було додано 101 карту атласу «Сільськогосподарська лексика говірок Волині», який і нині для діалектологічної науки має особливу цінність, оскільки його створено на основі польового експедиційного обстеження дисертанткою 100 населених пунктів, мережа яких була значно густішою, ніж представлена в «Атласі української мови». Це був один із перших регіональних тематичних атласів, який став основою наукової інтерпретації в спеціальному дисертаційному дослідженні. Сумлінно зібраний діалектний матеріал й опрацьована Ганною Олександрівною теорія та методологія лінгвістичного картографування заклали добре підґрунтя для наступних досліджень.

Високий науковий рівень здійсненого наукового дослідження забезпечено передусім доброю лінгвістичною підготовкою, сумлінністю та ретельністю дослідниці. Дуже важливим фактором було і те, що, працюючи над атласом і текстом дисертації, Г. О. Козачук

консультувалася з такими відомими українськими діалектологами, як Ф. Т. Жилко, І. Г. Матвіяс, А. М. Залеський, Т. В. Назарова, І. О. Варченко, Н. Й. Марчук, Н. П. Прилипко та інші. Під час відрядження до Інституту суспільних наук НАН України (Львів), де готувався другий том «Атласу української мови», до якого входила і територія Волині, вона познайомилася і отримувала суттєві поради від таких відомих учених, як Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький, Д. Г. Бандрівський, Я. В. Закревська. Кандидатську дисертацію «Сільськогосподарська лексика говірок Волині» Г. О. Козачук захистила в листопаді 1971 року, вклавшись у трирічний термін навчання в аспірантурі.

Загалом питанням діалектології присвячено близько 40 публікацій дослідниці [Аркушин 2012: 44]. Результати наукових пошуків опубліковано окремими статтями у наукових збірниках відділу діалектології Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні та Інституту української мови НАН України (статті: «Назви хатніх меблів у говірках Правобережної Київщини», 1991; «Вокалізм надбузько-поліських говірок», 1994; «Лінгвоетнографічне дослідження діалектної лексики», 1996; «Лексична інтерференція в західнополіських говірках», 1997 та інші), а також у багатьох наукових збірниках кафедри української мови НПУ ім. М. П. Драгоманова (статті: «Взаємодія сучасної української літературної побутової лексики і побутової лексики поліських говірок», 1982; «Динаміка побутової лексики поліських говірок», 1983; «Афіксальне творення назв домашнього посуду на молоко», 1983; «Особливості відмінкової парадигми іменників першої відміни у поліських говірках», 1985; «Назви хатніх меблів у західнополіських говірках», 1990 та інші.

Це також статті в журналах «Мовознавство», «Українська мова і література в школі», «Рідне слово»; тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових форумах з питань діалектології, які відбувалися в Києві (1977, 1983, 1994, 1996, 1997), Москві (1971), Мінську (1971), Дніпропетровську (1975), Житомирі (1976, 1983, 1990, 1997, 2000), Ужгороді (1978, 1982), Вінниці (1988), Любліні (Польща, 1989), Луцьку (1991), Умані (2000, 2002) та ін.

Всеукраїнська наукова конференція в Луцьку (1991) була присвячена атласу історії культури Волинської області. Ганна Олександрівна виступила на ній з доповіддю про зональний склад західнополіських говірок української мови. 2008 року Луцьким видавництвом «Вежа» атлас було опубліковано. Упорядники цієї оригінальної праці вмістили

в ній 9 лінгвогеографічних карт атласу «Сільськогосподарська лексика говірок Волині» Г. О. Козачук [Атлас 2008].

Лінгвістичні студії з діалектології охоплюють різні аспекти: навчально-методичний – вивчення діалектизмів на уроках української мови «Робота над словником місцевої говірки» (1970), «Особливості вивчення займенника в діалектних умовах» (1974), «Вивчення прислівника у діалектних умовах» (1975), «Етнографічний аспект у вивченні діалектної лексики» (2000); функціонування діалектної лексики в художньому стилі української мови – «Діалектизми в сучасній прозі» (1971), «Лексичні діалектизми у прозових творах Лесі Українки» (1972); міжмовні контакти – «Спільні лексеми у волинсько-поліських і білоруських говірках» (1971) та інші.

По завершенні аспірантури Ганна Олександрівна повертається до Луцького педінституту на посаду старшого викладача кафедри української мови. Від 1974 року обіймає посаду доцента. 1976 року переїжджає на постійне проживання до Києва за місцем роботи чоловіка Павлошука Володимира Олексійовича – старшого наукового співробітника Інституту фізики АН УРСР.

З переїздом до Києва розпочався новий період життєвої і творчої біографії Г. О. Козачук. З цього часу і до 2018 року її доля пов'язана з Київським державним педагогічним інститутом ім. О. М. Горького, а з часів незалежної України – Національним педагогічним університетом ім. М. П. Драгоманова, де понад чотири десятиліття вона працювала на кафедрі української мови: спочатку викладачем-погодинником (1976), згодом – старшим викладачем (1980), доцентом (1981–1994), професором кафедри (1994–2018).

У Києві Ганна Олександрівна активно досліджує питання синтаксису простого речення, зокрема такі складні та недостатньо опрацьовані в українській мовознавчій науці аспекти, як вираження членів речення семантично та синтаксично нерозкладними словосполученнями (статті: «Словосполучення у функції додатка», 1988; «Багатослівні члени речення», 1990; «Предикативна структура ускладненого речення», 1992; «Підмети, виражені словосполученнями», 1982; «Числова відповідність між підметом і простим присудком», 1984; «Словосполучення у функції обставин», 2001 та інші), а також питання, пов'язані з функціонуванням окремих членів речення у його структурі (статті: «Вторинні синтаксичні функції прикметника», 2002; «Обставина способу дії в семантико-граматичній структурі речення», 2004).

Лінгводидактична складова науково-методичного доробку Г. О. Козачук зумовлена передусім практикою викладання лінгвістичних дисциплін, невід'ємним атрибутом якої є написання програм, методичних рекомендацій, навчальних посібників і підручників, за якими працюють студенти та абітурієнти. Працюючи свого часу викладачем лабораторії навчального телебачення та старшим викладачем лабораторії наукових основ вищої педагогічної освіти Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького, Ганна Олександрівна підготувала Тематичний план та анотації навчальних телевізійних передач з української літератури на 1979/80–1980/81 навчальні роки, опублікований у чотирьох числах журналу «Українська мова і література в школі». Робота в лабораторії давала змогу вникати в теоретичні питання методики викладання лінгвістичних дисциплін у вищій школі, а на лекціях, практичних, семінарських заняттях можна було експериментувати, творчо перевіряти теорію і рекомендації методистів вищої школи. Досвід роботи в лабораторії узагальнено в окремій книжці «Самостійна навчальна робота студентів» (1980). Від середини 90-х років ХХ ст. ім'я Г. О. Козачук стає візитною карткою навчальних посібників з української мови найвищої якості: «Українська мова: Практикум» (1991; 2008), «Практичний курс української мови» (1993; 1994; співавт.), «Українська мова для абітурієнтів» (1993; 1994; 1995; 1997; 2003; 2005; 2006; 2007; 2009), «Сучасна українська літературна мова» (1994, співавт.), «Підвищення грамотності учнів» (1995), «Письмові твори з української літератури», «Конкурсні диктанти з української мови» (обидва – 1997, співавт.), «Вчимося писати твори з української літератури» (2000, співавт.); «Теорія та практика лінгвістичного аналізу» (2013, співавт.); «Сучасна українська літературна мова. Фонетика» (2015, співавт.); «Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія» (2016, співавт.); «Сучасна українська мова: Фонетика. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Морфеміка. Словотвір. Морфологія» (2017, співавт.); «Українська мова. Хрестоматія: в 3 кн.» (2014, співавт.). Зокрема, навчальний посібник «Українська мова для абітурієнтів» упродовж десяти років перевидавався 9 разів. Він і досі залишається настільною книжкою кожного, хто готується до вступного іспиту з української мови, адже визначальною його особливістю (як, зрештою, і всіх навчальних посібників і підручників, створених за участю Г. О. Козачук) є доступність викладу матеріалу в поєднанні з глибокою науковістю. Ілюстративний матеріал до вправ привертає увагу високою

інформативністю, дидактичною та естетичною вагою. А це сприяє не лише засвоєнню і закріпленню необхідних знань, а й виховує любов до слова, до української мови. Уперше після шкільної лави абітурієнт має можливість осмислити набуті знання з української мови як цілісну систему, як науку про мову в єдності всіх мовних рівнів; навчитися швидко, правильно і повно аналізувати мовні явища. Створивши оригінальні навчальні посібники та підручники, Г. О. Козачук дуже багато зробила для утвердження української мови як об'єкта вивчення і практичного опанування, що без перебільшення є справою великої державної ваги.

*Професор Г. О. Козачук
(Київ, 2020 рік)*

У Глевасі, 20 серпня 2020 р.

За свою працю Г. О. Козачук неодноразово була нагороджена грамотами Міністерства освіти і науки України, вона відмінник освіти України, ветеран праці, у 2000 році нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

Професор Г. О. Козачук опублікувала 120 наукових праць, підготувала гідну наукову зміну: з-поміж її студентів – понад три десятки кандидатів і шість докторів філологічних наук; зробила вагомий внесок в українську діалектологію, утвердивши лінгвогеографічний аспект дослідження західнополіських говірок; створила новаторські навчальні посібники і підручники, щедро збагативши навчально-науковий підстиль сучасної літературної мови та українську лінгводидактику.

Список використаної літератури

1. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія: навч. посіб. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 257 с.
2. Атлас історії культури Волинської області/відп. ред. Ф. В. Зузук. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 112 с.
3. Енциклопедія сучасної України. URL: [http://esu.com.ua /search_articles.php?id=8133](http://esu.com.ua/search_articles.php?id=8133)
4. Професор Ганна Олександрівна Козачук: Біобібліографічний покажчик. Київ, 2005. 25 с.

*Ірина Гнатюк,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу слов'янських мов
Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні
НАН України*

СЛОВО ПАМ'ЯТІ І ВДЯЧНОСТІ

Ювілеї – це не тільки святкові дати. Ювілеї – спонука до роздумів і спогадів, наша пам'ять і вдячність. А коли йдеться про альма-матер, то додаються ще й глибокі емоції, ностальгія за молодістю, зігрітою душевним теплом Учителів, за настановами яких кожен із нас здобував знання, шукав життєві істини, випробовував себе на амплітуду успіху.

Коли через роки й десятиліття ми зібралися гуртиком однокурсників (на жаль, прибули далеко не всі), то найбільшим бажанням було ще раз зазирнути саме в ті аудиторії, де студентська пора озивається до нас голосами інститутських друзів та незабутніх викладачів, котрі дали професійні знання, забезпечили інтелектуальними й духовними набутками, необхідними на великому життєвому шляху.

Наше покоління студентів-філологів прийшло на факультет Луцького педінституту імені Лесі Українки студіювати рідну словесність у непростий час – брежнєвська система намагалася русифікувати все і всіх, замовчувалися прогресивні імена, а тюрми поповнювалися тими письменниками, представниками інтелігенції, котрі піднімали свій голос на захист національних цінностей України. Чи знали ми про це? У більшості своїй – не знали. Але, щирі у своїй любові до української мови та літератури, ми свідомо обирали життєву дорогу – прагнули вивчитися і стати вчителями рідної словесності. Чимало з наших однокурсників настирливо, по кілька разів робили спроби подолати конкурсну планку, аби вступити саме на україністику. Дехто, попрацювавши рік-два у школі (тоді була така можливість), заради здійснення мрії пішов на підготовчі курси. Згадую про це з глибокою повагою до них – яскравих, співучих, активних. Звичайно, молодість за своєю природою анархічна, бувало всього. Але ми любили вчитися, годинами просиджували за книгами й конспектами в кабінетах, у читальному залі. Недарма ж згодом представники нашого курсу стали успішними словесниками, методистами в загальноосвітніх школах та гімназіях, очолили навчальні заклади, досягли успіхів у науці.

Сьогодні, з висоти прожитих літ, ще більше цінуємо професійну самовіддачу дорогих викладачів, образи яких несемо в серцях через усе життя. Насамперед це була когорта особистостей, які з аспірантури Львівського університету винесли не лише високий науковий гарт, а й національне самоусвідомлення, якого тоді не дозволено було демон-

струвати, проте виявлялося воно в діяльній любові до рідного слова, в делікатних коментарях чи то мовних, чи то літературних питань, у підтримці студентських ініціатив.

Завзятості додавало те, що наші стосунки з викладачами були доволі дружними. Вимогливість не була суворою, підтримка – щирою і повсякчасною. Мовознавці факультету, так само, як і викладачі літератури, були для нас близькими, доступними для спілкування. Тому спогади – теплі, пам'ять – щемлива.

Назавжди з нами неординарна особистість, викладач методики та лінгво-стилістичного аналізу Лариса Павлівна Рожило. У її негучний голос ми вслухалися уважно, аби не пропустити жодного слова, інтонації, настанови! У пам'яті – щасливі хвилини опрацювання під її керівництвом новел В. Стефаніка, Ю. Яновського. Вони дали розуміння виражальних можливостей художнього слова, багатства його емоційних та стилістичних граней. У пам'яті студентства Лариса Павлівна навіки залишилася, як «маяк неугасимої сили».

Старослов'янська мова з її непростими графічними законами оживає в пам'яті разом з постаттю незабутнього «Юса Великого» – Василя Григоровича Луцкевича.

Нас вражала залюбленість у професію Галини Микитівни Ращинської, Галини Іванівни Самохвал, які разом зі знаннями передавали студентам мовну стійкість.

Доброзичливий, завжди усміхнений Василь Іванович Голоюх, викладач кількох курсів мовознавчих дисциплін, тихим голосом привертав увагу до слова, був поблажливим до студентів, проте знав наші можливості і всіляко заохочував до глибокого пізнання мови.

Яскравий мовознавець, відома нині усій філологічній спільноті Ганна Олександрівна Козачук, автор багатьох підручників і посібників з української мови, читала в нас діалектологію та синтаксис, спонукала до досліджень.

На останньому курсі нашій групі призначили нового куратора – це був Микола Васильович Мірченко, нині професор, завідувач кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор філологічних наук. Ми ж пам'ятаємо його молодим, ставним викладачем, для якого студентське середовище було рідною стихією, бо й сам не так давно навчався на нашому факультеті. Він дружньо спілкувався з підопічними, допомагав вирішувати організаційні питання, вів практикум з української мови.

Минули роки й десятиліття від того незабутнього часу. Микола Васильович на все життя залишився для нас куратором, людиною, котра сьогодні уособлює дух кафедри мовознавців, які дбали про наше професійне становлення. Тому на зустрічі випускників факультету 1978 року його присутність була для всіх надто важливою.

Завтрашній день продиктує нові завдання, пробудить нові тенденції розвитку науки й освіти. Та нехай незмінним буде творчий неспокій, дружня атмосфера, духовне наповнення, в якому визріють і досягнуть вершин наукові ідеї нинішніх мовознавців Лесиного вишу і мрії нових поколінь студентства!

*Ніна Горик,
член Національної спілки письменників України,
заслужений учитель України,
випускниця 1978 року.*

РОЗДІЛ 3

ЗАСНОВНИК ЛУЦЬКОЇ ГРАМАТИЧНОЇ ШКОЛИ

*Чекаю на прозоре слово,
Немов весна на перший лист,
Чекаю я на дум обнову –
Щоб думи повинню прийшли*

Іван Вихованець

ІВАН РОМАНОВИЧ ВИХОВАНЕЦЬ – ВИДАТНИЙ ГРАМАТИСТ, ТЕОРЕТИК, НОВАТОР²

В українському мовознавстві чимало постатей, які відомі світові своєю неперевершеною творчою біографією і чий науковий доробок сягнув небачених обширів. Серед них вивищується постать і Йвана Романовича Вихованця – члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора, головного наукового співробітника

² Уперше опубліковано: Українська мова. 2010. № 4. С. 122 – 131.

відділу граматики. Він вирізняється залюбленістю у свій фах, титанічною працьовитістю, одержимістю творчим пошуком, глибиною осмислення, параметрами осягнення матеріалу. А ще його вирізняє унікальна різноплановість наукових зацікавлень, новаторство думки і непереборне прагнення усунути суперечності у вивченні тієї чи тієї проблеми. Багатовекторність наукових пошуків найширше виявилася в дослідженні граматичного ладу української літературної мови. Спробую систематизувати їх хронологічно і за проблемами.

Дебютував Іван Романович в українському мовознавстві як дослідник синтаксису знахідного відмінка – відмінка багатofункціонального, що має різноманітні взаємозв'язки з усією відмінковою і прийменниково-відмінковою системами, відмінка досить складного з теоретичного погляду і непростого щодо його практичного використання. На відміну від попередників, він виконав унікальне фактологічне дослідження цього відмінка, тому що широко залучив матеріали художнього (проза, драматургія, поезія) та наукового стилів української літературної мови. Саме ці матеріали дали йому підстави запропонувати досить докладні критерії вживання форм знахідного відмінка, співвідносних із називним та родовим відмінками в назвах істот і неістот, у множинних іменниках у стверджувальних і заперечних конструкціях, залежно від значення перехідного дієслова. Саме спираючись на ці матеріали, Іван Романович упевнено і послідовно рекомендував і тепер рекомендує надавати перевагу формі знахідного відмінка, спільній з формою родового відмінка, уважаючи її іманентною рисою української літературної мови. Ідеться про вживання *Дай ножа* (а не *ніж*); *Напиши листа* (а не *лист*); *Він не знає української мови* (а не *українську мову*); *Виходячи з вагонів, не забувайте своїх речей* (а не *речі*) і т.д. Монографію «Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові» (Київ, 1971), у якій узагальнено матеріали спостережень молодого дослідника, помітили не тільки в українському, а й слов'янському мовознавстві, її високо оцінили, на неї покликалися в типологічних наукових студіях (А.М. Мухін, деякі польські мовознавці та ін.).

Далі І. Р. Вихованець продовжує працювати над питаннями формального синтаксису, де б, здавалося, так багато напрацьовано і все зрозуміло. Як один з авторів академічного курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис», до якого він написав підрозділ «Головні члени речення», незважаючи на традицію, переглянуто

поняття іменного складеного присудка і усунуто таку суперечливу ідею, як зарахування до нього присудка, основна частина якого виражена прислівником. У зв'язку із цим обґрунтовано виокремлення в самостійний різновид складеного присудка (за морфологічним вираженням його основної частини) прислівникового складеного присудка. Тут же запропоновано найповніший перелік дієслівних зв'язкових компонентів складених присудків і диференційовано їх залежно від ступеня семантичного зневираження на дієслівні власне- і невласне-зв'язки, на відміну від перекладених з російської мови неповнозначних і напівповнозначних дієслівних зв'язок, а також уведено поняття контекстуальної дієслівної зв'язки замість невдалого терміна *повнозначна дієслівна зв'язка*.

У 70–80-х роках минулого століття українська граматики повернулася до проблем теорії частин мови, до створення нових ґрунтовних монографічних описів окремих частиномовних класів слів. Відтоді пішов відлік непростих пошуків Івана Романовича щодо створення послідовної, несуперечливої класифікації одиниць мови. Свої попередні міркування про кількість критеріїв та їхнє якісне наповнення він виклав у монографії «Прийменникова система української мови», яка, без перебільшення, стала резонансною не лише в українському, а й слов'янському мовознавстві. У ній переглянуто традиційний поділ слів на частини мови, запропоновано семантико-граматичний підхід до класифікації слів на частини мови, що дав змогу виділити чотири незаперечних частин мови – іменник, дієслово, прикметник і прислівник, обґрунтувати нечастиномовний характер так званих службових слів, числівників, займенників і вигуків. У цьому нечастиномовному залишку прийменники, сполучники, частки, а також зв'язки віднесено до релятивних одиниць, бо вони є виразниками семантики відношень, хоч і мають різне функціональне навантаження в семантико-граматичній сфері мови. Їм надано статусу аналітичних синтаксичних морфем. Функцію прийменника із цим статусом І. Р. Вихованець уперше витлумачив як переведення субстантива із субстантивної позиції в адвербіальну (прислівникову). На основі цієї ідеї він створив новаторське дослідження прийменникової системи української мови, яке одні не сприйняли, інших спонукало до роздумів.

Семантико-граматичний підхід до класифікації одиниць мови покладено в основу наступної праці – «Частини мови в семантико-граматичному аспекті», яку неупереджені мовознавці вважають етап-

ною працею з теорії частин мови. У ній, зокрема, указано на переваги гетерогенної класифікації частин мови, що ґрунтується на **семантичному** критерієві, який запропоновано кваліфікувати у трьох вимірах: 1) у площині найменування, позначення певних об'єктів навколишнього світу; 2) у плані лексичного значення слова; 3) в аспекті категорійного значення частини мови; **синтаксичному** у двоярусній інтерпретації, яка передбачає виділення компонентів на основі синтаксичних зв'язків і компонентів із семантико-синтаксичними ознаками, окресленими, спираючись на синтаксичні зв'язки; **морфологічному**, що охоплює всю сукупність граматичних категорій і парадигм, а також на **логічному** і **словотвірному** як допоміжних. За наявності сукупності цих різнорідних ознак сформовано чотирикомпонентну систему частин мови, у якій іменник і дієслово визнані центральними частинами мови щодо прикметника і прислівника, а прикметник і прислівник – периферійними, причому з-поміж них прислівник посідає найбільш периферійне місце через свою морфологічну безкатегорійність та відсутність свого специфічного лексичного значення, оскільки він є синтагматичним класом слів, що виконує функцію означення щодо інших ознакових слів. Заперечивши частиномовний статус числівника, І. Р. Вихованець обґрунтував подібність кількісних числівників до флексійних показників категорії числа іменників, указавши водночас на те, що вони є найбільш конкретизованими виразниками цієї категорії, що дало йому підстави кваліфікувати збірні числівники як лексичні морфеми. За семантичними, синтаксичними та морфологічними показниками не надано частиномовного статусу і займенникам. Оскільки за цими ознаками вони дублюють цілком або частково іменники, прикметники та прислівники, їх виокремлено в підкласи займенникові іменники (у складі іменника), займенникові прикметники (у складі прикметника) та займенникові прислівники (у складі прислівника) з додатковими семантичними (семантика вказівності) і синтаксичними (є засобами зв'язку висловлень у тексті) характеристиками.

Традиційно кваліфіковані як службові частини мови (службові слова) прийменники, сполучники й частки, а також зв'язки за визначеним набором різнорідних ознак витлумачено як аналітичні синтаксичні морфеми, основне функціональне призначення яких – виражати семантику відношень. На противагу традиційному трактуванню І. Р. Вихованець запропонував концепцію реченневої природи вигуків, у якій їх співвіднесено з логічною основою речення – судженням, але

не безпосередньо, а опосередковано, бо вони є лише його емоційними відповідниками. Специфіку вигуків як реченневих утворень становить те, що вони передають тільки емоції та почуття мовця, які стосуються ситуацій позамовного світу, але безпосередньо не відображають такі ситуації.

За цикл праць «Граматична структура української мови» І. Р. Вихованець 1989 року удостоєний премії НАН України імені Івана Франка.

Семантико-граматичний підхід до класифікації слів на частини мови дослідник сміливо поширив і на аналіз граматичних категорій. Його зреалізовано в монографії «Система відмінків української мови» (Київ, 1987), у якій він відмовився від поширеного вузького морфологізму, за якого домінантою є інтеграційний характер морфологічної форми, і проаналізував відмінки на тлі семантичної, синтаксичної та морфологічної системи української мови. Відмінкову форму витлумачено як неоднорідну сукупність семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій, що дало змогу згрупувати граматичні явища на функціональній основі, а поліфункціональну відмінкову форму кваліфікувати як поєднання категорійного відмінкового значення, що розташоване на семантико-граматичній осі предметності, і категорійних невідмінкових значень, категорійність яких перебуває поза власне-відмінками і належить до несубстантивних частин мови. На цих теоретичних засадах переглянуто проблему кількості відмінків і запропоновано шестиформну відмінкову систему української мови, що охоплює називний, родовий, давальний, знахідний, орудний та кличний відмінки. Відмінною її рисою є обґрунтування відмінкового статусу кличного відмінка на основі його семантико-синтаксичних та формально-синтаксичних ознак і спростування цього статусу в місцевого відмінка через подвійну природу його приєднаниково-відмінкових форм, які в одних семантико-граматичних функціях – у зв'язку з нейтралізацією функціонального навантаження відмінкової флексії – є підкласом синтаксичних прислівників, а в інших – субморфемою (складником) приєднаниково-флексійної складної морфеми. У цій праці І. Р. Вихованець зреалізував ідею ієрархічної структури відмінкової системи, що виявилось в розподілі відмінків на центральні (називний, знахідний), напівпериферійні (давальний) та периферійні (орудний, кличний та родовий), у диференціації їхніх семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій на первинні і вто-

ринні, установленні сфери семантико-синтаксичної та формально-синтаксичної співвіднесеності кличного й називного відмінків. І як підсумок цих узагальнень – граматичній категорії відмінка відведено визначальне місце серед граматичних категорій іменника, тому що жодна з них не може зрівнятися з відмінками ні за обсягом семантичних функцій, ні за роллю в семантико-синтаксичній та формально-синтаксичній структурі речення, ні за послідовністю морфологічного вираження, ні за відображуваням у відмінках характером синтаксичних зв'язків іменника з другою центральною частиною мови – дієсловом.

Із початку 80-х рр. ХХ ст. в українській граматиці спостерігаємо виразний «семантичний крен» у дослідженні синтаксичних одиниць, що зумовлено зосередженням уваги мовознавців у попередній період на формальній сфері мови. У європейському та російському мовознавстві розгортаються дослідження із семантичного синтаксису. В українському мовознавстві теоретичні засади, поняттєво-термінологічний апарат цього синтаксису випрацював І. Р. Вихованець. Він, зокрема, визначив предикатний знак як семантичний центр елементарного речення, виділив спочатку два основні семантичні типи предикатів, згодом їх стало шість, а також семантичні типи непередикатних знаків – 13 непередикатних іменників-аргументів, яких потребує семантична природа предиката як центрального компонента речення (діяч, адресат, експерієнсив, об'єкт, результатив, знаряддя, засіб, носій фізичного стану, носій всеохопного фізичного стану, ідентифікатив, компонентив, композитив, локатив). У концепції семантичного синтаксису І. Р. Вихованця принципово вирізняється поняття валентності предиката і дієслівного предиката зокрема, оскільки дієслово визнане основним ознаковим словом. Валентність у нього – це *семантична* здатність дієслівних лексем поєднатися з певною кількістю залежних непередикатних іменникових компонентів, що мають відповідну семантичну якість. Л. Теньєр, з ім'ям якого пов'язують появу поняття валентності в лінгвістиці, обґрунтував це поняття на основі вивчення *синтаксичних* потенцій дієслова. Отже, звинувачення деяких опонентів, що валентна теорія І. Р. Вихованця є копією валентної теорії Л. Теньєра, безпідставні, оскільки їхні теорії ґрунтуються на різних методологічних засадах. Валентність в інтерпретації І. Р. Вихованця – це не сполучуваність дієслова чи будь-якого іншого ознакового слова з усіма можливими словами. Він чітко розмежував поняття «валентність»,

«сполучуваність» і «дистрибуція». Саме спираючись на семантику дієслів, Іван Романович визначив валентні класи дієслівних предикатів, що охоплюють одно- – шестивалентні класи, а також валентне оточення предикатів якості та кількості, зумовлене семантикою предикативних якісних прикметників і предикативних кількісних числівників. На засадах валентної теорії І. Р. Вихованця, за підрахунками Вищої атестаційної комісії України, написано близько 30 дисертаційних праць.

Розширюючи і поглиблюючи проблематику семантичного синтаксису, І. Р. Вихованець обґрунтував ідею виокремлення дериваційного синтаксису як нової галузі синтаксичної науки. На широкому українському матеріалі її зреалізовано в монографії «Деривація синтаксичних одиниць» К. Г. Городенської.

У 80-х роках І. Р. Вихованець активно поширює у граматичних дослідженнях української мови функціональний аналіз одиниць за принципом від «змісту до форми», що спричинило формування одного з типів функціональної граматики, яка орієнтується на вивчення закономірностей функціонування граматичних одиниць у взаємодії з елементами різних мовних рівнів на спільній семантичній основі. У російському мовознавстві вона дістала назву функціональної граматики інтеграційного типу О. В. Бондарка. З ініціативи І. Р. Вихованця цей принцип функціонального аналізу застосовано до словотворчих морфем сучасної української мови в монографії «Морфеміка української мови» О. К. Безпояско та К. Г. Городенської (Київ, 1987). На відміну від традиційної морфеміки в цій праці з функціональної морфеміки словотворчі суфікси та префікси постали ще й як формальні виразники аргументної (непредикатної) та предикатної семантики, що ґрунтується на семантичних функціях компонентів, виділених І. Р. Вихованцем у власне-семантичній структурі речення.

Із початку 90-х років ХХ ст. в українській граматиці згортаються дослідження з функціональної граматики інтеграційного типу і натомість утверджується «роздільний» підхід до проблем функціональної граматики, що передбачає вирізнення функціонального синтаксису і функціональної морфології. Першою працею з функціональної граматики, створеною на цих теоретичних засадах, є монографія І. Р. Вихованця «Нариси з функціонального синтаксису української мови» (Київ, 1992). У ній розв'язано проблему ієрархії функціонального синтаксису і функціональної морфології на основі тези про

те, що синтаксис відіграє визначальну роль у функціональній спеціалізації граматичних явищ, а також з огляду на ширший діапазон його одиниць і категорій та підпорядкування синтаксису двом основним функціям мови – комунікативній та когнітивній. У цій монографії визначено теоретичні засади функціонального синтаксису, зокрема з'ясовано такі його фундаментальні поняття, як синтаксичні зв'язки і семантико-синтаксичні відношення, синтаксичні одиниці та їхні функції, до яких зараховано мінімальну синтаксичну одиницю, що виділяється на основі синтаксичних зв'язків (головні і другорядні члени речення) і семантико-синтаксичних відношень (синтаксеми, що позначають взаємовідношення предметів і явищ позамовної ситуації) та два типи синтаксичних одиниць-конструкцій – речення і словосполучення), окреслено систему мінімальних формально-синтаксичних одиниць, серед яких крім підмета і присудка, головного члена односкладного речення виокремлено нульові головні члени речення, а другорядні поділено на другорядні прислівні, другорядні детермінантні та другорядні опосередковані члени речення, уведено новий член речення дуплексив – компонент, поєднаний подвійним синтаксичним зв'язком. Уперше досить докладно схарактеризовано систему мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. На відміну від інших дослідників виокремлено шість типів предикатних синтаксем (предикати дії, предикати процесу, предикати стану, якості, кількості та локативні предикати) і п'ять типів субстанціальних синтаксем елементарного речення (суб'єктна, об'єктна, адресатна, інструментальна та локативна), обґрунтовано систему вторинних предикатних синтаксем як виразників семантико-синтаксичних відношень між елементарними простими реченнями (темпоральні, причинові, цільові, допустові, умовні, відповідності / невідповідності).

Так званий чистий функціоналізм у граматичних дослідженнях українських мовознавців домінує до середини 90-х років ХХ ст. Потім функціональну граматику української мови було трансформовано в категорійну, теоретичні засади якої вперше обґрунтував І. Р. Вихованець на III Міжнародному конгресі україністів, що відбувся в Харкові 1996 року. На противагу традиційному двокомпонентному витлумаченню граматики він виокремив ще й третю підсистему – словотвір, указав на тісну взаємодію синтаксису, морфології і словотвору, на те, що цим трьома підсистемами властиві свої одиниці й категорії. Спираючись на правила їх функціонування, І. Р. Вихованець

розмежував три типи граматичних категорій – синтаксичні, морфологічні та словотвірні, надавши категоріям синтаксису провідну роль у функціональній спеціалізації граматичних явищ. На теоретичних засадах запропонованої концепції категорійної граматики активно розгорнуто дослідження одиниць та категорій трьох її підсистем: категорійного синтаксису (монографія М. В. Мірченка «Структура синтаксичних категорій»), категорійної морфології (праці А. П. Загнітка) та словотвірних (монографія «Словотвірні категорії іменника» В. П. Олексенка).

Основною працею, у якій зреалізовано поєднання функціонального й категорійного підходу до морфологічної підсистеми української мови, стала монографія «Теоретична морфологія української мови» (Київ, 2004), у якій запропоновано функціональну морфолого-синтаксичну концепцію вирізнення й аналізу частиномовних класів, слів-морфем та слів-речень, а також морфологічних категорій усіх виділених відповідно до морфолого-синтаксичної концепції частин мови, осмислено складні процеси міжчастиномовної і внутрішньочастинномовної, міжкатегорійної і внутрішньокатегорійної взаємодії, зв'язок морфології із синтаксисом і словотвором та багато інших проблем. Цю працю 2004 року відзначено премією НАН України імені О. О. Потебні.

Напрацювання І. Р. Вихованця і його граматичної школи переконають у тому, що вони підготували достатній теоретичний ґрунт для створення граматики української мови на засадах функціонального і категорійного підходу, у якій основним критерієм вирізнення морфологічних категорій буде функціональний, що ґрунтується на принципі «від функції (значення) до форми», у якій за функціональними характеристиками будуть розмежовані морфологічні категорії різних рангів для частиномовних класів слів та синтаксичні реченнєві категорії, структуровані за допомогою різних категорійних величин відповідно до їхньої функціональної спеціалізації.

Безсумнівно, запропонований ретроспективний огляд основних, віхових положень граматичної концепції І. Р. Вихованця не відбиває всього різноманіття по-новому розв'язаних часткових питань. У морфології це, зокрема, питання ступенів переходу (синтаксичного, морфологічного та семантичного) частиномовних класів слів, обсягу дієслівної лексеми, подвійної природи інфінітива і дієприкметника, кількості морфологічних одиниць, зокрема визначення слова як

основної морфологічної одиниці-конструкції і морфеми як мінімальної морфологічної одиниці, двобічної концепції граматичних категорій, що вможливило принципово переглянути традиційний статус багатьох морфологічних категорій іменника і дієслова, а також прикметника та прислівника, розмежувати їхні власне-морфологічні і морфолого-словотвірні-синтаксичні категорії, співвідношення категорій способу і часу, унаслідок чого категорію способу дієслова визнано двочленною, а не тричленною категорією, проблема слів категорії стану та багато інших. У синтаксисі – витлумачення речення як багатовимірної одиниці, що об'єднує власне-семантичний, семантико-синтаксичний, формально-синтаксичний та комунікативний рівні (яруси); розмежування предикативного, підрядного та сурядного синтаксичного зв'язку, поділ підрядного зв'язку на підрядний прислівний, підрядний детермінантний, підрядний опосередкований та підрядний прислівно-кореляційний, виділення недиференційованого синтаксичного зв'язку і подвійного синтаксичного зв'язку; переглянуто витлумачення суті форм підрядного зв'язку, зокрема узгодження як форми поєднання підмета і присудка, а також керування і прилягання як форм підрядного зв'язку керованих і детермінантних другорядних членів речення, запропоновано класифікацію головних і другорядних членів речення на основі синтаксичних зв'язків, що посприяло усуненню непослідовності традиційного вчення про члени речення; відповідно до критеріїв класифікації членів речення, побудованої на основі синтаксичних зв'язків, уточнено поділ простих речень на двоскладні і односкладні. Залежно від формального вияву предикативного зв'язку між присудком і підметом, типів присудка і його морфологічної форми виокремлено п'ять класів двоскладних речень: 1) з дієслівним присудком, 2) з іменним присудком, 3) з інфінітивним присудком, 4) з прислівниковим присудком, 5) з ускладненим присудком, а односкладні речення відповідно до типів головного члена і його морфологічної форми поділено на чотири класи: 1) дієслівні речення, 2) інфінітивні речення, 3) іменникові речення, 4) прислівникові речення. І. Р. Вихованець – автор теорії семантико-синтаксичного відношення, яку використано в поділі складнопідрядних речень на семантичні класи. Він протиставив безсполучникові складні речення сполучниковим складним реченням в усій їхній сукупності, а не складнопідрядним і складносурядним, як було у традиційній структурно-семантичній класифікації складних речень, оскільки це суперечило логіці їх поділу.

Зважаючи на сукупність диференційних формально-синтаксичних і семантико-синтаксичних ознак, а саме: 1) характер підрядного зв'язку, 2) специфіку засобів вираження підрядного зв'язку, 3) семантико-синтаксичне відношення між предикативними частинами, І. Р. Вихованець запропонував відмінну від узвичаєної класифікацію складно-підрядних речень, що охопила складнопідрядні речення з прислівними підрядними частинами, складнопідрядні речення з детермінантними підрядними частинами і складнопідрядні речення займенниково-співвідносного типу, розмежував складнопідрядні речення із семантичними і асемантичними сполучниками. Її переваги в послідовності застосування диференційних формально-синтаксичних та семантико-синтаксичних критеріїв, що є основною вимогою до реалізації будь-якої ідеї. Її класифікацію складнопідрядних речень широко використовують у навчальній синтаксичній практиці передусім тому, що вона логічно стрункіша, порівняно з іншими класифікаціями.

Це основні проблеми граматики, які по-новому розв'язав видатний дослідник, теоретик і новатор. Проте дехто з опонентів ставив під сумнів новизну окремих ідей І. Р. Вихованця. Наприклад, закидали йому, що ідея виокремлення займенникових іменників, займенникових прикметників, займенникових числівників та займенникових прислівників у межах відповідних частиномовних класів належить російському мовознавцеві О. М. Пешковському. Так, є в нього ця ідея, але спільні й відмінні ознаки названих займенникових слів і частин мови, куди їх пропонують зарахувати, з позицій функціоналізму вичерпно проаналізував в українському мовознавстві саме І. Р. Вихованець. Або ідея виокремлення детермінантів як поширювачів речення загалом. Справді, у російському мовознавстві її обґрунтувала Н. Ю. Шведова, виокремивши 1) детермінанти, що формують елементарні, основні семантичні компоненти – суб'єкт, об'єкт, а також компоненти, що поєднують між собою ці значення або з іншими означальними чи обставинними значеннями і 2) детермінанти, що формують неелементарні семантичні компоненти (обставинні). У І. Р. Вихованця детермінантні другорядні члени речення оперті на підрядний детермінантний зв'язок, на противагу обставинам, які у традиційній класифікації виділяли на семантичній основі, і зовсім немає детермінантного суб'єкта, об'єкта та інших синкретичних детермінантних членів речення. Або виокремлення дуплексива як члена речення, що перебуває в подвійному синтаксичному зв'язку. У І. Р. Вихованця подвійний

синтаксичний зв'язок принципово відрізняється від того, який запропонувала російська дослідниця Л. Д. Чеснокова.

Були й ті, хто кваліфікував новизну ідей І. Р. Вихованця як ревізіонізм, вишукував у випрацьованих ним концепціях слабкі місця чи відступ від попередніх ідей. Проте їхні звинувачення безпідставні, адже він переглядав тому, що не міг прийняти навіть дуже відоме, узвичаєне, що його не переконувало.

Справді, вражає кількість нових розв'язань проблем граматики, запропонованих ідей, концепцій, класифікацій тощо. І причина творчих пошуків дуже очевидна – поставити всі суперечливо потрактовані в мовознавстві питання на чітку логічну основу, послідовно застосувати вихідні (засадничі) критерії, створити несуперечливу класифікацію чи концепцію. І. Р. Вихованець постійно прагнув до наукового ідеалу, і йому вдавалося його досягти. Водночас не є таємницею, що він переглядав деякі свої попередні напрацювання, що комусь здавалося непослідовністю. Зокрема, повернувшись до відмінкової системи української мови раніше вилучений місцевий відмінок, а до системи повнозначних частин мови – числівник, звичайно, обґрунтувавши зміну їхнього статусу. Але це віхи реалізації його наукового кредо – запропонувати послідовні концепції, переконливі ідеї та стрункі лінгвістичні теорії.

Отже, незаперечним, неспростовним є те, що граматична проблематика в дослідженнях І. Р. Вихованця посіла центральне місце. Вона багатопланова, багатовекторна, заглиблена в український граматичний матеріал і оперта на функціонально-семантичний підхід. Саме послідовне використання цього підходу до аналізу граматичних одиниць і категорій посприяло новаторському розв'язанню багатьох проблем традиційної граматики. Граматичний доробок І. Р. Вихованця дає підстави констатувати, що він – один з найвидатніших українських граматистів другої половини ХХ – початку ХХІ століть, дослідник-новатор, теоретик, автор наукових засад новітньої функційно-категорійної граматики.

Катерина Городенська,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач відділу граматики та наукової термінології

Інституту української мови НАН України

**ПОЕТИКА ГРАМАТИКИ:
ВІД ОСНОВ СЛОВА ДО ЙОГО ВЕРШИН (ОГЛЯД)³**
(Іван Романович Вихованець)

Говорити й писати про Івана Вихованця – легко й складно. Легко тому, що зроблене цим видатним лінгвістом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. важко укласти у звичні рамки академічного дослідника, оскільки діапазон його наукових студій охоплює увесь обшир граматичного ладу української мови, тонкі спостереження над внутрішньою глибиною слова, аналіз динаміки норм слововжитку та багато іншого. Складно тому, що дослідником зроблено надзвичайно багато, що осмислити й узагальнити в межах однієї невеличкої статті просто не під силу. До цього треба додати ще й те, що Іван Вихованець надзвичайно відповідально ставиться до слова, його виражальних потенціалів. Тому будь-що написане проходить через рентген його сприйняття.

У сучасній лінгвістиці ім'я Івана Вихованця відоме не тільки його власними аналітико-теоретичними напрацюваннями, але й вагомим доробком науково-популярних, синтетико-прикладних студіювань, у яких розгляд відомих, мало знаних та зовсім нових мовних фактів викладено в доступній для читача формі. До цього треба додати – високий рейтинг покликань на його дослідження, а також на праці всіх тих, хто активно студіює семантико-синтаксичний підхід до аналізу граматичних явищ, основоположником якого в україністиці є Іван Вихованець. А на початку ХХІ ст. науковець обґрунтував та оприлюднив концепцію категорійної граматики, з окремих аспектів якої робив ґрунтовні доповіді на кількох конгресах Міжнародної асоціації україністів (V – Чернівці, 2002; VI – Донецьк, 2005), пленумах Наукової ради «Українська мова». Остаточо сформувалися всі параметри й виміри концепції категорійної граматики та й загалом цілісність усього проекту у 2011 р., коли лінгвіст запропонував його для обговорення на засіданні Президії НАН України. Етапними були

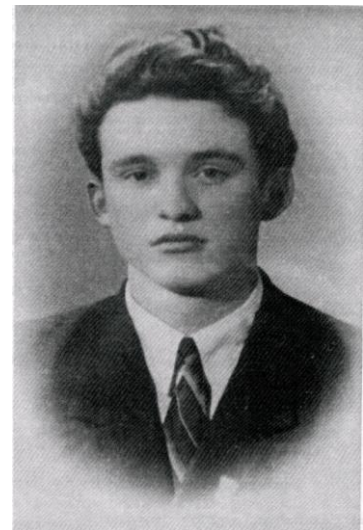
³ Уперше опубліковано: *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця* / редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 6–23.

У цьому розділі монографії використано деякі світлини з наукового видання: *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики: зб. наук. праць на пошану чл.-кор. НАН України Івана Романовича Вихованця* / укл.: А. Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. С. 306–317.

кілька активних обговорень основних напрямів роботи над категорійною граматиною, що відбулися на круглих столах у межах Міжнародних наукових теоретичних конференцій «Граматичні читання» (V – Донецьк: Донецький національний університет, 2009; VI – Донецьк: Донецький національний університет, 2011; VII – Донецьк: Донецький національний університет, 2013; VIII – Вінниця: Донецький національний університет, 2015).

Від самого початку чітко усвідомленого вступу до Кременецького педагогічного училища (вересень 1950 р. – липень 1954 р.), до якого часто доводилося ходити пішки від рідного села Колосова через мальовничі переліски, підступні болота та чарівні поля до тодішнього райцентру, де знаходився навчальний заклад, і до сьогодні Іван Вихованець постійно працює зі словом, пропонуючи щоразу нові й нові відкриття. Цікавим є те, що відразу без перерви на тривалі міркування після закінчення педагогічного училища Іван Романович подає документи до Кременецького педагогічного інституту на філологічний факультет (вересень 1954 р. – серпень 1956 р.), а вже з третього курсу навчається у Львівському університеті імені Івана Франка (вересень 1956 р. – червень 1959 р.), тому що сюди перевели кілька факультетів Кременецького педінституту, зокрема й українську філологію.

Із високим пієтетом згадує й сьогодні відомий науковець ті далекі роки, адже тут викристалізовувався його творчий почерк, постійний пошук і прагнення до наукового студіювання. По закінченні університету Іван Вихованець працює кілька років у загальноосвітніх школах та школі робітничої молоді учителем української мови і літератури, викладає німецьку мову (Шумська середня школа робітничої молоді на Тернопільщині (м. Шумськ), Жолобківська середня школа (лютий 1960 р. – серпень 1962 р. (с. Жолобки)), Локнянська восьмирічна школа (с. Локня Кролевецького району Сумської області)). У ці роки особливо активно працює над проблематикою майбутніх наукових праць, розширюючи коло своїх зацікавлень, – починає активно вивчати чесь-

*1956–1959 рр. м. Львів
Іван Вихованець – студент
філологічного факультету
Львівського державного
університету імені
Івана Франка*

ку й польську, білоруську й болгарську мови, думає над особливостями перекладу з близькоспоріднених мов, що згодом йому знадобиться у відшуку найбільш влучних висловів у відтворенні неповторного тла білоруських казок, поезій Якуба Коласа. Творчо підходить молодий учитель до роботи в школі – налагоджує активні зв'язки та регулярне листування зі шкільними колективами з Німеччини (тодішньої Німецької Демократичної Республіки), організовує літературно-мистецькі учнівські групи. Водночас не покидає його думка про постійне наукове студювання, що й приводить Івана Вихованця до аспірантури в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні НАН України (1 листопада 1964 р.).

1967 р., м. Київ

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні

Зліва направо: аспіранти професора Михайла Жовтобрюха: Олекса Пінчук, Василь Лобода, Галина Щербатюк, Любов Недбайло (Мацько), Михайло Жовтобрюх, Іван Вихованець

Успішне навчання в аспірантурі науковець завершує захистом кандидатської дисертації з проблеми «Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові» (1968 р.) і стає молодшим науковим співробітником Інституту мовознавства, перебуваючи на цій посаді до травня 1974 р., а в червні 1974 р. – він уже старший науковий співробітник цієї академічної інституції, продовжує активно працювати над проблемами теоретичної граматики української мови, поступово заглиблюється в зіставлення слов'янських мов, вияви типології мовних одиниць, категорій, узагальнюючи власне бачення цілісності

мовної системи з її внутрішніми взаємопереходами та взаємовпливами.

У цей час Іван Вихованець на практиці застосовує свої знання білоруської мови у прикладному аспекті – 1974 р. виходять «Білоруські народні казки» у видавництві «Веселка», з-поміж яких десять перекладено ним (до речі, у 1983 р. здійснено словацьке видання, у 1987 р. було друге видання цих казок, у котрому оригінальність його перекладів Якуба Коласа збережена (див.: [Čarovna pišťala: Bیلoruske ľudove rozprávky. – Košice, 1983. – 110 s.]). Водночас Іван Романович перекладає цілий цикл поезій Якуба Коласа українською мовою, які увійшли до книжки «Думка в дорозі», що поповнила авторитетну серію «Шкільна бібліотека».

Науковець не полишає осмислення й творче опрацювання теоретичних проблем граматики, застосовуючи новаторське бачення до вже відомих традиційно витлумачуваних мовних явищ. Застосовуючи структурно-семантичний підхід до розгляду розрізнених граматичних фактів української мови, Іван Вихованець встановлює цілісність їхніх відношень не тільки в самостійній реалізації, а й у межах контекстуального оточення. Усе це мотивує концептуально викінчене обґрунтування науковцем аналітичної синтаксичної морфеми як функційно навантаженої та диференційно усталеної на мовно-синтаксичному рівні. Такий підхід до розгляду мовних явищ Іван Вихованець узагальнює в докторській дисертації «Функціональна типологія прийменників і відмінків (на матеріалі сучасної української літературної мови)» (1983), що здобула високу оцінку в наукових лінгвістичних колах і була кваліфікована одним із офіційних опонентів – професором В. І. Кодуховим як така, що започатковує «новий напрям у дослідженні граматичного ладу флективних мов – семантико-синтаксичний». У цьому руслі виходять друком нові праці «Система відмінків української мови» (1987), «Частини мови в семантико-граматичному аспекті» (1988). У цих монографіях викінченою постає система відмінків із простеженням їхніх первинних і вторинних функцій та з окресленням внутрішньореченнєвої позиційної закріпленості. Уперше лінгвіст встановлює ядро, напівпериферію та периферію відмінкової та частиномовної системи, що постають аргументованими внаслідок опертя не тільки на власне-морфологічний, але й на синтаксичний, словотвірний і семантичний мовні яруси. Концептуальне бачення називного й знахідного відмінків як центральних ґрунтовано на встановленні

первинних і вторинних їхніх функцій та розгляді реченнєвотвірного навантаження [Система відмінків української мови. Київ: Наук. думка, 1987. С. 66–103]. Знаковим є опис розгортання синтаксичної спеціалізації називного і знахідного відмінків [Там само, с. 103–105]. До центральних відмінків наближений напівпериферійний давальний із його субстанційною семантикою, найпослідовніше виявленою в правобічній валентнозумовленій придієслівній позиції [Там само, с. 106–121]. Периферію відмінкової системи охоплюють орудний [Там само, с. 125–138], родовий [Там само, с. 146–155] та кличний [Там само, с. 138–146] відмінки, що у своїх первинних і вторинних функційних навантаженнях містять субстанційне й адвербіальне (орудний), субстанційне й ад'єктивне (родовий) та інші різновиди значення. У двох монографіях запропоновано цілісний розгляд граматичної системи української мови. Уперше обґрунтовано семантико-синтаксичний статус категорії дієслівної валентності з особливостями її шестиграмної структури: суб'єктно-, об'єктно-, адресатно-, інструментально-, локативно-субстанційний компоненти з внутрішнім диференціюванням останнього на локативно-вихідний та локативно-кінцевий (локативно-фінальний) варіанти [Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наук. думка, 1988. С. 107–116]. Зорієнтованість на семантичний, синтаксичний, морфологічний, а в деяких випадках і словотвірний критерії частиномовної кваліфікації є підґрунтям для вирізнення семантико-граматичного частиномовного центру (іменник і дієслово [Там само, с. 41–152] та граматичної частиномовної периферії (прикметник і прислівник [Там само, с. 153–222]). До цього слід додати, що низка концептуальних підходів до тлумачення відмінків і їхнього статусу, кваліфікації валентності та її статусу в граматичній системі й багато іншого стали опертям для низки кандидатських і докторських праць в Україністиці.

Осмислюючи життєвий і творчий шлях Івана Вихованця, легко помітити, що доля часто посидала йому складні та надскладні випробування. Війна не дозволила вчасно піти до шкільної науки, проте це не завадило ще в п'ять років повністю оволодіти читацькою та писемною азбукою. По війні – після повернення батька (Романа Трохимовича) із фронту – з незначним запізненням пішов до школи. Зважаючи на ступінь підготовки, загальну ерудицію й самостійно сформовані навички читання й письма, маленького хлопчика зарахували відразу до третього класу. Спочатку навчався в Колосівській

початковій школі (с. Колосова) до червня 1947 р., а з 11 січня 1948 р. до червня 1950 р. був учнем Рудківської семирічної школи Кременецького району, що знаходилася за три кілометри від рідного села. Така відстань могла б видатися заскладною й задалекою для школяра, та допомагали постійні вправи зі словом, його допитливість, які згодом лунатимуть у його поезіях – збірки «Ластівка над словом» (Луцьк, 2014), «Весняні коні» (Луцьк, 2014), «Славень зажуреній мамі» (Луцьк, 2014). Уже в початковій школі під впливом талановитих учителів прокинувся той поклик до слова, те прагнення до встановлення його глибини, що визначили життєву й творчу долю Івана Вихованця. Особливі сторінки пам'яті належать урокам рідної мови та літератури, які талановито організовувала заслужена вчителька України Дарія Андріївна Галаган (після одруження її прізвище Парфенюк). Напевне, тоді, ще цілком не усвідомлено, народилася ідея «розархівувати» слово, дати йому нове життя, врешті-решт «прочитувати» його пам'ять, сховану за тисячолітніми нашаруванням, наслідком чого стало створення та видання науково-популярної праці «Таїна слова» (К., 1990), що містить двадцять шість неповторних розповідей про особливості найменувань українських міст [с. 55–91], творення українських прізвищ [с. 105–111] та багато-багато іншого.

Узагальнюючи та систематизуючи найкращі напрацювання вітчизняного й світового мовознавства, Іван Вихованець запропонував власне бачення й суто авторське тлумачення низки лінгвістичних явищ. Аналіз напрацювань науковця неможливий без озвучення всіх підготовлених та опублікованих ним фундаментальних досліджень, що сукупно є цілісною серією праць із проблем граматичного ладу української мови. За оригінальний розгляд мовних явищ та обґрунтовану цілісність концепції граматичного ладу української мови Іван Вихованець був удостоєний у 1989 р. академічної Премії імені Івана Франка, а в 2004 р. – академічної Премії імені О. О. Потебні (разом із К. Г. Городенською за концепцію сучасної української морфології [Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. Київ: Університет. вид-во «Пульсари», 2004. 398 с.]). Його перу належать науково-теоретичні монографії з проблем морфологічної системи української мови (див. [Вихованець І. Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові. Київ: Наук. думка, 1971. 120 с.; Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ: Наук. думка,

1980. 286 с.; Вихованець І. Р. Система відмінків української мови. Київ: Наук. думка, 1987. 232 с.; Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наук. думка, 1988. 256 с.], особливостей її синтаксису [Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ: Наук. думка, 1983. 219 с.], він створив науково-популярні праці, адресовані працівникам слова, вчителям [Вихованець І. Р. У світі граматики. Київ: Рад. шк., 1987. 192 с.; Вихованець І. Р. Таїна слова. Київ: Рад. шк., 1990. 284 с.], науково-навчальні, адресовані безносередньо студентам, педагогам-словесникам [Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Грищенко А. П. Граматика української мови. Київ: Рад. шк., 1982. 208 с.], до цього можна додати надзвичайно широкий спектр науково-теоретичних статей, присвячених актуальним питанням граматичного ладу української та інших слов'янських мов. Іван Вихованець першим в Україні підготував оригінальний підручник із синтаксису для університетів [Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.].

Не один і не два рази доля вносила свої «знакові» корективи у творче становлення Івана Вихованця. Попри свою залюбленість у граматику, у теоретичні пошуки та осмислення всього того, що відкриває особливості непоміченого іншими, науковець у період свого молодечого запалу опиняється у відділі лексикології та лексикографії, працює над укладанням одинадцятитомного тлумачного «Словника української мови», що побачив світ у 1970–1980 рр., словника-довідника «Українська літературна вимова і наголос» (1983), підготовці п'ятитомної академічної праці «Сучасна українська літературна мова», опублікованої у 1969–1973 рр. Його перевели на словникарську роботу зовсім не випадково... Підставою було те, що молодий науковець не погодився стати «автором» негативної рецензії на працю Б. Антоненка-Давидовича «Як ми говоримо». Були поряд і друзі, що намагалися підтримати, зустрічалися й «порадники», які від щирої душі підказували погодитися на таку рецензію, адже в іншому разі – шлях без будь-якої перспективи, особливо в науковій сфері. Ба й більше... Звільнять – і зачинять двері будь-якої не те, що академічної інституції, але й навіть – освітянської... Не зламався – витримав, вистояв. І доля подарувала миттєвості відкриттів і здобутків, творення і злетів. Не так давно стало відомо, що спогади Бориса Антоненка-Давидовича його наглядачі знищували аж тричі, але все-таки

знайшовся один «служитель закону», який тільки перші двадцять сторінок вилучив із тексту. Тільки завдяки цьому й маємо сьогодні непересічні замітки цього автора. Спливає на пам'ять така асоціація тому, що, умовно кажучи, переплелися долі цих двох тонких знавців українського слова. І щоразу, беручи в руки книгу «Як ми говоримо», мимоволі думається: скільки ж можна було в ті молодечі запальні роки створити, накреслити планів. А доля піддала гарту, система ж прагнула отримати ще одного слухняного дослідника мови. Напевне, те, що не зламався, й визначило життєві пріоритети Івана Вихованця – у кожній справі відчувати мить найціннішу, у кожне слово душу вкладати, кожну нову книжку осмислювати через призму прочитаного, побаченого, що дає неперевершені результати, бо що дослідження, то – відкриття, то чародійство творчого злету й високість думки наукової. Прочитавши одного разу рукопис нової монографії науковця, Віталій Русанівський зауважив: «Іван Романович належить до тих вчених, хто не тільки уміє розібрати механізм, але й послідовно його скласти, і в результаті отримати щось зовсім інше – досконаліше. А найголовніше те, що машина справно їде».

Іван Вихованець належить до тих науковців, які не зупиняються на досягнутому та осягнутому, завжди у своїх задумках і творчих планах випереджають сучасників. Торуючи шлях у незвіданий простір граматичних пошуків, він щедро ділиться своїми ідеями, проблемами з іншими. Іван Романович завжди знаходить час для спілкування з іншими – і на суто фахові теми, і на щирі відкриті розмови про наболіле, і на добру пораду про відкриття спеціальності в університеті та багато іншого. Його суворий погляд і водночас щира посмішка налаштовують на добрий лад спілкування. Не один десяток років активного обміну думками з лінгвістами всіх куточків неосяжної України утвердили авторитет його творчої думки, шанування його погляду як викінчено кваліфікованого, ставлення до нього як до лінгвіста найвищого статусу. Цим і зумовлено бажання багатьох науковців щодо прочитання їхніх нових праць, адже він не тільки ґрунтовно аналізує написане, але й радить, підказує. Важко уявити, як науковець, перебуваючи в постійному творчому пошуку, віднаходить вільну хвилину для поради молодому вченому, для ґрунтовної розмови з досвідченим дослідником про опубліковані нові праці. Його думка істотна тим, що має філігранно точну, відшліфовану, сповнену внутрішнього багатства викінченість.

Пригадую, скільки часу Іван Романович як науковий редактор приділяв роботі над підручниками з рідної мови для загальноосвітніх шкіл (автори Олександра Глазова та Юрій Кузнецов), що посилило авторитетність усіх навчальних посібників від п'ятого до десятого класу. Вони стали переможцями Всеукраїнського конкурсу підручників для 12-річної школи. І сьогодні – активно «працюють» у всеукраїнському просторі.

Стилістика науковця у формулюванні теоретичних визначень, мотивації логічних переходів від простого до складного й навпаки, не кажучи вже про вишуканість і прискіпливість у доборі фактично-ілюстративного матеріалу, відома всім, хто працював з Іваном Романовичем, справжнім учителем і наставником. Якийсь незбагнений внутрішній дух постійного динамізму в ставленні до співрозмовника, уміння підтримати й розвинути думку про складні та надскладні мовні явища наповнює мотивацією пошуку, формує осердя тривалих творчих діалогів із вченим. У таких діалогах викристалізовується напрям дослідження, основні підходи до розв'язання актуалізованих питань.

Зв'язок із рідним краєм, рідним селом, рідними стежками, де минуло не таке вже й легке, але надзвичайно зромантизоване дитинство, для Івана Романовича завжди був значущим і знаковим, ніколи не переривався. У розмові з ним завжди відчутна незгасна іскра любові до *Річечки без назви* (за його словами), до виднокола, що відкривалося з батьківської садиби. Вона розташована в затінку й замикає не таку вже й довгу вулицю понад *Річечкою без назви*, упираючись одним із кінців городу в перелісок. Двоповерхова батьківська хата й сьогодні дивиться своїми зажуреними вікнами й чекає... На першому поверсі хати – господарські приміщення, а на другому – житлові. Звідси полюбляв маленький Івасик замріяно дивитися на безмежжя обрію, де за небокраєм таїлося незвідане. За ним, власне, й пішов маленький хлопчина, який із роками став неперевершеним авторитетом у граматичній науці, досягнувши найвищих вершин у пізнанні слова. Із висоти академічного сьогодні Іван Вихованець не просто згадує минуле, знову й знову проходить дорогими й неповторними стежками, але відчуває плин життя Кременеччини, переживає за своїх рідних. Мешкаючи в Києві, ловить кожну новину з рідної Волині. Так, саме Волині, хоч за адміністративним поділом Кременеччина входить до Тернопільської області, але за історичним перебігом – це частина

Великої Волині, якою живе й снить Іван Вихованець і яка глибинно відчутна в переливах його поетичного слова.

Незабутніми є сторінки пам'яті... Їх багато. Деякі з них і досі легко прочитувані. Варто хоч би згадати, як Іван Романович відшукував усе нових і нових засобів для лікування свого батька, коли «старі» фронтові рани Романа Трохимовича «заговорили своєю важкою мовою», стали знову «прогресувати» – заболіли ноги. Хвороба не зупинялася. І все ж таки старання Івана Романовича не були марними: вдалося призупинити розвиток гангрени на обох ногах. Щомиті, щосекунди син подумки був із батьком, переписував та аналізував усе нові й нові рецепти лікування. Здавалося, що зникли кілометри, які відділяли його від хворого Романа Трохимовича. Іван Романович кожним своїм нервом відчував стан його здоров'я, тому таким болісним на якомусь підсвідомому рівні постало почуття непоправної втрати батька (помер Роман Трохимович 16 лютого 1985 р.). Ще за кілька годин до отримання телеграми Іван Романович відчув серцем важку мить.

І сьогодні вражають своїм багатством розповіді про рідну матір Єфросинію Іванівну. Якось випадково в розмові Іван Вихованець із внутрішнім щемом мовив: усе життя відчуваю неоплатний борг перед своєю матір'ю, яка своїм серцем зуміла приласкати, а власною душею обігріти кожного з нас, її дітей. У моїх братів і сестер по-різному склалася доля, але визначальними для нас були й залишаються ті цінності людяності та любові до Української Держави, українського слова й української землі, що були стрижневими для нашої матері. Увесь час по смерті батька Іван Романович хвилювався за свою неньку, щохвилини був подумки з нею. Так було до останньої хвилини життя матері – її не стало 1 жовтня 2004 р. Він і сьогодні пам'ятає кожну по-справжньому незабутню зустріч із нею, як ділився з нею усім. Єфросинія Іванівна любила зустрічі із сином, жила тільки ними, чекала на його розповіді й щиро допомагала йому, відчуваючи своїм материнським серцем стан його душі й серця. Цілісність та неперервність життєвих ліній Єфросинії Іванівни та її сина Івана можна зрозуміти тільки за умови пізнання тих глибинних смислів, що розпросторюються від рядка до рядка, від строфи до строфи в його поетичній збірці «Славень зажуреній мамі» (Луцьк, 2014) – і врешті-решт витворюють цілісно-множинний образ-концепт Любові, основним складником якого є возвеличення матері в її жертвності дітям.

Така жертвовність пізнавана в розумінні кроків, що тільки мати могла здійснити – відчутти велике тяжіння сина до слова, служіння йому. На кожному життєвому етапі Єфросинія Іванівна давала силу й уміння чинити виважено й правильно. Походила вона з роду Борис і прийшла до Колосової зі села Савчиці, розташованого на мальовничій річці Іква. Не зовсім просто було одній в іншому життєвому просторі, поряд тільки – коханий чоловік Роман (батько Івана Вихованця). Зуміла в цій ситуації стати й коханою дружиною, й чарівною матір'ю, й турботливою бабусею, й ласкавою прабабусею. Попри неохопні сільські турботи, коли й угору ніколи глянути, кожному дитину свою бачила, любила, підказувала. Її погляд та оцінка для Івана Вихованця залишаються й сьогодні найвищою похвалою. Він був першим, хто зі всього села здобув вищу освіту, згодом став кандидатом філологічних наук, потім – доктором філологічних наук, професором, а в 1992 р. його обрано член-кореспондентом Національної академії наук України. Волинська земля високо поціновує внесок Івана Романовича в розбудову лінгвістичної науки – у 2002 р. йому присуджено звання Почесного професора Волинського (тепер Східноєвропейського) національного університету імені Лесі Українки.

Іван Вихованець надзвичайно багато зробив для становлення функційної граматики української мови, що в його інтерпретації постає з чітко диференційованими завданнями функційної морфології та функційного синтаксису (див.: [Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наук. думка, 1992. 222 с.]. Лінгвіст не тільки з'ясовує теоретичні основи функційного синтаксису, але й простежує систему мінімальних формально-синтаксичних одиниць, диференціюючи головні (нульові й ненульові), другорядні прислівні/детермінантні/опосередковані члени речення й дуплексиви. У характеристиці предикатних і субстанційних синтаксем науковець розвиває власні погляди, започатковані в низці попередніх праць. Аналіз вторинних предикатних синтаксем ґрунтовано на розмежуванні темпоральних, причинових, цільових, допустових, умовних синтаксем, синтаксем відповідності/ невідповідності та встановленні закономірностей нейтралізації предикатів в атрибутивній позиції. Семантичні процеси ускладнення синтаксем простежено в розгляді особливостей заповнення внутрішньореченневих синтаксичних позицій неспеціалізованими формами. Автор встановлює закономірності вияву предикатних синтаксем у субстанційних позиціях, визначає

специфіку поєднання суб'єктних й об'єктних синтаксем та окреслює функційні зміщення інструментальної синтаксеми, семантичні варіації вокативної синтаксеми. Ґрунтовним є аналіз співвідношення прихованих предикатів і семантичного ускладнення субстанційних синтаксем та корелятивності/некорелятивності субстанційних синтаксем і супровідних предикатів.

Уперше в лінгвістиці Іван Вихованець теоретично й практично з'ясовує специфіку семантично елементарного й семантично неелементарного, формально елементарного й формально неелементарного простого та складного речення, визначає ієрархію синтаксичних одиниць, що уможливило виявлення особливостей реалізації формальної, семантико-синтаксичної та комунікативної парадигм речення з окресленням у їхніх межах місця варіацій, модифікацій і трансформацій. Теорія трансформації є викінченою тому, що лінгвіст послідовно розглянув її в частиномовній системі, простеживши закономірності семантичного, синтаксичного й морфологічного внутрішньочастининомовного й міжчастининомовного її вияву. У руслі сформульованої ним проблематики розпочинали працювати й нині студіюють колишні його учні – аспіранти і докторанти: А. П. Загнітко, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, М. В. Мірченко, В. М. Ожоган, М. С. Скаб, С. О. Соколова, Р. О. Христіанінова, Т. Є. Масицька, І. А. Мельник, Г. Г. Рогачова та ін., які опрацьовують теоретичні питання граматичного ладу української мови, структури категорійних одиниць, граматики залежностей, трансформаційної та функційної граматики і под. Чи не в цьому виявився справжній хист наукового керівника, що його учні розвивають започатковану високоавторитетним ученим граматичну концепцію, прагнуть вичерпно її розкрити.

Іще кілька штрихів до творчого й життєвого шляху. З червня 1986 р. до вересня цього ж року І. Р. Вихованець – провідний науковий співробітник Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Академії наук України, а з жовтня 1986 р. – уже завідувач сектору теорії української мови. У цей час лінгвіст активно працює над проблемами типології морфологічних і синтаксичних категорій, розглядає специфіку вияву підрядних і сурядних словосполучень тощо. Визначає засадничі принципи створення національної функційної граматики та розпочинає роботу над одним із її розділів – синтаксисом.

Прагнучи впровадити напрацьовані теоретичні узагальнення у вишівській практиці, Іван Романович стає завідувачем кафедри україн-

ської мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (тепер Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки) й перебуває на цій посаді з листопада 1987 р. до вересня 1991 р.

*1987–1991 рр., м. Луцьк
Іван Романович Вихованець –
професор, завідувач кафедри
української мови
Луцького державного
педагогічного інституту
імені Лесі Українки*

Активно опрацьовує принципи створення підручника із синтаксису для університетів, визначає напрями науково-популярної роботи й пропонує нові спецкурси для студентської молоді. Читані ним у Луцькому державному педагогічному інституті, Івано-Франківському державному педагогічному інституті (нині Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), Донецькому державному університеті (нині Донецький національний університет (м. Вінниця)) спецкурси з проблем формально-граматичної, семантико-синтаксичної, власне-семантичної й комунікативної структури речення, зі співвідношення первинних і вторинних словосполучень (згодом Іван Романович значно перегляне цей підхід і стверджуватиме відсутність словосполучень у структурі простого семантично елементарного речення), з парадигми простого

та складного речення, теорії частин мови з простеженням їхньої ієрархії викликають значний науковий резонанс, активізують творчу молодь і сприяють розширенню наукових досліджень із проблем граматики. Усе ширшої ваги Іван Романович надає праці з учителями-словесниками, планує створити цілу серію науково-популярних видань із проблем граматики, лексикографії, лексикології, стилістики, сучасного вжитку національних мов та ін. Активно працює науковець як наставник, як член кількох спеціалізованих рад для захисту докторських і кандидатських дисертацій в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні НАН України й Київському державному педагогічному інституті (нині Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова), як опонент низки кандидатських і докторських дисертацій.

У своєму науково-популярному виданні «У світі граматики» (К., 1987) Іван Романович наголошує на співвідношенні усталених граматичних форм і закономірностях поповнення лексичного складу мови, простежує особливості сполучуваності слів, аналізує тенденції відхилення від усталених норм. Услід за тезою вченого, що «Покликання письменника – берегти і шліфувати слово» [У світі граматики. Київ: Рад. шк., 1987. С. 162], можна тільки сказати, що це покликання кожного лінгвіста, адже «Творча діяльність мовознавця вимагає від нього широкого бачення мовних явищ і культури в цілому, вимагає дару вловлювати ледве помітні зародки нового в мові, вміння дати суспільству цінні поради щодо мовних норм», і тому: «Індивідуальні смаки повинні переборюватися в ім'я вироблення бездоганних загальнонародних норм естетики мови», оскільки на «цих принципах ґрунтувалася і ґрунтується справжня культура мови» [Там само, с. 163]. А в «Таїні слова» (К., 1990), що містить двадцять шість різноманітних розповідей, учений у популярній формі розповідає про важливість словників для кожної мови, наголошує на необхідності знання багатств «цих пишних ярів» (за М. Рильським) і констатує, що народження нових слів мотивує необхідність створення нових тлумачних словників [Таїна слова. Київ: Рад. шк., 1990. С. 15]. Не слід забувати кожному, що головним творцем слова, «його будівничим є народ», але вміння точно висловити свою думку народжується не за один день, тому сприймаючи красу природи, незмірного світу, «...дитина має вдосконалювати могутній інструмент пізнання – мову» [Там само, с. 270]. Автору вдалося в оригінальній і доступній формі розповісти про розділи мовознавства й з'ясувати історію появи низки слів у нашій мові, простежити особливості функціонування тих чи тих суфіксів та ін.

Зростання кількості наукових проблем, прагнення їхнього теоретичного узагальнення й створення національної функційної граматики спонукають Івана Романовича повернутися до Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Академії наук України. Із вересня 1991 р. і до квітня 1992 р. він – провідний науковий співробітник Інституту мовознавства, а з часу створення Інституту української мови НАН України і до липня 2013 р. – Іван Вихованець очолює відділ граматики української мови, а потім стає головним науковим співробітником академічної інституції.

*2005 р., м. Київ
Іван Романович Вихованець
у відділі граматики
Інституту української мови
НАН України*

У листопаді 1992 р. Івана Романовича обирають членом-кореспондентом НАН України як ученого, що подав цілісну концепцію граматичного ладу української мови. У цьому ж році виходить друком дослідження з проблем функційного синтаксису [Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ: Наук. думка, 1992. 224 с.]. Науковець публікує остаточний варіант першого в Україні університетського підручника із синтаксису української мови [Вихованець І. Р. Граматика

української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 348 с.], викінчує проєкт національно-категорійної граматики, в авторитетних виданнях публікує статті з проблем глибинного вивчення функційної значущості певних утворень. Керовані Іваном Романовичем кандидатські й докторські дисертації спрямовані на граматичну проблематику (Т. Є. Масицька, О. М. Кузьмич, І. А. Пасічник, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, А. С. Джура, А. Ю. Габай, Н. В. Шульжук) і в центрі їхніх завдань перебуває визначення національної специфіки граматичних конструкцій на загальнослов'янському й загальноєвропейському мовному тлі.

Сьогодні Іван Романович активно працює в галузі синтаксису, морфології, словотвору, все більшої ваги набувають його студії зі створення категорійної фундаментальної граматики української мови, що стане етапним явищем у розвитку української лінгвістики. Вихід «Теоретичної морфології української мови» (у співавторстві з К. Городенською) можна вважати її початком. У 2004 р. автори цієї праці стали лауреатами Премії імені О. О. Потебні НАН України.

Із часу заснування часопису «Українська мова» і до сьогодні І. Р. Вихованець є членом редакційної колегії, публікує серію статей з актуальних проблем українського правопису, частиномовної ієрархії, особливостей співвідношення/неспіввідношення частин мови і членів речення, закономірностей вияву семантично елементарних і семан-

тично неелементарних, формально елементарних і формально неелементарних простих і складних речень в українській мові [Навколо проблем предикативності, предикації і предикатності. *Українська мова*. 2002. № 1. С. 25–31; Аналітизм у граматичній структурі сучасної української мови. *Українська мова*. 2002. № 2. С. 3–9; Динамічні процеси в українському іменниковому відмінюванні. *Українська мова*. 2003. № 3–4. С. 33–38; Лексико-граматичне опрацювання прийменників української мови. *Українська мова*. 2002. № 4. С. 90–97; Ненаукові пристрасті навколо українського правопису. *Українська мова*. 2004. № 2. С. 3–25; Концепція «Граматичного словника української мови (прийменник)». *Українська мова*. 2004. № 3. С. 30–36; Студії про члени речення. *Українська мова*. 2005. № 2. С. 22–28]. Іван Романович уперше запропонував новий жанр – мовна мозаїка, започаткувавши в часописі відповідну рубрику «Мовна мозаїка», у межах якої аналізовано й висвітлювано актуальні питання культури мови, закономірності кодифікації граматичних форм, окреслювано шляхи конкурентності форм, простежувано випадки неправильного наголошення слів і т. ін. Науковцеві належить також серія мовних етюдів з актуальних питань культури мови і в часописі «Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях і колегіумах». Підсумком тривалих міркувань над актуальними питаннями правопису, культури мови стала надзвичайно цікава книга «Розмовляймо українською» (2012), за якою на Всеукраїнському державному радіо вийшла рекордна кількість радіопередач.

Тривалий час І. Р. Вихованець був членом Правописної комісії, плідно працював над питаннями української пунктуації та загальною структурою українського правопису як член Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України (1994–2002 рр.) (див.: [Український правопис (проект). Київ: Ін-т укр. мови НАН України, 1999]).

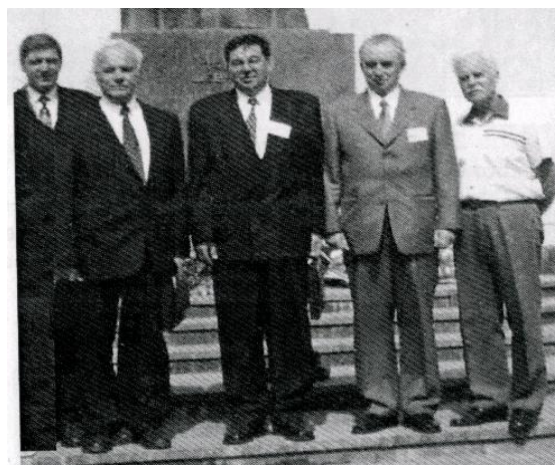
В активі лінгвіста – більше 700 друкованих наукових і науково-популярних праць, до цього треба додати збірки поезій, переклади та багато іншого. За ініціативи Івана Романовича та за підтримки його учнів у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки відкрито Граматичний центр, у якому наявний публічний доступ до його книгозбірні, переданої в користування професорсько-викладацькому й студентському загалу самим науковцем. Подібні Граматичні центри активно діють у Донецькому національному університеті (м. Вінниця) та інших вишах України.

Науковець брав активну участь у створенні енциклопедії «Українська мова» (Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с.) та її наступних доопрацьованих виданнях (Українська мова: енциклопедія. Вид. 2-ге, виправл. і доп. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. 833 с.; Українська мова: енциклопедія. Вид. 3-тє, виправл. і доп. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.), а також у поданому до друку планованому четвертому виданні цієї унікальної та високоавторитетної фундаментальної праці як високого зразка не тільки української енциклопедичної думки, але й усього слов'янського лінгвістичного світу. До першого видання енциклопедії лінгвіст написав понад сто статей із проблем теорії мови, граматичних категорій, мовних одиниць, морфологічних і синтаксичних форм, які в другому, третьому й четвертому виданнях було суттєво розширено й поглиблено, водночас з'явилися й нові статті. Цікавими постають студії науковця з висвітлення внеску окремих лінгвістів у розбудову українського мовознавства, що оприлюднені в низці його праць на сторінках енциклопедій, довідкових видань, часописів, наукових збірників і т. ін.

І. Р. Вихованець був активним учасником майже всіх міжнародних конгресів Міжнародної асоціації українців, керуючи на них програмними секціями з актуальних питань граматики української мови, її правопису.

*1999 рік (серпень), м. Одеса
IV міжнародний конгрес Міжнародної
асоціації українців. Зліва направо:
Ніна Гуйванюк, Надія Сологуб,
Яр Славутич, Галина Стрельчук,
Іван Вихованець*

*2002 рік (серпень), м. Чернівці
V Міжнародний конгрес Міжнародної
асоціації українців. Зліва направо:
Анатолій Загнітко, Василь Німчук,
Василь Грещук, Іван Вихованець,
Анатолій Поповський*

Науковець щедро ділиться своїми набутками з аспірантами й докторантами. Його учні сьогодні працюють у Донецькому національному університеті (м. Вінниця), Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Вінницькому державному педагогічному університеті, Бердянському державному педагогічному університеті, Інституті української мови НАН України.

Ще кілька штрихів слід додати до творчого портрету Івана Вихованця. Науковець активно підтримував відкриття й формування граматичних центрів у низці провідних університетів України, завдяки чому у 2012 р. було розпочато створення Всеукраїнського об'єднання «Всеукраїнська асоціація граматистів». Сьогодні вона активно діє, ініціюючи проведення низки граматичних конференцій, проведення міжнародних семінарів і круглих столів. Етапним для функціонування асоціації була підготовка довідкового видання «Українська граматики в іменах» (уклад.: А. Загнітко, М. Балко (Донецьк, 2012)), на часі – укладання універсального бібліографічного граматичного покажчика тощо, з'ява періодичного видання «Грамматичні студії» та багато іншого.

Відомий учений плідно працює в складі багатьох спеціальних комісій. Він є членом Грамматичної комісії при Міжнародному комітеті славистів, його уведено до редакційних рад і редколегій низки високоавторитетних спеціальних періодичних мовознавчих видань, наукових вісників провідних університетів України. Іван Романович намагається зробити все можливе для розвитку лінгвістичної думки, для підготовки фахівців вищої та найвищої кваліфікації для Національної академії наук України і вищих навчальних закладів, для підняття престижу вітчизняної науки. Йому належить дев'ять одноосібних монографій, дев'ятнадцять написано ним у співавторстві, два словники, а загальний список друкованих праць нараховує близько 700 позицій, це без врахування тих позицій, що пов'язані з рецензуванням наукових праць, активною участю науковця у складі редколегій часописів, наукових вісників і наукових записок, щорічників та різноманітних разових фахових видань. Він і сьогодні плідно працює над поглибленням власної граматичної, лексикографічної і правописної концепцій. У післямові до «Таїни слова» (К., 1990)

І. Р. Вихованець пише: «Кожне слово рідної мови має неповторну біографію. Воно може наповнюватися як ніжністю серця народу-мовотворця, так і громозвукою ненавистю, гнівом до ворогів. Любов до Батьківщини виявляється в любові до рідного слова. Словом рідним треба дорожити, як честю матері, як совістю, як найвищими проявами народної моралі», і це повністю стосується самого дослідника, який усе своє життя, працюючи на ниві рідного слова, теоретичного й науково-прикладного, дотримується цього, тому що «Тільки той, хто виплекав у душі красу рідного слова, зможе проникнутись уявленнями народу про навколишній світ, його думами і почуттями, любов'ю і ніжністю, ненавистю і презирством». Іван Романович дбає про культуру рідного слова, прагне вмотивувати необхідність дотримання єдиних норм і простежує їхню динаміку у своїх численних публікаціях, це тому, що «із мелодією рідного слова» влилася «в серце напруга мислі й почуття, яку заніс народ у слово, вигранюючи його протягом сторіч» [Таїна слова. Київ: Рад. шк., 1990. С. 277]. Ця залюбленість у рідне слово стала ґрунтом створення авторитетної цілісної граматики та досягнення найвищих цінностей слова в його викінченому звучанні.

Сьогодні, як ніколи, потрібне слово Івана Вихованця у сукупному його звучанні, послідовному осмисленні, прочитанні від найперших початків до фундаментально довершених академічних спостережень. Не секрет, що багато його наукових ідей знайшли власне творче життя в дисертаціях його учнів – аспірантів і докторантів, а також у численних наукових дослідженнях тих, хто належить до його авторитетної наукової школи. Окремі ж тонкі спостереження лінгвіста чекають на тих, хто розвиватиме їх. Таких ідей і проблем у його дослідженнях чимало. Безперечно, укладання цілісного видання всіх праць визначного науковця свідчатиме про вагомість його наукового доробку, вияскравить одну з найцінніших особливостей розвитку української мовознавчої думки другої половини ХХ – початку ХХІ ст. – розбудову теоретичної лінгвістики з постанням новітніх підходів і напрямів у розгляді граматичного і стилістичного ладу української мови, формування довершених концептуально засадничих принципів створення категорійної граматики української мови, встановлення пріоритетних шляхів розгляду нових і новітніх явищ у морфологічному, синтаксичному, словотвірному, лексичному та інших корпусах

національної мови. Основи всього цього сформував і творчо сповідує неперевершений дослідник української мови, визначний науковець, основоположник наукової лінгвістичної школи Іван Вихованець, який і сьогодні у постійному пошуку.

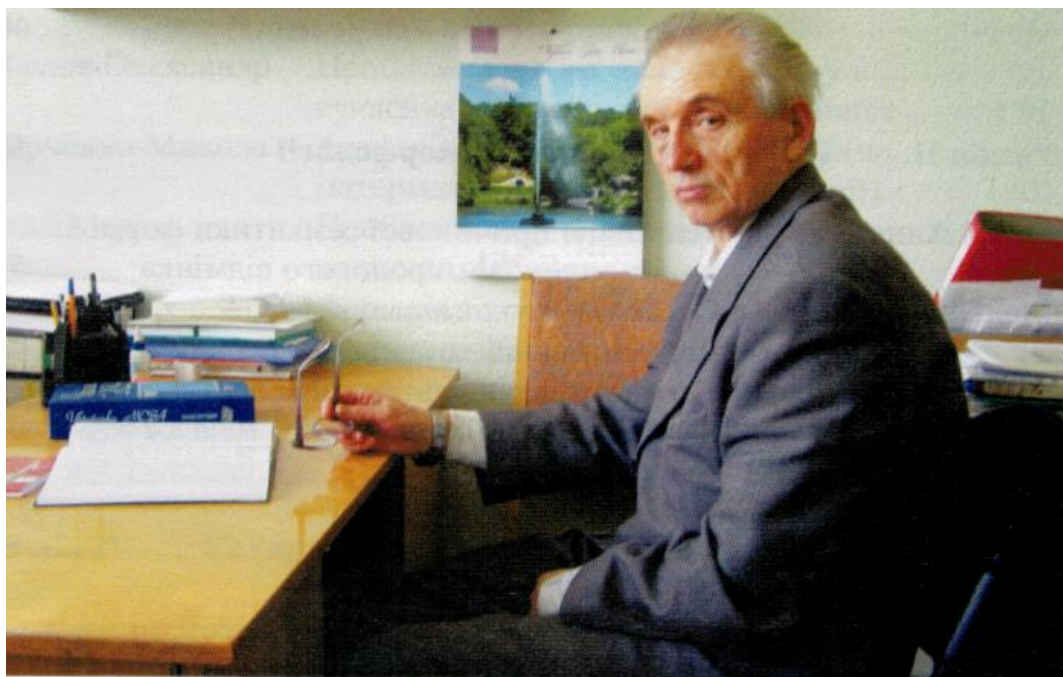
*Анатолій Загнітко,
доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України, професор кафедри загального
та прикладного мовознавства і слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

*Зове мене волинський ліс
Й ріка в задумливій печалі
Отут лежить мій центр землі –
Мій дім із радості й печалі.
У житті тут блавати й мак
Несли мені жадане слово
І твердю стали «ні!» і «так!»
Отут мені явилось слово*

Іван Вихованець

ОСВЯЧЕНА СЛОВОМ ВОЛИНСЬКА ДУША ТАЛАНОВИТОГО МОВОЗНАВЦЯ

*(до ювілею члена-кореспондента НАН України,
професора Івана Романовича Вихованця)*

«В українському мовознавстві чимало постатей, які відомі світові своєю неперевершеною творчою біографією і чий науковий доробок сягнув небачених обширів. Серед них вивищується постать і Івана Романовича Вихованця – члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора, головного наукового співробітника відділу граматики», – так влучно й красномовно пише про свого колегу й Учителя доктор філологічних наук, професор Катерина Григорівна Городенська [16, с. 122].

Водночас життєвий шлях та наукова діяльність ученого тісно пов'язані з Волинням і нашим університетом, адже з листопада 1987 р. до вересня 1991 р. він працював завідувачем кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (тепер Волинський національний університет імені Лесі Українки), викладав лінгвістичні дисципліни «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Синтаксис сучасної української мови», а в 1993–1995 роках – спецкурси з проблем функційно-категорійної граматики української мови для студентів філологічного факультету. Крім того, упродовж багатьох років керував аспірантами й консультував докторантів кафедри.

Про Івана Романовича Вихованця на сьогодні є чимало публікацій, зокрема А. П. Загнітка [19; 22], К. Г. Городенської [16] у журналі «Українська мова», вступних статтях до ювілейних збірників та ін. [18; 20; 21]. Така почесна й дуже відповідальна місія випала й мені. На перший погляд, нескладна, адже в попередніх публікаціях докладно описано життєвий і творчий шлях науковця. Водночас і непроста з огляду на прагнення осягнути й систематизувати весь науковий доробок та життєві віхи видатного мовознавця сучасності в одній статті. Усвідомлюючи нереальність утілення такого масштабного задуму, я вирішив сконцентрувати увагу на пов'язаному з Волинням та нашим університетом життєвому етапі славетного вченого, досвідченого авторитетного викладача і наставника, тобто його науково-педагогічній діяльності, крізь власне сприйняття очима юного студента й молодого аспіранта. Адже саме в цей найяскравіший студентсько-аспірантський період мого життя (а це буремні 90-ті) відбулася знакова подія в моїй долі – перше знайомство з Іваном Романовичем Вихованцем.

Я пишаюся тим, що Іван Романович є моїм Учителем, як і багатьох нинішніх та колишніх членів кафедри української мови, які стали його аспірантами й докторантами, захистили під його керівництвом кандидатські та докторські дисертації. Професори й доценти нашого університету М. В. Мірченко, Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька, О. Г. Межов, І. А. Мельник, О. М. Гандзюк – це учні славетного вченого, вихованці великого Вихованця, і, як жартує сам Іван Романович, його Луцька «шкілка граматики», яка сьогодні активно продовжує розвивати, втілювати геніальні наукові ідеї видатного лінгвіста.

*2018 р., м. Луцьк, кафедра
української мови СНУ
ім. Лесі Українки*

*Луцька граматична школа
Івана Романовича Вихованця
Зліва направо: Олександр
Межов, Наталя Костусяк,
Олександра Гандзюк, Микола
Мірченко (стоять),
Ірина Мельник, Тетяна
Масицька (сидять)*

У кожного з нас своя особлива й незабутня історія знайомства та співпраці з Іваном Романовичем. Пригадую вересень 1990 року, коли я став студентом першого курсу філологічного факультету Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки... За розкладом перша лекція з дисципліни «Вступ до мовознавства», яку читатиме доктор філологічних наук, професор І. Р. Вихованець (до речі, єдиний на той час професор філфаку). Понад сто студентів (такий великий набір був того року) у повній тиші схвильовано очікують своєї першої пари й зустрічі зі справжнім професором. І ось заходить Іван Романович, вітаючись та проникливим поглядом вдивляючись у студентську аудиторію, ніби хоче зазирнути кожному у вічі, познайомитися особисто. Спокійно й виважено, надзвичайно цікаво й невимушено, зі своєю манерою викладу, упродовж 90 хвилин, які спливали непомітно швидко,

розповідав про мову як основний засіб спілкування та порозуміння людей, пізнання навколишнього світу й мислетворення, ідентифікації нації і самовираження особистості, носія культури етносу тощо.

А далі були нові лекції та практичні заняття, які не залишали нікого байдужим, адже Іван Романович випромінював незвичайну залюбленість у слово, умів проникнути в його глибину, вдало поєднуючи високу наукову ерудицію та доступність викладу. Захоплював неординарними міркуваннями, власними ідеями про систему і структуру мови, які не вкладались у рамки традиційного мовознавства, спонукаючи студентську молодь не пасивно сприймати інформацію, а думати, аналізувати мовні явища, дискутувати, послідовно відстоювати свої гіпотези з оперттям на фактичний матеріал, погляди відомих учених. До практичних занять слід було ретельно готуватися, адже викладач несподівано міг поставити питання, яке потребувало

зосередженої самотійної відповіді. Професор завжди терпляче вислуховував різні відповіді студентів (зразкові й слабкі), намагаючись допомогти у формулюванні висловлень, підвести міркування до логічного висновку. Коректно вказував на мовні помилки, висловлював зауваження тактовно, без будь-якої зверхності, ніколи не поспішав поставити в журнал «двійку», даючи шанс студентові доопрацювати матеріал. Така незвичайна атмосфера доброзичливості, невимушеності, щирості, навіть попри вимогливість викладача, «заманювала» на пару навіть не дуже охочих до навчання студентів. А в кінці семестру перший іспит зі «Вступу до мовознавства», на якому навіть на думку не спадало користуватися шпаргалками, щось списувати, адже було глибоке переконання: якщо вивчив, успішно складеш екзамен. А вчити такий предмет, ще й за бездоганними конспектами Івана Романовича – одне задоволення. І ось у заліковці омріяне перше «відмінно» з внутрішнім усвідомленням того, що це не просто максимальний бал, а найвища оцінка твоїх знань самим професором. Із легкої руки Івана Романовича я став відмінником з усіх лінгвістичних дисциплін і ще на четвертому курсі глибоко усвідомив, що я мовник та писатиму дипломну роботу з українського мовознавства.

І знову доля звела мене з Іваном Романовичем, який, працюючи завідувачем відділу граматики Інституту української мови НАН України, у 1993 році приїхав до новоствореного на базі педінституту Волинського державного університету імені Лесі Українки вже в статусі члена-кореспондента НАН України, щоб прочитати лекції з актуальних питань функційної морфології та функційного синтаксису української мови. Напрацьовані за багато років теоретичні узагальнення, створену викінчену концепцію національної функційно-категорійної граматики вчений прагне апробувати у вишівській практиці. Найбільша в університеті сота аудиторія лабораторного корпусу була наповнена не лише студентською молоддю, а й аспірантами та викладачами, які з великим зацікавленням слухали досвідченого професора, намагаючись зловити та законспектувати кожне слово. Назавжди запам'яталася неперевершена взірцева манера його викладання: проходжуючись по аудиторії, Іван Романович без використання конспекту, який акуратно складений лежав на столі, у цілком доступній цікавій формі доносив до слухачів новозгенеровану, пропущену через розум і серце, цілісну концепцію граматичного ладу української мови. Нові ідеї про частиномовний склад, прийменникову

та відмінкову системи мови, формально-граматичну, семантико-синтаксичну й комунікативну структуру речення тощо з наведенням яскравих прикладів з різностильових текстів були настільки переконливі, що не викликали жодних сумнівів. А його вмінню логічно й послідовно, лаконічно й доступно формулювати непрості постулати теоретичної граматики бездоганною літературною мовою може позаздрити кожен викладач. До сьогодні зберігаю конспекти лекцій, які часто допомагають мені в науковій та викладацькій роботі.

Якось на перерві між лекціями ми випадково зустрілися в коридорі з Іваном Романовичем, який звернувся до мене на прізвище, зауваживши, що добре запам'ятав мене як студента ще з першого курсу і мої ґрунтовні відповіді на практичних заняттях та екзамені, а також запропонував вступати до аспірантури після закінчення університету. Отримавши таку несподівану пропозицію, я, тоді ще студент четвертого курсу, зумів лише вимовити: «Чи можна мені подумати?». В очах професора прочитав, що йому сподобалася така реакція. На наступний день я сам підійшов до Івана Романовича, який надиктував мені на вибір три теми майбутньої кандидатської і порекомендував прочитати його нову монографію «Нариси з функціонального синтаксису української мови» (1992 р.). Ця книга настільки захопила й вразила мене новітнім неординарним трактуванням синтаксичних явищ, кардинально відмінним від традиційного, що я прочитав її на одному подиху, а потім ще неодноразово перечитував фрагменти праці, намагаючись якомога глибше усвідомити непрості істини функційної граматики. Ця монографія, на правду, допомогла мені обрати тему кандидатської дисертації, над якою я почав працювати ще в студентські роки.

А в цей час в аспірантурі під керівництвом професора І. Р. Вихованця, який продовжував співпрацювати з нашим університетом, уже навчалися викладачі кафедри української мови Т. Є. Масицька, О. М. Гандзюк, Н. М. Костусяк, І. А. Мельник, В. В. Кравчук, А. С. Джура, а завідувач кафедри М. В. Мірченко писав докторську дисертацію. До цього кола молодих здобувачів у 1995 році приєднався і я, ставши аспірантом кафедри української мови. А наш високоповажний науковий керівник часто приїжджав тоді з Києва до Луцька. І ми, полишаючи всі нагальні справи, поспішали на консультації, аби в невимушеній позитивній атмосфері поспілкуватися з професором, поставити назрілі питання щодо змісту й структури дисертації, показати вже напрацьоване, із хвилюванням очікуючи його оцінки.

На першу консультацію я прийшов із розгорнутим планом-проспектом, чітко сформульованою концепцією своєї кандидатської дисертації, яку виношував два студентські роки. Схвалення її професором було настільки важливим, що в мене ніби відкрилося друге дихання для активного й плідного наукового пошуку: розділи дисертації з'являлись один за одним, так що до закінчення аспірантури відбулися попередні захисти, спершу на кафедрі, а потім у відділі граматики Інституту української мови. Безперечно, цьому сприяли цінні поради, слушні зауваження й побажання наукового керівника, який вчасно й фахово спрямовував у потрібне русло визрілі ідеї, рекомендуючи праці авторитетних вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: Євгена Тимченка, Олександра Мельничука, Олександра Потебні, Люсьєна Теньєра, Отто Єсперсена, Чарльза Філлмора, Єжи Куриловича, Віри Белошапкової, Анатолія Мухіна, Галини Золотової, Наталії Шведової та багатьох інших. Непомітно летів час у наукових бібліотеках Луцька й Києва, де ми, молоді аспіранти, нарощуючи мозолі, старанно конспектували праці відомих науковців, адже Інтернету тоді (на жаль, а може, і на щастя) не було, що давало змогу взяти до рук оригінальні книги, сповна відчути клопітку дослідницьку роботу, миті творчого натхнення й утіхи від отриманих результатів. Попри всілякі труднощі, це були незабутні щасливі роки, насамперед тому, що доля дарувала кожному з нас можливість живого спілкування з Учителем.

Серцем молодий, відкритий і щирий, Іван Романович завжди випромінював якусь надзвичайну позитивну енергетику, притягуючи до себе науковців різних поколінь. Важливо зауважити, що відомий учений постійно знаходив час приїздити до Луцька, щоб надати пораду молодому аспіранту чи досвідченому доценту стосовно змісту дисертації, монографії, посібника або статті, попри завантаженість відповідальною роботою в Інституті української мови, постійне написання оригінальних статей, монографій, підручників, участь у різноманітних конференціях, симпозіумах, конгресах в Україні й за кордоном. Професор не тільки ґрунтовно аналізує зміст і структуру написаного тексту, а й, як досвідчений майстер слова, шліфує науковий стиль викладу, навчаючи нас виважено й відповідально добирати лексеми, їхні форми, синтаксичні конструкції, уникати росіянізмів, мовного калькування тощо. А найкращим взірцем культури наукової мови для нас були його бездоганно виписані та відредаговані книги,

які кожен зберігає у своїй домашній бібліотеці, як нетлінний скарб, де можна завжди знайти якусь цінну думку, ідею, розгорнути і поглибити її у власній науковій розвідці або студіях уже своїх учнів.

Я впевнений, що Іван Романович прагне, щоб його книги не припадали пилом на полицях, а давали життя новим мовознавчим пошукам. Він навчав нас рішуче й послідовно відстоювати свої наукові погляди, коректно дискутуючи з іншими лінгвістами, не боятися висловлювати власні гіпотези з оперттям на доказовий фактичний матеріал, навіть якщо вони не відповідають його теоретичній концепції, тим самим заохочував до самостійного творчого пошуку. Пам'ятаю, як схвально оцінив учений моє авторське намагання в кандидатській дисертації, всупереч його концепції, не виділяти локативні предикати в окремий семантичний клас, а розглядати їх у межах предикатів дії, предикатів процесу та предикатів стану. І таких прикладів можна навести чимало: щодо виокремлення п'яти основних типів суб'єктів з їхньою внутрішньою диференціацією і ранжуванням, морфологічного варіанта суб'єктної синтаксеми в місцевому відмінку, її позиційних варіантів, семантичних процесів ускладнення, співвідношення формальної і семантичної структури речень тощо.

Порозмовляти з Учителем можна не лише на фахові теми. Його цікавить все про своїх учнів: запитує не раз про батьківщину, батьків, дружину, чоловіка, дітей, щиро радіє успіхам кожного і в особистому житті, і в науково-викладацькій діяльності, тішиться гарними новинами з рідного вже йому Лесиного вишу про ліцензування й акредитацію нових спеціальностей, відкриття спецрад із захисту дисертацій, присвоєння університету статусу національного тощо. Водночас полюбляє розповідати цікаві історії з власного життя, відверто ділиться творчими планами й досягненнями зі своїми вихованцями, бажаючи почути їхню думку.

Отож, у середині 90-х років минулого сторіччя на філологічному факультеті тоді ще Волинського державного університету імені Лесі Українки зароджувалася Луцька граматична школа, на яку Іван Романович покладав найбільші сподівання в поглибленні, удокладненні, продовженні його функційно-категорійної теорії. Проте в цей час нові ідеї функційної граматики науковці сприйняли неоднозначно. Деякі опоненти критикували їх насамперед за надмірний радикалізм і відступи від традиційних постулатів, вишукуючи слабкі місця. На захистах іноді непросто доводилося відстоювати основні положення

дисертацій. Остаточний перехід від формально-граматичної до функційно-семантичної парадигми все-таки відбувся на рубежі століть, що засвідчило аргументованість, достовірність, переконливість, новизну, теоретичну і практичну значущість функційно-граматичного вчення доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця. Початок ХХІ сторіччя можна окреслити як «семантичний вибух» у граматиці, коли під впливом численних праць ученого та його учнів почалося масове переорієнтування синтаксичних, морфологічних, дериваційних студій із формального опису граматичних одиниць і категорій на семантико-синтаксичний, а пізніше й комунікативно-синтаксичний. Упродовж двох десятиріч в Україні було захищено декілька десятків кандидатських і докторських дисертацій, створено низку монографій та посібників із проблем функційно-категорійної граматики, істинність теоретичних положень якої вже ніхто не піддає сумніву. Сам Іван Романович і його учні ніколи абсолютно не відкидали традиційного вчення, намагаючись вибудувати свої концепції на його безперечних здобутках із чітким усвідомленням того, що без дотримання цього принципу не можна створити щось нове в науці.

Після успішних захистів кандидатських дисертацій професор благословив усіх своїх волинських учнів на написання докторських дисертацій, кожному індивідуально окресливши проблематику подальших досліджень відповідно до вже напрацьованого матеріалу під час кандидатського етапу й актуальності, необхідності для граматичної науки нових теоретичних концепцій. І знову кількарічні подорожі до Києва в наукову бібліотеку та на консультації в Інститут української мови до Івана Романовича. На жаль, важка хвороба підірвала його здоров'я, а тому нерідко Учитель запрошував нас додому для обговорення дисертаційних напрацювань. Попри погане самопочуття, ніколи не відмовляв у консультаціях, завжди був радий таким зустрічам, на яких забував про недугу. Як у ті прекрасні 90-ті, знову випромінював такий самий молодечий запал, науковий порив, залюбленість у граматику, виявляв послідовність і рішучість у відстоюванні власних наукових позицій. На той час ми вже були сформованими науковцями, тому Іван Романович був набагато вимогливішим до наших докторських робіт (порівняно з кандидатськими), залишаючись тактовним і толерантним. Націлював на самостійність та новаторство наукового викладу, оригінальність ідей, аргументованість

висновків. Ми не могли не виправдати сподівань свого Вчителя, тому працювали майже цілодобово, водночас виконували величезне навчальне навантаження, методичну, виховну й організаційну роботу (бо не навчалися в докторантурі).

Невдовзі, на початку ХХІ сторіччя, за вмілого консультування професора І. Р. Вихованця поспіль виходили у світ нові докторські монографії й відповідні дисертації науковців Луцької граматичної школи: М. В. Мірченка «Структура синтаксичних категорій» (2002, 2004 рр.), Н. М. Костусяк «Структура міжрівневих категорій сучасної української мови» (2012 р.), О. Г. Межова «Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць» (2012 р.), І. А. Мельник «Транспозиційна граматики українського дієслова» (2015 р.), Т. Є. Масицької «Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей» (2016 р.), які отримали високу оцінку не тільки наукового консультанта, а й таких відомих в Україні та за її межами рецензентів та офіційних опонентів, як М. Я. Плющ, Н. Л. Іваницька, Н. В. Гуйванюк, К. Г. Горденська, А. П. Загнітко, М. І. Степаненко, А. К. Мойсієнко, М. С. Скаб, М. П. Баган та ін. Це підтвердив згодом і високий індекс цитування попереду зазначених монографій серед граматичної спільноти.

Заповітне бажання вченого створити на рідній Волинській землі осередок граматистів – послідовників його справи – незадовго здійснилося. На сьогодні Луцька граматична школа є найпотужнішою в Україні, адже науковці кафедри української мови М. В. Мірченко, Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька, О. Г. Межов, І. А. Мельник захистили не лише кандидатські дисертації під керівництвом Івана Романовича, а й докторські, виростивши вже своїх учнів, які продовжують втілювати прогресивні ідеї категорійного синтаксису, морфології та словотвору української мови.

Плідно розвивають започатковану І. Р. Вихованцем концепцію функційно-категорійної граматики його учні й послідовники в різних куточках України: Києві, Луцьку, Донецьку, Вінниці, Рівному, Івано-Франківську, Чернівцях, Запоріжжі, Полтаві, Бердянську, Харкові, упроваджуючи її у практику нової української вищої школи. Саме в цьому насамперед полягає неперевершений талант наукового керівника, вченого, педагога, як і в тому, що в його творчому доробку понад 700 праць, індекс цитувань яких в Україні та за її межами один з найвищих.

*2020 р., Волинський краєзнавчий музей
Луцька граматична школа Івана Романовича Вихованця
Зліва направо: професори кафедри української мови Микола Мірченко,
Тетяна Масицька, Наталя Костусяк, Ірина Мельник, Олександр Межов*

За вагому, плідну співпрацю з нашим університетом, значний внесок у розбудову лінгвістичної науки й підготовку наукових кадрів для вищої школи у 2002 році І. Р. Вихованця обрано почесним професором Волинського державного університету імені Лесі Українки.

*2002 р., м. Луцьк
Іван Романович Вихованець – почесний професор
Волинського державного університету імені Лесі Українки*

Не забуває наш навчальний заклад Іван Романович і сьогодні. Кілька років тому він зробив щедрий дарунок факультету філології та журналістики, передавши всю свою наукову бібліотеку – понад три тисячі унікальних мовознавчих праць (почав її формувати відразу після закінчення Львівського держуніверситету в 1959 році, тобто збирав книги понад пів століття).

2014 р. Домашню бібліотеку Івана Романовича Вихованця перевезли до Луцька на факультет філології та журналістики СНУ ім. Лесі Українки

«Чому я подарував свою книгозбірню саме Східноєвропейському університету імені Лесі Українки? Причин кілька, – зазначив професор в одному з інтерв'ю. – По-перше, я – родом з етнічної Волині, з Кременецького району Тернопільщини. По-друге, викладав у тодішньому Луцькому педінституті з 1987 по 1991 р., очолював кафедру української мови. По-третє, підготував трьох докторів наук, і ще двох готую. Вважаю, що такий подарунок буде корисним для студентів».

Книги з домашньої бібліотеки Івана Вихованця потрапили до Луцька не випадково. Професор погодився передати їх, тільки-но довідався про те, що в стінах колись рідного йому вишу хочуть створити граматичний центр, який допоможе студентам та викладачам провадити видавничу, укладальну та дослідницьку роботи. Ще донедавна, аби погортати ці унікальні наукові студії, молодим науковцям потрібно було їхати до бібліотеки імені Вернадського. Тепер же ці рідкісні книги будуть у вільному доступі. І не лише граматика рідної мови. Чеська, російська, польська – теж до Вашої уваги. Є серед подарованих монографій та підручників і ті, автором яких є Іван Романович. Загалом таких – понад десяток. Деякі перевидані, деякі – нові [23].

Тривалий волинський період співпраці з нашим університетом від 1987 року до сьогодні (а це й завідування кафедрою, і викладання нормативних курсів та спецкурсів, і робота з аспірантами та докторантами) виявився надзвичайно плідним у творчій біографії Івана Вихо-

ванця, адже було створено й видано знакові монографії, підручники, науково-популярні книги.

2015 р., м. Луцьк

Граматичний центр СНУ ім. Лесі Українки

*Доктор філологічних наук, професор Наталя Костусяк зі студентами
опрацьовують книги з домашньої бібліотеки Івана Романовича Вихованця*

Новий підхід до витлумачення відмінка як міжрівневої граматичної категорії на противагу формалізованому (морфологізованому) запропонував учений у монографії **«Система відмінків української мови»** (Київ, 1987), у якій проаналізував відмінки на тлі семантичної, синтаксичної та морфологічної систем української мови. Важливою рисою цієї праці є обґрунтування на основі його семантико-синтаксичних та формально-синтаксичних ознак відмінкового статусу кличного відмінка, який традиційне радянське мовознавство на догоду російському не вважало повноцінним відмінком, а лише кличною формою.

У монографії **«Частини мови в семантико-граматичному аспекті»** (Київ, 1988) переглянуто традиційний поділ слів на частини мови, запропоновано семантико-граматичний підхід до їхньої класифікації з виділенням іменника й дієслова як центральних частин мови та прикметника і прислівника як периферійних (до них пізніше додано числівник), обґрунтуванням нечастиномовного характеру так званих службових слів, яким уперше надано статусу аналітичних синтаксичних морфем ще в монографії **«Прийменникова система української мови»** (Київ, 1980).

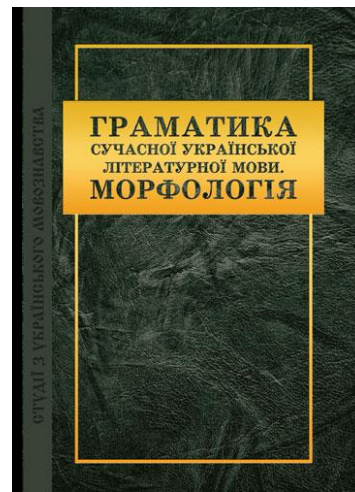
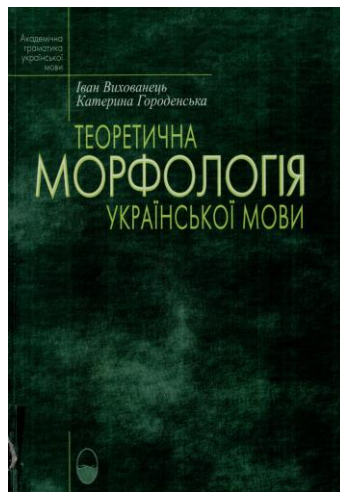

Нову інтерпретацію багатьох граматичних явищ української мови (синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень, синтаксичних одиниць та категорій, валентності й структури речення, предикатних і субстанційних синтаксем тощо) у світлі функційно-семантичної теорії, започаткованої ще в колективній праці «**Семантико-синтаксична структура речення**» (Київ, 1983), удокладнено в монографії «**Нариси з функціонального синтаксису української мови**» (Київ, 1992). Прагнучи впровадити ці нові напрацювання у вишівську практику викладання, невтомний науковець і педагог активно задумується над створенням підручника із синтаксису для студентів університетів. Ця оригінальна книга «**Грамматика української мови. Синтаксис**» вийшла друком у Києві 1993 року. За цикл праць «Грамматична структура української мови» І. Р. Вихованець 1989 року удостоєний премії НАН України імені Івана Франка.

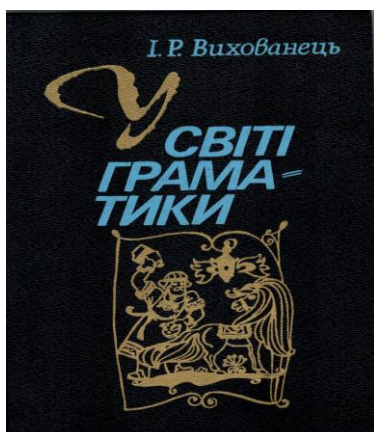

Етапним явищем у розвитку української лінгвістики став вихід «**Теоретичної морфології української мови**» (Київ, 2004; у спів-

авторстві з К. Г. Городенською), де апробовано теоретичні засади нової академічної граматики української мови. Автори цієї праці є лауреатами Премії ім. О. О. Потебні НАН України. Узагальненням напрацювань академічної та вишівської науки стала колективна праця **«Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія»** [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської] (Київ, 2017), що містить «грунтовний опис морфологічної системи та структури української літературної мови на апробованій у сучасній лінгвоукраїністиці концепції функційно-категорійної граматики, теоретичні засади якої запропонував І. Р. Вихованець та розвинули його учні й послідовники» [17, с. 14].

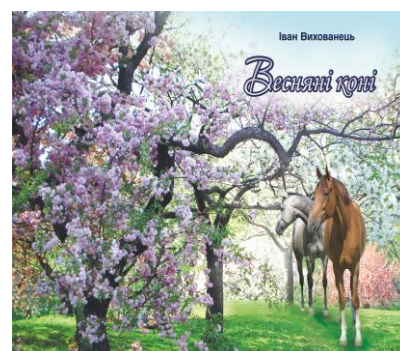
У своїх науково-популярних виданнях **«У світі граматики»** (Київ, 1987), **«Таїна слова»** (Київ, 1990), а пізніше **«Розмовляймо українською: мовознавчі етюди»** (Київ, 2012) у цікавій доступній для школярів, студентів та вчителів формі Іван Вихованець витлумачує актуальні питання синтаксису, морфології і словотвору, лексикології й лексикографії, лінгвостилістики та культури української мови.

Більшу частину свого життя Іван Романович прожив у Києві, проте завжди пишався своїм волинським корінням, цікавився кожною новиною з малої батьківщини, адже народився він 9 жовтня 1935 року в знаменний день Івана Богослова в селі Колосова Кременецького району (за сучасним адміністративним поділом це Тернопільська область, проте за історичним перебігом – частина Великої Волині).

*Я вдячний Богові за те,
Що народивсь на Йвана Богослова.
Й жага пізнань в душі моїй росте,
Й веде в світи вкраїнське слово.
Я вдячний Богові за те,
Що народився на Волині,
Де слово Лесі, як огонь, святе,
Крем'янець де стоїть твердинно, –*

пише Іван Романович у своїй першій поетичній збірці **«Ластівка над словом»** (Луцьк, 2014), яка засвідчила те, що він є володарем не тільки наукового, а й поетичного слова (на цьому слушно наголошує його учень А. П. Загнітко у передмові до збірки) [20, с. 4–7]. Незадовго вийшли ще дві поетичні збірки **«Славень зажуреній мамі»** та **«Весняні коні»** (Луцьк, 2014).

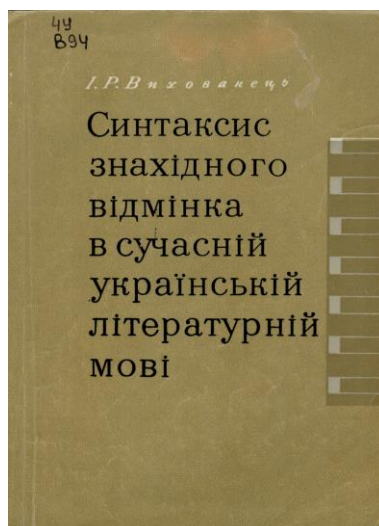
І хоч деякі вірші були опубліковані свого часу в різних періодичних виданнях України, проте їхній автор чомусь довго не наважувався впорядкувати створене й видати збірку поезій. Іванові Романовичу дуже важливо було почути думку учнів про свою поетичну творчість. Ми неодноразово обговорювали її при зустрічах чи по телефону. І лише коли всі учні дали схвальну оцінку віршам, поет вирішив опублікувати їх у трьох згаданих попередю збірках. Бажання Вчителя видати їх саме на рідній йому Волині було втілене 2014 року, коли в луцькому видавництві «Вежа-Друк» одна за одною вони вийшли друком.

Отож, Іван Вихованець дебютував як майстер поетичного слова з оригінальним світосприйняттям і баченням того, що для багатьох незбагненне, своєрідною інтерпретацією довколишнього світу, неповторною словесною образністю й новим звучанням. Людина і світ, рідна земля, волинське село, материнська мова як найдорожчий скарб, ніжні порухи серця, любов до природи, звеличення матері – домінанта поезій автора [13, с. 2]. Особливо зворушливими є поезії циклу «Волинське село» з першої збірки, у якій він з великою любов'ю, трепетом, ностальгією пише про своє рідне село Колосова, волинську природу, батька Романа, маму Єфросинію, дідуся Трохима – знаного ткача на селі. Важко переоцінити роль матері Єфросинії Іванівни, якій автор присвятив свою другу збірку поезій «Славень зажуреній мамі» (Луцьк, 2014), у становленні та формуванні Івана Вихованця як самобутньої та самодостатньої творчої особистості з неповторним світобаченням. Зворушують такі поетичні рядки збірки:

*Я вдячний Богові за те,
Чого мене навчила мати.
Її життя в душі моїй святе.
Я вдячний Богові за матір.*

Іван Романович завжди завдячує долі, що подарувала йому хороших учителів. Палку залюбленість у слово передала малому Івасику вчителька української мови Дарія Андріївна Галаган (Парфенюк), яка так «вияскравлювала болі» слів, що «випромінювалася їхня душа» [18, с. 111]. Жага до знань, прагнення пізнавати глибіню слова привели його до Кременецького педагогічного училища (вересень 1950 р. – липень 1954 р.), а згодом простелився шлях до Кременецького педагогічного інституту на філологічний факультет (вересень 1954 р. – серпень 1956 р.), Львівського університету ім. І. Франка (вересень 1956 р. – червень 1959 р.).

Після закінчення університету Іван Романович кілька років вчителював на Тернопіллі та Сумщині. У ці роки не полишав молодого вчителя величезний потяг саме до наукового слова, завдяки чому доля незабаром спрямувала його до аспірантури Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Тут він поглиблює свої теоретичні знання, працюючи над кандидатською дисертацією «Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові», яку успішно захищає у 1967 році і згодом видає свою дебютну монографію.

Відтоді мовознавець не полишає наукової діяльності спершу на посаді наукового співробітника, а пізніше завідувача відділу, блискуче захищає докторську дисертацію «Функціональна типологія прийменників і відмінків (на матеріалі сучасної української літературної мови)» (1983 р.), високо оцінену провідними вченими.

Проте рідна Волинь полонила серце, душу та думки вже відомого науковця, який, відчуваючи потребу апробувати свої наукові здобутки у вишівській практиці, стає завідувачем кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (тепер Волинський національний університет імені Лесі Українки) – листопад 1987 р. – вересень 1991 р. І хоч у 1992 році знову повертається до Києва, у найвищу інституцію лінгвістики, через необхідність глибоких теоретичних досліджень, Волинська земля, якою він снів, не відпускала назовсім. Всі ці роки й донедавна Іван Романович знаходив час і для наукової роботи в Інституті української мови на посаді завідувача відділу граматики, і на керівництво аспірантами, і консультування докторантів, читання спецкурсів, участь у конференціях, зокрема й у Волинському державному університеті ім. Лесі Українки. Також часто відвідував свою родину в рідному селі Колосова (тепер Тернопільська область, що межує з Волинською), звідки черпав натхнення для нових наукових студій та, як виявилось пізніше, поетичної творчості.

Із 2013 року Іван Романович на заслуженому відпочинку, але підтримує тісні зв'язки з рідним Інститутом, своїми колегами й учнями в різних куточках України, зокрема й Луцьку, на яких покладає великі надії:

*Я вдячний Богові за те,
Що маю учнів вірних.
Потуга їхня хай в світи зросте
Й змогутніє вкраїнський дух незмірно.*

2010 р., м. Київ

Інститут української мови НАН України

*Зліва направо: Микола Степаненко, Катерина Городенська,
Валентина Фурса, Анна Габай, Іван Вихованець, Світлана Соколова*

9 жовтня 2015 р. Колеги та учні в селі Колосова

на святкуванні 80-річного ювілею Івана Романовича

*Зліва направо: Мар'ян Скаб, Тетяна Масицька, Анатолій Загнітко, Микола
Мірченко, Ірина Мельник, Олександра Гандзюк, Олександр Межов (стоять);
Наталія Костусяк, Надія Сологуб, Іван Вихованець (сидять)*

Попри хворобу, він продовжує плідно працювати в науковому й поетичному плані. Ще один важливий задум прагне втілити Іван Романович – написати роман про Волинь, адже, проживши більшу частину свого життя в Києві, він уважає себе волинянином і пишається цим. В інтерв'ю «Бережімо рідну мову – найдорожчий скарб! Бережімо Україну», опублікованому в часописі «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах» (2009, № 4), Іван Вихованець зауважує: «Роман “Волинь” Уласа Самчука розбурхав мою волинську душу. Забажалось, забаглось, закортіло, замріялось написати свій роман “Волинь”. Але повторення назви роману “Волинь” після Уласа Самчука і Бориса Харчука гальмувало творчий запал. Почалися пошуки заголовка як підмурівка роману. Нарешті! – знайдено назву “Волинська родина”. Хотілося б написати цей роман у п'ятьох книгах і п'ятдесятьох новелах. Мрії... Мрії... Мрії... Але без мрії не можна жити...» [1].

Для написання роману Іван Романович прагне повернутися на батьківщину, у рідне волинське село Колосова, де, як він каже, зможе черпати натхнення від рідної природи, говірки, людей. «*Тепер зове мене Волинь, О занебеснена Волинь*», – зворушливо пише автор в одному зі своїх віршів, прощаючись із Києвом:

*Прощай, мій Києве, прощай ...
Я повертаюсь в рідний край.
Прощайте, бані Лаври і Софії.
Прощайте, і нездійснені, і нездійсненні мрії.
Отут боровся я й кохав.
Тут приєднавсь до дужих лав.
Тепер зове мене Волинь.
О занебеснена Волинь,
Зовеш мене ти з давніх пір.
Зі мною завше ти була. Повір!
І жде стежина до воріт,
Якою я колись пішов у світ.
З могил зорять мої батьки:
– Спасибі, сину ... Повернувсь таки...*

Відомий вислів «Талановита людина – талановита в усьому» саме про Івана Романовича Вихованця. Багатовекторність його творчих пошуків та багатогранність таланту вражає, зачаровує і вже не відпускає кожного, хто хоч на мить наблизиться до його науково-

теоретичних, науково-популярних, педагогічних, поетичних, перекладацьких та інших напрацювань. Знову й знову прагнеш зануритися в неповторний світ його граматики, збагнути таїну його наукового й художнього слова, постійно навчатися в нього вишуканого наукового стилю і взірцевої культури літературного мовлення.

Своєму становленню як науковців і викладачів учні завдячують передовсім Учителеві, завжди схвально відгукуючись про нього і на сторінках різних видань, і в засобах масової інформації. Зокрема, в одному з інтерв'ю доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки Наталя Костусяк згадує: «Моє знайомство з цією відомою людиною відбулося, коли я була студенткою 2-го курсу Луцького педагогічного інституту. Він вразив нас невимушеністю читання лекцій і вільним оперуванням науковою термінологією. Він залюбив нас і в граматику, і в мову загалом. Через те, мабуть, у Луцьку стільки його учнів: кандидатів і докторів наук. Загалом, Іван Романович – це та людина, яка не тільки вільно орієнтується в граматиці, а й у ній живе. Ми його сприймаємо, як генератора ідей» [23].

А доктор філологічних наук, професор Донецького національного університету, член-кореспондент НАН України Анатолій Загнітко, якого Вчитель вважає одним із найталановитіших своїх учнів, констатує: «Іван Романович Вихованець належить до тих учених, яких у науку привело власне серце, поклик власної душі. Саме такі науковці досягають знаково етапних результатів, бо їхнім дослідженням притаманні неординарність тлумачення наукових фактів, для них властиве заглиблення у відомі істини та їхній аналіз уже на якісно новому рівні, у контексті нових бачень та узагальнень. Ученому притаманний вивіреним

*Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови
Наталя Костусяк*

*Член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор
Анатолій Загнітко*

педагогічний такт і вміння сформувати в початківця прагнення до пошуку істини, виваженого аналізу лінгвістичних фактів, з'ясування їхніх особливостей у всій категорійній структурі мови» [18, с. 109].

Сьогодні учні в усіх куточках України активно й самовіддано впроваджують у науку та практику викладання мови концепцію функційно-категорійної граматики свого славетного Вчителя, який, досягнувши найвищих вершин, не полишає творчої праці, ні на мить не зраджує свого життєвого й творчого кредо:

Я маю... Я повинен... Я мушу...

Щодня мовою вмивати душу...

Я маю... Я повинен... Я мушу...

Словом рідним святити душу...

Я маю-повинен-мушу...

9 жовтня 2020 року, на Йвана Богослова, Іван Романович Вихованець відзначатиме 85-річний ювілей. Побажаймо талановитому науковцеві з волинською душею міцного здоров'я, многая літа, творчого натхнення, незламності духу та вдячних учнів.

Список використаної літератури

1. Бережімо рідну мову – найдорожчий скарб! Бережімо Україну! : інтерв'ю з членом-кореспондентом Національної академії наук України Іваном Вихованцем. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2009. № 4. С. 4–14.
2. Вихованець І. Р. Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові: монографія. Київ: Наук. думка, 1971. 120 с.
3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови: монографія. Київ: Наук. думка, 1980. 286 с.
4. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови: монографія. Київ : Наук. думка, 1987. 232 с.
5. Вихованець І. Р. У світі граматики. Київ: Рад. школа, 1987. 191 с.
6. Вихованець І. Р. Частина мови в семантико-граматичному аспекті: монографія. Київ: Наук. думка, 1988. 256 с.
7. Вихованець І. Р. Таїна слова. Київ: Рад. школа, 1990. 284 с.
8. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови: монографія. Київ: Наук., думка, 1992. 222 с.

9. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
10. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення: монографія. Київ: Наук. думка, 1983. 219 с.
11. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови: академ. граматика української мови/за ред. І. Р. Вихованця. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
12. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди. Київ: Пульсари, 2012. 160 с.
13. Вихованець Іван. Ластівка над словом : поезії; передмова Анатолія Загнітка. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 116 с.
14. Вихованець Іван. Славень зажуреній мамі: поезії; передмова Анатолія Загнітка. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 116 с.
15. Вихованець Іван. Весняні коні: поезії. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 112 с.
16. Городенська К. Г. Іван Романович Вихованець – видатний грамати́ст, теоретик, новатор. *Українська мова*. 2010. № 4. С. 122–131. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN>.
17. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської]. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
18. Загнітко А. П. До найвищих вершин: до 75-річчя від дня народження Івана Романовича Вихованця. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та коле́гіумах*. 2010. № 10. С. 107–117.
19. Загнітко А. П. На граматичних вершинах. *Українська мова*. 2010. № 4. С. 132–142. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2010_4_17.
20. Загнітко А. П. Володар наукового і поетичного слова. *У кн.: Ластівка над словом: поезії*; передмова Анатолія Загнітка. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. С. 4–7.
21. Загнітко А. П. Поетика граматики: від основ слова до його вершин (огляд). *Типологія та функції мовних одиниць* : наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця/редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 6–23.

22. Загнітко А. П. У постійному пошуку: неповторність відкриттів Івана Вихованця. *Українська мова*. 2015. № 4. С. 168–181.
23. Стернийчук Олександр. Домашня бібліотека відомого мовознавця переїхала до Луцька. URL: <https://eenu.edu.ua/uk/articles/domashnya-biblioteka-vidomogo-movoznavcy-pereyihala-do-lucka>.

*Олександр Межов,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного
університету ім. Лесі Українки*

ЛУЦЬКА ГРАМАТИЧНА ШКОЛА: ФУНКЦІЙНО-КАТЕГОРІЙНИЙ АЛГОРИТМ ДОСЛІДЖЕНЬ

Луцька граматична школа – колектив докторів на кандидатів філологічних наук, об'єднаних спільною ідеєю – дослідженням граматичних одиниць і категорій української мови. Діяльність наукової школи ґрунтується на апробованій у новітній лінгвоукраїністиці концепції функційно-категорійної граматики, теоретичні засади якої запропонував І. Р. Вихованець. Наукову школу вирізняє новаторство ідей, панорамність, глибинність і багатовекторність студіювання граматичного ладу сучасної української літературної мови. Запорукою об'єктивності й формулювання продуктивних узагальнень слугує симбіоз надбань минулого та лінгвістичного досвіду сьогодення, фахове збалансування низки дискусійних питань, почасти власний алгоритм їхнього вивчення з акцентом на дієслівно-іменниковому граматичному типі української мови, а також функційних, антропоцентричних, комунікативно-прагматичних аспектах. Такий формат дослідження забезпечує багатоаспектну репрезентацію всього граматичного простору.

Основні здобутки наукової школи:

- перше в україністиці багатоаспектне дослідження системи та структури різнорангових синтаксичних категорійних одиниць речення, які ієрархізовано на надкатегорії, підкатегорії, категорії та грамеми;
- зреалізована концепція комплексного аналізу ступенів порівняння прикметників і прислівників, нова класифікаційна сітка надкатегорії модальності, удокладнене структурування морфолого-синтаксичної категорії відмінка, уведення до наукового обігу термінів *непохідна валентність* і *похідна валентність*, окреслення грамеми цієї категорійної величини;
- виокремлення й систематизація різновидів синтаксичної залежності в граматичній структурі різнотипних речень української мови;
- запропонована кількарівнева типологія предикатних і непередикатних мінімальних семантико-синтаксичних одиниць елементарного та ускладненого різновидів, що ґрунтується на принципово нових теоретичних засадах функційно-категорійної граматики, теорії деривації, семантико-синтаксичної валентності, невалентної сполучуваності;

- створення цілісної класифікаційної моделі частиномовних транспозицій у дієслово, систематизація спеціалізованих та неспеціалізованих аналітичних складників дієслівних синтаксичних транспозитів, визначення ступенів продуктивності дієслівних словотворчих афіксів.

Керівник наукової школи – *Іван Романович Вихованець*, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник, із 2002 р. почесний професор Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень лінгвіста: теоретична функційно-категорійна граматики, словотвірні, морфологічні та синтаксичні одиниці й категорії української мови, дериваційний синтаксис, комунікативно-когнітивна лінгвістика, культура української мови.

Новаторство ідей, панорамність і поглиблення висунутих І. Р. Вихованцем об'єктивних концептуальних узагальнень із дотриманням функційно-категорійного формату студіювання продовжено в працях його послідовників. Іван Романович – науковий керівник низки захищених дисертаційних праць на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, серед яких:

- Голоюх В. І. Семантико-грамматическая структура сложноподчиненных условных предложений в современном украинском литературном языке. Киев, 1977;

- Загнитко А. А. Соотношение формально-грамматического и семантического содержания в категории рода имен существительных (на материале современного украинского литературного языка). Киев, 1987;

- Рогачева Г. Г. Семантическое и формальное варьирование инструментальных синтаксем. Киев, 1988;

- Скаб М. С. Семантико-грамматическая структура украинского вокатива. Киев, 1988;

- Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична валентність дієслова. Київ, 1995;

- Кузьмич О. М. Віддієслівні утворення в українській мові. Київ, 1995;

- Костусяк Н. М. Категорія ступенів порівняння у граматичній системі української мови. Київ, 1998;

- Межов О. Г. Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення. Київ, 1998;

- Пасічник І. А. Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників. Київ, 1998;
- Шульжук Н. В. Структура складного речення у діалогічному мовленні (на матеріалі художніх творів). Київ, 1999;
- Джура А. С. Синтаксична транспозиція відмінкових форм (на матеріалі іменникових форм родового відмінка). Київ, 2000;
- Габай А. Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція відмінкових і прийменниково-відмінкових форм. Київ, 2010.

Серед послідовників І. Р. Вихованця чимало науковців – докторів філологічних наук, яких консультував цей відомий в Україні й поза її межами лінгвіст, зокрема:

- Шульжук К. Ф. Сложное многокомпонентное предложение в украинском языке. Киев, 1989;
- Загнітко А. П. Система і структура морфологічних категорій сучасної української мови (проблемні питання). Київ, 1992;
- Ожоган В. М. Займенникові слова у структурі сучасної української мови. Київ, 1998;
- Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення. Київ, 2002;
- Скаб М. С. Функціональна сфера апеляції в українській мові (семантика, граматики, прагматика, стилістика). Київ, 2002;
- Соколова С. О. Префіксальні дієслова в системі міжрівневих мотиваційних відношень. Київ, 2004;
- Костусяк Н. М. Міжрівневі категорії сучасної української літературної мови. Київ, 2013;
- Межов О. Г. Система мінімальних семантико-синтаксичних одиниць сучасної української літературної мови. Київ, 2013;
- Христіанінова Р. О. Формально-граматична і семантико-синтаксична типологія складнопідрядних речень. Київ, 2013;
- Мельник І. А. Транспозиція частиномовних класів у дієслово в сучасній українській літературній мові. Київ, 2016;
- Масицька Т. Є. Семантико-синтаксичні реченнєві залежності в сучасній українській літературній мові. Київ, 2017.

Представники граматичної школи – передусім професори й доценти кафедри української мови, серед них:

Мірченко Микола Васильович – доктор філологічних наук, професор, дійсний член АН ВО України, голова регіонального відділення АН ВО України, завідувач кафедри української мови Волинського

національного університету імені Лесі Українки, заступник голови спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у ВНУ Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: функційно-категорійна граматики, текстова лінгвістика.

Костусяк Наталія Миколаївна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, голова спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у ВНУ імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: теоретична функційно-категорійна граматики української мови, динамічні процеси в мовній структурі, проблеми психолінгвістики, когнітивної лінгвістики та історії українського мовознавства.

Масицька Тетяна Євгенівна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у ВНУ імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: функційно-категорійна граматики, граматична структура різнотипних речень сучасної української літературної мови, синтаксис залежностей, українська мова як іноземна.

Межов Олександр Григорович – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у ВНУ імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: дериваційний, семантичний та комунікативний аспекти синтаксису української мови; психолінгвістичний, когнітивний та лінгводидактичний підходи у вивченні мовних одиниць.

Мельник Ірина Анатоліївна – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки, член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у ВНУ імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: функційно-категорійна граматики, лексична та граматична семантика, комунікативна та когнітивна лінгвістика.

Гандзюк Олександра Михайлівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Напрями наукових досліджень: функційно-категорійна граматики.

Зліва направо: д-р філол. наук, доц. І. А. Мельник, д-р філол. наук, доц. Т. Є. Масицька, д-р філол. наук, проф. О. Г. Межов, д-р філол. наук, проф. Н. М. Костусяк, канд. філол. наук, доц. О. М. Гандзюк, д-р філол. наук, проф. М. В. Мірченко

Ідею виформування чітко окресленої категорійної спеціалізації мовних одиниць віддзеркалюють праці інших науковців, які хоч і не викладачі кафедри української мови, проте їхні дослідження суголосні з накресленими завданнями граматичної школи. Послідовність у сповідуванні концепції І. Р. Вихованця та його учнів і водночас наукових керівників продемонстрували:

Васейко Юлія Святославівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської філології Волинського національного університету імені Лесі Українки. Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор М. В. Мірченко.

Напрями наукових досліджень: вертикальний контекст художнього твору, категорія темпоральності в сучасній українській та польській мовах, концепт як об'єкт лінгвістичних досліджень, актуальні питання перекладу.

Кузьмич Олена Ярославівна – кандидат філологічних наук, редактор інтернет-видання ТСН. Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор О. Г. Межов.

Напрями наукових досліджень: стилістичний потенціал синтаксичних одиниць як репрезентантів комічного.

Поляк Ірина Павлівна – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української філології та суспільних дисциплін Кременецької

обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т. Шевченка. Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Н. М. Костусяк.

Напрями наукових досліджень: функційно-семантичні категорії сучасної української літературної мови.

Романюк Світлана – доктор габілітований, ад'юнкт кафедри україністики, продекан факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету (Республіка Польща). Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор М. В. Мірченко.

Напрями наукових досліджень: граматика української та польської мов, український політичний дискурс, мова мас-медіа й реклами, дидактика української мови як іноземної.

Фенко Марія Ярославівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін з методиками викладання факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки. Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор М. В. Мірченко.

Напрями наукових досліджень: функційна морфологія сучасної української літературної мови; фразеологічна та концептуальна картини світу в їхній синергетичній взаємодії.

Шиць Андрій Анатолійович – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, учитель-методист, учитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії Волинського обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Небесної Сотні. Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Н. М. Костусяк.

Напрям наукових досліджень: типологія синтаксичних одиниць сучасної української літературної мови.

Луцька граматична школа, попри опрацьований ємний спектр питань, активно продовжує досліджувати граматично-категорійну систему сучасної української мови, орієнтуючись на її динамізм та впроваджуючи результати своїх здобутків у навчальну діяльність.

Наталія Костусяк,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

РОЗДІЛ 4

СУЧАСНИЙ ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ВИМІР КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*Служіння слову – це жага натхнення
І труд важкий, мов праця сівача...*

Василь Гей

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ НАУКОВИХ ПОШУКІВ КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Зліва направо: Н. М. Костусяк, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови; Т. Є. Масицька, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови; І. А. Мельник, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови; О. Г. Гандзюк, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови; Р. М. Волощук, лаборантка кафедри української мови; М. В. Мірченко, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови; Н. О. Данилюк, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови; О. Г. Межов, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови; Л. М. Деркач, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови; М. В. Жуйкова, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови (березень, 2020 р.)

Кафедру української мови створено у вересні 1970 р. У різні періоди її очолювали такі відомі вчені, як доц. Л. П. Рожило, доц. Г. М. Ра-

щинська, доц. В. І. Голоюх, проф. І. Р. Вихованець, доц. Л. П. Павленко, доц. М. В. Мірченко. Зі структури кафедри відокремилася нинішня кафедра історії та культури української мови й кафедра соціальних комунікацій (до 2013 року – кафедра видавничої справи та редагування і журналістики).

Викладачами кафедри працювали В. С. Голюк, О. Ф. Михалевич, В. І. Маковецький, Г. Ф. Каращук, В. С. Тур, А. С. Джура (Яремко), Н. М. Поліщук, А. В. Мединська, Г. Л. Аркушин, В. В. Кравчук, Н. Б. Благовірна. Кандидат філологічних наук, доцент Н. Б. Благовірна обіймає зараз посаду проректора з навчально-виховної роботи та комунікацій у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, В. В. Кравчук очолює проспілковий комітет Волинського національного університету імені Лесі Українки. Довгий час лаборантом кафедри була В. Л. Старчевська.

Сьогодні на кафедрі працюють сім докторів наук, професорів (М. В. Мірченко, Н. О. Данилюк, М. В. Жуйкова, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Мельник, Т. Є. Масицька), три доценти (О. М. Гандзюк, Р. С. Зінчук, Л. М. Деркач).

Нині кафедру очолює доктор філологічних наук, професор **Микола Васильович Мірченко**, 1950 року народження. У 1972 р. він закінчив філологічний факультет Луцького державного педагогічного інституту ім. Лесі Українки за спеціальністю «українська мова та література». Упродовж 1975–1978 рр. працював асистентом кафедри української мови цього закладу вищої освіти, протягом 1978–1981 рр. був аспірантом кафедри української мови Київського державного педагогічного інституту ім. Максима Горького. У 1981 р. М. В. Мірченко захистив кандидатську дисертацію. З 1981 р. по 1987 р. перебував на посаді старшого викладача кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту ім. Лесі Українки, був заступником декана філологічного факультету, з 1987 р. – доцентом кафедри. З 1991 р. М. В. Мірченко – завідувач кафедри української мови Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Микола Васильович – автор понад 100 наукових праць із теоретичних проблем функційно-категорійної граматики, семантичного синтаксису: двох видань монографії «Структура синтаксичних категорій» (2001 р., 2004 р.); збірника «Вибрані праці з функційно-категорійної граматики та лінгвотекстології» (2011 р.); рекомендованого МОН України навчального посібника «Функціональний аналіз синтаксичних одиниць (словоспо-

лучення, просте речення)» (Київ, 1997), численних статей у різних фахових виданнях Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка, Інституту української мови НАН України, Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (із 2009 р. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка), Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (із 2017 р. Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка), Івано-Франківського педагогічного інституту імені В. Стефаника (із 2004 р. Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника), Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича та ін.

Із 2003 р. М. В. Мірченко – професор кафедри української мови Волинського державного університету ім. Лесі Українки, завідувач кафедри української мови. З 2007 р. дійсний член академії наук вищої освіти України, голова регіонального відділення АН ВО України, член Президії АН ВО України, член спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки (заступник голови ради). Нагороджений почесною грамотою Міністра освіти і науки України, медаллю «Заслужений професор Волинського державного університету», медаллю «За успіхи в науково-педагогічній діяльності» (протокол рішення Президії АН ВО України № 6 від 26 листопада 2010 р.), почесною грамотою президента АПН України (2010 р.). член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів».

Проф. М. В. Мірченко є членом спеціалізованої вченої ради Д.32.051.02 (заступник голови ради), постійно виступає опонентом докторських та кандидатських дисертацій в інших спеціалізованих радах (м. Івано-Франківськ, м. Чернівці, м. Дніпропетровськ, м. Київ, м. Полтава та ін.). Проф. М. В. Мірченко нагороджений медаллю «Заслужений професор ВНУ» (2005 р.), «За успіхи в науково-педагогічній діяльності» (2010 р.), «20 років АН ВО України» (2012 р.), Почесною Грамотою Президента АПН України (2010 р.) та Почесною грамотою Міністра освіти та науки України (2009 р.). Впродовж 10 років проф. М. В. Мірченко був головою журі III етапу учнівської обласної олімпіади з української мови та літератури. Брав участь у Міжнародному лінгвістичному конгресі «Язык и мир» (2013 р.), де виступав на пленарному засіданні.

За керівництвом М. В. Мірченка захищено 11 кандидатських дисертацій. Наукова школа Миколи Васильовича продовжує науковий напрям функційної граматики, започаткований в українському мовознавстві акад. О. С. Мельничуком та поглиблений членом-кореспондентом НАН України, доктором філологічних наук, професором І. Р. Вихованцем. М. В. Мірченко досліджує проблеми комунікативної лінгвістики, активно працює в галузі семантичного та функційного синтаксису.

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Ніна Олексіївна Данилюк** у 1980 р. закінчила філологічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка й аспірантуру на кафедрі української мови. Захистила кандидатську дисертацію «Розвиток семантики народнопісенного слова в мові української радянської поезії» (Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, 1984) і докторську дисертацію «Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти)» (Інститут української мови НАН України, 2010). Н. О. Данилюк – авторка понад 190 наукових праць із лексикології, лексикографії, лінгвостилістики, етнолінгвістики, лінгвофольклористики, лінгводидактики, історії української літературної мови, інтерлінгвістики, монографії «Поетичне слово в українській народній пісні» (Луцьк, 2010); керівник авторського колективу викладачів, які підготували мовокраїнознавчий словник-довідник «Україна в словах» (Київ, 2004), координатор проектів «Словник мови Лесі Українки» (2012–2016), «Леся Українка у світі перекладу» (2016–2020).

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Маргарита Василівна Жуйкова** закінчила з відзнакою філологічний факультет Сімферопольського державного університету імені М. Фрунзе (спеціальність «російська мова і література») у 1980 р. Вона працювала у Кримському медичному інституті (викладач кафедри російської мови як іноземної), у Сімферопольському державному університеті (асистент кафедри російської мови), з 1993 р. у Волинському державному університеті імені Лесі Українки (старший викладач, згодом доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики; з 2016 р. – професор кафедри української мови). Маргарита Василівна захистила дисертації «Типологія власно-видових дієслівних опозицій у сучасній українській мові» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова

(Львівський державний університет імені Івана Франка, 1997 р.); «Генеза образної предикації в етнолінгвістичному аспекті» на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальностей 10.02.01 – українська мова, 10.02.02 – російська мова (Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 2009 р.). У 2001 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України їй присвоєне вчене звання доцента кафедри прикладної лінгвістики, у 2011 р. – вчене звання професора кафедри прикладної лінгвістики. М. В. Жуйкова – член Міжнародного комітету славістів, етнолінгвістичної комісії (із 2003 р.). Маргарита Василівна читає курси «Вступ до мовознавства», «Загальне мовознавство», «Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство», «Сучасні лінгвістичні теорії». Вона авторка 180 наукових праць, серед яких монографія «Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов» (Луцьк, 2007).

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Наталія Миколаївна Костусяк** розпочала свою трудову діяльність на посаді асистента кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки 1992 року. 1998 р. здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова, захистивши дисертацію «Категорія ступенів порівняння у граматичній системі української мови». Наступний вагомий науковий здобуток – успішно захищена у 2013 році докторська дисертація «Міжрівневі категорії сучасної української літературної мови». Підтвердженням наукових здобутків викладачки є присвоєння їй спочатку вченого звання доцента (2001 р.), а пізніше – професора кафедри української мови (2014 р.). Наталія Миколаївна читає курси «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», «Проблемні питання морфології», «Історія українського мовознавства», «Теоретичні основи функційної морфології», «Академічна риторика». Вона авторка близько 140 наукових і науково-методичних праць, серед яких дві одноосібні монографії: «Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників», 2002 р. і «Структура міжрівневих категорій сучасної української мови», 2012 р.), 14 навчальних посібників та методичних рекомендацій до вивчення курсів. Нині доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Н. М. Костусяк – голова спецради Д 32.051.02 із захисту докторських і кандидатських дисертацій, член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів».

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Тетяна Євгенівна Масицька** в 1990 році закінчила Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки за спеціальністю українська мова і література. Отримала диплом з відзнакою. Працює на кафедрі української мови з 1990 року. У 1996 р. Тетяна Євгенівна захистила кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова на тему «Семантико-синтаксична валентність дієслова» (м. Київ). У 1998 р. Т. Є. Масицькій присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови. У 2017 р. вона захистила докторську дисертацію «Семантико-синтаксичні реченнєві залежності в сучасній українській літературній мові» на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова (м. Київ). Тетяна Євгенівна член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів». Т. Є. Масицька викладає навчальні курси «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Українська мова як іноземна», «Синтаксис і семантика тексту». Тетяна Євгенівна нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України за вагомий внесок у розвиток дитячої обдарованості та високий рівень підготовки слухачів до обласних та всеукраїнських конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт. Відмінник освіти України. Тетяна Євгенівна авторка понад 180 наукових публікацій.

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Олександр Григорович Межов**, 1972 року народження. У 1995 році з відзнакою закінчивши Волинський державний університет імені Лесі Українки, вступив до аспірантури і вже 1999 р. успішно захистив кандидатську дисертацію «Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення». Із 1999 р. і дотепер працює на кафедрі української мови, постійно підвищуючи свою кваліфікацію. У 2003 р. О. Г. Межову присвоєно вчене звання доцента, у 2013 р. він здобув науковий ступінь доктора філологічних наук, захистивши дисертацію «Система мінімальних семантико-синтаксичних одиниць сучасної української літературної мови», а невдовзі отримав учене звання професора. Олександр Григорович – автор понад 100 наукових та навчально-методичних праць, зокрема 2 одноосібних наукових монографій,

З навчальних посібників, публікацій у фахових вітчизняних та закордонних виданнях, індексованих у наукометричних базах *Scopus*, *Web of Science*, *Index Copernicus*.

Наукові зацікавлення О. Г. Межова: лексико-граматичні одиниці української мови у функційно-категорійному, лінгводидактичному, психолінгвістичному, когнітивному та стилістичному вимірах; семантико-синтаксична, формально-синтаксична й комунікативна організація речення; синтаксична деривація та транспозиція; парадигма речення. «Синтаксис української мови» – основна дисципліна, яку викладає професор студентам-україністам та полоністам упродовж 20 років. Крім того, він розробив й успішно апробував авторські спецкурси «Категорійна граматика української мови», «Типологія мовних помилок у журналістських текстах», «Основи дериваційного синтаксису української мови», «Сучасні лінгвістичні парадигми», а також дистанційні курси «Практикум з української мови», «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» на платформі *Moodle*. Олександр Межов – член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02, редколегії трьох наукових журналів, громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів».

Доктор філологічних наук, професор кафедри української мови **Ірина Анатоліївна Мельник** у 1990 році з відзнакою закінчила Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки за спеціальністю українська мова і література. Упродовж 1990–1992 рр. працювала вчителем української мови і літератури у ЗОШ № 3 міста Луцька. Із 1992 року донині – у Волинському державному університеті імені Лесі Українки на посаді асистента кафедри української мови (1992–1994 рр.), старшого викладача (1998–2001 рр.), доцента (2001–2016 рр.), професора (із 2016 р. і дотепер). Протягом 1994–1998 рр. навчалася в аспірантурі ВДУ імені Лесі Українки. У 1998 році захистила кандидатську дисертацію на тему «Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників» (м. Київ) і здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук. У 2003 році їй присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови. У 2016 році захистила докторську дисертацію на тему «Транспозиція частиномовних класів у дієслово в сучасній українській літературній мові» (м. Київ) і здобула науковий ступінь доктора філологічних наук.

Ірина Анатоліївна впродовж роботи викладала навчальні курси: «Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. Орфоепія.

Графіка. Орфографія», «Фонетика і лексикологія української мови», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Український правопис», спецкурси «Семантико-синтаксична валентність дієслів і прикметників», «Історико-типологічні риси української мови».

І. А. Мельник – авторка близько 100 наукових і науково-методичних праць. Із-поміж них дві одноосібні монографії: «Категорія валентності предикативних прикметників» (2006 р.), «Транспозиційна граматики українського дієслова» (2015 р.), одна колективна монографія іноземною мовою «The phenomenon of transitivity in the Ukrainian language» (2019 р.); 15 навчально-методичних праць, статті у вітчизняних та закордонних журналах.

Вона член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів».

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови **Олександра Михайлівна Гандзюк**, 1961 року народження. У 1978 році із золотою медаллю закінчила Луцьку середню школу № 7. Упродовж 1978–1982 рр. навчалася на філологічному факультеті Луцького державного педінституту імені Лесі Українки і закінчила його з червоним дипломом. Із 1982 р. по 1990 р. працювала вчителем української мови і літератури в Луцьких середніх школах № 10 та № 19. У 1987 р. нагороджена грамотою Міністерства освіти УРСР. Олександра Михайлівна працює в СНУ імені Лесі Українки з 1990 року, із 1995 р. – на посаді доцента. Вона має понад 160 наукових праць. Серед них – дослідження з лексикології, словотвору, морфології, синтаксису, функційної граматики, стилістики, педагогічних технологій, мови творів письменників.

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови **Лариса Миколаївна Деркач** працює на кафедрі української мови з 2017 р. Захистила кандидатську дисертацію «Наративні моделі у прозі Валер'яна Підмогильного» (м. Луцьк, 2008 р.). Учене звання доцента Л. Деркач присвоєно 2019 р. Коло наукових зацікавлень викладача: комунікативно-прагматичні аспекти тексту, використання інформаційних технологій під час викладання філологічних дисциплін.

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови **Руслана Степанівна Зінчук** працює на кафедрі української мови з 2014 року. Захистила кандидатську дисертацію «Словозміна іменників у західнополіських говірках» (2010 рік). Учене звання доцента Р. Зін-

чук присвоєно 2015 року. Коло наукових зацікавлень викладача: словозміна іменних частин мови в західнополіських та суміжних говірках, поліські діалекти і мова фольклору, мовна культура сучасних ЗМІ.

Кафедра досліджує комплексні наукові теми «Граматичні одиниці й категорії української мови» (керівник проф. М. В. Мірченко), «Мова української народної пісні» (керівник проф. Н. О. Данилюк).

Наукову школу «Граматичні одиниці й категорії української мови» сформовано наприкінці ХХ століття, коли комплексну наукову тему кафедри активно досліджували як одну з тем, координованих науковою радою Інституту мовознавства імені О. О. Потебні «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності», а пізніше й Інститутом української мови НАН України – координаційною радою «Українська мова». Безперечно, що біля витоків наукової школи стояли академік О. С. Мельничук та член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець, чийі ідеї функційно-категорійної граматики наукова школа активно розвиває. У широкому аспекті ідеї наукової школи вирішують кардинальні проблеми лінгвістики – семантики, функційної та категорійної граматики, зв'язку мови й мислення та ін.

Сьогодні наукову школу гідно представляють члени кафедри української мови: доктори філологічних наук, професори Н. М. Костусяк (голова спецради Д.32.051.02 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки), О. Г. Межов, Т. Є. Масицька, І. А. Мельник. Ідеї наукової школи поглиблюють аспіранти й здобувачі, що в різні роки захистили кандидатські дисертації, зокрема Ю. Васейко «Структурно-семантичні параметри вертикального контексту художнього твору» (2004 р.); С. Романюк «Категорія темпоральності в сучасній українській мові» (2007 р.); М. Фенко «Функціонально-категорійні параметри прикметника і прислівника в українській мові» (2009 р.); О. Бондаренко «Інфраструктура простого речення в сучасній українській мові» (2010 р.); Ю. Маслоva «Тендерний дискурс сучасних друкованих україномовних ЗМІ» (2011 р.); О. Михалевич «Функціонування економічної лексики кінця ХХ – початку ХХІ століття» (2011 р.); М. Бицька «Мовленнєвий жанр «проблемна стаття» в структурі газетного дискурсу» (2011 р.); Л. Мініч «Лінгвосинергетика ідіостилю М. Вінграновського» (2011 р.).

На кафедрі функціонує наукова школа «Мова фольклору і творів волинських письменників» доктора філологічних наук, професора

Н. О. Данилюк та наукова школа з етнолінгвістики доктора філологічних наук, професора М. В. Жуйкової.

Щорічно науковці кафедри публікують чимало статей у наукових журналах міст Києва, Харкова, Сімферополя, Львова, Тернополя та за кордоном. Кафедра співпрацює з Інститутом української мови НАН України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Таврійським національним університетом імені В. І. Вернадського, Донецьким національним університетом імені Василя Стуса, Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, Рівненським державним гуманітарним університетом, з міжнародними освітньо-науковими установами, зокрема, з Інститутом російської і української філології Університету імені А. Міцкевича (м. Познань, Республіка Польща), Каунаським гуманітарним факультетом Вільнюського університету, Університетом Масарика (м. Брно, Чехія), Брестським державним університетом імені О. С. Пушкіна (доц. Н. О. Данилюк, проф. М. В. Мірченко). За результатами співпраці опубліковано статті.

Наукову роботу кафедра здійснює за кількома напрямками. Із комплексної теми захищено 15 кандидатських та 5 докторських дисертацій. У 2004 році професор Н. О. Данилюк опублікувала лінгвокраєзнавчий словник «Україна в словах», 2010 р. монографію «Поетичне слово в українській народній пісні». За планом комп'ютерних програм ведеться робота над «Словником творів Лесі Українки». Професор О. Г. Межов у 2012 р. опублікував монографію «Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць», професор Н. М. Костусяк у 2012 р. – монографію «Структура міжрівневих категорій сучасної української мови», професор І. А. Мельник у 2015 р. – монографію «Транспозиційна граматика українського дієслова», професор Т. Є. Масицька у 2016 р. – монографію «Типологія семантико-синтаксичних залежностей».

Уже понад 10 років на кафедрі функціонує аспірантура. За цей час підготовлено 15 кандидатів наук. У 2005 р. професор М. В. Мірченко проходив стажування керівних кадрів при Інституті педагогіки АН України. Викладачі кафедри стажуються в провідних вузах та наукових установах України та за кордоном, беруть активну участь у наукових проєктах та конференціях. Активну участь у роботі міжнародних наукових конференцій беруть викладачі кафедри проф. Н. М. Костусяк, проф. І. А. Мельник, проф. О. Г. Межов, проф. Т. Є. Масицька,

доц. О. М. Гандзюк, проф. Н. О. Данилюк (проф. Н. О. Данилюк брала участь у семінарі «Інтеркультура» у Швеції (2003 р.), у 2004 р. – 37-й Міжнародній конференції викладачів есперанто у Словаччині, у 2005 р. – у 38-й Міжнародній конференції викладачів есперанто у Литві та Інтерлінгвістичних студіях у Польщі, Міжнародному конгресі українців (м. Донецьк); проф. Т. Є. Масицька, доц. О. М. Гандзюк брали участь у Міжнародній конференції «Україністика – минуле, сучасне, майбутнє» (2003 р., м. Брно, республіка Чехія); «Україна і сучасна україністика: проблеми мови, літератури і культури» (2004 р., м. Оломоуц, республіка Чехія).

Кафедра забезпечує викладання таких лінгвістичних дисциплін: сучасна українська літературна мова, вступ до мовознавства, загальне мовознавство, лінгвістичний аналіз тексту, історія українського мовознавства, українська мова за професійним спрямуванням.

Із метою вдосконалення навчального процесу викладачі кафедри розробила робочі програми курсів та спецкурсів, електронні варіанти лекцій, пакети комплексних контрольних робіт із сучасної української мови, тестові завдання контролю тощо.

На кафедрі працюють проблемні групи з таких напрямів: «Актуальні проблеми функційної лінгвістики» (проф. М. В. Мірченко), «Народознавча лексика сучасної української мови» (проф. Н. О. Данилюк), «Актуальні проблеми теорії мови» (проф. Н. М. Костусяк), «Функційні особливості синтаксичних одиниць» (проф. Т. Є. Масицька), «Актуальні питання синтаксису української мови» (проф. О. Г. Межов), «Актуальні проблеми функційно-категорійної граматики сучасної української мови» (проф. І. А. Мельник), «Актуальні проблеми традиційної і функціональної граматики» (доц. О. М. Гандзюк).

Планомірна й цілеспрямована робота кафедри залежить від багатьох факторів. Успішним вважаємо зростання кадрового потенціалу: за сім років науковий ступінь доктора філологічних наук отримали Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Мельник, Т. Є. Масицька. Наукова школа має добру наукову перспективу, оскільки всі члени кафедри справжні професіонали.

*Микола Мірченко,
доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри української мови,
Волинського національного
університету імені Лесі Українки*

ВІД НАРОДНОПІСЕННОГО СЛОВА ДО РІДНОЇ ВОЛИНІ Й ЦІЛОГО СВІТУ...

(Ніна Олексіївна Данилюк)

(Луцьк, 2012 р.)

Данилюк Ніна Олексіївна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася в селі Заболотинці Млинівського району Рівненської області. У 1975 році закінчила Луцьку середню школу № 7 із золотою медаллю і вступила до Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка на філологічний факультет. У червні 1980 року закінчила навчання в університеті, отримала диплом з відзнакою за спеціальністю «українська мова і література» та рекомендацію до аспірантури. У тому ж році почала працювати вчителем у Завадівській середній школі Володарського району на Київщині. Згодом вступила до аспірантури на кафедрі української мови Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, яку завершила в 1984 році.

Із травня 1984 року розпочала викладацьку діяльність на посаді старшого викладача кафедри педагогіки і методики початкового навчання Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. У грудні 1984 року в Києві захистила кандидатську дисертацію на тему «Розвиток семантики народнописенного слова у мові української радянської поезії» (науковий керівник – канд. філол. наук, старший науковий співробітник Інституту мовознавства імені О. О. По-

тебні АН УРСР Світлана Яківна Єрмоленко). У квітні 1991 року отримала вчене звання доцента і стала працювати на посаді доцента кафедри педагогіки і методики початкового навчання. Із січня 1993 року виконувала обов'язки, а в квітні була обрана на посаду завідувача новоствореної кафедри філології і народознавства (до серпня 1997 року). Керувала науково-дослідною роботою в лабораторії народознавчої лексики, виконанням проекту, підтриманого фондом Джорджа Сороса, в результаті якого було укладено і видано мовокраїнознавчий словник «Україна в словах» (К., 2004), рекомендований МОН України як навчальний посібник.

Із вересня 1997 року продовжила навчально-педагогічну та наукову діяльність на кафедрі української мови. У 2006–2009 рр. навчалася в докторантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки. Працювала над темою докторської дисертації «Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти)», яку захистила у жовтні 2010 року в Києві (науковий консультант – доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу стилістики та культури мови Інституту української мови НАН України Світлана Яківна Єрмоленко). Видала монографію «Поетичне слово в українській народній пісні» (Луцьк, 2010).

*В університетські роки
(місто Київ,
травень 1984 р.)*

У 2005–2008 роках навчалася на післядипломних студіях з інтерлінгвістики в Інституті мовознавства Університету імені Адама Міцкевича в Познані (Польща), які закінчила в 2009 році, отримавши сертифікат.

У вересні 2010 року переведена на посаду професора кафедри української мови, у вересні 2012 року отримала вчене звання професора. Із вересня 2012 року до червня 2019 року очолювала кафедру романських мов та інтерлінгвістики і центр есперанто.

У 2010–2015 роках керувала роботою над науковою темою «Словник мови Лесі Українки», яку виконували викладачі кафедри української мови СНУ імені Лесі Українки і кафедри української мови та прикладної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У результаті співпраці було

видано «Словник мови Лесі Українки (на матеріалі збірки «На крилах пісень»)» (частина 1. Луцьк, 2012; частина 2. Луцьк, 2016). Крім того, опублікувала лексикографічну працю «Україна від А до Я: мово-країнознавчий міні-словник» (Луцьк, 2014) та брала участь в укладанні словника «English-Ukrainian Reference Dictionary for Foreigners» (Луцьк, 2015).

Ніна Олексіївна Данилюк після захисту докторської дисертації з науковим керівником – доктором філол. наук, професором Світланою Яківною Єрмоленко, першим опонентом – доктором філол. наук, професором Надією Іванівною Бойко та вченим секретарем – канд. філол. наук Світланою Павлівною Бибик (справа наліво, жовтень 2010 р.)

Із членами кафедри романських мов та інтерлінгвістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (квітень 2013 р.)

Із 2011 року викладає українську мову для слухачів і студентів-іноземців у СНУ імені Лесі Українки.

Зі студентами-іноземцями підготовчого відділення і колегою доктором філол. наук, доц. Масицькою Тетяною Євгенівною (липень 2015 р.)

У 2015–2020 роках керує науковим проектом «Леся Українка у світі перекладу», над яким працюють викладачі факультету іноземної філології й факультету філології та журналістики СНУ імені Лесі Українки, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, закордонні колеги. На основі зібраних матеріалів підготовлено навчальний посібник для студентів, що отримав гриф СНУ імені Лесі Українки.

На конференції «Видатні філологи Волині» (листопад, 2007 р.)

*Презентація упорядкованого збірника
«Агатангел Кримський – учений,
письменник, українець»
(листопад 2007 р.)*

Член спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 та Д 32.051.02 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за спеціальністю 10.02.01. – українська мова. У 2011–2019 рр. була відповідальним редактором журналу «Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство». Член редколегії наукових збірників «Актуальні питання іноземної філології», «Лінгвостилістичні студії», «Волинь філологічна: текст і контекст».

Член журі обласного конкурсу науково-дослідницьких робіт Волинської філії МАН України (2011–2017 роки). Виступає з лекціями про мову і культуру у Волинському інституті післядипломної освіти.

Сфера наукових інтересів: лінгвостилістика, етнолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвофольклористика, лінгвокраїнознавство, інтерлінгвістика, українська мова як іноземна.

*На виставці народного
одягу з родинної колекції
(листопад 2016 р.)*

Читає такі курси для студентів: вступ до мовознавства, лінгвістичний аналіз тексту, лінгвофольклористика; для магістрантів: штучні мови та інтерлінгвістика, методологія та організація наукових досліджень, методика викладання української мови як іноземної; для слухачів-іноземців підготовчого відділення: українська мова як іноземна.

Автор понад 190 наукових праць. Має багато нагород і подяк за багаторічну сумлінну працю в університеті.

Відділ стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови Національної академії наук України добре знає доктора філологічних наук, професора Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, шановну, високодостойну Ніну Олексіївну Данилюк. Нас назавжди поріднила спільна любов до народнописенного слова й до невичерпних

лексичних скарбів рідної української мови, збережених у фольклорі, у літературній спадщині видатних українців.

Залюблена в рідний Волинський край, його культуру, Ніна Олексіївна з великою шаною й проникливістю досліджує пісенні джерела української літературної мови, традиції писемно-літературного, наукового слова в українській культурі. Поняття *українознавство*, *народознавство* набувають у текстах авторки конкретного змісту.

Звертаючись до творчості світочів українського слова – Лесі Українки, Агатангела Кримського, Дніпрової Чайки, Івана Огієнка, дослідниця розкриває таємниці індивідуального мовного осягнення світу. Адже часто за мовними знаками, звичними лексичними номінаціями, художніми образами й науковими твердженнями можна пізнати глибинний світогляд творців, унаочнити мовну картину світу, яка вирізняє стиль письменника і залишає помітні віхи в історії української літературної мови.

Історично-краєзнавчий струмінь пронизує численні праці дослідниці, а її лексикографічне професійне кредо засвідчує словник «Україна в словах», що його створив колектив на чолі з Ніною Олексіївною, а також співавторство у словнику мови Лесі Українки. Лінгвокраїнознавчу інформацію активно впроваджує авторка у методику викладання української мови як іноземної.

Гідна великої поваги вірність давньому захопленню мовою *есперанто*. Пронесене через десятиліття, це захоплення стимулює дослідницькі пошуки, розширює міжкультурні зв'язки українських науковців.

Участь у багатьох наукових форумах, висловлені на них актуальні думки виявляють небайдуже ставлення Ніни Олексіївни до проблеми удержавлення української мови.

Щиро бажаємо Ніні Олексіївні науково-творчого, педагогічного довголіття, радості спілкування з близькими й далекими колегами. Добра і щастя на многая і многая літа!

*Світлана Єрмоленко,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач відділу стилістики,
культури мови та соціолінгвістики
Інституту української мови НАН України*

ЛЮДИНА ВЕЛИКОЇ ПРИТЯГАЛЬНОЇ СИЛИ

(Маргарита Василівна Жуйкова)

Наука кожної нації в процесі власної еволюції входить різною мірою до глобального наукового простору неординарними особистостями, завдяки яким вона стає відомою щонайширшому загалові.

Українському мовознавству ХХ–ХХІ ст. таких помітних постатей не бракує. І однією з них, безсумнівно, є професор, доктор філологічних наук Маргарита Василівна Жуйкова. Працює в нашому університеті від 1993 року, куди переїхала з Криму разом із своїм чоловіком професором А. В. Свідзинським, і за цей час зарекомендувала себе як талановитий і творчий науковець, креативний викладач, всебічно обдарований гуманітарій, людина великої притягальної сили, сповнена позитивної енергетики.

Почавши свій життєвий шлях у 1956 році (народилася в Сімферополі), вона з дитинства мала здібності до навчання, до мови в найширшому розумінні цього слова, а також до точних наук (закінчила Сімферопольську спеціалізовану математичну школу № 40).

Свої здібності зреалізувала, вступивши на філологічний факультет Сімферопольського державного університету імені М. Фрунзе, спеціальність «російська мова і література». Навчальний заклад закінчила з відзнакою у 1980 р. Була дипломницею професора О. М. Соколова, відомого аспектолога; саме від нього Маргарита отримала поштовх до дослідження дієслова. Під керівництвом О. М. Соколова написала наукову роботу, яку представила на Всесоюзному конкурсі студентських наукових робіт «Студент і науково-технічний прогрес» (Ново-

сибірськ, 1980), здобувши перше місце серед декількох десятків учасників.

Маргарита Василівна працювала у Кримському медичному інституті викладачем кафедри російської мови як іноземної, у Сімферопольському державному університеті на посаді асистента кафедри російської мови, від 1993 до 2016 року на різних посадах на кафедрі прикладної лінгвістики у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, а від 2016 р. – професор кафедри української мови.

Маргарита Василівна виявила різнобічні наукові інтереси, про що свідчать і її дисертаційні праці, і статті з різних галузей мовознавчої науки.

Науковець сильної творчої думки, вона створила значний обсяг досліджень, які є і ще довго будуть джерелом плідних ідей для багатьох науковців.

Вагомим науковим досягненням є її дисертаційні роботи, зокрема: «Типологія власне-видових дієслівних опозицій у сучасній українській мові» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – «українська мова» (Львівський державний університет імені Івана Франка, 1997 р.); «Гене́за образної предикації в етнолінгвістичному аспекті» на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальностями 10.02.01 – «українська мова», 10.02.02 – «російська мова» (Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 2009 р.).

У 2001 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України їй було присвоєне вчене звання доцента кафедри прикладної лінгвістики, а в 2011 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України присвоєне вчене звання професора кафедри прикладної лінгвістики.

Наукова діяльність Маргарити Василівни відома і за межами України. Вона бере участь у науковому житті інших країн слов'янського світу (конференції, симпозіуми, пленуми тощо), є членом Міжнародного комітету славістів, етнолінгвістичної комісії (з 2003 р.).

М. В. Жуйкова свої глибокі наукові знання передає молодим колегам. За її керівництва захищені такі кандидатські дисертації:

Старко В. Ф. (2004 р.): «Концепт ГРА в контексті слов'янських і германських культур (на матеріалі української, російської, англійської та німецької мов)» (спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство);

Хаджиоглова О. Г. (2013 р.): «Лінгвокультурна зумовленість категоризації музичних інструментів у свідомості носіїв різних мов» (спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство);

Бондар Т. Г. (2014 р.): «Універсальні та лінгвоспецифічні ознаки вербалізаторів лінгвокультурного концепту «дорога»/«road»/«Weg» в українській, російській, англійській та німецькій мовах» (спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство);

Шевчук А. В. (2016 р.): «Принципи лексикографічного опису зоонімів у словниках сучасної англійської мови» (спеціальність 10.02.04 – германські мови);

Литвин О. Л. (2017 р.) «Структура лексико-семантичних категорій англійської мови (лінгвокогнітивний аспект)» (спеціальність 10.02.04 – германські мови).

Усі захищені аспіранти Маргарити Василівни продовжують працювати у сфері вищої освіти, переважно у ВНУ імені Лесі Українки. Нині вона є науковим керівником здобувачки наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальності 035 «Філологія» А. І. Йодловської (від 2017 р.).

Науковець була консультантом захищеної докторської дисертації Петрова О. В. (2013 р.): «Семантичні поля в ідеографічному моделюванні російського лексикону» (спеціальність 10.02.02 – російська мова).

Сфера наукових інтересів досить широка: це етнолінгвістика, лексика та фразеологія слов'янських мов, когнітивна лінгвістика, а також психолінгвістика, прагматика. Маргарита Василівна – авторка 180 наукових праць, серед яких монографія «Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов» (Луцьк, 2007), а також навчально-методичний посібник «Лінгвістичні задачі» (перше вид. – 2000, друге, доповнене – 2020).

М. В. Жуйкова публікувала свої праці не тільки в українських, а й у білоруських, російських, польських, чеських виданнях.

Основні навчальні курси, які викладає професорка у ВНУ імені Лесі Українки, – це вступ до мовознавства, загальне мовознавство, порівняльно-історичне та типологічне мовознавство, сучасні лінгвістичні теорії. Протягом двох семестрів 2002–2003 рр. працювала як запрошений викладач в Українському Католицькому університеті (Львів), спеціально розробивши курс для студентів-перекладачів «Основи семасіології»; 2002 р. була запрошена для читання спецкурсу в межах міжнародного наукового проекту «Ośrodek badań nad tradycją antyczną» (Варшава).

Нинішні й колишні студенти Маргарити Василівни згадують її лекції як надзвичайно цікаві, вона блискучий лектор, слухати її (особливо коли йдеться про проблеми сучасного мовознавства) було і є великою насолодою. Насичені цікавими фактами й думками, ці лекції приваблювали не тільки змістом, а й формою. Мені пощастило слухати її лекції протягом кількох років. Вони відзначалися науковою глибиною і простотою викладу (а говорити про складне просто – це щонайвищий рівень викладацької майстерності) без якихось особливих вишуканих ораторських прийомів. Не оминає Маргарита Василівна дискусійних проблем, які вона опрацьовує в контексті різних наукових течій і шкіл, через судження вітчизняних і зарубіжних вчених.

У процесі різнобічної діяльності М. В. Жуйкової виявляється її яскрава лінгвістична обдарованість, різнобічність її наукових інтересів і вподобань: від соціолінгвістики до лексикографії, від лексикології й фразеології до етимології, від історії мови до сучасного словникарства, від граматики до загальних і конкретних питань славістики, від міжмовних контактів до філософських питань мовознавства. Серед наукових зацікавлень слід назвати також і дослідження життя та творчості видатного українського поета Володимира Свідзинського, які представлені, зокрема, й у збірнику наукових праць «Незаймані слова» (Брустури, 2018).

Широкий науковий діапазон лінгвістичних інтересів Маргарити Василівни ґрунтується на досконалому знанні досліджених фактів і вмінні виокремити з-поміж них головні, визначальні, майстерності їх аналізу й інтерпретації, дотриманні точних норм наукового стилю при їх викладі у поєднанні із жвавістю та дохідливістю.

Для багатьох молодих філологів різного статусу Маргарита Василівна вже давно є духовним наставником, людиною, яка щедро обдаровує продуктивними ідеями, цікавими думками щодо дослідження тих чи тих мовних явищ. Спілкуючись зі студентами та аспірантами, які лише обирають напрямки для наукових досліджень, М. В. Жуйкова завжди пропонує цікаві й актуальні теми, проте ніколи категорично не накидає їм своїх пріоритетів, і якщо молодий науковець має свої зацікавлення, вона завжди виявляє готовність його підтримати і сама занурюється в нову для неї наукову сферу. Вона вміє цінувати думку інших, ненав'язливо підказуючи раціональні шляхи розв'язання дослідницьких завдань, може визначити перспективи розвитку певних сфер гуманітарної науки. Сподіваюсь, що її ідеями ще довго наповнюватиметься живильне джерело мовознавчої науки.

Особлива сторінка життєвої долі нашої колеги – її громадська діяльність, яка розпочалась ще в Криму. Маргарита Василівна стала членом Товариства української мови, потім – товариства «Просвіта», упродовж двох років (1991–1993 рр.) була заступницею голови Сімферопольського міського відділення цього товариства. Організувала українську недільну школу, співпрацювала з багатьма прихильниками українства серед керівництва установ і підприємств Криму, а також військовими, що дозволило отримувати спонсорську допомогу для розвитку кримської «Просвіти». Активна волонтерська діяльність продовжується і зараз, у складні для нашого народу роки війни з Росією. У 2014–2015 рр. М. В. Жуйкова організувала і проводила курси української мови для переселенців з Криму (українців і кримських татар); ця діяльність була відзначена спеціальною волонтерською премією Євромайдан-SOS, номінація «Будуємо мости, а не стіни».

Маргарита Василівна Жуйкова – справжній науковець, справжній мовознавець-дослідник, талановитий педагог, здавна залюблений у свою роботу, віддана дочка України.

Я вдячна долі за можливість спілкування з Маргаритою Василівною. Мені імponує її широка ерудиція, і не тільки в лінгвістиці, її знання іноземних мов, інтелігентність і шляхетність, вражає її самовіддана праця, принциповість у відстоюванні своїх поглядів – і наукових, і громадянських. Низький уклін Вам і шана, дорога колего! Дай, Боже, на многії літа здоров'я, творчого запалу.

Серед найважливіших наукових праць **М. В. Жуйкової** варто назвати такі:

1. Номінація смерті та архаїчне мислення (*Народознавчі зошити*, Львів, 1996).
2. Роль спостерігача у вербалізації результатів когнітивної діяльності (*Мовознавство*, Київ, 2000).
3. Заколдованный круг (*Живая старина*, Москва, 2003).
4. Типологія ідіом в когнітивно-генетичному аспекті (*Мовознавство*, Київ, 2004).
5. Особенности структурирования вертикального пространства в восточнославянских языках (*Przestrzeń w języku i w kulturze: Problemy teoretyczne interpretacje tekstów religijnych*, Lublin, 2005).
6. Славянський корень *pust-* в контексте концептуальної опозиції «свой – чужой» (*Etnolingwistyka: Problemy Języka i Kultury*, Lublin, 2005).

7. Джерела та характер оцінки в дієслівній метафорі (*Слов'янський вісник*, Рівне, 2006).

8. Метафора угощення в мовних одиницях з значенням воєнних дій: когнітивний і культурний аспекти (*Славяноведение*, Москва, 2007).

9. Образна основа фразеологізмів і фреймове моделювання (*Славянская фразеология в синхронии и диахронии*, Гомель, 2011).

10. Мотиваційні поля в лексичній підсистемі мови (*Мовні і концептуальні картини світу*, Київ, 2012).

11. Принципи номінації і трансляція культурної інформації (*Studia Slawistyczne. Etnolingwistyka i komunikacja międzykulturowa*, Lublin, 2014).

12. Етимологізація фразеологічних одиниць: мовний та культурний аспекти (*Вісник Львівського університету*. Львів, 2017).

13. Лінгво-психологічна характеристика прикметників та проблема їх лексикографічного опису (*East European Journal of Psycholinguistics*. Lutsk, 2018).

14. Perceptual signs in the structure of dictionary definitions of beverages (based on the material of Ukrainian, Russian and English languages) (*Studia Philologica*, Kyiv, 2018).

15. Прийоми опису емпіричного компонента “запах” у словниках слов'янських та германських мов (*Вісник Львівського університету*, Львів, 2019).

Лариса Павленко,
кандидат філологічних наук, професор

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ТА НАУКОВІ ЗДОБУТКИ НАТАЛІЇ КОСТУСЯК

Наталія Миколаївна Костусяк – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася 30 січня 1969 р. в м. Луцьку Волинської області. 1986 р. зі срібною медаллю закінчила Луцьку загальноосвітню школу № 7. Упродовж 1986–1991 рр. навчалася на філологічному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки, по закінченні якого отримала диплом із відзнакою та здобула кваліфікацію вчителя української мови й літератури. Із жовтня 1990 р. по вересень 1992 р. працювала вчителем української мови та літератури Луцької загальноосвітньої школи № 17. Із вересня 1992 р. по жовтень 1994 р. – асистентом кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (із 1993 р. – Волинського державного університету імені Лесі Українки). У жовтні 1994 р. вступила до аспірантури Волинського державного університету імені Лесі Українки. 19 травня 1998 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.173.01 в Інституті української мови НАН України захистила дисертацію «Категорія ступенів порівняння у граматичній системі української мови» і відповідно до рішення президії Вищої атестаційної комісії здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова

(науковий керівник – доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець).

Із травня по серпень 1998 р. працювала молодшим науковим співробітником держбюджетної теми «Створення навчального посібника з історичної граматики української мови», а впродовж вересня 1998 р. – березня 2000 р. – старшим викладачем кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки. Протягом березня 2000 р. – серпня 2013 р. – доцентом кафедри української мови (20.02.2006 р. – 31.08.2009 р. кафедри української мови, видавничої справи та редагування) цього навчального закладу (із 2007 р. – Волинського національного університету імені Лесі Українки, із 2012 р. – Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки).

У 2001 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України Н. М. Костусяк присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови.

27 лютого 2013 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.173.01 в Інституті української мови НАН України Наталія Миколаївна захистила дисертацію «Міжривневі категорії сучасної української літературної мови» та здобула науковий ступінь доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова (науковий консультант – доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець). 2014 р. рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України викладачці присвоєно вчене звання професора кафедри української мови.

Із 1 вересня 2013 р. й донині Наталія Миколаївна працює професором кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Упродовж 2008–2015 рр. Н. М. Костусяк – учений секретар спецради К 32.051.02 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, протягом 2016–2019 рр. голова цієї ради, а з 2019 р. голова спецради Д 32.051.02 із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора й кандидата філологічних наук.

Наталія Миколаївна – науковий керівник трьох кандидатських дисертацій: А. А. Шиця («Нечленовані речення в сучасній українській мові», 2015 р.), І. П. Поляк («Функційно-семантична категорія неозначеності в сучасній українській літературній мові», 2019 р.) та В. А. Олійникова («Структура та функції категорії звертання в сучас-

ній українській літературній мові (на матеріалі текстів акафістів)», 2020 р.).

Н. М. Костусяк – керівник переможців II етапу XVI Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (2015 р.) Ніни Радчук (друге місце), Юрія Фуца (третє місце) та переможців II етапу XX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (2019 р.) Діани Кичан (перше місце), Дарії Масюк (друге місце).

Наталія Миколаївна керує курсовими й магістерськими роботами, аспірантськими та студентськими публікаціями. Із 2017 р. вона голова журі III (обласного) етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури.

Протягом 2013–2017 рр. Н. М. Костусяк – член професорської ради Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, упродовж 2017–2018 рр. член наукової ради, із 2013 р. член ради факультету філології та журналістики цього ж закладу вищої освіти. Неодноразово була членом експертної комісії навчальних видань, поданих для присвоєння грифів, у 2019 р. працювала як голова такої комісії.

Протягом 2002–2012 рр. Наталія Миколаївна – відповідальний секретар фахового видання «Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство»; упродовж 2014–2016 рр. – головний редактор наукового журналу «Типологія та функції мовних одиниць» (м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки). Н. М. Костусяк – член редакційної колегії наукових періодичних видань «Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка». Т. 39. (Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2014. 328 с.), «Лінгвостилістичні студії» (із 2014 р., м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки); «Scripta manent: молодіжний науковий вісник факультету філології та журналістики» (із 2014 р., м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки), «Мова: класичне – модерне – постмодерне» (із 2018 р., м. Київ, Національний університет «Києво-Могилянська академія»), «Соціум. Документ. Комунікація. Серія “Філологічні науки”» (із 2019 р., м. Переяслав-Хмельницький, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», із 2020 р. Університет Григорія Сковороди в Переяславі).

Наталія Миколаївна – рецензент періодичних видань «Studia Ucrainica Varsoviensia» (Республіка Польща, м. Варшава, Варшавський університет), «Волинь філологічна: текст і контекст» (м. Луцьк, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки), наукових і навчально-методичних праць викладачів та вчителів.

Н. М. Костусяк викладає навчальні курси «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», «Проблемні питання морфології» – для бакалаврів-філологів, зокрема й студентів Навчально-наукового інституту неперервної освіти, «Теоретичні основи функційної морфології», «Історія українського мовознавства» – для магістрів-філологів, «Академічна риторика», «Історія українського мовознавства» – для здобувачів наукового ступеня кандидата наук. Наталія Миколаївна – авторка створеного в програмі «Moodle» курсу дистанційного навчання «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови».

Н. М. Костусяк читає лекції вчителям української мови та літератури на курсах підвищення кваліфікації у Волинському інституті післядипломної педагогічної освіти, а також учням – переможцям III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови й літератури. У травня 2016 р. проводила лекційні заняття зі студентами 2–5 курсів Варшавського університету (Республіка Польща, Варшавський університет, кафедра україністики).

Н. М. Костусяк бере участь у роботі міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових та науково-практичних конференцій, зокрема й закордонних (м. Мюхнен, м. Варшава). Підвищувала кваліфікацію на таких наукових і науково-методичних семінарах: 1) науковому семінарі «Інноваційні процеси в лексиці та граматиці української мови» зі спеціальності українська мова (27–28 вересня 2013 р., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки); 2) науковому семінарі «Мовностилістичні та граматичні параметри текстів Тараса Шевченка» зі спеціальності українська мова (22–24 травня 2014 р., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк); 3) науковому семінарі «Лінгвістичне портретування сучасного соціуму» (26–27 листопада 2015 р., Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця); 4) III Міжнародному науково-практичному семінарі «Новітні методи навчання української мови в сучасній вищій та середній школі» (14–24 березня 2019 р., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк). Протягом 29 квітня 2016 року – 29 липня

2016 р. проходила стажування на кафедрі україністики Варшавського університету (Республіка Польща).

Наталія Миколаївна – член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів», керівник студентської проблемної групи «Актуальні питання теорії мови».

Н. М. Костусяк – авторка близько 140 наукових і навчально-методичних праць, серед яких дві одноосібні монографії («Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників», 2002 р., «Структура міжрівневих категорій сучасної української мови», 2012 р.), 14 навчально-методичних праць, а також статті, надруковані у фахових журналах, зокрема й зареєстрованих у міжнародних базах (Scopus, Web of Science, Index Copernicus та ін.). Значна частина публікацій розміщена в інституційному репозитарії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та освітній платформі «Academia» (<https://eenu.academia.edu/NataliiaKostusiiak>).

За сумлінну працю Н. М. Костусяк нагороджена відзнаками різного рівня: Почесними грамотами Волинської обласної державної адміністрації (2002, 2005, 2006, 2013, 2015, 2016, 2019 рр.), Подяками Волинської обласної державної адміністрації (2017, 2018 рр.), Срібним нагрудним знаком Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2015 р.), Почесною подякою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2019 р.), Грамотою ректорату, профспілкового комітету працівників Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2019 р.), Подякою Міністерства освіти і науки України (2019 р.). У рейтингу оцінювання професорсько-викладацького складу університету за результатами річної діяльності майже щороку входить до 20 кращих викладачів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Наукові зацікавлення: теоретична функційно-категорійна грамати́ка, когнітивна й комунікативна лінгвістика, психолінгвістика, історія українського мовознавства.

Інформацію про науково-педагогічну діяльність Н. М. Костусяк містять такі джерела:

Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=6119.

Костусяк Наталія Миколаївна : біобібліогр. покажч. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека; уклад. І. П. Сидорук; упоряд.

Н. М. Костусяк. Луцьк, 2019. 58 с. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/15575>

Мірченко М. В. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць.* Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2012. Вип. 16. С. 418–420.

Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; упоряд.: Цьось А. В. та ін. Луцьк: РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. С. 71.

Українська грамати́ка в іменах: енциклопедичний словник-довідник: науково-довідкове видання / упоряд. Анатолій Загнітко, Марина Балко. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 186–187.

Бібліографія праць Н. М. Костусяк Навчально-методичні видання

1. Українська мова і література (Тестові завдання для вступників)/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, Н. О. Данилюк та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 520 с. (у співавторстві).
2. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, Ю. В. Громик та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 440 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–571 від 26 квітня 2001 р.), у співавторстві).
3. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: Словосполучення та просте речення. Робоча програма та матеріали для вивчення курсу. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 79 с.
4. Тестові завдання для вступників. Українська мова та література/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, О. М. Гандзюк та ін.; відп. ред. Н. М. Костусяк. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 532 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–185 від 25.01.2003 р.), у співавторстві).
5. Робоча програма курсу «Сучасна українська літературна мова»: для студентів спеціальностей «Мова та література (польська)»,

- «Мова та література (російська)» / Н. О. Данилюк, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Пасічник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 180 с. (у співавторстві).
6. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література / Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, О. М. Гандзюк та ін.; відп. ред. Н. М. Костусяк, О. В. Яблонська. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 492 с. (у співавторстві).
 7. Костусяк Н. М. Історія українського мовознавства: робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 36 с.
 8. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова: морфеміка, словотвір: робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 48 с.
 9. Костусяк Н. М. Сучасна українська літературна мова: морфологія: робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 60 с.
 10. Костусяк Н. М. Функційно-категорійні ознаки іменних частин мови: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 192 с. (Рекомендовано до друку вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки).
 11. Костусяк Н. М. Прислівник. Дієслово. Службові частини мови. Вигук: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 72 с.
 12. Костусяк Н. М. Лексикологія. Морфеміка. Словотвір: робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020303 «Українська мова і література». Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 32 с.
 13. Костусяк Н. М. Морфологія сучасної української літературної мови: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 168 с.
 14. Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 164 с.

Наукові публікації

1. Костусяк Н. М. Функціонально-семантична характеристика ступенів порівняння прикметників. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту.* Луцьк, 1993. Ч. II. С. 202.

2. Костусьяк Н. М. Функціонально-синтаксичний аналіз ступенів порівняння прикметників. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського держуніверситету*. Луцьк, 1994. Ч. 1. С. 44–45.
3. Костусьяк Н. М. Вищий ступінь порівняння і семантико-синтаксична валентність. *Матеріали XLI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во Волинського держуніверситету «Вежа», 1995. Ч. 1. С. 41.
4. Костусьяк Н. М. Аналітична форма компаратива. *Філологічні студії: зб. наук. праць*. Луцьк: ПВК фірма «Ютта», 1996. Вип. 1. С. 94–99.
5. Костусьяк Н. М. Морфолого-словотвірна категорія ступенів порівняння на тлі власне-морфологічних категорій. *Матеріали XLII наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во Волинського держуніверситету «Вежа», 1996. Ч. II. С. 136.
6. Костусьяк Н. М. Структура категорії ступенів порівняння. *Науковий вісник Волинського державного університету: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Луцьк, 1996. Вип. 1. С. 88–192.
7. Костусьяк Н. М. Семантико-синтаксична валентність форм найвищого ступеня порівняння прикметників. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1997. С. 42–44.
8. Костусьяк Н. М. Власне-морфологічні та морфолого-словотвірні категорії прикметника. *Наукові записки аспірантів: зб. наук. праць*. Луцьк, 1997. Вип. 1. С. 34–37.
9. Костусьяк Н. М. Грамема компаратива в неелементарному простому реченні. *Наукові записки аспірантів: зб. наук. праць*. Луцьк, 1997. Вип. 2. С. 34–37.
10. Костусьяк Н. М. Категорія ступенів порівняння у граматичній системі української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1998. 20 с.
11. Костусьяк Н. М. Транспозиційні ознаки категорії ступенів порівняння. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1999. Вип. 5. С. 36–39.
12. Костусьяк Н. М. Категорія ступенів порівняння у системі граматичних категорій. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1999. Вип. 5. С. 47–55.

13. Костусяк Н. М. Формально-синтаксична структура простого речення з формами найвищого ступеня порівняння. *Філологічні студії: науковий часопис*. Луцьк, 1999. № 2. С. 45–53.
14. Костусяк Н. М. Частиномовна належність форм вищого ступеня порівняння. *Філологічні студії: науковий часопис*. Луцьк, 1999. № 3. С. 68–72.
15. Костусяк Н. М. Субстанціальні синтаксеми форм вищого ступеня порівняння. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 1999. № 13. С. 48–51.
16. Костусяк Н. М. Співвідношення синтетизму й аналітизму у творах Лесі Українки. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 1999. № 15. С. 115–119.
17. Костусяк Н. М. Частиномовна належність форм найвищого ступеня порівняння. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського: зб. наук. праць. Серія: Філологія*. Вінниця: ВДПУ, 2000. Вип. 2. С. 121–124.
18. Костусяк Н. М. Валентний потенціал компаративних прикметників і прислівників. *Філологічні студії: науковий часопис*. Луцьк, 2000. № 1. С. 102–106.
19. Костусяк Н. М. Морфолого-синтаксико-словотвірний статус категорії ступенів порівняння. *Граматичні категорії української мови. Тези Всеукраїнської наукової конференції, м. Вінниця, 21–23 листопада 2000 р.* Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2000. С. 70–72.
20. Костусяк Н. М., Межов О. Г. Функціональний аналіз мінімальних синтаксичних одиниць у сучасній граматичній теорії. *Функціональна лінгвістика. Язык. Культура. Общество. Материали конференції. Ялта, 9–14 октябрю 2000 года*. Ялта, 2000. С. 180–183.
21. Костусяк Н. М. Грамема суперлатива у структурі семантично неелементарного простого речення. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2000. № 6. С. 139–143.

22. Костусьяк Н. М. Облігаторний та факультативний вияви присуперлативних субстанціальних синтаксем. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 2001. Вип. 7. С. 106–110.
23. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Функціональний аналіз компаративів і суперлативів. *Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть. Материалы конференции. Ялта, 1–6 октября 2001 года*. Ялта, 2001. С. 123–125.
24. Костусьяк Н. М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників: монографія. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. 179 с.
25. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. До проблеми класифікації предикатів. *Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы*. Симферополь, 2002. С. 121–123.
26. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Транспозиційні особливості прикметників. *X Международная конференция по функциональной лингвистике. «Функционирование русского и украинского языков в эпоху глобализации»: сб. научн. докладов. Ялта, 29 сентября – 4 октября 2003 года*. Ялта, 2003. С. 170–171.
27. Костусьяк Н. М. Категорія відмінка як визначальна міжрівнева категорія іменника. *Українська мова: наук.-теорет. журн. Інституту української мови НАН України*. 2004. № 3. С. 37–47.
28. Костусьяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки давального відмінка. *Філологічні студії: науковий часопис*. Луцьк: Вол. обл. друкарня, 2004. № 1 (25). С. 262–271.
29. Костусьяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки родового відмінка. *Вісник Харківського національного університету. Серія філологія*. Харків: Харк. нац. ун-т, 2004. № 632, вип. 42. С. 149–153.
30. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Семантико-синтаксична структура речень із предикатами якості. *XI Международная конференция по функциональной лингвистике «Функциональное описание естественного языка и его единиц»: сб. научн. докладов. Ялта, 4–8 октября 2004 года*. Ялта, 2004. С. 188–190.
31. Костусьяк Н. М. Комунікативні ознаки називного відмінка іменників. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії: зб. наук. праць Рівн. держ. гуманіт. ун-ту*. Рівне: РДГУ, 2005. Вип. 13. С. 107–110.
32. Костусьяк Н. М. Особливості відприкметникової вербалізації в українській і польській мовах. *Україна і Польща: діалог культур*

- (Мовно-літературні та суспільно-політичні відносини): зб. наук. праць. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. С. 229–237.
33. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки місцевого відмінка. *Грамматика слова і грамматика мови: зб. наук. праць, присвячений ювілею д. філол. н., проф., чл.-кор. НАН України, завідувача відділу граматики та історії української мови Інституту української мови НАН України І. Р. Вихованця*. Донецьк: ДонНУ, 2005. С. 66–82.
34. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки називного та знахідного відмінків (на матеріалі драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня»). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Волин. обл. друк., 2005. Т. 2. С. 459–471.
35. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки орудного відмінка. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2005. Вип. 13. С. 175–178.
36. Костусяк Н. М. Формально-синтаксичні ознаки називного відмінка. *Матеріали міжвузівської науково-методичної конференції «Сучасна україністика: проблеми мови, історії та народознавства»*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. С. 95–101.
37. Костусяк Н. М., Межов О. Г. Семантико-синтаксичні ознаки кличного відмінка. *XII Международная конференция по функциональной лингвистике «Функционализм как основа лингвистических исследований»: сб. научн. докладов. Ялта 3–7 октября 2005 года*. Ялта, 2005. С. 159–161.
38. Костусяк Н. М. Валентність як міжрівнева категорія. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. № 6. С. 217–221.
39. Костусяк Н. М. Комунікативні ознаки категорії відмінка (на матеріалі поезії Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. Т. 3. С. 220–234.
40. Костусяк Н. М. Валентність предикативних прислівників (на матеріалі творів М. Вінграновського). *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Л. Боровиковського в контексті слов'янського романтизму: зб. наук. праць*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Вип. 2. С. 311–328.
41. Костусяк Н. М., Межов О. Г. Семантико-граматичні ознаки адресатної синтаксеми в сучасній українській мові. *Культура народів*

- Причорномор'я: научний журнал*. Симферополь, 2007. № 110. Т. 1. С. 275–279.
42. Костусьяк Н. М. Валентність віддієслівних та відприкметникових іменників (на матеріалі драматичних творів Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2008. Т. 4, кн. 2. С. 361–371.
43. Костусьяк Н. М. Категорія способу як міжрівнева комунікативна категорія. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. № 10. С. 47–54.
44. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Морфологічні варіанти об'єктної синтаксеми в сучасній українській мові. *Культура народів Причорномор'я: научний журнал*. Симферополь, 2008. № 142. Т. 1. С. 394–397.
45. Костусьяк Н. М. Категорія лексико-граматичної модальності в сучасній українській мові (на матеріалі творів волинських письменників). *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. Чис. 8. С. 173–177.
46. Костусьяк Н. М. Первинні та вторинні внутрішньотранспозиційні ознаки орудного відмінка іменників: формально-синтаксичний і комунікативний аспекти (на матеріалі волинських народних пісень). *Народна творчість українців у просторі та часі: матеріали міжнародної наукової конференції в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня»*. Луцьк: Мистецька агенція «Терен», 2010. С. 312–324.
47. Костусьяк Н. М. Семантико-синтаксичні, формально-синтаксичні та комунікативні ознаки кличного відмінка іменників. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія філологія*. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2010. № 910. Вип. 60. Ч. 1. С. 548–553.
48. Костусьяк Н. М. Система поглядів на синтаксичну категорію модальності та її графемну реалізацію в сучасному мовознавстві. *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики: зб. наук. праць на пошану чл.-кор. НАН України Івана Романовича Вихованця*. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. С. 141–154.

49. Костусяк Н. М. Формально-синтаксичні та комунікативні ознаки давального відмінка іменників. *Наукові праці: науково-методичний журнал. Філологія. Мовознавство*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 125. Т. 138. С. 36–40.
50. Костусяк Н. М. Формально-синтаксичні та комунікативні ознаки знахідного відмінка іменників. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії: зб. наук. праць Рівн. держ. гуманіт. ун-ту*. Рівне: РДГУ, 2010. Вип. 18. С. 55–59.
51. Костусяк Н. М. Формально-синтаксичні та комунікативні ознаки місцевого відмінка іменників. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Научный журнал. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. Симферополь: Таврич. нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2010. Т. 23 (62), № 2. Ч. 2. С. 35–40.
52. Костусяк Н. М. Формально-синтаксичні та комунікативні ознаки орудного відмінка як засобу вираження зовнішньої синтаксичної транспозиції. *IV Международные севастопольские Кирилло-Методиевские чтения: сб. науч. статей*. Севастополь: Гит пак, 2010. Т. 1. С. 123–132.
53. Костусяк Н. М. Функціонально-комунікативні ознаки грамеми індикативної модальності. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. № 2. С. 52–55.
54. Костусяк Н. М. Адресатна синтаксична одиниця на тлі міжрівневої взаємодії. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. № 1. С. 63–67.
55. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксична валентність числівників. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 177–181.
56. Костусяк Н. М. Структура граматичної надкатегорії модальності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови: зб. наук. праць*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 7. С. 39–45.
57. Костусяк Н. М. Структура міжрівневих категорій відмінка та валентності. *Наукові записки Вінницького державного педагогіч-*

- ного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія: зб. наук. праць. Вінниця: ВДПУ, 2011. Вип. 13. С. 46–51.
58. Костусяк Н. М. Функційна кваліфікація семантичного відмінка «інструменталь». *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. Чис. 9. С. 120–124.
59. Костусяк Н. М. Функційно-граматична специфіка семантичного відмінка «об'єкт». *V Международные севастопольские Кирилло-Мефодиевские чтения: сб. науч. статей*. Севастополь: Гит пак, 2011. С. 342–351.
60. Костусяк Н. М. Класифікаційні засади вивчення граматичних категорій. *Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка: наук. журнал*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. Вип. 63. С. 86–89.
61. Костусяк Н. М. Класифікаційні ознаки синтаксичних категорій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць*. Вінниця: ВДПУ, 2012. Вип. 15. С. 132–136.
62. Костусяк Н. М. Міжривневі категорії в граматичній системі української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство): у 2 ч.* Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 105 (1). С. 351–354.
63. Костусяк Н. М. Принципи класифікації морфологічних категорій. *Studia Linguistica: зб. наук. праць*. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2012. Вип. VI. Ч. 1. С. 121–125.
64. Костусяк Н. М. Принципи морфологічної класифікації категорії відмінка іменника. *Вісник Черкаського університету імені Б. Хмельницького. Серія: Філологічні науки*. Черкаси: Черкас. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2012. Вип. 7 (220). С. 69–74.
65. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксична парадигма відмінкової грами «суб'єкт». *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2012. Вип. 25. С. 35–39.
66. Костусяк Н. М. Синтаксична парадигма відмінків сучасної української мови. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. № 1 (226). С. 64–69.

67. Костусьяк Н. М. Синтаксичне функціонування граматичних категорій. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. Вип. 26. С. 150–152.
68. Костусьяк Н. М. Словотворні категорії в граматичній системі української мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови: зб. наук. праць*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 9. С. 68–73.
69. Костусьяк Н. М. Структура міжрівневих категорій сучасної української мови: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 452 с.
70. Костусьяк Н. М. Функційні ознаки грамеми спонукальної синтаксичної модальності. *Волинь філологічна: текст і контекст. Актуальні проблеми сучасного мовознавства: зб. наук. пр.* Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. Вип. 14. С. 63–75.
71. Костусьяк Н. М. Динамічний локатив як семантичний відмінок сучасної української літературної мови. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Научный журнал. Серія «Филология. Социальные коммуникации»*. Симферополь: Таврич. нац. ун-т ім. В. И. Вернадского, 2013. Т. 26 (65), № 4, ч. 1. С. 79–87.
72. Костусьяк Н. М. Категорія синтаксичної модальності та її грамемна реалізація. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2013. Вип. 26. С. 99–103.
73. Костусьяк Н. М. Комунікативно-прагматичні ознаки питальної модальності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 22 (271). С. 58–63.
74. Костусьяк Н. М. Міжрівневі категорії сучасної української літературної мови: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01. Київ, 2013. 36 с.
75. Костусьяк Н. М. Морфологічні та семантичні відмінки сучасної української літературної мови. *Українська мова: наук.-теорет. журн. Інституту української мови НАН України*. 2013. № 4 (48). С. 45–57.
76. Костусьяк Н. М. Статичний локатив у граматичній системі сучасної української літературної мови. *Наукові записки. Серія «Філоло-*

- гічна». Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. Вип. 39. С. 49–52.
77. Костусяк Н. М. Формально-синтаксична валентність синтаксично вербалізованих відчислівникових дериватів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць*. Вінниця: ВДПУ, 2013. Вип. 18. С. 3–9.
78. Костусяк Н. М. Формально-синтаксична валентність у категорійній системі сучасної української літературної мови. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету: зб. наук. праць*. Кривий Ріг, 2013. Вип. 9. С. 230–239.
79. Костусяк Н. М. Функційні особливості граем вірогідної та переповідної модальності. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. С. 223–227.
80. Костусяк Н. М. Функційні особливості граеми бажальної модальності. *Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. Серія: Мовознавство*. Дніпропетровськ, 2013. № 11. Т. 21. Вип. 19, т. 1. С. 145–150.
81. Костусяк Н. М. Функційні особливості граеми умовної модальності. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 118. С. 427–430.
82. Костусяк Н. М. Функційно-комунікативні ознаки стверджувальної / заперечної модальності. *Studia Ucrainica Varsoviensia 1*. Warszawa, 2013. С. 133–141.
83. Костусяк Н. М. Граемна структура категорії лексико-граматичної модальності. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 127–139.
84. Костусяк Н. М. Засоби реалізації локативної семантики у творах Лесі Українки. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 138–149.
85. Костусяк Н. М. Класифікаційні ознаки слова як граматичної одиниці. *Мовознавчий вісник: зб. наук. пр.* Черкаси: Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2014. Вип. 18. С. 108–113.

86. Костусяк Н. М. Критерії кваліфікації та структура категорії валентності. *Тенденції розвитку української лексики та граматики*/ за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2014. Т. 3., ч. 1. С. 223–235.
87. Костусяк Н. М. Модальна модифікація речень із категорійним значенням спонукальності (на матеріалі творів Т. Шевченка). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Вип. 1 (31). Ужгород: Ужгород. нац. ун-т, 2014. С. 327–332.
88. Костусяк Н. М. Синтаксична ад'єктивація відмінкових форм у сучасній українській літературній мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія»: зб. наук. праць*. Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2014. Вип. 8, т. 2. С. 23–27.
89. Костусяк Н. М. Синтаксична вербалізація відмінкових і прийменниково-відмінкових форм іменників у сучасній українській літературній мові. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2 (279). С. 117–123.
90. Костусяк Н. М. Синтаксична прикметникова транспозиція прийменниково-відмінкових форм іменників. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. Вип. 44. С. 141–145.
91. Костусяк Н. М. Співвідношення диктумних і модусних форм називного та кличного відмінків у сучасній українській літературній мові. *Мовний простір граматики: актуальні студії: зб. наук. праць. На честь 60-річчя член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка*. Донецьк: ДонНУ, 2014. С. 111–117.
92. Костусяк Н. М. Типологія речень із модальними синтаксемами (на матеріалі творів Т. Шевченка). *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Т. Шевченка: традиції і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 18. С. 276–286.
93. Костусяк Н. М. Категорія відмінка іменника в лінгвістичній концепції І. Р. Вихованця. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 83–94.

94. Костусьяк Н. М. Модальна парадигма висловлень із предикатами якості у сучасній українській літературній мові. *Тенденції розвитку української лексики та граматики* / за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2015. Ч. II. С. 420–436.
95. Костусьяк Н. М. Особливості моделювання реми в монопредикативних конструкціях. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 1 (3). С. 81–98.
96. Костусьяк Н. М. Інтерпретація та диференціація реченневих залежностей: семантико-синтаксичний вимір. Рецензія на наукове видання: Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних реченневих залежностей: монографія. Луцьк: ПДВ «Твердиня», 2016. 416 с. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 2 (6). С. 202–206.
97. Костусьяк Н. М. Комуникативно-модальні модифікації предикатів у поемі В. Гребенюка «Європа. Луцьк. 1429-й». *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 29. Oktober – 1. November 2015.* München: readbox publishing gmbh Open Publishing LMU, 2016. С. 127–137.
98. Костусьяк Н. М. Рецензія на наукове видання: Краснобаєва-Чорна Ж. В. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір: монографія. Вінниця: «ТОВ Нілан-ЛТД», 2016. 410 с. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 1 (5). С. 214–219.
99. Костусьяк Н. М. Сучасні компаративні та суперлативні форми прикметників у контексті нормативності. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 1 (5). С. 61–77.
100. Костусьяк Н. М. Тема як компонент актуального членування простого речення: структура, семантика, засоби експлікації. *Тенденції розвитку української лексики та граматики* / за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2016. Ч. III. С. 143–159.
101. Костусьяк Н. М. Antoniv O., Romaniuk S., Synczak O., Україна – Польща. Dialog Kultur. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego, cz. 1, Warszawa 2014, 194 s.: рецензія на підручник. *Studia Ucrai-*

- nica Varsoviensia 4* / redaktor naczelny dr hab. Irena Mytnik. Warszawa, 2016. С. 567–574.
102. Костусьяк Н. М. Delura S., Drobiszewska U., Kononenko I., Mytnik I., Romaniuk S., Saniewska M., Wasiak E., Zambrzycka M., Z ukraińskim na Ty. Podręcznik do nauki języka ukraińskiego. Poziom średniozaawansowany, cz. 1, Warszawa 2013, 201 s.; cz. 2, Warszawa 2014, 201 s.: рецензія на підручник. *Studia Ucrainica Varsoviensia 4* / redaktor naczelny dr hab. Irena Mytnik. Warszawa, 2016. С. 575–580.
103. Костусьяк Н. М. Валентна асиметрія в межах предикатних синтаксем. *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 27. Oktober – 30. Oktober 2016*. München: readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. С. 37–48.
104. Костусьяк Н. М. Граматичні категорії української мови: типологія, структура, специфіка вияву. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький: Видавець Лисенко В. Ф., 2017. Вип. 127. С. 672–677.
105. Костусьяк Н. М. Синтаксична віддієслівна ад'єктивація в сучасній українській літературній мові. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2017. Вип. 33. С. 25–31.
106. Костусьяк Н. М. Svitlana Romaniuk, Ukraiński dyskurs polityczny w latach 2010–2014. Analiza lingwistyczna, Warszawa–Iwano-Frankiowsk 2016, 357 s.: рецензія. *Studia Ucrainica Varsoviensia 5* / redaktor naczelny dr hab. Irena Mytnik. Warszawa, 2017. С. 345–350.
107. Костусьяк Н., Денисюк І. Діалектизми та розмовно-просторічна лексика в романі Жанни Куяви «Із медом полин». *Матеріали XI Міжнародної наукової-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»*, Луцьк, 16–17 травня 2017 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2017. С. 917–919.
108. Костусьяк Н. М. Категорійні ознаки віддієслівних іменників. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2018. Вип. 35. С. 39–47.
109. Костусьяк Н. М. Сучасні тенденції вираження граматичних значень слів в українській мові. *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ. VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 4–6. November 2017*. München: readbox unipress Open Publishing LMU, 2018. С. 75–86.

110. Костусьяк Н. М. Типологія речень із модальними синтаксемами (на матеріалі творів Т. Шевченка). *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту. Антологія/упоряд. Л. К. Оляндер, О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 737–743.*
111. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Префіксальні інновації як засіб психологічного впливу на свідомість реципієнтів. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2018. Вип. 24 (2). С. 97–113. (*Web of Science*).
112. Костусьяк Н. М. Актуалізовані форми іменників і нові лексеми в сучасній українській мові: аспекти дослідження та проблеми внормування. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській / Ін-т укр. мови НАН України; упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2019. С. 112–121.*
113. Костусьяк Н. М. Синтаксична відприслівникова ад'єктивація: семантико-синтаксичний і формально-синтаксичний аспекти. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. Київ: НаУКМА, 2019. Вип. 5. С. 114–125.
114. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Системно-структурна організація морфологічного рівня сучасної української літературної мови: функційно-категорійний вимір. Рецензія на наукове видання: Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської]. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с. *Українська мова: наук.-теорет. журн. Інституту української мови НАН України*. 2019. № 4. С. 162–165.
115. Костусьяк Н. М., Приймачок О. І. Дериваційна й частиномовна концепції Є. Куриловича та сучасних українських функційних граматистів: зіставний аспект. *Волинь філологічна: текст і контекст. Полоністичні студії: зб. наук. праць/упоряд. Т. П. Левчук. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 27. С. 70–80.*
116. Костусьяк Н. М., Приймачок О. І. Текстові лакуни міжслов'янського художнього перекладу в аспекті міжкультурної комунікації. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 11. С. 65–78.
117. Межов О. Г., Костусьяк Н. М. Комунікативно-прагматичні парадигми речень у сучасній українській мові. *Соціум. Документ. Кому-*

- нікація. Серія: Філологічні науки: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М., 2019. Вип. 7. С. 11–32.
118. Костусяк Н. М. Динаміка запозичених лексем із першою частиною відео- в медіатекстах ХХІ ст.: семантика та проблема кодифікації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 1. С. 18–25.
119. Костусяк Н. М., Навальна М. І. Терміни на позначення платформ та сервісів дистанційного навчання в онлайн-комунікації. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць / упоряд. Т. П. Левчук. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки*, 2020. Вип. 28.
120. Mezhev O., Navalna M., Kostusiak N. Invective Vocabulary in Media Discourse at the Beginning of the 21st Century: A Psycholinguistic Aspect. *East European Journal of Psycholinguistics. Східноєвропейський журнал психолінгвістики*. Lutsk: Lesya Ukrainka Eastern European National University, 2020. Vol. 7, No. 1, pp. 97–110. URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.1.mez> (Scopus).

Олександр Межов,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ЛІНГВІСТИЧНА ПАРАДИГМА В ОСВІТНЬО-НАУКОВІЙ ТРАЄКТОРІЇ ОЛЕКСАНДРА МЕЖОВА

Олександр Григорович Межов – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народився 7 грудня 1972 року в місті Володимирі-Волинському Волинської області. 1990 року закінчив із золотою медаллю загальноосвітню школу № 3 міста Ковеля. Упродовж 1990–1995 рр. навчався на філологічному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (із 1993 р. – Волинського державного університету імені Лесі Українки), після завершення якого отримав диплом спеціаліста – вчителя української мови та літератури – із відзнакою.

Свій трудовий шлях Олександр Григорович розпочав у 1995 році на посаді вчителя української мови та літератури загальноосвітньої школи № 24 міста Луцька. Цього ж року вступив до аспірантури Волинського державного університету імені Лесі Українки. Протягом 1998–1999 рр. – молодший науковий співробітник ВДУ імені Лесі Українки, 1999–2000 рр. – асистент, 2000–2002 рр. – старший викладач, 2002–2013 рр. – доцент кафедри української мови, із 2013 р. – професор кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

1999 року в Інституті української мови НАН України успішно захистив дисертацію «Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук,

а 2013 року – дисертацію «Система мінімальних семантико-синтаксичних одиниць сучасної української літературної мови» на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова (науковий керівник і консультант – доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець). 2003 року рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови, а 2014 року – професора кафедри української мови.

О. Г. Межов – член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 із захисту докторських і кандидатських дисертацій; наукової ради у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки; редакційної колегії наукових періодичних видань «Типологія та функції мовних одиниць» (відповідальний секретар), «Лінгвостилістичні студії» (СНУ імені Лесі Українки), «Соціум. Документ. Комунікація» (Університет імені Григорія Сковороди в Переяславі), «Культура слова» (Інститут української мови НАНУ); голова експертної комісії навчальних видань, поданих для присвоєння грифів СНУ імені Лесі Українки (2016 р.). Працював у складі журі обласного конкурсу наукових робіт, які подавали до захисту слухачі Малої академії (2009, 2010 р.р.); обласного і всеукраїнського етапів Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (2008 р.). Із 2018 р. член громадської організації «Всеукраїнська асоціація граматистів».

Олександр Григорович викладає навчальні дисципліни «Синтаксис української мови», «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», «Загальне мовознавство», «Практикум з українського правопису», «Практичний курс української мови», спецкурси «Основи дериваційного синтаксису української мови», «Сучасні лінгвістичні парадигми». Розробив й апробував дистанційні курси «Практикум з української мови», «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» в системі *Moodle*.

О. Г. Межов підвищував кваліфікацію на таких наукових і науково-практичних семінарах: науковому семінарі «Інноваційні процеси в лексиці та граматиці української мови» зі спеціальності *українська мова* (заг. к-сть год. – 54 (1 н. кредит), 27–28 вересня 2013 р., СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк); науковому семінарі «Мовностилістичні та граматичні параметри текстів Тараса Шевченка» зі спеціальності *українська мова* для підвищення кваліфікації викладачів філологічних

дисциплін навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (заг. к-сть год. – 54 (1 н. кредит), 22–24 травня 2014 р., СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк); науковому семінарі «Лінгвістичне портретування сучасного соціуму» (26–27 листопада 2015 р., Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського, м. Вінниця); III Міжнародному науково-практичному семінарі «Новітні методи навчання української мови в сучасній вищій та середній школі» (заг. к-сть год. – 105, 14–24 березня 2019 р., СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк).

Із 16 січня по 16 квітня 2017 року проходив стажування на кафедрі славістики гуманітарного факультету університету імені Марії Кюрі-Склодовської та в Люблінському науково-технологічному парку (Республіка Польща).

О. Г. Межов – автор понад 100 наукових та навчально-методичних праць, зокрема 2 одноосібних наукових монографій «Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення» (2007 р.), «Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць» (2012 р.), навчального посібника «Синтаксис словосполучення та простого речення» (2014 р., 2-ге вид. 2020 р.) із грифом «Рекомендовано вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки», публікацій у фахових вітчизняних і закордонних виданнях, індексованих у міжнародних наукометричних базах *Scopus*, *Web of Science*, *Index Copernicus* тощо; активний учасник регіональних, всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій, зокрема й закордонних (м. Мюнхен, м. Варшава).

Олександр Григорович – керівник проблемної групи «Актуальні питання синтаксису української мови», курсових та магістерських робіт, численних аспірантських і студентських публікацій; трьох кандидатських дисертацій, одна з яких («Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця ХХ століття – початку ХХІ століття» О. Я. Кузьмич) захищена 2015 року в спецраді К 32.051.02 СНУ імені Лесі Українки; рецензент низки монографій, посібників, статей у вітчизняних і закордонних журналах, зокрема періодичному науковому виданні «*Studia Ucrainica Varsoviensia*» (Республіка Польща, м. Варшава).

Коло наукових зацікавлень проф. О. Г. Межова: функційно-категорійна граматики української мови; дериваційний синтаксис; комунікативно-прагматична лінгвістика; психолінгвістика; когнітивна лінгвістика, лінгводидактика, правова лінгвістика, лінгвостилістика. У

рейтингу оцінювання професорсько-викладацького складу університету за результатами наукової роботи входив до *двадцятки* кращих викладачів. Індекс цитування праць науковця за показниками Scholar Google – 7.

За сумлінну багаторічну працю, високий професіоналізм та вагомий особистий внесок у розвиток освітньо-наукової галузі Олександр Григорович нагороджений грамотами ректорату, профспілкового комітету, подяками ректора Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, почесною грамотою Волинської обласної ради.

Наукову й педагогічну діяльність Олександра Григоровича Межова віддзеркалено в таких публікаціях:

Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=66125.

Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки/упорядники А. В. Цьось, М. Л. Ветрова, І. В. Глова. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. С. 71.

Завальнюк І. Рецензія на книгу: Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2012. Вип. 16. С. 416–418.

Сайт Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. URL: <http://eenu.edu.ua/uk/chairs/ukrayinskoji-movi>.

Степаненко М. І. Атомізований синтаксис: необхідність чи мода? Рецензія на книгу: Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с. *Рідний край: альманах Полтавського національного педагогічного університету*. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. № 1 (28). С. 221–225.

Українська грамати́ка в іменах: енциклопедичний словник-довідник: науково-довідкове видання / упорядники Анатолій Загнітко, Марина Балко. Донецьк : ДонНУ, 2013. С. 241–242.

Навчально-методичні праці проф. О. Г. Межова:

1. Межов О. Г. та ін. Українська мова і література: тестові завдання для вступників. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 520 с. *(у співавторстві)*.

2. Межов О. Г. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 440 с. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–571 від 26 квітня 2001 р.) (у співавторстві).*
3. Межов О. Г. Категорія суб'єктності у структурі простого речення: навчально-методичні матеріали до спецкурсу (для студентів спеціальності «Українська мова та література»). Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. 50 с.
4. Межов О. Г. Категорійна граматики української мови: навчально-методичні матеріали до курсу (для студентів спеціальності «Українська мова та література»). Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 50 с.
5. Межов О. Г. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 532 с. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–185 від 25.01. 2003 р.) (у співавторстві).*
6. Межов О. Г., Масицька Т. Є. Методичні рекомендації та завдання до комплексної контрольної роботи з курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» для студентів спец. «Українська мова та література». Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 52 с.
7. Межов О. Г. та ін. Робоча програма курсу «Сучасна українська літературна мова» для студентів спец. «Мова та література (польська)», «Мова та література (російська)». Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 180 с. (у співавторстві).
8. Межов О. Г. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 492 с. (у співавторстві).
9. Межов О. Г., Масицька Т. Є. Навчально-методичні матеріали до курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» для студентів спец. «Українська мова та література». Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 136 с.
10. Межов О. Г. Типологія мовних помилок у журналістських текстах: робоча програма та методичні вказівки для студентів напряму підготовки 6.020303 «Філологія (Українська мова та література)». Луцьк: Вежа, 2014. 40 с.

11. Межов О. Г. Навчально-методичні матеріали до курсу «Сучасна українська літературна мова» для студентів напряму підготовки 6.020303 Філологія «Мова та література (польська)», «Мова та література (російська)». Луцьк: Вежа, 2014. 48 с.
12. Межов О. Г. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: робоча програма та методичні рекомендації для студентів напряму підготовки 6.020303 «Філологія (Українська мова та література)». Луцьк: Вежа, 2014. 44 с.
13. Межов О. Г. Синтаксис словосполучення та простого речення: навчальний посібник. Луцьк: Вежа, 2014. 192 с. *Рекомендовано до друку вченою радою СНУ ім. Лесі Українки.*
14. Межов О. Г. Навчально-методичні матеріали до курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» для підготовки бакалавра спеціальності 014 Середня освіта, освітньої програми Польська мова; спеціальності 035 Філологія, освітньої програми Мова та література (польська). Переклад. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 56 с.
15. Межов О. Г. Навчально-методичні матеріали до курсу «Сучасні лінгвістичні парадигми» для підготовки магістра спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.01 Українська мова та література, освітньої програми Українська мова та література. Світова література. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 44 с.
16. Межов О. Г. Українська мова. Практикум із правопису та граматики: навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 116 с.
17. Межов О. Г. Основи дериваційного синтаксису української мови: програма і навчально-методичні матеріали до курсу. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 50 с.
18. Межов О. Г. Синтаксис словосполучення та простого речення: навчальний посібник. 2-ге вид., змін. і доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 220 с.

Наукові праці проф. О. Г. Межова:

1. Межов О. Г. Про категорію суб'єктності в семантико-синтаксичній структурі простого речення. *Науковий вісник ВДУ: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Луцьк, 1996. Вип. 1. С. 134–140.
2. Межов О. Г. Особливості давального суб'єкта в інфінітивних конструкціях. *Матеріали XLII наукової конференції професорсько-*

- викладацького складу і студентів ВДУ. Луцьк: РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 1996. Ч. II. С. 144.
3. Межов О. Г. Типи предикатів і їх вплив на семантичні особливості суб'єктних синтаксем. *Суспільствознавчі науки та відродження нації*: зб. наук. пр. Луцьк, 1997. С. 92–94.
 4. Межов О. Г. Семантичні процеси ускладнення суб'єктних синтаксем у простому реченні. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред. вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 1997. № 12. С. 35–37.
 5. Межов О. Г. Знахідний відмінок як морфологічний варіант суб'єктної синтаксеми. *Наукові записки аспірантів*: зб. наук. праць. Луцьк, 1997. Вип. 2. С. 49–53.
 6. Межов О. Г. Співвідношення семантико-синтаксичного та формально-синтаксичного членування простого речення із суб'єктними синтаксемами. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Донецьк: Дон.ДУ, 1998. Вип. 4. С. 57–61.
 7. Межов О. Г. Суб'єктна транспозиція непрямих відмінків у сучасній українській мові. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. № 6. С. 25–27.
 8. Межов О. Г. Іменникова синтаксема у функції суб'єкта стану. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 1999. № 13. С. 55–59.
 9. Межов О. Г. Морфологічні засоби вираження категорії суб'єктності в поезіях Лесі Українки. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держуніверситету ім. Лесі Українки, 1999. № 15. С. 137–139.
 10. Межов О. Г. Комунікативні варіанти суб'єктних синтаксем. *Філологічні студії*: науковий часопис. Луцьк, 1999. № 3. С. 72–77.
 11. Межов О. Г. Називний відмінок – основний морфологічний варіант суб'єктної синтаксеми. *Філологічні студії*: науковий часопис. Луцьк, 2000. №1. С. 135–140.
 12. Межов О. Г. Орудний відмінок як морфологічний варіант суб'єктної синтаксеми. *Наукові записки ВДПУ імені М. Коцюбинського*: зб. наук. праць. Серія: Філологія, 2000. Вип. 2. Вінниця: ВДПУ, 2000. С. 93–98.
 13. Межов О. Г. Субстанціальна синтаксема у функції суб'єкта дії. *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд.

- «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2000. С. 143–148.
14. Межов О. Г. Роль суб'єктних синтаксем у семантико–синтаксичній організації речень. Граматичні категорії української мови: *Тези Всеукраїнської наукової конференції*, м. Вінниця, 21–23 листопада 2000 р. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2000. С. 82–84.
 15. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Функціональний аналіз мінімальних синтаксичних одиниць у сучасній граматичній теорії. *Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество*: Материалы конференции. Ялта, 9–14 октября 2000 года. С. 180–183.
 16. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Функціональний аналіз компаративів і суперлативів. *Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть*: Материалы конференции. Ялта, 1–6 октября 2001 года. С. 123–125.
 17. Межов О. Г. Суб'єктна синтаксема в позиції другорядних членів речення. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Вип. 7. Донецьк: ДонНУ, 2001. С. 150–154.
 18. Межов О. Г. Структурно-семантичні особливості конструкцій з родовим суб'єктним відмінком. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. праць. Харків : ХДПУ, 2001. Вип. 6. С. 127–131.
 19. Межов О. Г. Семантико-синтаксична структура речень із давальним суб'єктним відмінком. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2001. № 9. С. 23–27.
 20. Межов О. Г., Костусяк Н. М. До проблеми класифікації предикатів. *Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы*: Материалы конференции. Ялта, 30 сентября – 4 октября 2002 года. С. 121–123.
 21. Межов О. Г. Функціональні властивості процесуальних синтаксем. *Південний архів. Філологічні науки*: зб. наук. праць. Херсон: Херсонський державний педуніверситет, 2002. Вип. 14. С. 171–173.
 22. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Транспозиційні особливості прикметників. *Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы*: Материалы X Международной конференции. Ялта, 29 сентября – 3 октября 2003 года. С. 170–171.
 23. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Семантико–синтаксична структура речень із предикатами якості. *XI Международная конференция по функциональной лингвистике «Функциональное описание языка и его единиц»*: сб. науч. докл. Ялта, 4–8 октября 2004 года. С. 188–90.

24. Межов О. Г. Семантична диференціація об'єктної синтаксеми. *Українська мова: науково-теоретичний журнал Інституту української мови НАН України*. 2005. № 1. С. 17–32.
25. Межов О. Г. Прийменниково-відмінкові засоби вираження суб'єктних і об'єктних синтаксем. *Граматика слова і граматика мови: зб. наук. пр. Донецьк: Дон НУ, 2005. С. 152–175.*
26. Межов О. Г., Пасічник І. А. Формальні та семантичні ознаки підмета (на матеріалі поетичних і прозових творів В. Симоненка). *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії: зб. наук. пр. Вип. 13. Рівне: РДГУ, 2005. С. 121–124.*
27. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки кличного відмінка. *XII Международная конференция по функциональной лингвистике «Функционализм как основа лингвистических учений»*: сб. науч. докл. Ялта, 3–7 октября 2005 года. С. 159–161.
28. Межов О. Г. Порівняльні синтаксеми і підрядні конструкції в поетичних творах Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. пр. Т. 3. Луцьк: Волин. обл. арня, 2006. С. 291–301.*
29. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Знахідний відмінок як основний морфологічний варіант об'єктної синтаксеми. *Культура народів Причорномор'я: науч. журнал*. 2006. № 82. Т. 1. С. 214–217.
30. Межов О. Г. Типологія синтаксем у структурі семантично елементарних і ускладнених простих речень. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2006. № 6. С. 242–248.
31. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Семантико-граматичні ознаки адресатної синтаксеми. *Культура народів Причорномор'я: науч. журнал*. 2007. № 110. Т. 1. С. 275–279.
32. Межов О. Г. Суб'єктні синтаксеми у структурі простого речення: монографія. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2007. 184 с.
33. Межов О. Г. Асиметрія семантичної та формальної організації простого речення з називним об'єктним відмінком. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського держуніверситету ім. Лесі Українки, 2007. № 9. С. 15–20.
34. Межов О. Г., Дружиневич Л. С. Експресивний синтаксис поетичних творів І. Павлюка. *Літопис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського нацуніверситету ім. Лесі Українки, 2008. Ч. 9. С. 146–150.

35. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Морфологічні варіанти об'єктної синтаксеми в сучасній українській мові. *Культура народів Причорномор'я*: науч. журнал. Симферополь, 2008. № 142. Т. 1. С. 394–397.
36. Межов О. Г. Особливості вживання родового відмінка у вторинній семантико-синтаксичній функції об'єкта. *Науковий вісник ВНУ. Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волинського національного університету ім. Лесі Українки, 2008. № 10. С. 69–74.
37. Межов О. Г. Відмінкова периферія об'єктної синтаксеми в сучасній українській мові. *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія (Мовознавство)*. Вип. XXI–XXII. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2009. С. 105–108.
38. Межов О. Г. Орудний відмінок як основний морфологічний варіант інструментальної синтаксеми. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*: зб. наук. праць Рівнен. держ. гуманітар ун-ту. Рівне: Рівнен. держ. гуманітар. ун-т, 2010. Вип. 18. С. 46–50.
39. Межов О. Г. Прийменникові відмінки як морфологічні варіанти інструментальних синтаксем. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Філологія*. Харків: Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2010. № 910, вип. 60, ч. 1. С. 553–557.
40. Межов О. Г. Прийменникові відмінки як морфологічні варіанти об'єктної синтаксеми. *IV Международные севастопольские Кирилло-Методиевские чтения*: сб. науч. статей. Севастополь: Гит пак, 2010. Т. I. С. 172–179.
41. Межов О. Г. Проблеми синтаксемного аналізу в сучасних граматичних дослідженнях. *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики*: зб. наук. праць на пошану чл.-кор. НАН України І. Р. Вихованця/укл.: А. П. Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (дон. відд.), 2010. С. 176–190.
42. Межов О. Г. Семантична диференціація інструментальної синтаксеми в сучасній українській мові. *Наукові праці*: науково-методичний журнал. Т. 119. Вип. 106. Філологія. Мовознавство. Миколаїв: Вид-во Чорномор. держ. Ун-ту ім. Петра Могили, 2010. С. 39–43.
43. Межов О. Г. Функціональне навантаження модальних синтаксем в поетичних творах Лесі Українки. *Літопис Волині*: Всеукраїнський науковий часопис. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. Ч. 7. С. 135–140.
44. Межов О. Г. Адвербіальна мінімальна синтаксична одиниця у функції мети. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*.

- Кіровоград: РВВ Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 100. С. 328–332.
45. Межов О. Г. Мінімальна семантико-синтаксична одиниця у функції адресата. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*: зб. наук. праць. Кривий Ріг: Криворізьк. держ. пед. ун-т, 2011. Вип. 6. С. 339–345.
46. Межов О. Г. Морфологічні варіанти предикатних мінімальних синтаксичних одиниць. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць/гол. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т, 2011. Вип. 14. С. 100–104.
47. Межов О. Г. Об'єктна мінімальна семантико-синтаксична одиниця у формі знахідного відмінка. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. № 1. С. 90–95.
48. Межов О. Г. Особливості функціонування акціонально-локативних предикатів у поетичних творах Лесі Українки. *Літопис Волині: Всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. Ч. 9. С. 150–154.
49. Межов О. Г. Предикати якості в семантико-синтаксичній структурі простого речення. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*. Симферополь: Таврич. нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2011. Т. 24 (63), № 4, ч. 2. С. 56–60.
50. Межов О. Г. Семантична своєрідність локативної мінімальної синтаксичної одиниці. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць/гол. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т, 2011. Вип. 13. С. 57–62.
51. Межов О. Г. Функціональні особливості атрибутивної мінімальної синтаксичної одиниці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*: зб. наук. праць/відп. ред. М. Я. Плющ. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 7. С. 215–219.
52. Межов О. Г. Засоби вираження локативної семантики в сучасній українській мові. *Вісник Черкаського університету ім. Б. Хмель-*

- ницького. *Філологічні науки*. Черкаси: Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2012. № 7 (220). С. 75–80.
53. Межов О. Г. Дериваційні особливості модальних мінімальних синтаксичних одиниць. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць/гол. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: Вінниц. держ. пед. ун-т, 2012. Вип. 15. С. 141–144.
54. Межов О. Г. Квантитативні предикати в сучасній українській мові. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. Житомир: Вид-во Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка, 2012. Вип. 62. С. 108–111.
55. Межов О. Г. Позиційні варіанти вторинних предикатів у структурі простого речення. *Наукові записки. Вип. 105 (1). Серія: Філологічні науки (мовознавство)*: у 2 ч. Кіровоград: РВВ Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка, 2012. С. 364–368.
56. Межов О. Г. Складні субстанціальні одиниці в семантико-синтаксичній структурі простого речення. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. № 1. С. 92–98.
57. Межов О. Г. Специфіка інструментально-суб'єктної мінімальної синтаксичної одиниці в сучасній українській мові. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. Вип. 26. С. 195–197.
58. Межов О. Г. Субстанціально-предикатні мінімальні синтаксичні одиниці у структурі простого ускладненого речення. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць/укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: Дон. нац. ун-т., 2012. Вип. 24. С. 49–53.
59. Межов О. Г. Формально-синтаксичні та комунікативні варіанти субстанційних синтаксем. *Studia Linguistica*: зб. наук. праць. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип. 6, ч. 1. С. 153–159.
60. Межов О. Г. Приховані предикати в семантично ускладненому простому реченні. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*: зб. наук. праць/відп. ред. М. Я. Плющ. Київ: Нац. пед. ун-т. ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 9. С. 143–145.

61. Межов О. Г. Семантичні та морфологічні варіанти адвербіальної синтаксеми умови. *Семантика мови і тексту*. Івано-Франківськ, 2012. С. 376–379.
62. Межов О. Г. Специфіка адресатно-суб'єктної синтаксеми в сучасній українській мові. *Волинь філологічна: текст і контекст: Актуальні проблеми сучасного мовознавства*: зб. наук. пр. Вип. 14./ Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т філол. та журналістики; редкол. Г. Л. Аркушин та ін.; упоряд. І. М. Констанкевич. Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2012. С. 144–150.
63. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 464 с.
64. Межов О. Г. Мінімальна синтаксична одиниця умови у структурі простого ускладненого речення. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць/укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: Дон. нац. ун-т., 2013. Вип. 27. С. 88–92.
65. Межов О. Г. Обмежувально-видільні звороти у структурі простого ускладненого речення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Філологія (мовознавство)*: зб. наук. праць/гол. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2013. Вип. 18. С. 9–14.
66. Межов О. Г. Особливості ускладнення предметних компонентів просторовими значеннями в сучасній українській мові. *Українська мова*. № 4 (48). 2013. С. 66–74.
67. Межов О. Г. Причинові синтаксеми у структурі простого ускладненого речення. *Studia Ucrainica Varsoviensia, 1*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2013. С. 173–181.
68. Межов О. Г. Просторові детермінанти у структурі простого речення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. Вип. 39. С. 65–68.
69. Межов О. Г. Родовий відмінок як морфологічний варіант локативної синтаксеми в сучасній українській мові. *Вісник Дніпропетровського університету*. № 11. Т. 21. Серія: Мовознавство. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2013. Вип. 19. Т. 1. С. 200–205.
70. Межов О. Г. Специфіка семантико-синтаксичної організації безособових та інфінітивних односкладних конструкцій. *Філологічні*

- студії. *Науковий вісник Криворізького національного університету*. Кривий Ріг: КНУ, 2013. Вип. 9. С. 284–291.
71. Межов О. Г. Субстанційні синтаксеми і супровідні предикати в структурі простого речення. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*/ відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. С. 109–113.
72. Межов О. Г. Формально-синтаксичні варіанти предикатних синтаксем у структурі простого речення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки (мовознавство)*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 22 (271). С. 91–95.
73. Межов О. Г. Функціональні параметри допустових синтаксем у сучасній українській мові. *Наукові записки. Вип. 118. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 438–442.
74. Межов О. Г. Дуплексив як компонент з подвійним синтаксичним зв'язком. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*. Симферополь: Таврич. нац. ун-т им. В. И. Вернадского, 2013. Т. 26 (65), № 4, ч. 1. С. 87–92.
75. Межов О. Г. Ад'єктивне функціонування іменників у синтаксичних словосполученнях. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки (мовознавство)*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2 (279). С. 143–148.
76. Межов О. Г. Функційне навантаження вокативів у поетичних творах Василя Стуса. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. Вип. 44. С. 178–181.
77. Межов О. Г. Засоби репрезентації корелятивів у сучасній українській мові. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 168–175.
78. Межов О. Г. Синтаксичні конструкції порівняльної модальності в поетичних творах Тараса Шевченка. *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Т. Шевченка: традиції і сучасність: зб. наук. праць/упоряд. О. В. Яблонська*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 18. С. 297–308.

79. Межов О. Г. Засоби вираження категорії тотожності в сучасній українській мові. *Мовознавчий вісник*: зб. наук. праць/МОН України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. Черкаси, 2014. Вип. 18. С. 113–118.
80. Межов О. Г. Лівобічний керований компонент у системі другорядних членів речення. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 127. С. 352–356.
81. Межов О. Г. Функціональна специфіка конструкцій із семантикою стану в поетичних творах Тараса Шевченка. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Вип. 1(31). Ужгород, 2014. С. 341–345.
82. Межов О. Г. Дери́ваційні зв'язки іменникових словосполучень із простими реченнями в сучасній українській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Вип. 8, т. 2. Одеса, 2014. С. 38–41.
83. Межов О. Г. Семантична та формальна інтерпретація ускладнення синтаксичних одиниць. *Тенденції розвитку української лексики та граматики*. Варшава–Івано-Франківськ, 2014. Т. 3, ч. 1. С. 302–312.
84. Межов О. Г. Морфолого-синтаксичні варіанти темпоративів у граматичній системі сучасної української мови. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 172–183.
85. Межов О. Г. Валентний потенціал адресатних дієслів та їхніх дериватів у сучасній українській мові. *Мовний простір граматики: актуальні студії*: зб. наук. праць/Донецький нац. ун-т; наук. ред. М. О. Вінтонів. Донецьк: ДонНУ, 2014. На честь 60-річчя членкореспондента НАН України Анатолія Загнітка. С. 142–147.
86. Межов О. Г. Ієрархічні відношення в системі мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 130–139.
87. Межов О. Г. Семантичні класи агентивних дієслів у граматичній системі сучасної української мови. *Типологія та функції мовних одиниць*: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 1 (3). С. 126–136.
88. Межов О. Г. Центр і периферія семантичної сфери носія ознаки. *Тенденції розвитку української лексики та граматики*/за ред.

- Ірини Кононенко, Ірени Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2015. Ч. II. С. 409–419.
89. Межов О. Г. *Studia Ucrainica Varsoviensia* (т. I–III, Варшава, 2013–2015): recenzje. *Studia Ucrainica Varsoviensia 4/redaktor naczelny dr hab. Irena Mytnik*. Warszawa, 2016. С. 581–588.
90. Межов О. Г. Прийменники як показники синтаксичної конденсації в дериваційних процесах. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 2 (6). С. 115–126.*
91. Межов О. Г. Речення невласне станової семантики в сучасній українській мові. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 1 (5). С. 110–121.*
92. Межов О. Г. Семантико-синтаксична парадигма елементарного простого речення в сучасній українській мові. *Діалог мов діалог культур. Україна і світ: щорічний науковий збірник. VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 29. Oktober – 1. November 2015. München: readbox publishing gmbh Open Publishing LMU, 2016. С. 158–166.*
93. Межов О. Г. Умови відокремлення синтаксем у структурі простого ускладненого речення. *Тенденції розвитку української лексики та граматики/за ред. Ірини Кононенко, Ірени Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o, 2016. Ч. III. С. 174–187.*
94. Межов О. Г. Двокомпонентні дериваційні парадигми простих речень у сучасній українській мові. *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ: щорічний науковий збірник. VII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 27. Oktober – 30. Oktober 2016. München: readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. С. 67–74.*
95. Межов О. Г. Синонімічні конструкції з транзитивною семантикою в сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії/Linguistic Studies: зб. наук. праць/Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2017. Вип. 33. С. 74–79.*
96. Межов О. Г. Суб'єктна парадигма речень з метафоричними предикатами в сучасній українській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: Вид. Лисенко В. Ф., 2017. Вип. 154. С. 677–683.*

97. Межов О., Слободенюк А. Типологія та функції дієслівних зв'язок у сучасній українській мові. *Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень»* (16–17 травня 2017 року). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. С. 973–975.
98. Межов О. Г. Однорідність як семантико-синтаксична категорія речення у сучасній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії/Linguistic Studies*: зб. наук. праць/Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса; гол. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2018. Вип. 35. С. 65–70.
99. Межов О. Г. Функційне навантаження вокативів у поетичних творах Василя Стуса. *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту. Антологія/упорядники Л. К. Оляндер, О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 743–748.
100. Костусяк Н. М., Межов О. Г. Префіксальні інновації як засіб психологічного впливу на свідомість реципієнтів. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2018. Вип. 24 (2). С. 97–114.
101. Межов О. Г. Принумеральні прийменники як модифікатори семантики приблизної кількості в сучасній українській мові (на матеріалі українських інтернет-видань). *Діалог мов – діалог культур. Україна і світ: щорічний науковий збірник. VIII Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція з україністики. München, 4–6. November 2017. München: readbox unipress Open Publishing LMU*, 2018. С. 102–110.
102. Межов О. Г. Вплив дієслівних постфіксів-прийменників на вибір об'єктних відмінків у сучасній українській мові. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській / Ін-т укр. мови НАН України: упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса*. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2019. С. 129–138.
103. Межов О. Г. Сучасні підходи до вивчення категорії звертання в курсі «Синтаксис української мови» для студентів-філологів. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. Київ: НаУКМА, 2019. Вип. 5. С. 170–185.
104. Межов О., Костусяк Н. Комуникативно-прагматичні парадигми речень у сучасній українській мові. *Соціум. Документ. Комунікація:*

- зб. наук. праць. Серія: Філологічні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М. 2019. Вип. 7. С. 11–32.
105. Костусьяк Н. М., Межов О. Г. Системно-структурна організація морфологічного рівня сучасної української літературної мови: функційно-категорійний вимір. Рецензія на наукове видання: Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія [автори: І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської]. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с. *Українська мова*. 2019. № 4. С. 133–140.
106. Межов О. Г., Мельник І. А. Комунікативно-прагматичні та стилістичні функції часток у художніх творах Лесі Українки. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць/упоряд. Т. П. Левчук*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 28.
107. Межов О. Г., Рабчук І. Ю. Лексичне наповнення апозитивних синтаксем-назв осіб при субстанційних синтаксемах (на матеріалі художнього й публіцистичного стилів). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). № 1, ч. 1. 2020. С. 83–90.
108. Mezhev, O., Navalna, M., & Kostusiak, N. Invective Vocabulary in Media Discourse at the Beginning of the 21 st Century: A Psycholinguistic Aspect. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020. Vol. 7, № 1. P. 97–110. URL : <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.1.mez>.

Наталія Костусьяк,
доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ІРИНА МЕЛЬНИК: ПЕДАГОГІЧНИЙ ШЛЯХ І МОВОЗНАВЧІ ВПОДОБАННЯ

Ірина Анатоліївна Мельник (Пасічник) – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася 19 липня 1968 року в місті Луцьку Волинської області. 1985 року закінчила Луцьку загальноосвітню школу № 14. Протягом 1985–1990 рр. навчалася в Луцькому державному педагогічному інституті імені Лесі Українки на філологічному факультеті, отримала диплом із відзнакою, здобувши кваліфікацію вчителя української мови і літератури середньої школи. Упродовж 1990–1992 років працювала на посаді вчителя української мови і літератури Луцької середньої школи № 3; 1992–1994 рр. – асистента кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки (із 1993 року Волинського державного університету імені Лесі Українки); 1994–1998 рр. навчалася в аспірантурі Волинського державного університету імені Лесі Українки; 1998 р. обіймала посаду молодшого наукового співробітника ВДУ імені Лесі Українки (держбюджетна тема «Створення навчального посібника з історичної граматики української мови»); 1998–2001 рр. – старшого викладача, а 2001–2006 рр. – доцента кафедри української мови ВДУ імені Лесі Українки; 2006–2009 рр. – доцента кафедри української мови, видавничої справи та редагування ВДУ імені Лесі Українки (із 2007 р. – Волинського національного університету імені Лесі Українки); 2009–2016 рр. – доцента кафедри української мови Волинського національного

університету імені Лесі Українки (із 2012 року – Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки). Із 2016 р. і донині працює на посаді професора кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Ірина Анатоліївна за час роботи у виші викладає такі навчальні курси: «Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. Орфоєпія. Графіка. Орфографія», «Фонетика і лексикологія української мови», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Український правопис», *спецкурси* «Семантико-синтаксична валентність дієслів і прикметників», «Історико-типологічні риси української мови».

В Інституті української мови НАН України вона успішно захистила кандидатську дисертацію на тему «Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників» (Київ, 1998 р.), науковий керівник – доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець. Цього року здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова. 2003 року їй було присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови. Згодом у спеціалізованій вченій раді Д 26.173.01 Інституту української мови Національної академії наук України Ірина Анатоліївна успішно захистила докторську дисертацію «Транспозиція частиномовних класів у дієслово в сучасній українській літературній мові» (Київ, 2016 р.), науковий консультант – доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України І. Р. Вихованець. Цього ж року І. А. Мельник здобула науковий ступінь доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова, а 2019 р. – ступінь вищої освіти магістр (спеціальність «Філологія», освітньо-професійна програма «Мова та література (польська). Переклад», професійна кваліфікація «Магістр філології, науковий співробітник, фахівець зі слов'янських мов та літератур, викладач польської та англійської мов, перекладач»).

Наукові вподобання Ірини Мельник – новітня теоретична і практична морфологія, синтаксичні одиниці та категорії крізь призму формально- і семантико-синтаксичного, комунікативно-прагматичного підходів, лексична і граматична семантика, психолінгвістика, когнітивна та комунікативна лінгвістика, історія мови, фонетика і лексикологія сучасної української мови та ін.

Ірина Анатоліївна – активний учасник міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових і науково-практичних конференцій.

Неодноразово підвищувала свій професійний рівень на наукових та науково-практичних семінарах (теми семінарів: «Застосування сучасних комп'ютерних технологій у лінгвістичних дослідженнях» (СНУ імені Лесі Українки, 2013 р.); «Інноваційні процеси в лексиці та граматиці української мови» (СНУ імені Лесі Українки, 27–28 вересня 2013 р.); «Лінгвостилістика ХХІ ст.: стан та перспективи розвитку» (СНУ імені Лесі Українки, 4–6 жовтня 2013 р.); «Тарас Шевченко у контексті сучасної світової культури» (СНУ імені Лесі Українки, 22–23 травня 2014 р.); «Лінгвостилістика ХХІ ст.: стан та перспективи розвитку» (СНУ імені Лесі Українки, 19–21 червня 2015 р.); «Лінгвістичне портретування сучасного соціуму» (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 26–27 листопада 2015 р.); «Інформаційні технології та інноваційні методи навчання у вищій школі» (СНУ імені Лесі Українки, із 31.05.2017 р. по 09.06.2017 р.); «Лінгвостилістика ХХІ ст.: стан та перспективи розвитку» (СНУ імені Лесі Українки, 2–7 вересня 2017 р.); «Новітні методи навчання мов і літератур у сучасній вищій та середній школі» (СНУ імені Лесі Українки, 23–30 листопада 2017 р.); «Новітні методи навчання української мови в сучасній вищій та середній школі» (СНУ імені Лесі Українки, 14–24 березня 2019 р.); «Лінгвостилістика ХХІ ст.: стан та перспективи розвитку» (СНУ імені Лесі Українки, 07.06. – 12.06.2019 р.) та ін. Вона також проходила стажування в Державному університеті імені Марії Кюрі-Склодовської (Республіка Польща, м. Люблін, 16.01.2017 р. – 16.04.2017 р.), на підготовчому відділенні для навчання іноземних громадян Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна, м. Київ, 01.04.2015 р. – 01.12.2015 р.);

І. А. Мельник – член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 із захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальності 10.02.01 – українська мова (СНУ імені Лесі Українки, із 2016 року). Вона член громадської організації «Всеукраїнська організація грама-тистів», (із липня 2018 року), член редакційної колегії збірника наукових праць «Термінологічний вісник» (м. Київ, Інститут української мови НАН України, із 2020 року), голова експертної комісії навчальних видань, поданих для присвоєння грифів (2017 р.), член журі Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури (2011 р.), рецензент періодичного видання «Лінгвістичні студії» (Вінниця, 2017 р.), численних наукових і навчально-методичних праць

викладачів та вчителів; керівник проблемної групи «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики», керівник курсових та магістерських робіт, аспірантських та студентських наукових публікацій та ін.

І. Мельник – голова журі II (обласного) етапу Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (2017–2020 рр.). Вона також співпрацює з Волинським інститутом післядипломної педагогічної освіти: читає лекції вчителям української мови та літератури, учням – переможцям III етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури (2017–2020 рр.).

Має відзнаки: грамоти Волинської обласної державної адміністрації Управління освіти і науки (2006, 2017 р.), почесну подяку СНУ імені Лесі Українки (2019 р.).

Ірина Анатоліївна – авторка близько 100 наукових і навчально-методичних праць, із-поміж них дві одноосібні монографії (Пасічник І. А. Категорія валентності предикативних прикметників: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 183 с.; Мельник І. А. Транспозиційна граматика українського дієслова: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2015. 476 с.), одна колективна монографія англійською мовою (Iryna Melnyk. Transpositional phenomena in the parts of speech system. *The phenomenon of transitivity in the Ukrainian language: collective monograph*; Eds. Pr. Liudmila Shytyk, Pr. Hanna Martynova. Lambert Academic Publishing, 2019. 238 p. (P. 70–89)); 15 навчально-методичних праць; статті у вітчизняних фахових та закордонних журналах, зареєстрованих у міжнародних наукометричних базах.

Інформація про науково-педагогічний шлях І. А. Мельник розміщена в таких працях:

1. Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки/Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; упоряд.: Цьось А. В. та ін. Луцьк: РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. С. 71.

2. Українська граматики в іменах: енциклопедичний словник-довідник: науково-довідкове видання/упоряд. Анатолій Загнітко, Марина Балко. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 236–237.

3. Завальнюк І. Мельник І. А. Транспозиційна граматики українського дієслова: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2015. 476 с. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць*. Вінниця: ТОВ «Фірма “Планер”», 2015. Вип. 22. С. 324–326.

4. Мельник Ірина Анатоліївна. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=66298.

5. Мельник Ірина Анатоліївна. URL: <https://eenu.edu.ua/uk/structure/melnik-irina-anatoliyivna>.

***Бібліографія праць І. А. Мельник
Навчально-методичні видання***

1. Українська мова і література: тестові завдання для вступників/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, Н. О. Данилюк та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2000. 520 с. (у співавторстві).
2. Українська мова і література: тестові завдання для вступників/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, Ю. В. Громик та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2001. 440 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України) (у співавторстві).
3. Пасічник І. А. Програма і методичні рекомендації до спецкурсу «Семантико-синтаксична валентність предикатів-прикметників» для студентів факультету україністики. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2001. 42 с.
4. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан, О. М. Гандзюк та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2003. 532 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України) (у співавторстві).
5. Пасічник І. А. Сучасна українська літературна мова: Вступ. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія: Робоча навч. прогр. для студ. спец. «Українська мова та література». Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2005. 122 с.
6. Робоча програма курсу «Сучасна українська літературна мова»: для студентів спеціальностей «Мова та література (польська)», «Мова та література (російська)»/Н. О. Данилюк, Н. М. Костусяк, О. Г. Межов, І. А. Пасічник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 180 с. (У співавторстві).
7. Українська мова і література: тестові завдання для вступників/ Г. Л. Аркушин, С. К. Богдан та ін. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» ВДУ імені Лесі Українки, 2007. 489 с. (у співавторстві).
8. Пасічник І. А. Український правопис: робоча навч. прогр. для студ. спец. «Українська мова та література»/І. А. Пасічник, Ю. В. Громик. Луцьк, 2007. 54 с.

9. Мельник І. А. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія: навчально-методичні матеріали для студентів I курсу напряму підготовки 6.020303 «Філологія» (Українська мова та література) денної форми навчання. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 80 с.
10. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта, освітньої програми Українська мова та література. Світова література. Луцьк : Надстир'я, 2018. 96 с.
11. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта, освітньої програми Мова та література (польська). Переклад. Польська мова. Луцьк: Надстир'я, 2018. 76 с.
12. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта, освітньої програми Українська мова та література. Світова література. Луцьк: Надстир'я, 2019. 100 с.
13. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта, освітньої програми Мова та література (польська). Переклад. Польська мова. Луцьк: Надстир'я, 2019. 72 с.
14. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта, освітньо-професійної програми «Українська мова та література. Світова література». Луцьк: Надстир'я, 2020. 100 с.
15. Мельник І. А. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійної роботи для студентів галузі знань 03 Гуманітарні науки, 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 035 Філологія, 014 Середня освіта (мова і література (польська)), освітньо-професійної програми «Мова та література (польська). Переклад. Польська мова», «Середня освіта. Польська мова». Луцьк : Надстир'я, 2020. 68 с.

Наукові публікації

1. Пасічник І. А. Соціально-економічна лексика староукраїнської мови (на матеріалі волинських грамот XV ст.). *Матеріали XXXIX нау-*

- кової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту. Луцьк, 1993. Ч. II. С. 212–113.
2. Пасічник І. А. Функціонування у староукраїнській мові 14–15 ст. номінацій данин, податків. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк, 1994. Ч. 1. С. 45–46.
 3. Пасічник І. А. Валентність предикативних прикметників на тлі дієслівної валентності *Матеріали XLI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во Волинського держуніверситету «Вежа», 1995. Ч. 1. С. 39.
 4. Пасічник І. А. Співвідношення формально-синтаксичної і семантико-синтаксичної структур простого елементарного речення. *Матеріали XLII наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів ВДУ імені Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во Волин. держ. ун-ту «Вежа», 1996. Ч. 2. С. 150.
 5. Пасічник І. А. Предикативні прикметники у структурі речення. *Науковий вісник ВДУ: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. Луцьк, 1996. Вип. 1. С. 105–110.
 6. Пасічник І. А. Формально-синтаксичні позиції прикметника. *Філологічні студії: зб. наук. праць*. Луцьк: ПВК фірма «Ютта», 1996. Вип. 1. С. 89–93.
 7. Пасічник І. А. Дієслівна транспозиція прикметника. *Наукові записки аспірантів: зб. наук. праць*. Луцьк, 1997. Вип. 1. С. 61–63.
 8. Пасічник І. А. Формально-синтаксична структура простих речень із прикметниковими предикатами. *Суспільствознавчі науки та відродження нації: зб. наук. праць*. Луцьк, 1997. С. 108–112.
 9. Пасічник І. А. Дієслівна і прикметникова валентність. *Науковий вісник ВДУ: Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. № 12. С. 50–52.
 10. Пасічник І. А., Масицька Т. Є. Функціональний аспект повних і коротких прикметників у предикативній позиції. *Функціональна лінгвістика. Язык. Культура. Общество. Материалы конференции*. Ялта, 1998. С. 113–114.
 11. Пасічник І. А. Семантико-синтаксична валентність предикативних прикметників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1998. 17 с.
 12. Пасічник І. А. Одно-тривалентні предикати якості у структурі речення (на матеріалі поетичних творів Лесі Українки). *Науковий*

- вісник ВДУ: Філологічні науки*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1999. № 15. С. 127–129.
13. Пасічник І. А., Голоюх Л. В. Предикативні прикметники як функціональні еквіваленти дієслова. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1999. Вип. 5. С. 41–44.
 14. Пасічник І. А. Ступені предикативної закріпленості прикметника. *Філологічні студії: Науковий часопис*. Луцьк, 1999. № 2. С. 93–98.
 15. Мацицька Т. Є., Пасічник І. А. Семантико-синтаксична диференціація локативної синтаксеми. *Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество. Материалы конференции*. Ялта, 1999. С. 102–104.
 16. Пасічник І. А. Різновиди об'єктної синтаксеми в семантико-синтаксичній структурі речення з предикатами якості. *Філологічні студії*. Луцьк, 2000. № 1. С. 158–163.
 17. Пасічник І. А., Мацицька Т. Є. Валентна структура речень з предикативними прикметниковими компаративами та суперлативами. *Наукові записки ВДПУ ім. Коцюбинського. Серія: Філологія: зб. наук. праць*. Вінниця : ВДПУ, 2000. Вип. 2. С. 101–103.
 18. Мацицька Т. Є., Пасічник І. А. Категорія адресатності у семантико-синтаксичній структурі речення. *Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество. Материалы конференции*. Ялта, 2000. С. 221–224.
 19. Пасічник І. А. Семантичні групи одновалентних прикметникових предикатів (на матеріалі поезії Ліни Костенко). *Функциональная лингвистика. Язык. Человек. Власть. Материалы конференции*. Ялта, 2001. С. 205–207.
 20. Пасічник І. А., Мірченко М. В. Семантико-синтаксична структура простих елементарних речень із одно-тривалентними предикатами-прикметниками (на матеріалі роману «Волинь» Уласа Самчука). *Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы: Материалы конференции*. Ялта, 2002. С. 198–200.
 21. Голоюх Л. В., Пасічник І. А. Епітети в мовній картині світу Богдана Лепкого (на мат. історичної повісті «Полтава»). *Філологічні студії*. Луцьк, 2002. С. 95–99.
 22. Васейко Ю. С., Пасічник І. А. Поліхронія вертикального контексту. *Функциональное описание естественного языка и его единиц: сб. науч. докладов*. Ялта, 2004. С. 59–60.
 23. Пасічник І. А. Лексичне наповнення та морфологічне оформлення суб'єктних синтаксем, залежних від одновалентних прикметнико-

- вих предикатів. *Матеріали міжвузівської науково-методичної конференції «Сучасна україністика: проблеми мови, історії та народознавства»*. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. С. 68–73.
24. Пасічник І. А. Формально-синтаксичні позиції прикметника (на матеріалі поетичних творів Ліни Костенко). *12 Международная конференция по функциональной лингвистике : сб. науч. докладов*. Ялта, 3–7 октября 2005. С. 387–388.
25. Пасічник І. А. Предикати якості у канві інших семантичних типів предикатів. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2005. Вип. 13. С. 202–205.
26. Пасічник І. А. Семантичні групи одно-тривалентних предикатів-прикметників (на матеріалі роману «Волинь» У. Самчука). *Грамматика слова і грамматика мови: зб. наук. праць до ювілею д-ра. філол. н., проф. І. Р. Вихованця*. Донецьк: ДонНУ, 2005. С. 190–203.
27. Пасічник І. А., Межов О. Г. Формальні та семантичні ознаки підмета (на матеріалі поетичних та прозових творів В. Симоненка). *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії: зб. наук. праць*. Рівне: РДГУ, 2005. Вип. 13. С. 121–124.
28. Пасічник І. А. Семантичні групи одно-тривалентних прикметникових предикатів (на матеріалі творів Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк, 2005. Т. 2. С. 424–432.
29. Пасічник І. А. Дієслівна транспозиція. *Мовознавчий вісник: зб. наук. праць*. Черкаси: Брама–Україна, 2006. Вип. 3. С. 93–100.
30. Пасічник І. А. Відприкметникова морфологічна вербалізація. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії: зб. наук. праць*. Рівне: РДГУ, 2006. Вип. 14. С. 30–33.
31. Пасічник І. А. Відприкметникова синтаксична вербалізація. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. № 6. С. 235–242.
32. Пасічник І. А. Проблема транспозиції в лінгвістичній літературі. *Культура народів Причорномор'я: научний журнал*. Симферополь, 2006. № 82. Т. 2. С. 64–67.
33. Пасічник І. А. Категорія валентності предикативних прикметників: монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 183 с.
34. Пасічник І. А. Відприкметникова семантична вербалізація. *Культура народів Причорномор'я: научний журнал*. Симферополь, 2007. № 110. Т. 2. С. 86–88.

35. Пасічник І. А. Три ступені відприкметникової вербалізації (на матеріалі роману М. Вінграновського «Северин Наливайко»). *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Л. Боровиковського в контексті слов'янського романтизму: зб. наук. праць.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. Вип. 2. С. 301–311.
36. Пасічник І. А. Синтаксичний ступінь переходу прикметників у сферу дієслів (на матеріалі поетичних творів Лесі Українки). *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць.* Луцьк: Волин. обл. друк., 2008. Т. 4, кн. 2. С. 371–383.
37. Мельник І. А. Різновиди та ступені вербалізації (на матеріалі усної народної творчості) *Народна творчість українців у просторі та часі: матеріали міжнар. наук. конф. в рамках VI Міжнар. фестивалю українського фольклору «Берегиня».* Луцьк: Мистецька агенція «Терен», 2010. С. 339–352.
38. Мельник І. А. Проблема функціональної транспозиції в частиномовній концепції І. Вихованця. *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики: зб. наук. праць на пошану чл.-кор. НАН України Івана Романовича Вихованця.* Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2010. С. 62–70.
39. Мельник І. А. Відіменникова вербалізація. *IV Международные севастопольские Кирилло-Мефодиевские чтения: сб. науч. статей.* Севастополь: Гит пак, 2010. Т. I. С. 180–188.
40. Мельник І. А. Відприслівникова синтаксична вербалізація. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Філологічні науки: наук. журнал.* Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2011. Вип. 213. С. 28–32.
41. Мельник І. А. Відчислівникова синтаксична вербалізація. *Наукові записки. Серія «Філологічна»: зб. наук. праць.* Острог: Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2012. Вип. 26. С. 198–201.
42. Мельник І. А. Відприкметникова дієслівна морфологічна транспозиція. *Українська мова.* 2012. № 2. С. 11–23.
43. Мельник І. А. Валентність відчислівникових дієслівних синтаксичних транспозитів. *Волинь філологічна: текст і контекст. Актуальні проблеми сучасного мовознавства: зб. наук. праць.* Луцьк: Вид-во Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. Вип. 14. С. 150–166.
44. Мельник І. А. Транспозиція і валентний потенціал відприкметникових дієслівних синтаксичних транспозитів. *Науковий вісник*

- Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: зб. наук. праць.* Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 648–649: Слов'янська філологія. С. 234–239.
45. Мельник І. А. Валентність відприкметникових синтаксичних вербалізатів на тлі валентності дієслова. *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: програма, матеріали та тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження професора І. І. Слинька.* Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. С. 105–106.
46. Мельник І. А. Відчислівникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити і формально-синтаксична структура простого речення. *Функциональная лингвистика: научный журнал.* Симферополь, 2013. № 5. С. 253–256.
47. Мельник І. А. Семантичні групи відчислівникових дієслівних синтаксичних транспозитів. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Донецьк: ДонНУ, 2013. Вип. 26. С. 40–46.
48. Мельник І. А. Специфіка якісного складу дієслівних зв'язкових компонентів у відчислівниковій дієслівній синтаксичній транспозиції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Філологічні науки: наук. журнал.* Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. № 7 (260). С. 21–28.
49. Мельник І. А. Іменникові компоненти, зумовлені валентністю відчислівникових дієслівних синтаксичних транспозитів. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки.* Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. Кн. 2. С. 114–120.
50. Мельник І. А. Відадвербіальні дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити в семантико-синтаксичній структурі речення. *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Серія: Філологічні науки.* Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. № 27 (280). С. 124–131.
51. Мельник І. А. Ступені синтаксичної усталеності відприкметникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: зб. наук. праць.* Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Випуск 10. С. 174–180.
52. Мельник І. А. Відприслівникова дієслівна аналітична синтаксична транспозиція на тлі інших різновидів дієслівних переходів. *Нау-*

- ковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 22 (271). С. 96–102.
53. Мельник І. А. Відприслівникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити у формально-синтаксичній структурі простого речення. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С. 189–202.
54. Мельник І. А. Лівобічні та правобічні актанти, зумовлені валентністю відприкметникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2 (279). С. 123–129.
55. Мельник І. А. Формально елементарні прості речення з одновалентними відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами (на матеріалі поетичних творів Тараса Шевченка). *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Т. Шевченка: традиції і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 18. С. 308–318.
56. Мельник І. А. Відад'єктивні дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити в семантично елементарних простих реченневих побудовах. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць*. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2014. Вип. 19. С. 58–64.
57. Мельник І. А. Функційно-граматична та семантична специфіка реченневих конструкцій зі ступеньованими відприслівниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 12 (289). С. 102–107.
58. Мельник І. А. Ступені відприслівникової дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2014. Вип. 28. С. 42–48.
59. Мельник І. А. Дієслівна функційна транспозиція відмінкових форм українського прикметника. *Типологія та функції мовних одиниць:*

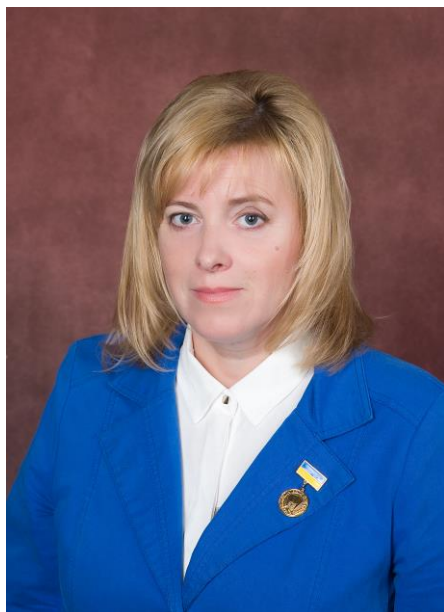
- наук. журн. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 175–187.
60. Мельник І. А. Аналітичні та синтетичні засоби дієслівної транспозиції. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 184–198.
61. Мельник І. А. Транспозиція і валентний потенціал відприслівникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів (на матеріалі творів поетів Празької школи). *Teka Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych.* 2014. Т. IX. S. 102–109.
62. Мельник І. А. Відчислівникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити в семантико-синтаксичній структурі речення. Тенденції розвитку української лексики та граматики/за ред. Ірини Кононенко, Ірини Митнік, Світлани Романюк. Варшава–Івано-Франківськ, 2014. Т. 3. Ч. 1. С. 267–278.
63. Мельник І. А. Функційна специфіка й валентна актантна деривація ступеньованих відприкметникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитів. *Мовний простір граматики: актуальні студії: зб. наук. праць на честь 60-річчя член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка.* Донецьк: ДонНУ, 2014. С. 147–154.
64. Мельник І. А. Зв'язкові компоненти – складники відприслівникової дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції. *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: матеріали Міжнародних наукових читань, присвячених пам'яті доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри сучасної української мови ЧНУ Ніни Василівни Гуйванюк.* Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. С. 246–247.
65. Мельник І. А. Відіменникова дієслівна морфологічна транспозиція в граматичній структурі української мови. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 1 (3). С. 137–149.
66. Мельник І. А. Зв'язкові компоненти – складники відіменникової дієслівної аналітичної синтаксичної транспозиції. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 140–157.
67. Мельник І. А. Відіменникові дієслівні аналітичні синтаксичні транспозити у формально-синтаксичній структурі простого речення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного універси-*

- тету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2015. № 6 (307). С. 79–85.*
68. Мельник І. А. Транспозиційна грамати́ка українського дієслова: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2015. 476 с.
69. Мельник І. А. Об'єктні синтаксеми на тлі правобічної валентності прислівникових предикатів. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 2 (6). С. 126–136.
70. Транспозиція частиномовних класів у дієслово в сучасній українській літературній мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2016. 36 с.
71. Мельник І. А. Дієслівна морфологізація прислівників у сучасній українській мові. *Мовознавчий вісник: зб. наук. праць.* Черкаси, 2017. № 22–23. С. 24–31.
72. Лівобічний валентний потенціал прислівникових предикатів. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Вінниця, 2017. Вип. 33. С. 50–54.
73. Манзак І., Мельник І. А. Специфіка транспозиції прикметників у сферу іменників (на матеріалі роману В. Лиса «Маска»). *Філологічні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.* Львів: ГО «Наукова філологічна організація «Логос», 2017. С. 73–76.
74. Мельник І. А. Слушні поради з культури усного та писемного мовлення для державних службовців і не тільки. Рецензія на навчальне видання: Левчук І. Основи культури мовлення: особливості поради, роздуми: навч. довід./І. Левчук, Л. Матящук. Луцьк, 2017. 164 с. Дивослово. 2018. № 3. С.62–64.
75. Мельник І. А. Семантичні групи відчислівникових дієслівних синтаксичних транспозитів. *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту. Антологія/упоряд.: Л. К. Оляндер, О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер.* Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 683–692.
76. Мельник І. А. Формально елементарні прості речення з одновалентними відприкметниковими дієслівними аналітичними синтаксичними транспозитами (на матеріалі поетичних творів Т. Шевченка). *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту. Антологія/упоряд.: Л. К. Оляндер,*

- О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 748–754.
77. Мельник І. А. Семантична специфіка та валентний потенціал прислівникових компонентів із семантикою стану. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській/Ін-т української мови НАН України. Упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса*. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2019. С. 139–143.
78. Мельник І. А. Структурно-граматична і семантична специфіка присудків у прозових творах Збігнева Влодзімежа Фрончека. *Волинь філологічна: текст і контекст: Полоністичні студії: зб. наук. праць/упоряд. Т. П. Левчук*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. Вип. 27. С. 118–130.
79. Iryna Melnyk. Transpositional phenomena in the parts of speech system. The phenomenon of transitivity in the Ukrainian language: collective monograph; Eds. Pr. Liudmila Shytyk, Pr. Hanna Martynova. Lambert Academic Publishing, 2019. 238 p. P. 70–89.
80. Межов О. Г., Мельник І. А. Комунікативно-прагматичні та стилістичні функції часток у художніх творах Лесі Українки. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць/упоряд. Т. П. Левчук*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 28.
81. Масицька Т. Є., Мельник І. А. Граматичні особливості ідеостилю Лесі Українки: функції локатива у драмі-феєрії «Лісова пісня». *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 12. С. 129–137.

Тетяна Масицька,
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПРОФЕСІЙНЕ ЗРОСТАННЯ І НАУКОВІ ОРІЄНТИРИ ТЕТЯНИ МАСИЦЬКОЇ

Тетяна Євгенівна Масицька – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася 20 січня 1968 року в місті Луцьку, Волинської області. Середню освіту здобула в Луцькій загальноосвітній школі № 1. Упродовж 1985–1990 р. навчалася на філологічному факультеті Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. У 1990 році з відзнакою закінчила філологічний факультет Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки. Їй присвоєно кваліфікацію вчителя української мови і літератури середньої школи. За успішний захист дипломної роботи Тетяна Андрущук (тепер Масицька) отримала рекомендацію від Державної екзаменаційної комісії навчатися в аспірантурі.

Із 1990 р. Тетяна Євгенівна почала працювати асистентом кафедри української мови Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки й за сумісництвом викладала українську мову та літературу в загальноосвітній школі № 17 міста Луцька. Упродовж 1991–1994 рр. Т. Є. Масицька – аспірантка кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки. Протягом 1994–1995 р. – старший викладач кафедри української мови ВДУ імені Лесі Українки; 1996–2006 рр. – доцент кафедри української мови; 2006–2009 рр. – доцент кафедри української мови, видавничої справи

та редагування, із 2009 р. – доцент кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Із 2019 р. Тетяна Євгенівна працює на посаді професора кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (зараз Волинський національний університет імені Лесі Українки).

1996 р. в Інституті української мови НАН України Т. Є. Масицька захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова на тему «Семантико-синтаксична валентність дієслова» (науковий керівник – І. Р. Вихованець, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України). У 1998 р. Тетяні Євгенівні присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови.

25 травня 2017 року в Інституті української мови НАН України Т. Є. Масицька захистила дисертацію «Семантико-синтаксичні реченнєві залежності в сучасній українській літературній мові» на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова (науковий консультант – Іван Романович Вихованець, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України).

Тетяна Євгенівна – член спеціалізованої вченої ради Д 32.051.02 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. Вона неодноразово виступала опонентом на захисті кандидатських дисертацій зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Т. Є. Масицька учасниця міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових та науково-практичних конференцій. Вона підвищувала кваліфікацію на таких наукових і науково-методичних семінарах: 1) III Міжнародному науково-практичному семінарі «Новітні методи навчання української мови в сучасній вищій та середній школі» (14–24 березня 2019 р., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк); 2) науковому семінарі «Лінгвостилістика XXI ст.: стан і перспективи» (7–12 червня 2019 р., Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк); 3) онлайн-навчання згідно з програмою підвищення кваліфікації «Впровадження інноваційних освітніх проєктів з метою забезпечення якості освітнього процесу» (28–29 травня 2020 р. м. Київ); 4) вебінарі «Сучасні педагогічні технології та їх інтеграція в освітню діяльність» (липень, 2020 р.); 5) вебінарі «The cloud storage service for the online studing on

the example of the Zoom platform» (20–27 липня 2020 р. м. Люблін, Республіка Польща). Протягом 16 січня 2017 року – 16 квітня 2017 р. проходила стажування в Люблінському університеті імені Марії-Кюрі Складовської (Республіка Польща).

Тетяна Євгенівна викладає навчальні курси «Синтаксис сучасної української мови», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Українська мова як іноземна», спецкурс «Синтаксис і семантика тексту».

Із 2013 року Т. Є. Масицька працює з іноземними студентами, які приїхали навчатися до Волинського національного університету імені Лесі Українки з Республіки Конго, Республіки Сенегал, Федеративної Республіки Нігерія, Намібії, Зімбабве, Алжиру, Сирії, Держави Лівія, Гани, Того, Замбії, США, Китаю, Пакистану.

Зліва направо: В. В. Кихтюх, кандидат історичних наук, методист підготовчого відділення, Н. О. Данилюк, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, Т. Є. Масицька, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови, Є. А. Дурманенко, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач підготовчого відділення з випускниками підготовчого відділення Волинського національного університету імені Лесі Українки (2019 р.)

З 1999 до 2012 року Т. Є. Масицька керувала секцією української мови Волинського відділення МАН України. Була у складі журі в Олімпіадах для школярів, що проводив Інститут удосконалення вчителів (січень 2011р.), проводила тренінг для переможців Олімпіади (березень, 2011; березень, 2012). Її учні здобували призові місця на Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН. Тетяна Євгенівна – член громадської організації «Все-

українська асоціація граматистів». Вона керівник проблемної групи «Функційні особливості синтаксичних одиниць», рецензент наукових і навчально-методичних праць викладачів та вчителів; керує написанням курсових та магістерських робіт, студентських наукових публікацій та ін.

Коло наукових зацікавлень проф. Т. Є. Масицької: функційно-категорійна граматики української мови; граматики залежностей; словотвірні, морфологічні та синтаксичні одиниці й категорії мови; українська мова як іноземна; комунікативний синтаксис.

За багаторічну сумлінну працю Тетяна Євгенівна нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2002 р.); Грамотою ректорату, профспілкового комітету Волинського державного університету імені Лесі Українки (2006 р.); знаком «Відмінник освіти України» (2008 р.); Почесною грамотою Волинської обласної державної адміністрації (2011 р.); Грамотою управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (2013 р.); Почесною подякою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2018 р.).

Тетяна Євгенівна є авторкою понад 180 наукових і навчально-методичних праць.

Інформацію про професійну й наукову діяльність Т. Є. Масицької містять такі джерела:

1. Наукові школи Волинського національного університету імені Лесі Українки/Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; упоряд.: Цьось А. В. та ін. Луцьк: РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. С. 71.

2. Українська граматики в іменах: енциклопедичний словник-довідник: науково-довідкове видання/упоряд. Анатолій Загнітко, Марина Балко. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 224–225.

3. Іваницька Н. Рецензія на монографію Т. Є. Масицької «Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей»: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 416 с. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. праць*. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип. 23. С. 297–299.

4. Костусяк Н. М. Інтерпретація та диференціація реченнєвих залежностей: семантико-синтаксичний вимір. Рецензія на наукове видання: Масицька Т. Є. «Типологія семантико-синтаксичних реченнєвих залежностей»: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 416 с. *Типо-*

логія та функції мовних одиниць. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016. № 2(6). С. 202–206.

5. Данилюк Н. О. Формування комунікативної компетентності у студентів-іноземців. Рецензія на наукове видання. Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна комунікація: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 232 с. Лінгвостилістичні студії. 2019. Вип. 11. С. 174–177.

6. Масицька Тетяна Євгенівна. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=64155

7. Масицька Тетяна Євгенівна. Сайт Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://eenu.edu.ua/uk/structure/masicka-tetyana-ievgenivna>

Бібліографія праць Т. Є. Масицької Навчально-методичні видання

1. Масицька Т. Є. Типологічний аналіз дієслівної валентності: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 19 с.
2. Масицька Т. Є. Семантичні типи дієслівних предикатів: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 24 с.
3. Масицька Т. Є. Структурні особливості семантично елементарного простого речення: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 22 с.
4. Масицька Т. Є. та ін. Українська мова і література: тестові завдання для вступників. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 520 с. (у співавторстві).
5. Масицька Т. Є. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 440 с. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–571 від 26 квітня 2001 р.)* (у співавторстві).
6. Масицька Т. Є. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 532 с. *Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист № 14/182–185 від 25.01. 2003 р.)*. (у співавторстві).
7. Межов О. Г., Масицька Т. Є., Методичні рекомендації та завдання до комплексної контрольної роботи з курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» для студентів спец. «Українська мова та література» Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 52 с.

8. Масицька Т. Є. та ін. Тестові завдання для вступників. Українська мова і література. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. 492 с. (У співавторстві).
9. Межов О. Г., Масицька Т. Є. Навчально-методичні матеріали до курсу «Сучасна українська літературна мова. Синтаксис» для студентів спец. «Українська мова та література». Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 136 с.
10. Масицька Т. Є. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: Навчально-методичні матеріали для студентів III, IV курсів напряму підготовки: 7.020302 «Філологія» («Українська мова і література») денної форми навчання. Луцьк: Вежа-Друк, 2013. 92 с.
11. Масицька Т. Є. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: Навчально-методичні матеріали. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 120 с.
12. Данилюк Н. О., Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: робоча програма нормативної навчальної дисципліни для слухачів-іноземців підготовчого відділення. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 20 с.
13. Данилюк Н. О., Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: робоча програма нормативної навчальної дисципліни для слухачів-іноземців підготовчого відділення. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. Вид. 2-ге, доп. 24 с.
14. Данилюк Н. О., Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: робоча програма нормативної навчальної дисципліни для слухачів-іноземців підготовчого відділення. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. Вид. 3-тє, доп. 24 с.
15. Масицька Т. Є. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: навч.-метод. матеріали. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. Вид. 2-ге, доп. 120 с.
16. Масицька Т. Є. Сучасна українська мова за професійним спрямуванням: навчально-методичні матеріали. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 84 с.
17. Масицька Т. Є. Сучасна українська мова за професійним спрямуванням: практикум. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 96 с.
18. Масицька Т. Є. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: Навчально-методичні матеріали. Вид. 3-тє, випр. і доп. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 112 с.
19. Данилюк Н. О., Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: робоча програма нормативної навчальної дисципліни для слухачів-

- іноземців підготовчого відділення. Вид 4-те, випр. і доп. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 24 с.
20. Масицька Т. Є. Сучасна українська мова за професійним спрямуванням: практикум. 2-ге. вид. випр. і доп. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 100 с.
 21. Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: комунікація: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 232 с.
 22. Данилюк Н. О., Масицька Т. Є. Українська мова як іноземна: робоча програма нормативної навчальної дисципліни для слухачів-іноземців підготовчого відділення. Вид 5-те, випр. і доп. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 24 с.

Наукові видання

1. Андрущук Т. Семантико-синтаксична валентність українського дієслова. *Тези XXXI студентської наукової конференції*. Луцьк: Редвид. відд. Волинського облполіграфвидаву, 1990. С. 59.
2. Масицька Т. Є. Багатовалентні дієслова української мови. *Матеріали XXXIII наукової конференції професорсько-викладацького складу інституту*. Луцьк, 1992. С. 178.
3. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Волинські грамоти 14–15ст. у дослідженні вітчизняних лінгвістів. *Тези доповідей і повідомлень обласної історико-краєзнавчої конференції «Минуле і сучасне Волині»*. Луцьк, 1992. С. 30–34.
4. Масицька Т. Є. Особливості синтаксичної сполучуваності і семантико-синтаксичної валентності. *Українська мова. Теорія і практика*: темат. зб. наук. праць. Донецьк: ДонДУ, 1993. С. 30–34.
5. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Луцькі грамоти 14–15 ст. (Лінгвістичний огляд). *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 228–229.
6. Масицька Т. Є. Різновиди правобічної валентності дієслова в українській мові. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 226–227.
7. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксичні ознаки сполучуваності. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 224–225.

8. Масицька Т. Є. Функціонування дієслів із нульовою валентністю. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 222–223.
9. Масицька Т. Є. Одновалентні дієслова української мови. *Тези доповідей наукової республіканської конференції «Питання синтаксису української мови» до 100-річчя від дня народження Сергія Смерчинського*. Запоріжжя, 1993. С. 28–29.
10. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні засоби комічного у творах Володимира Самійленка. *Матеріали Всеукраїнської конференції «Сатира і гумор в українській літературній традиції»*. Чернівці, 1994. С. 198–201.
11. Масицька Т. Є. Лівобічна валентність дієслова. *Тези доповідей Міжнародної конференції*. Донецьк, 1994. С. 131–132.
12. Масицька Т. Є. Дво- і тривалентні дієслова як найпоширеніший клас дієслів. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 27–28.
13. Масицька Т. Є. Граматичне розмежування категорії валентності і перехідності /неперехідності. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 29–30.
14. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична валентність предикативів. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 26–27.
15. Масицька Т. Є. Називний відмінок як морфологічний варіант суб'єктної синтаксеми. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 28–29.
16. Масицька Т. Є. До питання про семантико-синтаксичну валентність прикметника. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 73–74.
17. Масицька Т. Є. Місце предиката в організації семантико-синтаксичної структури речення. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 74–75.
18. Масицька Т. Є. Конструкції з одновалентними дієслівними предикатами у поезіях М. Рильського. *Тези доповідей і повідомлень*

- Міжнародної конференції «М. Рильський і світова культура з погляду сучасності»*. Київ, 1995. С. 42.
19. Мاسицька Т. Є. Вияв валентності дієслова-предиката у відмінковій системі мови. *Актуальні проблеми сучасної філології. Матеріали міжвузовської наукової конференції* Ізмаїл: ІГПІ, 1995. Ч. I. С. 35–36.
 20. Масицька Т. Є. Валентні типи семантично елементарних простих реченнєвих конструкцій. *Матеріали ХLI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 1995. Ч. 1. С. 32.
 21. Масицька Т. Є. Функціональний аналіз лексико-семантичних класів одновалентних дієслів. *Тези Всеукраїнської наукової конференції*. Житомир, 1995. С. 109–110.
 22. Масицька Т. Є. Валентність у системі дієслівних граматичних категорій. *Теоретичні проблеми граматики: тематич. зб. наук. праць*. Київ: ІСДО, 1995. С. 113–122.
 23. Масицька Т. Є. Генетична спорідненість одновалентних дієслів і дієслів із нульовою валентністю. *Теоретичні проблеми граматики: тематич. зб. наук. праць*. Київ: ІСДО, 1995. С. 101–106.
 24. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні норми – джерело формування культури мовлення особистості. *Матеріали і методичні рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарна освіта і проблеми виховання молоді»*. Херсон, 1995. Випуск 1. С. 118–119.
 25. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Прислів'я та приказки – репрезентатор духовного життя народу. *Матеріали і методичні рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарна освіта і проблеми виховання молоді»*. Херсон, 1995. Випуск 2. С. 28–29.
 26. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовна палітра традиційних образів у поезії Т. Осьмачки. *Творчість і доля Т. Осьмачки в контексті українського письменства ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської конференції* Черкаси, 1995. С. 76–77.
 27. Масицька Т. Є., Кузьмич О. М. Національні традиції класичної поезії у творчості Роберта Фроста. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 29.

28. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Традиції Ю. О'Ніла в американській драматургії. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 25.
29. Kuzmich O. M., Masytska T. E. E.O'Neills traditions in American drama. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 26.
30. Masytska T. E., Kuzmich O. M. National traditions in the classical poetry of Robert Frost. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 30.
31. Масицька Т. Є. Методико-теоретичні основи викладання теми «Грамматичне розмежування сполучуваності і валентності». *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна технологія у сучасному вузі»*. Луцьк, 1995. С. 62–63.
32. Масицька Т. Є. Технологічні основи теоретичного опрацювання теми «Грамматичні категорії дієслова». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми вивчення теоретико-літературних і мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах»*. Рівне, 1995. С. 115–119.
33. Масицька Т. Є. Технологія вивчення теми «Прикметник у системі лексико-граматичних класів». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми вивчення теоретико-літературних і мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах»*. С. 103–104.
34. Масицька Т. Є. Предикатна афіксація в сучасній українській мові. *Матеріали наукового читання*. Івано-Франківськ, 1995. С. 104–105.
35. Масицька Т. Є. Специфіка байок Бориса Грінченка. *Грінченкознавчі студії: тези виступів на науковій конференції молодих вчених і студентів/за ред. О. І. Неживого*. Красний Луч, МКП «Преса», 1995. С. 6–7.
36. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична валентність дієслова: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1995. 16 с.
37. Масицька Т. Є. Субстанціальні семантико-синтаксичні відношення у простому семантично елементарному реченні. *Матеріали*

- V Міжнародної конференції «Семантика мови і тексту»*. Івано-Франківськ, 1996. Ч. 2. С. 122.
38. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Особливості творчої манери Е. Хемінгуея «По кому б'є дзвін». *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 27.
39. Масицька Т. Є., Кузьмич О. М. Творчий пошук Теодора Драйвера. *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 33.
40. Kuzmich O. M., Masytska T. E. Peculiarities of the artistic manner of E. Hemingway. *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 28.
41. Masytska T. E., Kuzmich O. M. Creative search of Theodor Dreiser. *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 34.
42. Масицька Т. Є., Кузьмич О. М. Семантико-синтаксичні ознаки валентності дієслова. *Матеріали Всеукр. конф. «Нові підходи до філології у вищій школі»*. Мелітополь, 1996. С. 79–80.
43. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Великий людинолюб. *Матеріали ХІІ наукової конф. професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк: Вид-во ВДУ «Вежа», 1996. Ч. II. С. 137.
44. Масицька Т. Є. Семантичні типи дієслівних предикатів. *Науковий вісник ВДУ*. Луцьк, 1996. Вип. 1. С. 151–155.
45. Масицька Т. Є. Морфолого-синтаксичні особливості лівобічної і правобічної валентності дієслів. *Філологічні студії*. Луцьк, 1996. С. 84–88.
46. Масицька Т. Є. Валентність і структура семантично елементарного простого речення. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1996. С. 68–73.
47. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Технологічні основи опрацювання проблеми дериваційних відношень між синтаксичними одиницями. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 1996. С. 278–283.

48. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні норми як реалізація мовної системи. *Українська мова і проблеми консолідації нації. Тези наук.-практ. конференції*. Рівне, 1997. С. 8–9.
49. Масицька Т. Є. Особливості семантичної структури слова. *Матеріали міжвуз. наук. конф.* Донецьк, 1997. С. 71–72.
50. Масицька Т. Є. Семантичні варіанти лівобічних субстанціальних синтаксем. *Суспільствознавчі науки: збірник наук. праць*. Луцьк, 1997. Книга III. С. 84–85.
51. Масицька Т. Є., Кравчук В. В. Лингвистические особенности глагольной категории валентности. *Принципы и методы функционально-семантического описания языка: итоги, направления, перспективы. Материалы конференции*. Москва; Симферополь, 1997. С. 183–185.
52. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. У майбутнє – через сучасність: тематичне розмаїття фантастики США. *Тези Всеукраїнської наукової філологічної конференції «Проблеми еволюції літератури та літературної критики США»*. Черкаси, 1997. С. 29.
53. Kuzmich O. M., Masytska T. E. Into the future through the present: variety of the USA fiction. *Тези Всеукраїнської наукової. Філологічної конференції «Проблеми еволюції літератури та літературної критики США»*. Черкаси, 1997. С. 30.
54. Масицька Т. Є. Явища реципрока та аглютинації у правобічній валентності дієслова. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми синтаксису», присвяченої 85-річчю проф. І. І. Слинька*. Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 68–69.
55. Масицька Т. Є. Тенденції розвитку національних традицій у поезії Роберта Фроста. *Гуманітарний вісник – 97. Число перше*. Черкаси. 1997. С. 27–29.
56. Масицька Т. Є. Функціональний аспект семантико-синтаксичних відношень. *Філологічні студії*. Луцьк, 1997. Вип. 2. С. 100–104.
57. Масицька Т. Є. Валентно-пов'язані і валентно-непов'язані члени речення. *Функціонально-комунікативні вияви граматичних одиниць*. Київ: ІЗМН, 1997. С. 30–38.
58. Масицька Т. Є. Відмінки як морфологічні варіанти суб'єктної синтаксеми: зб. наук. праць. *Функціонально-когнітивні вияви граматичних структур*. Київ: ІЗМН, 1998. С. 21–31.
59. Масицька Т. Є. Граматична структура дієслівної валентності: монографія. Луцьк: Ред. вид. відділ ВДУ, 1998. 208 с.

60. Пасічник І. А., МASIцька Т. Є. Функціональний аспект повних і коротких прикметників. *Функциональная лингвистика. Язык в современном обществе. Материалы Междунар. конф.* Сімферополь: CLC, 1998. С. 113–114.
61. Гандзюк О. М., МASIцька Т. Є. Специфіка обставинно-атрибутивної семантики дієприслівників у романі О. Гончара «Твоя зоря». *Олесь Гончар і шістдесятництво. Матеріали Всеукраїнської конференції, присвяченої 80-річчю від дня народження Олеся Гончара.* Дніпропетровськ, 1998. С. 122–123.
62. МASIцька Т. Є. Згортання валентного потенціалу у похідних дієслівних предикатах. *Матеріали Міжнародної славістичної конференції пам'яті професора Константина Трофимовича.* Львів: «Літопис», 1998. Т. 1. С. 191–193.
63. Гандзюк О. М., МASIцька Т. Є. Специфіка підготовки фахівця-філолога. *Матеріали Всеукраїнської конференції «Українська мова – державна мова України».* Дніпропетровськ, 1998. С. 69.
64. МASIцька Т. Є. Полівалентні дієслівні предикати у структурі простого речення. *Науковий вісник ВДУ.* 1997. № 12. С. 46–48.
65. МASIцька Т. Є. Семантико-синтаксичні ознаки субстанціальних синтаксем. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Донецьк, ДонДУ, 1999. Вип. 5. С. 138–139.
66. МASIцька Т. Є., Пасічник І. А. Семантико-синтаксична диференціація локативної синтаксеми. *Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество. Мат-лы международной научн. конф.* Сімферополь, CLC, 1999. С. 102–104.
67. МASIцька Т. Є. Семантична класифікація одновалентних дієслів у поезіях Лесі Українки. *Науковий вісник ВДУ.* 1999. № 15. С. 119–120.
68. Пасічник І. А., МASIцька Т. Є. Валентна структура речень з предикативними прикметниковими компаративами та суперлативами. *Наукові записки Вінницького держ. ун-ту: Філологія, 2000.* Вінниця: ВДПУ, 2000. Вип. 2. С. 101–103.
69. МASIцька Т. Є. Функціональний статус семантично елементарних реченнєвих конструкцій. *Філологічні студії.* Луцьк. 2000. № 1. С. 120–125.
70. МASIцька Т. Є., Пасічник І. А. Категорія адресатності у семантико-синтаксичній структурі речення. *Матеріали конф. «Функциональная лингвистика. Язык. Культура. Общество – II».* Ялта: CLC, 2000. С. 221–224.

71. Пасічник І. А., МASIЦЬКА Т. Є. Семантично елементарні речення з двовалентними прикметниками у формі вищого і найвищого ступенів порівняння. *Граматичні категорії української мови. Тези Всеукраїнської наукової конференції* Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2000. С. 99–101.
72. МASIЦЬКА Т. Є. Функціонально-семантична реалізація інструментальної синтаксеми. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонДУ, 2001. Вип. 7. С. 147–150.
73. ПИРОГА Н. Г., МASIЦЬКА Т. Є., ВАСЕЙКО Ю. С. Функціонування назв свійських тварин у структурі фразеологічних одиниць. *Функціональна лінгвістика. Язык. Человек. Власть. Материалы конференции*. Ялта, 1–6 октября 2001 года. С. 167–169.
74. МASIЦЬКА Т. Є. Міжнародний форум лінгвістів у Ялті. *Проблеми славістики*. Луцьк, 2001. Число 3. С. 59–60.
75. ГАНДЗЮК О. М., МASIЦЬКА Т. Є. Всеукраїнська наукова конференція на Полтавщині. *Проблеми славістики*. Луцьк, 2001. Число 4. С. 55–56.
76. МASIЦЬКА Т. Є. Функціональні особливості звертань у поезіях Володимира Свідзинського. *Творчість Володимира Свідзинського: зб. наук. праць*. Луцьк: Ред.вид.відд. «Вежа» ВДУ, 2002. С. 167–175.
77. МASIЦЬКА Т. Є., ГАНДЗЮК О. М. Категорійні ознаки предиката в лінгвістичній інтерпретації. *Функціональна лінгвістика. Итоги и перспективы. Материалы конф.* Ялта, 2002. С. 161–163.
78. МASIЦЬКА Т. Є., ГАНДЗЮК О. М. Субстанційні функції орудного відмінка. *Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского*. Симферополь, 2002. Т. 15. Филология. № 1. С. 50–54.
79. МASIЦЬКА Т. Є., ГАНДЗЮК О. М. Локативність як компонент реченевої конструкції. *X Международная конференция по функциональной лингвистике: сб. научн. докладов*. Ялта, 2003. С. 223–224.
80. МASIЦЬКА Т. Є. Синтаксичні функції предиката із семантикою «іти» у поезіях волинських письменників. *Мова і культура*. Вип. 6. Т. 3. Ч. 2. Київ, 2003. С. 139–144.
81. МASIЦЬКА Т. Є. Семантичні особливості предикатів активної діяльності суб'єкта. *Культура народів Причорномор'я: научний журнал*. № 49. Т. 1. Март 2004. С. 236–238.
82. МASIЦЬКА Т. Є. Термінологічні поняття українського функціонального синтаксису. *Ucrainica I Současna ukrajinstika Problemy jazyka, literatury a kultury*. Olomouc: Univerzita Palackeho v Olomouci, 2004. S. 152–155.

83. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Місцевий відмінок іменника як атрибутивна синтаксема. *XI Международной конференции по функциональной лингвистике «Функциональное описание естественного языка и его единиц»*. Ялта, 2004. С. 77–79.
84. Масицька Т. Є. Категорія предиката процесу у структурі речення. *Функціонально-комунікативні аспекти граматики і тексту : збірник наукових праць*. ДонДУ, 2004. С. 51–56.
85. Масицька Т. Є. Структурна організація семантично елементарних речень із дієслівними предикатами. *Ukrainistika – minulost, přítomnost, budoucnost: sbornik vědeckých prací*. Brno, 2004. S. 229–237.
86. Масицька Т. Є. Ієрархія синтаксичних одиниць у сучасному мовознавстві. *Ученые записки Таврического национального университета. Серия «Филология»*. Т. 18 (57). № 2. Симферополь, 2005. С. 85–87.
87. Васейко Ю. С., Масицька Т. Є. Експліцитна репрезентація вертикального контексту на змістово-фактуальному рівні художнього твору. *XII Международной конференции по функциональной лингвистике «Функционализм как основа лингвистических исследований»*. Ялта, 2005. С. 56–58.
88. Масицька Т. Є. Функціонально-семантичні особливості предикатів дії. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: зб. наук. праць факультету лінгвістики ГНАУ*. Київ: ІВЦ Держкомстату України, 2005. Вип. 10. С. 9–15.
89. Масицька Т. Є. Категорія валентності у лінгвістичній інтерпретації Івана Вихованця. *ГраMATика слова і граMATика мови: зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2005. С. 83–96.
90. Масицька Т. Є., Ярощук Л. В. Реченнєві конструкції з локативними субстанціальними компонентами. *Ученые записки Таврического национального университета. Серия «Филология»*. Т. 19 (58). № 3. Симферополь, 2006. С. 56–59.
91. Масицька Т. Є., Васейко Ю. С. Функціональні ознаки локативної синтаксеми просторової семантики (на матеріалі вибраної прози та есеїстики кінця ХХ століття). *Культура народів Причорноморья*. № 82. Т. 2. 2006. С. 7–9.
92. Масицька Т. Є. Функціональні особливості дієслівних предикатів у творі Миколи Вінграновського «Северин Наливайко». *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Л. Боровиковського в контексті слов'янського романтизму: зб. наук. праць*. Луцьк: РВВ: «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2006. Випуск 2. С. 329–341.

93. Васейко Ю. С., Масицька Т. Є. Особливості функціонування індивідуально-авторської мовної картини світу в історичній прозі (на матеріалі роману Г. Сенкевича «Вогнем і мечем»). *Ученые записки Таврического национального университета. Серия «Филология»*. Т. 20 (59). № 3. Симферополь, 2007. С. 115–119.
94. Масицька Т. Є. Функціональний вияв адресатної синтаксеми (на матеріалі поезій Лесі Українки). *Культура народів Причорномор'я*. № 110. Т. 2. 2007. С. 27–30.
95. Васейко Ю. С., Масицька Т. Є. Репрезентанти категорії алюзивності вертикального контексту художнього твору. *Мовознавчий вісник: зб. наук. пр. МОН України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького*. Черкаси, 2008. Вип. 7. С. 283–290.
96. Масицька Т. Є., Васейко Ю. С. Семантико-синтаксичні відношення у структурі речення. *Культура народів Причорномор'я*. № 142. Т. 2. 2008. С. 46–49.
97. Масицька Т. Є. Семантичні функції полівалентних предикатів у творчому доробку Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 4. Кн. 2. С. 341–349.
98. Масицька Т. Є. Семантичні типи моновалентних предикатів у творчості Миколи Гоголя. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки*. № 14. 2008. С. 150–154.
99. Масицька Т. Є. Семантичні особливості реченневих структур з інструментальними синтаксемами. *III Международные Севастопольские Кирилло-Методиевские чтения: сборник научных работ*. Севастополь: «Гит пак», 2009. Т. 2. С. 470–477.
100. Масицька Т. Є. Лівобічна і правобічна валентна позиція субстанціальних синтаксем у романах О. Гончара. *Жанрово-стильова політра слова Олеся Гончара: збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: НГУ, 2010. С. 146–153.
101. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Особливості функціонування інфінітива в українських прислів'ях і приказках. *Дослідження з лексикології і граматики української мови: зб. наук. праць*. Дніпропетровськ: Пороги, 2010. Вип. 9. С. 33–40.
102. Масицька Т. Є., Васейко Ю. С. Семантичні типи двовалентних дієслівних предикатів у поезіях Ліни Костенко. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*.

- Филология. Социальные коммуникации*. Симферополь, 2010. Т. 23 (62). № 2. Ч. 2. С. 554–559.
103. Масицька Т. Є. Семантичні особливості субстанціальних суб'єктних синтаксем у творах волинських письменників. *Українці Холмщини і Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків: зб. наук. праць*. Т. 2. Луцьк: ВАТ «Вол. обл. друкарня», 2010. С. 396–404.
104. Масицька Т. Є. Диференціація предикатів у лінгвістичних студіях І. Р. Вихованця. *Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики: зб. наук. праць*. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. С. 166–175.
105. Васейко Ю. С., Масицька Т. Є. Словесний образ концепту «*milosc*» у поезіях Віслави Шимборської. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки*. № 11. 2010. С. 40–43.
106. Масицька Т. Є. Суб'єктні семантико-синтаксичні відношення в романах Олесь Гончара. *Рецепція України в контексті сучасної мови та літератури: зб. наукових праць*. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. С. 145–155.
107. Масицька Т. Є. Особливості реченневих конструкцій з імпліцитною суб'єктною синтаксемою. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. Черкаси, 2011. Випуск 213. С. 66–71.
108. Масицька Т. Є. Особливості семантико-синтаксичних відношень у реченнєвій конструкції «С+Пд+О+Ад». *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)*. № 1. 2012. С. 83–88.
109. Васейко Ю. С., Масицька Т. Є. Український ономастичний простір поезій Юзефа Богдана Залеського. *Волинь філологічна: текст і контекст (імагологічна проблематика польської, білоруської, російської та української літератур і європейський контекст)*. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. Випуск 11. С. 38–44.
110. Масицька Т. Є. Функційні особливості полівалентних предикатів у мовотворчості поетів Волині. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк, 2011. Число 9. С. 141–146.
111. Масицька Т. Є. Семантичні різновиди суб'єктної синтаксеми. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог, 2012. Випуск 26. С. 176–178.
112. Масицька Т. Є. Функційні типи семантичних залежностей у структурі простого речення. *Українська мова*. № 2. 2012. С. 24–33.

113. Масицька Т. Є. Локативна семантична залежність в структурі елементарних реченневих конструкцій. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: зб. наук. праць. Слов'янська філологія*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. Вип. 648–649. С. 228–233.
114. Масицька Т. Є. Варіанти елементарних реченневих конструкцій із локативною семантичною залежністю. *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: Програма, матеріали та тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження професора І. І. Слинька*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2012. С. 103–104.
115. Масицька Т. Є. Теорія залежностей у сучасному синтаксисі. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. Вип. 14. С. 133–143.
116. Масицька Т. Є. Суб'єктна і локативна семантичні залежності в реченневих конструкціях з предикатом «іти» в романах Олеся Гончара. *Феномен Олеся Гончара в духовному просторі українства: зб. наук. статей*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. С. 173–181.
117. Масицька Т. Є. Диференціація семантичних залежностей у реченнєвій конструкції $S + P_V + L_1 + L_2 + L_3$. *Вісник Черкаського університету. Серія філологічні науки*. 2013. № 7 (260). С. 14–20.
118. Масицька Т. Є. Диференційні особливості локативної семантичної залежності. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецький нац. ун-т; гол. ред. А. П. Загнітко. Донецьк: ДонНУ, 2013. Вип. 26. С. 109–113.
119. Масицька Т. Є. Особливості адресатної семантичної залежності в структурі базових синтаксичних конструкцій. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)*. № 22 (271). 2013. С. 80–86.
120. Масицька Т. Є. Інструментальна семантична залежність у функції знаряддя дії. *Функциональная лингвистика: сб. науч. работ. Крымский республиканский институт последипломного педагогического образования*. Симферополь, 2013. № 5. С. 248–251.
121. Масицька Т. Є. Функційна диференціація інструментальних семантико-синтаксичних відношень. *Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С. 168–180.

122. Масицька Т. Є. Особливості предикативної взаємозалежності у формально-синтаксичній структурі речення. *Вісник Черкаського університету. Серія філологічні науки.* № 27 (280). 2013. С. 118–124.
123. Масицька Т. Є. Функційний вияв формально-синтаксичної залежності в структурі простого речення. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Донецьк: ДонНУ, 2014. Вип. 28. С. 36–42.
124. Масицька Т. Є. Функційні різновиди предикатів процесу у мовотворчості Тодося Осьмачки. *TeKa Rom. Pol.-Ukr.Zwiqz. Kult.* OLP PAN, 2014. S. 94–101.
125. Масицька Т. Є. Особливості предикатів всеохопного процесу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство).* № 2 (279). 2014. С. 138–143.
126. Масицька Т. Є. Речення як багатоаспектна синтаксична одиниця. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Проблеми граматики і лексикології української мови: збірник наукових праць.* Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. Випуск 10. С. 169–174.
127. Масицька Т. Є. Особливості синтаксичної залежності в структурі простого речення. *Тенденції розвитку української лексики та граматики.* Варшава–Івано-Франківськ: Sowa Sp. z.o.o., 2014. Ч. 1. С. 236–248.
128. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична залежність суб'єкта всеохопного процесу. *Типологія та функції мовних одиниць: науковий журнал.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 159–168.
129. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична залежність суб'єкта процесу у поетичних творах Тараса Шевченка. *Волинь філологічна: текст і контекст. Творчість Т. Шевченка: традиції і сучасність: зб. наук. праць.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 18. С. 287–297.
130. Масицька Т. Є. Значення мовних норм у процесі вивчення української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної.* Львів, 2014. Вип. 9. С. 28–35.
131. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксичні реченнєві відношення і синтаксичні зв'язки (на матеріалі поезій Тараса Шевченка). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство).* № 12 (289). 2014. С. 24–30.

132. Масицька Т. Є. Субстанційні семантико-синтаксичні реченнєві залежності. *Наукові записки. Серія: Філологія (Мовознавство)*. Вінниця, 2014. Випуск 19. С. 54–58.
133. Масицька Т. Є. Інтенційна структура речення. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 165–173.
134. Масицька Т. Є. Граматика залежностей синтаксичних одиниць. *Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження: матеріали Міжнародних наукових читань, присвячених пам'яті доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри сучасної української мови ЧНУ Ніни Василівни Гуйванюк: програма, матеріали й тези доповідей*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. С. 165–166.
135. Масицька Т. Є. Агентивна семантико-синтаксична залежність. *Мовний простір граматики: актуальні студії (На честь 60-річчя член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка): зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУ, 2014. С. 137–142.
136. Масицька Т. Є. Об'єктна семантико-синтаксична залежність у мовотворчості Лесі Українки. *Лінгвостилістичні студії: наук. журнал*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 1. С. 118–126.
137. Масицька Т. Є. Складнопідрядні речення як дериваційна база простих ускладнених конструкцій. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 3. С. 115–126.
138. Масицька Т. Є. Похідні предикатні синтаксеми у структурі простих ускладнених речень. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство)*. № 6 (307). 2015. С. 76–79.
139. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична взаємозалежність і формально-синтаксична взаємозалежність у складно-сурядних реченнях. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4). С. 116–129.
140. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксична темпорально-темпоральна взаємозалежність у складносурядних реченнях. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць*. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2015. Вип. 22. С. 88–92.

141. Масицька Т. Є. Причинова семантико-синтаксична залежність у складнопідрядних реченнях. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 1 (5). С. 90–91.
142. Масицька Т. Є. Похідна порівняльна семантико-синтаксична залежність у простих ускладнених реченнях. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 2 (6). С. 105–115.
143. Масицька Т. Є. Типологія семантико-синтаксичних залежностей: монографія. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 416 с.
144. Масицька Т. Є. Підмет і присудок як взаємозалежні компоненти у структурі двоскладного речення (на матеріалі мовотворчості українських письменників-емігрантів). *Branch of Ukrainian Studies of Maria Curie-Sklodovska University in Lublin. Spheres of culture.* Lublin, 2016. Vol. XV. S. 330–335.
145. Масицька Т. Є. Теорія синтаксичних залежностей. *Актуальні проблеми фундаментальних наук: Матеріали II Міжнар. наук. конф.* Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 245–246.
146. Масицька Т. Є. Семантико-синтаксичні реченнєві залежності в сучасній українській літературній мові: дис. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2017. 36 с.
147. Масицька Т. Є. Особливості семантико-синтаксичних реченнєвих відношень у польських перекладах сучасної української поезії. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи : науковий збірник.* Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т імені Лесі Українки, 2017. С. 25–28.
148. Масицька Т. Є. Функційні особливості предикатів дії у періодичних виданнях Волині. *I Волинсько-Поморська міждисциплінарна літня школа «Мистецтво та наука» – ВПМЛШ-2018. Матеріали міжнародної наукової конференції.* Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 196–198.
149. Масицька Т. Особливості залежних компонентів предикатів стану в прозових творах Йосипа Струцюка. *Лінгвостилістичні студії.* 2018. Вип. 8. С. 87–96.
150. Масицька Т. Є. Проблематика теорії залежностей в українському синтаксисі. *Актуальні проблеми фундаментальних наук. Матеріали III Міжнародної наукової конференції.* Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 249–250.

151. Масицька Т. Є. Система семантико-синтаксичних взаємозалежностей у складносурядних реченнях із семантичними сполучниками. *Теорія лінгвістичних парадигм: колективна монографія*. Вінниця: ТОВ «Твори», 2019. С. 315–334 (500 с.).
152. Масицька Т. Є. Придієслівна з'ясувально-об'єктна семантико-синтаксична залежність у складнопідрядних реченнях із прислівними підрядними частинами. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерині Григорівні Городенській*/Лн-т укр. мови НАН України; упоряд.: Н. Г. Горголюк, Л. М. Колібаба, В. М. Фурса. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2019. С. 239–244.
153. Масицька Т. Різновиди семантико-синтаксичної залежності суб'єкта дії у прозових творах Йосипа Струцюка. *Лінгвостилістичні студії*. 2019. Вип. 11. С. 110–120.
154. Масицька Т. Є., Васейко Ю. С. Семантико-синтаксичні особливості авторського тексту Анатолія Свідзинського: диференціація суб'єкта. *Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 20-ти річчю інституту* (м. Луцьк, 21–22 травня 2020 року)/упоряд.: О. А. Бундак, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 51–53.
155. Данилюк Н., Масицька Т. Навчально-методична база для вивчення української мови як іноземної на підготовчому відділенні. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. VIII/1. С. 19–32.
156. Масицька Т. Є., Васейко Ю. С. Структурна організація простих семантично елементарних конструкцій. *Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. праць*/упоряд. Т. П. Левчук. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 28.
157. Масицька Т. Є., Мельник І. А. Граматичні особливості ідеостилю Лесі Українки: функції локатива у драмі-феєрії «Лісова пісня». *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 12. С. 129–137.

Ірина Мельник,
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПОЄДНАЛА НАУКУ І ТВОРЧІСТЬ (Олександра Михайлівна Гандзюк)

Гандзюк Олександра Михайлівна (дівооче прізвище Гаврилюк) народилася 26 травня 1961 року в Луцьку Волинської області. Батько, Гаврилюк Михайло Несторович, працював механіком в автоколоні. Мама, Гаврилюк Тетяна Олександрівна, викладала хімію в Луцькій загальноосвітній школі № 7.

У 1968 році почала навчатися в Луцькій середній школі № 4. А через шість років перейшла в Луцьку середню школу № 7, яку й закінчила в 1978 році з золотою медаллю. Під час навчання в цій школі брала активну участь у шкільних вечорах, на яких декламувала вірші. Була членом літературного гуртка, виступала в поставлених ним виставах. Прихід нової вчительки української мови і літератури Андрощук Галини Михайлівни та її цікаві уроки остаточно допоміг із вибором майбутньої професії. Перед тим вона мріяла стати окулістом, адже читання під ліжком в аварійному будинку дуже зіпсувало їй зір, і вже з другого класу Олександра змушена була користуватися окулярами.

Студенткою філологічного факультету Луцького педагогічного інституту стала в 1978 році. Навчання дуже подобалося. Найбільше любила мову і літературу. Навчаючись в інституті, Олександра брала активну участь у студентських наукових конференціях. Готувала виступи не тільки з української мови, але й з педагогіки та історії. Закінчила навчання в інституті з червоним дипломом у 1982 році.

Восени того ж року почала працювати вчителем української мови та літератури в Луцькій середній школі №10. Через рік перейшла на роботу в Луцьку середню школу № 10, де вчителювала до 1990 року. Працюючи в школі, надрукувала 5 методичних статей в журналі «Українська мова і література в школі», у Києві склала кандидатські іспити з філософії та іноземної мови.

Старанність учительки помітили в Міністерстві освіти Української РСР і нагородили її Почесною грамотою за сумлінну працю (1987). Наявність публікацій сприяла тому, що в 1990 році професор, завідувач кафедри української мови Іван Романович Вихованець запросив її на посаду старшого викладача.

У 1991–1994 рр. вона вже аспірантка кафедри української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки. Протягом 1995–2006 рр. була доцентом кафедри української мови. У 2006–2009 рр. Олександра Михайлівна – доцент кафедри української мови, видавничої справи та редагування; з 2009 р. – доцент кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

1996 р. в Інституті української мови НАН України захистила дисертацію «*Дієслівні утворення в українській мові*» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01. – українська мова. У 1998 р. Олександрі Михайлівні присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови.

Зараз викладає курси «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» та «Українська мова за професійним спрямуванням». Автор понад 160 праць. Одна монографія видана за кордоном. Має різнобічні дослідницькі інтереси. Пише статті не тільки з української філології, а й з української літератури, методики викладання української мови.

Вона володіє кількома іноземними мовами і є не тільки викладачем університету, а й письменницею. Чимало її оповідань надруковано в газетах «Сім'я і дім» та «Волинь-нова». У 2004 році два її літературні рекорди зафіксовано в «Книзі рекордів України»: Рекорд 1. Протягом 365 днів створено 365 оповідань про кохання. Рекорд 2. Загальна кількість оповідань про кохання становить 500. У 2007 році вона стала призером VIII Всеукраїнського літературного фестивалю «Просто так» (м. Коростень).

Олександра Михайлівна Гандзюк – автор двох поетичних збірок «Вагітна болем: ситуації» (2007) та «Чотири виміри любові» (2007).

Має 9 збірок прозових творів: «Контрольний мужчина» (2005), «Венера в хакі» (2007), «Смак життя» (2008), «Дуронька-снігуронька» (2008), «Ліміти долі» (2009), «Планета тюльпанів» (2009), «І стануть одним тілом» (2009), «Кохання в стилі ретро» (2010), «Змія» (2010).

Вона авторка двох романів: «Лицар духу» (2009), присвячений життю і творчості польського письменника Юліуша Словацького, «Перед фортецею» (2010) – про один з періодів життя Тараса Шевченка.

Своїми творами сприяє популяризації української мови. Любов до слова передала доньці. Кузьмич Олена Ярославівна в 2015 році захистила дисертацію на тему «Мовні засоби творення комічного в українській прозі кінця ХХ століття – початку ХХІ століття» і здобула вчене звання кандидата філологічних наук.

Сумлінна праця Олександри Михайлівни Гандзюк в університеті відзначена двома Почесними грамотами ректорату та Срібним нагрудним знаком.

Про Олександрю Михайлівну Гандзюк можна прочитати в енциклопедичному словнику-довіднику «Українська грамати́ка в іменах» (2013 р., с. 78–79), у Вікіпедії та в багатьох інших Інтернет публікаціях.

Наукові публікації Олександри Михайлівни Гандзюк:

1. Гаврилюк О. М. Профорієнтаційна робота на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1984. № 11. С. 37–42.
2. Гаврилюк О. М. Перекази профорієнтаційного спрямування. *Українська мова і література в школі*. 1985. № 10. С. 37–41.
3. Гаврилюк О. М. Використання зорових опор на уроках української мови у 5-му класі. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 8. С. 44–45.
4. Гаврилюк О. М. Економічне виховання учнів на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1989. № 4. С. 61–67.
5. Гаврилюк О. М. Ознайомлення учнів з професіями під час вивчення програмового матеріалу. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 4. С. 37–41.
6. Кузьмич О. М. Прислівникові ознаки дієприслівникових форм *Матеріали ХХХVIII внутр. вузівської наукової конференції*. Луцьк, 1992. С. 177.
7. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Волинські грамоти XIV–XV ст. у дослідженні вітчизняних лінгвістів. *Тези доповідей і повідомлень*

- обласної історико-краєзнавчої конференції «Минуле і сучасне Волині». Луцьк, 1992. С. 106–108.
8. Кузьмич О. М. Теоретичні питання віддієслівної деривації. *Українська мова. Теорія і практика: тематичний збірник наукових праць*. ДонДУ, 1993. С. 44–48.
 9. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Луцькі грамоти 14–15 ст. (Лінгвістичний огляд). *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 228–229.
 10. Кузьмич О. М. Інфінітивна репрезентація означальних відношень. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 216–217.
 11. Кузьмич О. М. Інфінітив як напівморфологізований ступінь субстантивації дієслів. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 218–219.
 12. Кузьмич О. М. Ступені віддієслівної синтаксичної деривації. *Матеріали XXXIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1993. С. 220–221.
 13. Кузьмич О. М. Морфолого-синтаксичні ознаки інфінітива. *Тези доповідей наукової республіканської конференції «Питання синтаксису української мови» до 100-річчя з дня народження Сергія Смеричинського*. Запоріжжя, 1993. С. 27–28.
 14. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні засоби комічного у творах Володимира Самійленка. *Матеріали Всеукраїнської конференції «Сатира і гумор в українській літературній традиції»*. Чернівці, 1994. С. 196–201.
 15. Кузьмич О. М. Прикметникові категорії у морфологічній структурі присубстативних дієприкметників. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 21–22.
 16. Кузьмич О. М. Часові характеристики дієприкметника. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 22–23.
 17. Кузьмич О. М. Субстантивна позиція дієприкметника. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 23–24.
 18. Кузьмич О. М. Предикативні форми на -но, -то в семантико-граматичному аспекті *Матеріали XL наукової конференції професор-*

- сько-викладацького складу і студентів інституту. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 24–25.
19. Кузьмич О. М. Обставинна функція інфінітива. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 75–76.
 20. Кузьмич О. М. Інфінітив як лексична частина аналітичних форм. *Матеріали XL наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів інституту*. Луцьк, 1994. Ч. I. С. 76–77.
 21. Кузьмич О. М. Адвербіальна семантика дієприслівників. *Тези доповідей Міжнародної конференції*. Донецьк, 1994. С. 99–100.
 22. Кузьмич О. М. Обставинне значення дієприслівників у поезіях М. Рильського. *Тези доповідей і повідомлень Міжнародної конференції «Рильський і світова культура з погляду сучасності»*. Київ: 1995. С. 37.
 23. Кузьмич О. М. Інфінітив як специфічна міжчастиномовна форма. *Актуальные проблемы современной филологии. Материалы межвузовской научной конференции*. Ізмаїл: ІДПІ, 1995. С. 33–34.
 24. Кузьмич О. М. Контекстуальна зумовленість семантики дієприслівника. *Матеріали XLI наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 1995. С. 31.
 25. Кузьмич О. М. Дієприслівник у семантико-синтаксичній позиції умови. *Тези Всеукраїнської наукової конференції*. Житомир, 1995. С. 94–95.
 26. Кузьмич О. М. Дієприслівник як синтаксичний і морфологічний прислівник. *Теоретичні проблеми граматики: тематичний збірник наукових праць*. Київ: ІСДО, 1995. С. 123–132.
 27. Кузьмич О. М. Дієприслівник у детермінантній формально-синтаксичній позиції. *Теоретичні проблеми граматики: тематичний збірник наукових праць*. Київ: ІСДО, 1995. С. 107–112.
 28. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Прислів'я та приказки – репрезентатор духовного життя народу. *Матеріали і методичні рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарна освіта і проблеми виховання молоді»*. Херсон, 1995. С. 28–29.
 29. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні норми – джерело формування культури мовлення особистості. *Матеріали і методичні рекомендації Всеукраїнської науково-практичної конференції «Гуманітарна освіта і проблеми виховання молоді»*. Херсон, 1995. С. 118–119.

30. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовна палітра традиційних образів у поезії Т. Осьмачки. *Творчість і доля Т. Осьмачки в контексті українського письменства ХХ століття. Матеріали Всеукраїнської конференції*. Черкаси, 1995. С. 76–77.
31. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Національні традиції класичної поезії у творчості Роберта Фроста. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 29.
32. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Традиції Ю. О'Ніла в американській драматургії. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 25.
33. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. E.O'Neills traditions in American drama. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 26.
34. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. National traditions in the classical poetry of Robert Frost. *Тези Міжнародної наукової філологічної конференції «Проблеми традиції в сучасній літературі США. Творчість Т. Г. Шевченка в контексті світової літератури»*. Черкаси, 1995. С. 30.
35. Кузьмич О. М. Технологія викладання спецкурсу «Дериваційний потенціал кардинальних частин мови». *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Педагогічна технологія у сучасному вузі»*. Луцьк, 1995. С. 62–63.
36. Кузьмич О. М. Технологія вивчення теми «Прикметникові морфологічні категорії у структурі дієприкметника». *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми вивчення теоретико-літературних і мовознавчих дисциплін у вищих навчальних закладах»*. Рівне, 1995. С. 119–123.
37. Кузьмич О. М. Технологічні основи викладання розділу «Прислівник». *Матеріали наукового читання*. Івано-Франківськ, 1995. С. 104–105.
38. Кузьмич О. М. Транспозиція і синтаксична деривація. *Матеріали наукового читання*. Івано-Франківськ, 1995. С. 93–94.

39. Кузьмич О. М. Тематика творів Б. Грінченка. *Грінченкознавчі студії: тези виступів на науковій конференції молодих учених /за ред. О.І. Неживого*. Красний Луч, МКП «Преса», 1995. С. 6–7.
40. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Великий людинолюб. *Матеріали ХІІІ наук. конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 1996. С. 137.
41. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Дериваційна база дієприслівника. *Матеріали V Міжнародної конференції*. Івано-Франківськ, 1996. Ч. 2. С. 107.
42. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Особливості творчої манери Е. Хемінгуея «По кому б'є дзвін». *Тези Міжнародної наукової конференції. «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 27.
43. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Творчий пошук Теодора Драйзера. *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 33.
44. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Peculiarities of the artistic manner of E. Hemingway. *Тези Міжнародної наукової конференції. «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 28.
45. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Creative search of Theodor Dreiser. *Тези Міжнародної наукової конференції «Проблеми творчого методу в літературі США. Людина в творчості Т. Г. Шевченка»*. Черкаси: ЧІТІ, 1996. С. 34–46.
46. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Семантико-синтаксичні ознаки валентності дієслова *Матеріали Всеукраїнської конференції «Нові підходи до філології у вищій школі»*. Мелітополь, 1996. С. 79–80.
47. Кузьмич О. М. Дериваційна база віддієслівних утворень. *Науковий вісник ВДУ*. Луцьк, 1996. Вип. 1. С. 192–195.
48. Кузьмич О. М. Інфінітив у семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних позиціях іменника *Філологічні студії*. Луцьк, 1996. С. 80–84.
49. Кузьмич О. М. Дієслово і віддієслівні утворення. *Лінгвістичні студії: збірник наукових праць*. Донецьк: ДонДУ, 1996. С. 115–120.
50. Кузьмич О. М. Технологічні основи опрацювання проблеми дериваційних відношень між синтаксичними одиницями. *Лінгвістичні студії: збірник наукових праць*. Донецьк: ДонДУ, 1996. С. 278–283.

51. Кузьмич О. М. Віддієслівні утворення в українській мові: *авто-реф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01*. Київ 1996. 16 с.
52. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Мовні норми як реалізація мовної системи. *Українська мова і проблеми консолідації нації. Тези науково-практичної конференції*, Рівне, 1997. С. 8–9.
53. Кузьмич О. М. Лексико-семантичний аспект навчання мови у вузі. *Матеріали міжвузівської наукової конференції*. Донецьк, 1997. С. 91–92.
54. Кузьмич О. М. Інфінітив у системі частин мови. *Матеріали Міжнародної конференції*. Сімферополь, 1997. С. 70–72.
55. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. У майбутнє – через сучасність: тематичне розмаїття фантастики США. *Тези Всеукраїнської наукової філологічної конференції. «Проблеми еволюції літератури та літературної критики США»* Черкаси, 1997. С. 29.
56. Кузьмич О. М., Масицька Т. Є. Into the future trough the present variety of the USA fiction. *Тези Всеукраїнської наукової філологічної конференції. «Проблеми еволюції літератури та літературної критики США»*. Черкаси, 1997. С. 30.
57. Кузьмич О. М. Дієприслівник у темпоральній семантико-синтаксичній позиції. *Матеріали Всеукраїнської наук. конференції*. Чернівці: ЧДУ, 1997. С. 101–102.
58. Кузьмич О. М. Традиційні зразки і новаторські прийоми в драмах Ю. О'Ніла. *Гуманітарний вісник-97*. № 1. 1997. С. 27–29.
59. Кузьмич О. М. Односкладні речення як стилістичний засіб у творах Б. Харчука. *Функціонально-комунікативні вияви граматичних одиниць*. Київ: ІЗМН, 1997. С. 171–176.
60. Кузьмич О. М. З народного джерела. *Філологічні студії*. Луцьк, 1997. Вип. 2. С. 11–17.
61. Гандзюк О. М. Процеси дієслівної декатегоризації в інфінітиві. *Науковий вісник ВДУ*. 1997. № 12. С. 48–50.
62. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Специфіка обставинно-атрибутивної семантики дієприслівників у романі О. Гончара «Твоя зоря». *Матеріали Всеукраїнської конференції*. Дніпропетровськ, 1998. С. 65.
63. Гандзюк О. М. Транспозиція і синтаксична деривація. *Збірний наукових праць*. Київ: ІЗМН, 1998. С. 21–31.
64. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Специфіка підготовки фахівця-філолога. *Всеукраїнська наукова конференція «Укр. мова – держав-*

- на мова України». *Статті та тези за матеріалами конференції*. Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. С. 69.
65. Гандзюк О. М. Відтінки модального значення інфінітива у драматичних творах Лесі Українки. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк, 1999. С. 101–103.
66. Гандзюк О. М. Позиційні вияви дієслівного складеного присудка у структурі речення. *Філологічні студії*. 2000. № 1. С. 41–47.
67. Гандзюк О. М. Цільові синтаксеми. *Філологічні студії*. 2001. № 4. С. 68–74.
68. Гандзюк О. М. Функціонально-семантичне навантаження модальних синтаксеми. *Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць*. ХДП: Харків, 2001. С. 91–98.
69. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Всеукраїнська наукова конференція на Полтавщині. *Проблеми славістики*. Луцьк, 2001. Число 4. С. 55–56.
70. Гандзюк О. М. Причинові синтаксеми. *Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки*. Луцьк, 2001. № 9. С. 31–35.
71. Гандзюк О. М. Категорійні ознаки предиката в лінгвістичній інтерпретації. *Функциональная лингвистика. Итоги и перспективы: материалы конференции*. Ялта, 2002. С. 161–163.
72. Гандзюк О. М. Субстанційні функції орудного відмінка. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология*. Симферополь, 2002. Т. 15. № 1. С. 50–54.
73. Гандзюк О. М. Родовий безприйменниковий присубстантивний відмінок як атрибутивна синтаксема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія «Філологія»*. № 7. 2005. С. 207–210.
74. Гандзюк О. М. Частиномовна віднесеність модальних синтаксем. *Леся Українка і сучасність: збірник наукових праць*. Луцьк: ВДУ, 2003. С. 389–395.
75. Гандзюк О. М. Функціонально-семантична специфіка дієприкметників (на матеріалі української і російської мов). *Проблеми славістики*. 2003. Число 4. С. 19–22.
76. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Локативність як компонент реченнєвої конструкції. *X Международная конференция по функциональной лингвистике: сборник научных докладов*. Ялта, 2003. С. 223–224.

77. Гандзюк О. М. Атрибутивне функціонування дієприкметників (на матеріалі поезій В. Свідзинського). *Філологічні студії*. 2003. № 1. С. 19–22.
78. Гандзюк О. М. Сильова диференціація модальних синтаксем. *Мова і культура*. Київ, 2003. Вип. 6. Т. 3. Частина 2. С. 139–144.
79. Гандзюк О. М. Частиномовна специфіка атрибутивних синтаксем. *Ukrainistika – minulost, přítomnost, budoucnost: sborník vědeckých prací*. Brno, 2004. S. 201–209.
80. Гандзюк О. М., Масицька Т. Є. Місцевий відмінок іменника як атрибутивна синтаксема. *XI Международная конференция по функциональной лингвистике «Функциональное описание естественного языка и его единиц»*. Ялта, 2004. С. 77–79.
81. Гандзюк О. М. Адвербіальні синтаксеми української мови. *Культура народів Причорноморья: научный журнал*. март 2004. № 49. Т. 1. С. 236–240.
82. Гандзюк О. М. Частиномовна репрезентація умовних синтаксем. *Ucrainica iSoučasna ukrajnistika Problemy jazyka, literatury a kultury*. Olomouc: Univerzita Palackeho v Olomouci, 2004. S. 156–159.
83. Гандзюк О. М. Гендерні аспекти «Книги буття». *Гендерні аспекти в методологіях сучасних наук: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Луцьк, 9–10 грудня 2004 р.* ВАТ «Волинська обласна друкарня». С. 42–47.
84. Гандзюк О. М. Орудний приймениковий відмінок як атрибутивна синтаксема. *Лінгвістичні студії: збірник наукових праць*. Донецьк: ДонНУ, 2005. Вип. 13. С. 146–150.
85. Гандзюк О. М. Прийменниково-відмінкові форми як темпоральні синтаксеми (на матеріалі оповідань і повістей М. Коцюбинського). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Сер. «Філологія»*. 2005. № 7. С. 207–210.
86. Гандзюк О. М. Інфінітив як атрибутивна синтаксема. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология*. Симферополь, 2005. Т. 18 (57) № 2. С. 24–26.
87. Гандзюк О. М., Кузьмич О. Я. Функціонування власних назв у романі П. Загребельного «Роксолана». *XII международная конференция по функциональной лингвистике «Функционализм как основа лингвистических исследований»: сборник научных докладов*. Ялта 3–7 октября 2005 г. С. 77–78.

88. Гандзюк О. М. Семантичний арсенал конструкції «від+р.в.» як адвербіальної синтаксеми. *Актуальні проблеми сучасної філології: збірник наукових праць Рівненського державного університету*. Рівне, РДГУ, 2005. Вип. 13. С. 98–100.
89. Гандзюк О. М. Допустові синтаксем. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: збірник наукових праць*. Київ, 2005. Вип. 11. С. 3–9.
90. Гандзюк О. М. Адвербіальні синтаксеми в лінгвістичному трактуванні І. Р. Вихованця. *Грамматика слова і грамматика мови*. Донецьк: ДонНУ, 2005. С. 115–129.
91. Гандзюк О. М. Атрибутивна семантика родового відмінка (на матеріалі роману Уласа Самчука «Втеча від себе»). *Улас Самчук: художнє осмислення української долі в ХХ столітті: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської наукових конф. 11–13 травня 2005 р.* С. 290–293.
92. Гандзюк О. М. Прислівники як адвербіальні і атрибутивні синтаксеми. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология*. Симферополь, 2006. Т. 19 (58) № 3. С. 24–26.
93. Гандзюк О. М. Конструктивна роль прийменників в оформленні адвербіальної семантики. *Культура народів Причорномор'я. Научный журнал*. 2006. № 82. Т. 1. С. 71–73.
94. Гандзюк О. М. Конструкції з прийменником з як адвербіальні синтаксеми. *Культура народів Причорномор'я. Научный журнал*. 2007. № 110. Т. 1. С. 105–106.
95. Гандзюк О. М. Конструкції з прийменником «на» як вторинні предикатні синтаксеми. *Культура народів Причорномор'я. Научный журнал*. 2008. № 142. Т. 1. С. 146–148.
96. Гандзюк О. М. Семантичні групи демінутивів в українських піснях родинного життя. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*. Т. 22 (61) № 1. Симферополь, 2009. С. 485–490.
97. Гандзюк О. М. Суфіксальний словотвір іменників у перекладах ліричних творів Ю. Словацького. *Dialog dwoch kultur. IV Miedzynarodowe spotkania musealnikow, IV Miedzynarodowe spotkania literatorow, IV Miedzynarodowe spotkania naukowcow. Rocznik Przemysl Museum Narodowe Ziemi Przemyskiej*. Przemysl, 2009. С. 161–167.

98. Гандзюк О. М. Функціонування адвербіальних синтаксем у романі Олесея Гончара «Твоя зоря». *Жанрово-стильова палітра слова Олесея Гончара: збірник наукових праць*. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний гірничий університет, 2010. С. 119–126.
99. Гандзюк О. М. Особливості функціонування інфінітива в українських прислів'ях і приказках. *Дослідження з лексикології і граматики української мови: збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: Пороги, 2010. Вип. 9. С. 33–40.
100. Гандзюк О. М. Функціонування прийменників в українських прислів'ях і приказках з адвербіальною семантикою. *Дослідження з лексикології і граматики української мови: збірник наукових праць*. Дніпропетровськ: Пороги, 2010. Вип. 9. 2010. С. 26–33.
101. Гандзюк О. М. Функціонування адвербіальних синтаксем в українських прислів'ях і приказках. *Наукові записки. Серія. «Філологічна»*. Вид-во Нац. ун-ту Острозька академія, 2010. Вип. 13. С. 111–114.
102. Гандзюк О. М., Голоюх Л. В. Граматичні погляди О. О. Потєбні. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Филология. Социальные коммуникации*. Симферополь, 2010. Т. 23 (62) № 2. Часть 2. С. 469–473.
103. Гандзюк О. М. Атрибутивні відношення в лінгвістичному трактуванні І. Р. Вихованця. *Проблеми сучасної функціонально-категорійної граматики: збірник наукових праць на пошану члена-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця/укл.: А. Загнітко (наук. ред.) та ін.* Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2010. С. 81–89.
104. Онищук П. В., Каленюк М. Ф., Гандзюк О. М. Технологія журналістської підготовки: психолого-дидактичний аспект: *монографія*. Луцьк: Твердиня, 2010. 392 с.
105. Гандзюк О. М. Специфіка вираження атрибута в українських прислів'ях і приказках. *Динамічні процеси в граматиці і лексичному складі сучасних слов'янських мов*. Рівне, Оломоуц, 2011. С. 82–84.
106. Гандзюк О. М. Вторинна предикація у перекладах поетичних творів Ю. Словацького. *Постать Юліуша Словацького у політкультурному просторі*. Кременець, 2011. С. 68–72.
107. Гандзюк О. М. Специфіка функціонування віддієслівних утворень у повістях Бориса Харчука. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатю-*

- ка. Серія: Літературознавство: збірник/за ред. д-ра філол. наук Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 33. С. 300–306.
108. Гандзюк О. М. Суфіксальний словотвір абстрактних іменників у літературно-критичній і публіцистичній спадщині Лесі Українки. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Випуск 100. С. 252–255.
109. Гандзюк О. М. Володіння фонетичним рівнем мови як необхідна складова професіограми журналіста. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький, 2012. Вип. 12. С. 22–26.
110. Гандзюк О. М. Репрезентація минулого часу дієслова в українській та італійській й мові. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького університету*. Кривий Ріг: КНУ, 2013. Вип. 9. С. 230–239.
111. Гандзюк О. М. Невербальні знаки в ремарках драматичних творів Лесі Українки. *Лінгвостилістичні студії: науковий журн./ред. кол.: С. К. Богдан (голов. ред.) та ін.* Луцьк: Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 1. С. 56–62.
112. Гандзюк О. М. Семантико-стилістичні особливості родового відмінка в українській та італійській мові. *Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи: збірник наукових праць/упоряд. І. П. Левчук*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С. 45–51.
113. Гандзюк О. М. Невербальні маркери у творах Степана Васильченка. *Типологія та функції мовних одиниць: науковий журнал*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 159–168.
114. Гандзюк О. М. Невербальні засоби спілкування у романі Ірини Вільде «Сестри Річинські». *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн. [редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 41–49.
115. Гандзюк О. М. Особливості перекладу українською мовою власних назв (дійових осіб) у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». *Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки*. 2014. № 2 (279). С. 67–70.
116. Гандзюк О. М. Невербальні маркери в розповідях Григора Гютюнника. *Потенціал сучасної науки*. Февраль, 2014. (№1). Липецк. С. 131–134.
117. Гандзюк О. М. Невербальні маркери у романі Івана Багряного «Тигролови». *Тернопільський національний педагогічний універси-*

- тет ім. Володимира Гнатюка. (Серія Літературознавство). Тернопіль, 2014. № 39. С. 52–55.
118. Гандзюк О. М. Візуальний контакт як невербальний засіб спілкування. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 1 (3). С. 23–31.
119. Гандзюк О. М. Дієслівні граматичні категорії в дослідженнях І. Р. Вихованця. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. № 2 (4) С. 40–47.
120. Гандзюк О. М. Категорія часу українського дієслова (рекомендації для студентів-іноземців). *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: Вид. Лисенко В. Ф. 2015. Вип. 136. С. 248–251.
121. Гандзюк О. М. Специфіка просодики в ремарках драматичних творів Лесі Українки. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: Вид. Лисенко В. Ф., 2015. Вип. 138. С. 548–550.
122. Гандзюк О. М. Специфіка жестів як засобу невербального спілкування. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: Вид. Лисенко В. Ф., 2016. Вип. 145. С. 116–119.
123. Гандзюк О. М., Струт Х. Репрезентація минулого часу дієслова в іспанській та українській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: Вид. Лисенко В. Ф., 2015. Вип. 146. С. 522–525.
124. Гандзюк О. М. Семантичні групи перифраз у творах Юліуша Словацького. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: наук. журн./редкол. В. І. Кушерик та ін.* Чернівці: Вид. дім «Родовід», 2016. Вип. 11–12. Ч.1. С. 122–124.
125. Гандзюк О. М. Темпоральні синтаксеми в романі Ірини Вільде «Сестри Річинські». *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн./[редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 2 (6). С. 33–40.
126. Гандзюк О. М. Вторинні предикатні синтаксеми як засіб конденсації висловлення. *XIII Міжнародна конференція «Стратегія якості у промисловості і освіті» (5–8 червня 2017 р., Варна, Болгарія): матеріали. Упоряд.: Хохлова Т. С., Кімстач Т. В.* Дніпро-Варна, 2017. У 2-х томах. Том II. С. 266–269.
127. Гандзюк О. М. Атрибутивні синтаксеми в романі П. Загребельного «День для прийдешнього». *Наукові записки. Серія: Філологічні*

- науки. Кіровоград: Видавець Лисенко В. Ф., 2017. Випуск 153. С. 75–79.
128. Гандзюк О. М. Значення модуля «Професійна комунікація» курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для формування фахової ділової компетенції конкурентоспроможного фахівця *Міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» 21–24 листопада 2017 р.* Відень, Австрія, 2017. Матеріали, у 2-х томах. Т. II. С. 27–31.
129. Гандзюк О. М. Прислів'я і приказки як ілюстративний матеріал під час вивчення займенника в закладах вищої освіти (курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»). *Народна творчість українців у просторі та часі: матеріали міжнародної наукової конференції, проведеної в рамках Восьмого Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня», м. Луцьк, 2018 р.* Луцьк, 2018. С. 119–126.
130. Гандзюк О. М. Специфіка викладання теми «Частини мови та принципи їх виділення курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія у закладах вищої освіти». *Стратегія якості у промисловості і освіті: матеріали XIV міжнародної наукової конференції (м. Варна, Болгарія, 4–7 червня 2018 р.)*. Дніпро–Варна, 2018. Т. 2. С. 213–218.
131. Гандзюк О. М. Предикати кількості в художніх, наукових і публіцистичних текстах. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал*. Чернівці, 2018. Вип. 1 (15). С. 78–80.
132. Гандзюк О. М. Особливості перекладу англійською мовою власних назв (дійових осіб) у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня». *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту: антологія/упоряд.: Л. К. Оляндер, О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер*. Луцьк, 2018. С. 729–733.
133. Гандзюк О. М., Гандзюк Б. В. Семантико-морфологічна специфіка неузгодженого означення в перекладі роману Елізи Ожешко «Над Німаном». *Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей III Міжнародної науково-практичної конференції (31 травня – 01 червня 2018 р., м. Полтава)*. Полтава: Вид-во «Астроя», 2018. С. 45–50.
134. Гандзюк О. М. Семантика відносних атрибутивних синтаксем у романі Володимира Дрозда «Ірій». *Науковий вісник Міжнарод-*

- ного гуманітарного університету. Серія: Філологія: збірник наук, праць. Одеса, 2018. Випуск 32. Т. 3. С. 22–24.
135. Гандзюк О. М. Дослідження потенціалу мовного курсу для формування компетенції майбутніх фахівців (на прикладі викладання модуля «Наукова комунікація професійного спілкування» курсу «Українська мова» (за професійним спрямуванням). *II Міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід»: матеріали*. Дніпро–Гельсінки, 2018. С. 78–83.
136. Гандзюк О. М. Засоби невербального спілкування у романі Павла Загребельного «Я, Богдан». *Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 7–8 грудня 2018 року*. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 15–18.
137. Гандзюк О. М. Лексико-граматичні розряди іменників (курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови») (на матеріалі роману Уласа Самчука «Юність Василя Шеремети») *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії: науковий збірник / Ковельськ. міськ. рада; упр-ня культури з питань релігій та національностей Волин. ОДА; СНУ ім. Лесі Українки; Волин. краєзн. Музей; Ковельськ. Іст. Музей; ВОО НСКУ; упоряд. Г. Бондаренко, І. Прокопів, А. Семенюк, А. Силюк. Ковель, 2018. Вип. 65. С. 468–473.*
138. Гандзюк О. М. Особливість вивчення теми «Дієприслівник» у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2018. № 12. С. 72–77.
139. Гандзюк О. М. Види динамічних дотиків як засіб невербального спілкування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2019. Випуск 38. Т. 3. С. 38–40.
140. Гандзюк О. М. Специфіка засобів невербального спілкування в романі Павла Загребельного «Смерть у Києві». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. Випуск 39. Т. 3. С. 10–13.
141. Гандзюк О. М. Показ радянського способу життя в повісті Анатолія Дімарова «На коні й під конем». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2019. Вип. 41. Том 1. С. 17–19.
142. Гандзюк О. М. Авторські неологізми в поезіях Василя Гея. *Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії. Ма-*

- теріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 22–23 березня 2019 року. Одеса: Міжнар. гуманіт. ун-т, 2019. С. 6–8.*
143. Гандзюк О. М. Вивчення теми «Вигук» у закладах вищої освіти (на матеріалі повісті Анатолія Дімарова «На коні й під конем») (курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»). *Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 27–28 вересня 2019 року. Одеса: Південно-українська організація «Центр наукових досліджень», 2019. С. 10–12.*
144. Гандзюк О. М. Вивчення теми «Частка» у закладах вищої освіти (на матеріалі повісті Анатолія Дімарова «На коні й під конем») (курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови»). *Розвиток філологічних наук: європейські практики та національні мотиви: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 25–26 жовтня 2019 року. Одеса: Південно-українська організація «Центр наукових досліджень», 2019. С. 10–12.*
145. Гандзюк О. М. Авторські неологізми у творах Віктора Вербича. *Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 22–23 листопада 2019 року. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2019. С. 6–10.*
146. Гандзюк О. М. Авторські неологізми у творах Петра Маха. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти на Волині. Науковий збірник. Матеріали Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 30-річчю від часу створення Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, 6–7 грудня 2019 року, м. Луцьк. Луцьк, 2019. Випуск 66–67. С. 253–258.*
147. Гандзюк О. М. Опрацювання теми «Спілкування як інструмент професійної діяльності» (курс «Українська мова за професійним спрямуванням»). Дослідження різних напрямів розвитку філологічних наук: *Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 29–30 листопада 2019 року. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2019. С. 13–16.*
148. Гандзюк О. М. Специфіка вивчення теми «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації» в закладах вищої освіти (курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)»). *Філологічні науки: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24–25 січня 2020. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2020. С. 9–12.*

149. Гандзюк О. М. Специфіка вивчення теми «Граматика української мови» в закладах вищої освіти. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (15–16 травня 2020 р., м. Одеса)*. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 166–170.
150. Гандзюк О. М. Специфіка вивчення дієприкметника в закладах вищої освіти. *Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія/кол. авт.; голов. ред. В. В. Любарець, В. В. Бахмат*. Київ: Міленіум, 2020. С. 251–261.
151. Гандзюк О. М. Засоби вираження волевиявлення у повісті Анатолія Дімарова «На коні й під конем». *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Германська філологія*. 2020. Вип. 823. С. 31–36.
152. Гандзюк О. М. Зображення системи тоталітаризму в повісті Анатолія Дімарова «На коні і під конем». *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті: збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 11–12 червня 2020 року/наук. ред. Тетяна Єщенко*. Львів: Друк. Львів. нац. мед. ун-ту імені Данила Галицького, 2020. С. 65–68.
153. Гандзюк О. М. Специфіка репрезентації головних членів речення у тексті наукового стилю (на матеріалі навчального посібника «Географія релігій»). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2020. Випуск 44. С. 13–16.
154. Handziuk O. Semantical-gramatical particular characteristics of deverbatives (adjectival participle, adverbial participle and infinitive). *Багатовимірний простір філології Multidimensional Space of Philology: колективна монографія/ред. В. Д. Бялик*. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. С. 255–276.
155. Handziuk O. The infinitive in the semantical-gramatical aspect. *Scientific developments of European countries in the area of philological researches: collective monograph*. Riga Izdevnieciba baltija Publishing, 2020. P. 1. С. 82–99.

Навчально-методичні публікації:

1. Кузьмич О. М. Семантичний арсенал дієприслівників: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 21 с.
2. Кузьмич О. М. Дієслово і віддієслівні деривати: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 16 с.

3. Кузьмич О. М. Іменник у системі частин мови: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа, 1997. 31 с.
4. Гандзюк О. М. Валентна своєрідність і невалентна сполучуваність віддієслівних утворень: методичні рекомендації. Луцьк, 1998. 15 с.
5. Гандзюк О. М. Словотвір у системі мови і мовлення: методичні рекомендації. Луцьк, 1998. 23 с.
6. Гандзюк О. М. Українська мова і література: *тестові завдання для вступників*. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 532 с. (у співавторстві).

Олена Кузьмич,
*кандидат філологічних наук,
експертка з висвітлення
Програми «U-LEAD з Європою»,
редакторка TSN.ua (1+1)*

РУСЛАНА ЗІНЧУК: ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Руслана Степанівна Зінчук – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася 2 червня 1984 року в селі Смідині Старовижівського району Волинської області. 2001 року закінчила Смідинську середню школу, нагороджена золотою медаллю. Фахову підготовку з української мови та літератури отримала у Волинському державному університеті імені Лесі Українки (2006 року з відзнакою закінчила філологічний факультет і здобула кваліфікацію магістра української мови та літератури).

Упродовж 2006–2009 років навчалася в аспірантурі на кафедрі історії та культури української мови Волинського державного університету імені Лесі Українки (із 2007 року – Волинського національного університету імені Лесі Українки). 2010 року на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки захистила дисертацію «Словозміна іменників у західнополіських говірках» і здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Із вересня 2010 року працювала на посаді асистента кафедри видавничої справи та редагування і журналістики, із вересня 2011 року – на посаді старшого викладача цієї ж кафедри (із 2013 року – кафедри соціальних комунікацій). У вересні 2014 року переведена на посаду доцента кафедри української мови.

2015 року рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України Р. С. Зінчук присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови.

Із лютого 2013 року виконує обов'язки заступника декана з навчально-методичної роботи. Р. С. Зінчук – секретар ученої ради факультету філології та журналістики, голова науково-методичної комісії факультету, член науково-методичної ради університету.

2012 року брала участь у роботі журі обласного етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України.

Упродовж двох навчальних років (2013–2014 та 2014–2015) Р. С. Зінчук виконувала обов'язки заступника декана з виховної роботи, була членом ради з молодіжної політики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

2016 року та 2017 року працювала у складі експертних комісій із професійної оцінки якості авторської розробки та відповідності вимогам галузевих і державних стандартів тих навчальних видань, які подані для присвоєння грифів університету.

Упродовж 2019–2020 років Р. С. Зінчук брала участь у проведенні зовнішнього незалежного оцінювання як помічник відповідального за пункт тестування.

Науковий керівник переможців обласного етапу Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика Іванни Рудишин (2012 рік – третє місце; 2013 рік – друге місце) та Анастасії Лазуки (2015 рік – перше місце). Керівник курсових, магістерських робіт, а також студентських наукових публікацій.

Бере активну участь у роботі наукових та науково-практичних конференцій в Україні, була учасницею наукових конференцій у Білорусі, Польщі, Німеччині.

Із 16 січня 2017 року до 16 квітня 2017 року Р. С. Зінчук проходила стажування «Освіта і наука без кордонів» у Люблінському університеті імені Марії Кюрі-Склодовської (Республіка Польща). Щороку підвищує кваліфікацію на наукових і науково-практичних семінарах в Україні.

Р. С. Зінчук нагороджена відзнаками різного рівня: Подякою ректора Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2016 рік), Грамотами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2015, 2018 роки), Грамотами Управ-

ління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (2012, 2013, 2014, 2015 роки), Бронзовим нагрудним знаком Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2015 рік), Подякою голови Волинської обласної державної адміністрації (2016 рік).

Викладає такі навчальні курси: «Практикум з української мови» для бакалаврів філології зі спеціалізації «Українська мова та література. Світова література», а також для студентів навчально-наукового центру післядипломної освіти; «Практичний курс української мови», «Фонетика і лексикологія української мови», «Морфологія української мови», «Синтаксис української мови» для студентів I–II курсів спеціальності «Журналістика»; «Народнорозмовні джерела української літературної мови» для магістрів філології, фахівців з української мови, української та світової літератури.

Коло наукових зацікавлень: словозміна іменних частин мови в західнополіських та суміжних говірках, поліські діалекти і мова фольклору, мовна культура сучасних ЗМІ.

Р. С. Зінчук опублікувала близько 40 статей у вітчизняних фахових та 6 статей у зарубіжних виданнях. Співавтор статті у журналі, який включено до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection. Кілька статей вийшло в періодичних виданнях, зареєстрованих у наукометричній базі Index Copernicus. Підготувала «Атлас словозміни іменників у західнополіських говірках». Автор п'яти навчально-методичних праць, рекомендованих до використання в навчальному процесі науково-методичною радою університету. Співавтор навчального посібника «Правопис української мови. Практикум».

Публікації

1. Зінчук Р. С. Прізвища поліщуків Старовижівщини, похідні від власних імен. *Станаўленне: зборнік навуковых прац студэнтаў філалагічнага факультэта*. Брэст: Выд-ва БрДУ, 2006. Вып. 8. С. 133–136.
2. Зінчук Р. С. Особливості ад'єктивної словозміни в західнополіських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). *Волинь філологічна: текст і контекст / Західнополіський діалект у загальноукраїнському і всеслов'янському контекстах: зб. наук. праць*. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. Вип. 4. С. 384–389.

3. Зінчук Р. С. Родовий відмінок множини іменників у західно-поліських говірках. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє» (16–17 квітня 2008 р.): у 2-х т.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. у-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 1. С. 313–315.
4. Зінчук Р. С. Особливості субстантивної словозміни в західнополіських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). *Літопис Волині: всеукраїнський науковий часопис.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. у-ту ім. Лесі Українки, 2008. Ч. 4. С. 150–153.
5. Зінчук Р. С. Словозміна іменника в західнополіській говірці села Смідин І. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства / Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії.* Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2008. Вип. 12. С. 138–141.
6. Зінчук Р. С. Принципи аналізу іменної словозміни в діалектологічних дослідженнях. *Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство.* Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. № 10. С. 39–43.
7. Зінчук Р. С. Діалектна специфіка іменної словозміни західнополіського говору (на матеріалі замовлянь). *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць.* Донецьк: ДонНУ, 2009. Вип. 18. С. 203–207.
8. Зінчук Р. С. Словозміна іменника в західнополіській говірці села Смідин П. *Волинь-Житомирищина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем.* Житомир, 2009. Вип. 18. С. 90–99.
9. Зінчук Р. С. Лемківсько-західнополіські паралелі в системі іменникової словозміни. *Studia methodologica/Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті.* Тернопіль: РВВ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. Вип. 27. С. 100–105.
10. Зінчук Р. С. Діалектні вияви словозміни ойконімів у західнополіських говірках. *Studia Slovakistica/Ономастика. Топоніміка.* Ужгород: Вид-во Олександри Гаркуші, 2009. Вип. 10. С. 231–239.
11. Зінчук Р. С. Словозміна західнополіських говірок як предмет опису: стан і перспективи дослідження. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2009. Вип. 46, Ч. 2. С. 131–136.
12. Зінчук Р. С. Вияви граматичної аналогії в західнополіській іменниковій словозміні. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Волинь очима молодих нау-*

- ковців: *минуле, сучасне, майбутнє*» (13–14 травня 2009 р.): у 3-х т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. у-ту ім. Лесі Українки, 2009. Т. 3. С. 258–360.
13. Зінчук Р. С. Діалектні явища іменної словозміни в прозових творах і фольклорних записах Лесі Українки та їх відповідники в сучасних західнополіських говірках. *Леся Українка і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. С. 557–571.
 14. Зінчук Р. С. Атлас словозміни іменників у західнополіських говірках. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 164 с.
 15. Зінчук Р. С. Словозміна іменника *мати* в західнополіських говірках. *Волинь філологічна: текст і контекст / Західнополіські говірки в просторі та часі: зб. наук. пр.* Луцьк, 2010. Вип. 9. С. 48–56.
 16. Зінчук Р. С. Орудний відмінок однини іменників давніх вокалічних **-ā, *-jā*-основ у західнополіських говірках. *Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. № 2. С. 43–48.
 17. Зінчук Р. С. Фонетичні та морфологічні особливості займенників у західнополіських і суміжних говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). *Народна творчість українців у просторі і часі: Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня»*. Луцьк: Мистецька агенція «Терен», 2010. С. 283–295.
 18. Зінчук Р. С. Словозміна іменників жіночого роду, оформлених за зразком колишніх **-ī*-основ, у західнополіських та суміжних говірках. *Волинь-Житомиричина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Житомир, 2010. Вип. 22. Т. II. С. 79–88.
 19. Зінчук Р. С. Діалектні явища субстантивної словозміни в українських підляських говірках. *Українці Холмищини і Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків: зб. наук. праць*. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. Т. 2. С. 381–388.
 20. Зінчук Р. С. Діалектні особливості парадигми множини іменника в українських підляських говірках. *Teka komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych*. Lublin 2010. Vol. V. S. 92–100.
 21. Зінчук Р. С. Залишки давніх двоїнних форм у західнополіських і суміжних говірках. *Літопис Волині: всеукраїнський науковий часопис*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. Ч. 8. С. 158–162.

22. Зінчук Р. С. Давальний та місцевий відмінки однини іменників чоловічого роду в західнополіських і суміжних говірках. *Науковий вісник ВНУ ім. Лесі Українки: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. № 1. С. 51–57.
23. Зінчук Р. С. Гуцульсько-західнополіські паралелі в системі словозміни іменників, оформлених за зразком давніх *-ā-, *-jā-основ. *Вісник Прикарпатського університету: Філологія*. Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII–XXXIII. С. 376–381.
24. Зінчук Р. С. Словозміна іменників середнього роду, оформлених за зразком давнього консонантного типу на *-t-, у західнополіських та суміжних говірках. *Волинь філологічна: текст і контекст/Актуальні проблеми сучасного мовознавства: зб. наук. пр.* Луцьк, 2012. Вип. 14. С. 49–57.
25. Зінчук Р. С. Вплив іменників давніх *-ā-, *-jā-основ на формування субстантивної словозміни західнополіських і суміжних говірок. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. № 22 (271). С. 48–53.
26. Зінчук Р. С. Рефлекси давніх голосних у системі словозміни іменників західнополіських і суміжних говірок. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького національного університету: зб. наук. пр.* Кривий Ріг, 2013. Вип. 9, Ч. 2. С. 58–70.
27. Зінчук Р. С. Родовий відмінок однини іменників жіночого роду в західнополіських і суміжних говірках. *Волинь філологічна: текст і контекст / Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 17. С. 99–112.
28. Зінчук Р. С. Народнорозмовні елементи в епістолярній спадщині Тараса Шевченка: фонетичний та морфологічний рівні. *Волинь філологічна: текст і контекст / Творчість Т. Шевченка: традиції і сучасність: зб. наук. праць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Вип. 18. С. 264–276.
29. Зінчук Р. С. Називний відмінок множини іменників у західнополіських і суміжних говірках. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 2. С. 95–108.
30. Зінчук Р. С. Родовий відмінок однини іменників чоловічого роду в західнополіських і суміжних говірках. *Сучасна філологія: теорія і*

- практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 листопада 2014 р., м. Одеса). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. С. 10–13.
31. Зінчук Р. С. Особливості ад'єктивної словозміни в українських підляських говірках. *TeKa komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych*. Lublin, 2014. S. 157–164.
 32. Зінчук Р. С. Вплив іменників давніх *-ǫ-, *-jǫ-основ на формування субстантивної словозміни західнополіських і суміжних говірок. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. Warszawa, 2015. Nr 3. S. 227–236.
 33. Зінчук Р. С. Особливості формотворення іменників жіночого роду в говірках берестейсько-пінського Полісся. *Справа: Беларуска-ўкраінскі альманах Таварыства ўкраінскай літаратуры пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў*. Мінск: «Белпрынт» «Смэлтак», 2015. Вып. 2. С. 177–186.
 34. Зінчук Р. С. Чинники впливу на існування діалектних відмінностей у західнополіській системі іменникової словозміни. *Перспективні напрями наукових досліджень – 2015: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (17–22 жовтня 2015 р., м. Братислава, Словаччина): у 2-х т.* Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2015. Т. 2. С. 69–70.
 35. Зінчук Р. С. Вплив підляської народнорозмовної традиції на формотворення місцевих ойконімів. *Pogranicza słowiańskie w opisach językoznawczych. W 110 rocznicę urodzin Profesora Władysława Kuraszkiewicza (1905–1997)*. Lublin; Włodawa: Polihymnia, 2015. S. 307–314.
 36. Зінчук Р. С. Формотворення іменника *кінь* у західнополіських і суміжних говірках. *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 370–376.
 37. Зінчук Р. С. Вплив іменників давніх *-ї-основ на формування субстантивної словозміни західнополіських і суміжних говірок. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. наук. праць*. Хмельницький: ХНУ, 2016. Вип. 11. С. 57–64.
 38. Зінчук Р. С. Словозміна іменників середнього роду, оформлених за зразком субстантивів давніх *-ǫ-, *-jǫ-основ, у західнополіських та суміжних говірках. *Лінгвостилістичні студії: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. Вип. 5. С. 60–69.
 39. Зінчук Р. С. Вплив іменників давніх *-ї-основ на формування субстантивної словозміни західнополіських і суміжних говірок. *Inter-*

- national research and practice conference «Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine»: Conference Proceedings (April 28–29, 2017, Lublin). Lublin, 2017. S. 175–178.*
40. Зінчук Р. С. Місцевий відмінок множини іменників у західнополіських і суміжних говірках. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (20–21 жовтня 2017 р., м. Запоріжжя)*. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 6–9.
 41. Зінчук Р. С. Позиційна реалізація голосних в іменникових закінченнях (на матеріалі західнополіських і суміжних говірок). *Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2018. № 1. С. 75–81.
 42. Громик Ю., Зінчук Р. Антоніна Горохович як дослідниця афористики Лесі Українки. *Леся Українка в діаспорному літературознавстві. Німецько-українські зв'язки. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції в Мюнхені (3.04.2019 – 7.04.2019)*. Т. XI. Осадца Ю. В. Мюнхен-Тернопіль, 2019. С. 64–71.
 43. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Помилконебезпечні синтаксичні місця на сторінках друкованих ЗМІ. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 1. С. 48–52.
 44. Зінчук Р. С. Діалектні особливості іменної словозміни західнополіських і суміжних говірок у місцевій фразеології. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. Вип. 48. С. 129–136.
 45. Шульська Н. М., Громик Ю. В., Зінчук Р. С. Структурні особливості простого ускладненого речення у творчості Галини Пагутяк (за матеріалом роману «Радісна пустеля»). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки: наук. журн.* Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2019. Вип. 3 (91). С. 76–83.
 46. Зінчук Р. С., Шульська Н. М. Групові прізвиська в неофіційній антропонімії Західного Полісся. *Problems of implementation of science into practice: Abstracts of XIII International Scientific and Practical Conference (April 20–21, 2020, Oslo, Norway)*. Oslo, 2020. P. 207–210.

47. Римар Н. Ю., Шульська Н. М., Матвійчук Н. М., Громик Ю. В., Зінчук Р. С. Використання інституційного репозитарію для формування науково-дослідницької компетентності магістрів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. № 2. С. 198–212.
48. Шульська Н. М., Зінчук Р. С. Застосування воркшопових технологій під час викладання лінгвістичних дисциплін у ЗВО. *Мовна освіта в сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (6–7 березня 2020 р., м. Біла Церква)*. Біла Церква: БНАУ, 2020. С. 118–121.

Навчально-методичні праці

1. Зінчук Р. С. Сучасна українська мова. Загальні відомості. Фонетика. Фонологія. Орфоепія: навчально-методичні матеріали для студентів напряму підготовки «Видавнича справа та редагування». Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2012. 54 с.
2. Зінчук Р. С. Сучасна українська мова: синтаксис словосполучення і простого речення: навчально-методичні матеріали для студентів напряму підготовки «Видавнича справа та редагування». Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2013. 56 с.
3. Зінчук Р. С. Фонетика і лексикологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «Журналістика». Луцьк, 2018. 80 с.
4. Зінчук Р. С. Морфологія української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «Журналістика». Луцьк, 2018. 50 с.
5. Зінчук Р. С. Синтаксис української мови: навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності «Журналістика». Луцьк, 2018. 80 с.
6. Деркач Л., Зінчук Р. Правопис української мови. Практикум: навчальний посібник. Луцьк: Терен, 2020. 120 с.

Лариса Деркач,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПРОФЕСІЙНИЙ ТА НАУКОВИЙ ШЛЯХ ЛАРИСИ ДЕРКАЧ

Лариса Миколаївна Деркач – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Народилася 27 квітня 1976 року в с. Радомишлі Луцького району Волинської області. Закінчила Радомишльську середню школу, нагороджена золотою медаллю.

Фахову підготовку з української мови та літератури здобула у Волинському національному університеті імені Лесі Українки: 1998 року закінчила з відзнакою філологічний факультет (кваліфікація «Філолог, викладач української мови та літератури»).

Професійну діяльність розпочала 1998 року як учитель української мови та літератури ЗОШ № 7 м. Луцька. Пізніше працювала викладачем української мови та методики навчання української мови Луцького педагогічного коледжу. 2015 року за результатами атестації Л. Деркач було присвоєно вищу кваліфікаційну категорію та звання викладач-методист.

2008 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистила кандидатську дисертацію «Наративні моделі у прозі Валер'яна Підмогильного» та здобула науковий ступінь кандидата філологічних наук.

Із 2013 року Л. Деркач за сумісництвом працює викладачем факультету філології та журналістики, із 2017 року – доцент кафедри української мови Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019 року рішенням атестаційної колегії Міні-

стерства освіти і науки України Л. Деркач присвоєно вчене звання доцента кафедри української мови.

Лариса Миколаївна викладає навчальні курси «Практикум з української мови», «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», «Практикум з лінгвістичного розбору».

Коло наукових зацікавлень: комунікативно-прагматичні аспекти тексту, використання інформаційних технологій під час викладання філологічних дисциплін.

Лариса Миколаївна є науковим керівником студентів, які зайняли призові місця на обласних та всеукраїнських етапах Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, серед них: Ольга Колбасюк, студентка Луцького педагогічного коледжу – I місце на всеукраїнському етапі (2015 рік); Катерина Громик, студентка Луцького педагогічного коледжу – I місце на всеукраїнському етапі (2016 рік); Олександра Тулісова, студентка факультету філології та журналістики СНУ імені Лесі Українки – II місце на всеукраїнському етапі (2019 рік), III місце на обласному етапі (2020 рік).

Протягом 2014–2017 років Л. Деркач очолювала обласне методичне об'єднання викладачів філологічних дисциплін ВНЗ I–II р.а.

Із 16 січня по 17 квітня 2017 року Лариса Миколаївна проходила стажування «Освіта і наука без кордонів» в Люблінському університеті імені Марії Кюрі-Склодовської (Республіка Польща). Протягом 18 лютого – 18 серпня 2019 року – стажування на кафедрі української мови Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Л. Деркач щороку підвищує кваліфікацію на наукових та науково-практичних семінарах в Україні: «Базові навички роботи в системі управління навчанням Moodle» (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017 рік); Тренінг з медіаграмотності для викладачів (Центр гендерної освіти Луцького педагогічного коледжу, 2019 рік); III Міжнародний науково-практичний семінар «Новітні методи навчання української мови в сучасній вищій та середній школі» (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019 рік); підвищення кваліфікації за програмою «Робота з mozaBook та mozaWeb» (ТЗОВ «Едпро Дистрибюшн» (дистанційно), 2020 рік); підвищення кваліфікації за програмою «Підготовка вчителів у системі неперервної освіти. Формальна, неформальна та інформальна освіта» (навчально-науковий інститут неперервної освіти Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2020 рік) та ін.

Співпрацює з Львівським регіональним центром оцінювання якості освіти як екзаменатор ЗНО з української мови (2016–2020 роки).

Л. Деркач була головою журі III етапу Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика (2013–2017 роки), членом журі обласного етапу Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка (2014–2019 роки).

За сумлінну педагогічну діяльність викладачка нагороджена низкою відзнак різного рівня: Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2011 рік); Почесною грамотою управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (2014 рік); Грамотою управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації (2012–2018 роки); Подячними дипломами Ліги українських меценатів (2015–2017 роки).

Публікації Л. Деркач:

1. Деркач Л. Особливості естетичного завершення просторового цілого героя в оповіданнях В. Підмогильного. *Філологічні студії*. 2001. № 4. С. 11–18.
2. Деркач Л. Наратологічний аналіз малої прози В. Підмогильного. *Вісник Волинського державного університету*. Луцьк, 2006. № 7. С. 207–213.
3. Деркач Л. Знаки абстрактного автора у прозі В. Підмогильного. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство/за ред. М. Ткачука*. Тернопіль, 2007. Вип. 1 (21). С. 34–44.
4. Деркач Л. Трансформація подорожі міфологічного героя у структурі наративної моделі роману «Місто». *Слово і час*. 2007. № 4. С. 12–18.
5. Деркач Л. Інтерференція дискурсу наратора і дискурсу персонажа у прозі В. Підмогильного. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць. Випуск 3*. Хмельницький, 2007. Ч. 1. Випуск 3. С. 158–162.
6. Деркач Л. Вияв моделі мономіфу Дж. Кемпбелла в наративних моделях прози В. Підмогильного. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / за ред. М. Ткачука*. Тернопіль, 2007. Вип. 22. С. 238–250.
7. Деркач Л. Функціональні особливості внутрішньотекстових комунікантів (на матеріалі прози В. Підмогильного). *Studia methodologica*. Тернопіль, 2007. Вип. 24. С. 193–197.

8. Деркач Л. Наративні стратегії зображення онтологічної сутності тілесності у прозі В. Підмогильного. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст. / відп. ред. В. А. Зарва.* Київ, 2008. Вип. XV: Лінгвістика і літературознавство. С. 277–282.
9. Деркач Л. Наративна модель як спосіб художньої презентації світу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / за ред. проф. М. П. Ткачука.* Тернопіль, 2011. Вип. 31. С. 236–248.
10. Деркач Л. Визначальні риси бароко в українських риториках і поетиках XVII–XVIII століть. *Педагогічний пошук.* Луцьк: ВІППО, 2011. № 3. С. 14–20.
11. Деркач Л. Формування риторичної компетенції майбутнього вчителя як передумова виховання української мовно-риторичної особистості елітарного типу. *Методичні проблеми викладання суспільствознавчих дисциплін у сучасному освітньому процесі: мат-ли доповідей учасників II Міжвузівської наук.-практ. конф. (24 листопада 2011 р.) / упоряд. Г. І. Єрко, О. Б. Ярош.* Луцьк, 2011.
12. Деркач Л. Теоретичні аспекти наратологічного аналізу художніх текстів. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. тез доповідей всеукр. наук.-метод. конф., 24 квітня 2012 р.* Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2012. С. 76–78.
13. Деркач Л. Формування риторичної компетенції студентів вищого педагогічного навчального закладу під час вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Нова педагогічна думка.* Рівне, 2012. № 4. С. 53–55.
14. Деркач Л. Комунікативні стратегії в наратологічному аналізі. *Літературний процес: територія Гутенберга чи віртуальна реальність?: матер. Всеукр. наук. конф., 5–6 квітня 2013 р., м. Київ / МОН України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.* Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. С. 89–95.
15. Деркач Л. Риторичні функції газетних заголовків. *Типологія та функції мовних одиниць: наук. журн./редкол.: Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки.* Луцьк, 2014. № 1. С. 76–85.
16. Деркач Л. Дебатна гра – важливий чинник розвитку риторичної культури. *Дивослово.* 2015. № 4. С. 2–8.

17. Деркач Л. Стан і перспективи медіаосвіти в Україні. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: наук.-практ. журн.* / відп. ред. С. І. Кравченко; упоряд. М. А. Рожило. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 9–10 (7). С. 33–38.
18. Деркач Л. Перспективи розвитку української журналістської освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34). С. 329–335.
19. Деркач Л. Українська рукописна книга – джерело духовної культури народу. *Дивослово*. 2016. № 11 (716). С. 21–27.
20. Деркач Л. Націєтворчі ідеї в публіцистиці Івана Франка: роль інтелігенції. *Образ: науковий журнал/за ред. Н. Сидоренко, О. Ткаченко; Сумський держ. ун-т; Інст. журн. КНУ імені Тараса Шевченка*. Суми ; Київ, 2016. Вип. 3 (21). 108 с. С. 34–43.
21. Деркач Л. Редакторсько-видавнича діяльність І. Франка в контексті національно-політичного руху другої половини ХІХ – початку ХХ ст. *Наукова школа Романа Іванченка: Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції [електронний ресурс]*. Електрон. дані. Київ: КПП імені Ігоря Сікорського, 2016. 1 електрон. диск (CD ROM); 12 см. С. 32–40.
22. Деркач Л. Інтеграція засобів медіаосвіти в навчання української мови (за професійним спрямуванням) майбутніх педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Том 59, № 3 (2017). С. 62–75.
23. Деркач Л. М. Діалектні та розмовні одиниці в мові газети «Волинь»: стилістичний та лексико-граматичний аспекти. *Лінгвостилістичні студії: наук. журн.* 2018. Вип. 8. С. 64–76.
24. Деркач Л. М. Стан і перспективи розвитку української журналістської освіти. *Сучасні мово- і літературознавчі методології та нові прочитання художнього тексту. Антологія / упор. Л. К. Оляндер, О. В. Богданова, Ю. В. Громик, І. Ф. Штейнер*. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 621–629.
25. Деркач Л. М. Невербальний вияв емоцій та його вираження у фразеологізмах польської мови. *Волинь філологічна: текст і контекст. Полоністичні студії*. 2019. № 27. С. 55–70.
26. Деркач Л. М. Відгомони смислобуттєвих орієнтирів першого псалма з Книги псалмів Давида в українській літературі. *Дивослово*. 2020. № 3. С. 63–66.
27. Деркач Л. М. Прецедентні біблійні одиниці в поезії Ліни Костенко: прагматично-комунікативний аспект. *Записки з українського мовознавства*. 2020. Вип. 27. С. 117–127.

28. Деркач Л. М. Використання інтерактивної платформи Mozaik як об'єкта навчальної взаємодії між учасниками освітнього процесу. *Наука і освіта*. 2020. Вип. 1. С. 66–75.

Навчально-методичні праці:

1. Деркач Л. Українська мова (професійного спрямування): методичні рекомендації до занять із курсу. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2009. 68 с.
2. Деркач Л. М. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч.-метод. видання. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2010. 328 с.
3. Деркач Л., Бойко Т. Вивчення основ теорії літератури в педагогічному коледжі: навч. посіб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. 60 с.
4. Деркач Л. М. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч.-метод. посіб. Луцьк: ПП Іванюк, 2014. 316 с.
5. Деркач Л. М. Вивчення синтаксису сучасної української літературної мови: навч.-метод. посіб. Луцьк: ЛПК, 2014. 70 с.
6. Деркач Л. М. Морфологія: матеріали для проведення практичних занять із курсу «Сучасна українська мова з практикумом». Луцьк: Терен, 2015. 76 с.
7. Деркач Л. М. Сучасна українська мова з практикумом : матеріали для організації самостійної позааудиторної та індивідуальної роботи студентів. Луцьк: ЛПК, 2015. 76 с.
8. Медіакультура: роб. навч. прогн. та метод. реком. для студ. спец. «Медіакомунікації» / уклад. Л. М. Деркач. Луцьк, 2015. 32 с.
9. Л. Деркач, Ю. Громик. Дистанційний курс в LMS Moodle (сертифікат № 806, 01.12.2017).
10. Деркач Л. М. Морфологія : матеріали для проведення практичних занять із курсу «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови». Луцьк: Надстир'я, 2018. 70 с.
11. Деркач Л. М. Практикум з лінгвістичного розбору: навчально-методичний посібник. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. 40 с.
12. Деркач Л., Зінчук Р. Правопис української мови. Практикум: навчальний посібник. Луцьк: Терен, 2020. 120 с.

Руслана Зінчук,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИЧНА ІСТОРІОГРАФІЯ
КАФЕДРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
ДО 50-ЛІТТЯ ВІД ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ**

Надруковано в авторській редакції
Упорядники *Тетяна Масицька, Наталія Костусяк,*
Олександр Межов, Ірина Мельник
Технічний редактор *Ілона Савицька*

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 18,6 ум. друк. арк., 17,87 обл.-вид. арк.
Наклад 300 пр. Зам. 143. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.